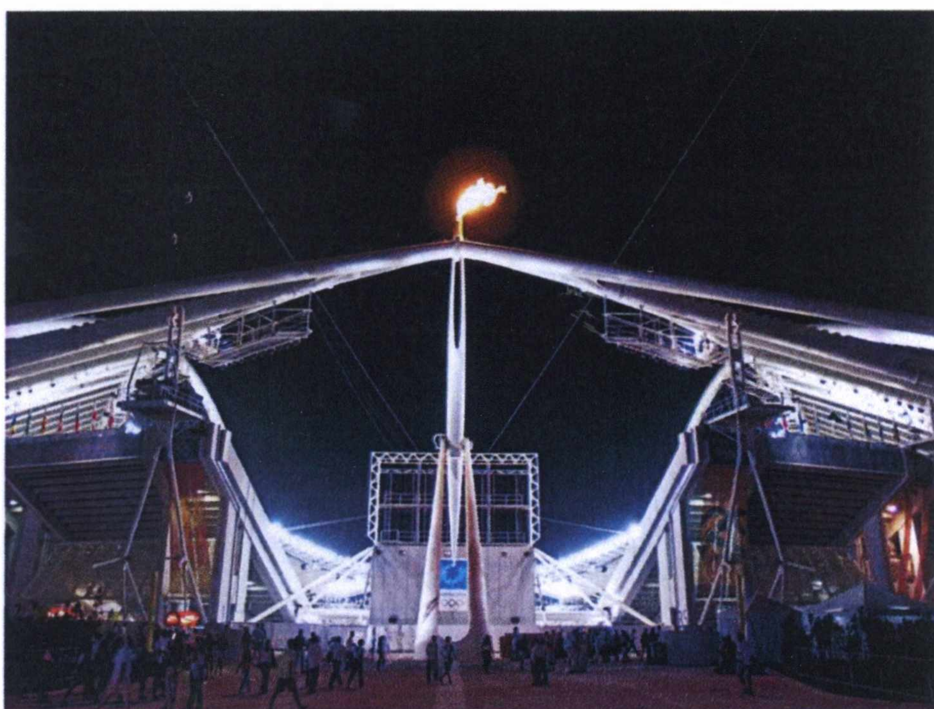

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ «ΑΘΗΝΑ 2004»

Αποτίμηση των επιπτώσεων των Αγώνων στην κοινωνία και την οικονομία μέσω κριτικής προσέγγισης: αλήθειες και μύθοι

Δρ. ΠΕΤΡΟΣ ΣΥΝΑΔΙΝΟΣ - ΝΙΚΟΣ ΧΟΥΤΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΠΕΠΕΛΑΣΗΣ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ «ΑΘΗΝΑ 2004»

Αποτίμηση των επιπτώσεων των Αγώνων στην οικονομία και την κοινωνία μέσω κριτικής προσέγγισης: αλήθειες και μύθοι

Πέτρος Συναδινός, Δρ. Αρχιτέκτονας – Πολεοδόμος,
Μέλος της Ελληνικής Ολυμπιακής Επιτροπής (Ε.Ο.Ε)

Νίκος Χούτας, Πολιτικός Επιστήμονας – Ιστορικός

Πρόλογος: Αδαμάντιος Πεπελάσης, Καθηγητής Οικονομικών

ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΑΘΗΝΑ 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελ.

Πρόλογος.. 4
Περίληψη.. 6
Εισαγωγή: Οι Ολυμπιακοί Αγώνες ως «μια μεγάλη διοργάνωση»……........ 9
Τα επίσημα οικονομικά στοιχεία των Αγώνων «Αθήνα 2004»: παραδοχές και παρανοήσεις………………………………………………………..................... 20
Οφέλη από τη φιλοξενία των Αγώνων «Αθήνα 2004» ....…. 35
Αδράνειες και ατέλειες της προολυμπιακής προετοιμασίας ……………....... 47
Η ένταξη της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων στον οικονομικό κύκλο της περιόδου 1996-2004………………………………………………. 51
Μύθοι και κατασκευές για την "συμβολή" των Αγώνων «Αθήνα 2004» στη μεταολυμπιακή δημοσιονομική κατάρρευση της Ελλάδας…................. 61
Συμπέρασμα.. 69
Συζήτηση.. 74
Πηγές - Βιβλιογραφία.. 79
Παράρτημα.. 92
Πίνακας 1.. 93
Πίνακας 2.. 95

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Γεννήθηκα στη Γαστούνη που απέχει περίπου όσο ένας Μαραθώνιος Δρόμος (45,23 χλμ) από την αρχαία Ολυμπία. Με καταγωγή από την Ηλεία η πρώτη μου προσέγγιση αναφορικά με τον θεσμό των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων είναι από τη μεριά των αρχαίων καταβολών του. Αυτό το ιδιαίτερο ενδιαφέρον ήταν που οδήγησε το 1838 συντοπίτες μου στο Δήμο Λετρίνων (γειτονικός οικισμός της Ολυμπίας) στην απόφαση επανίδρυσης «εκείνων των ευγενών αγώνων, οίτινες ετελούντο...εντός της πάλαι Ήλιδος»[1] με αφορμή την καθιέρωση της 25ης Μαρτίου ως εθνικής επετείου.

Φυσικά οι διαφοροποιήσεις των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων από το αρχαίο τους πρότυπο είναι ακραίες. Ακόμα και σε σύγκριση με τους πρώτους της σύγχρονης εποχής στην Αθήνα το 1896 -αυτό το καταπληκτικό ιστορικό γεγονός της αναβάπτισης- οι σημερινοί Αγώνες μοιάζουν να μην έχουν και πολλές ομοιότητες. Έχουν εξελιχθεί, χρόνια τώρα, σε μια γιγάντια κερδοφόρα επιχείρηση για το λόγο αυτό και η φάση επιλογής της διοργανώτριας πόλης είναι μια εξόχως ανταγωνιστική διαδικασία που απασχολεί επισταμένα τις μεγάλες και «ανερχόμενες» πόλεις του πλανήτη. Κυρίως από τη Βαρκελώνη (1992) και έπειτα οι Αγώνες έδειξαν ότι μπορούν να αποτελέσουν κινητήριο μοχλό ευρύτερων αλλαγών και παρεμβάσων στη λειτουργία και όψη των πόλεων που επιθυμούν να τους αναλαμβάνουν.

Με το όραμα αυτό –μετά την πίκρα της αποτυχημένης υποψηφιότητας της Ελλάδας το 1990, για τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων για τα 100 χρόνια από την αναβίωσή τους (1896-1996), που αρκεί να σημειώσω, ότι δεν είχε τύχη από την ώρα που στη χώρα επικρατούσε πολιτική αστάθεια εκείνη την περίοδο– ξεκίνησε η προσπάθεια ανάληψης της διοργάνωσης του 2004. Πράγματι η Αθήνα μέσα στα επτά περιπετειώδη χρόνια της προετοιμασίας άλλαξε. Οι δημόσιες υποδομές της αναβαθμίστηκαν και η λειτουργία της πόλης βελτιώθηκε σε σημαντικό βαθμό. Ωστόσο πολλές ευκαιρίες, μικρές και μεγάλες, χάθηκαν. Η ερημιά στην οποία, λυπάμαι γι' αυτό, καταδικάσαμε ορισμένες από τις ολυμπιακές εγκαταστάσεις αποτυπώνει με τραγικό τρόπο το στρεβλό αναπτυξιακό πρότυπο των τελευταίων δεκαετιών. Η στρεβλότητά του οφειλόταν στην απουσία άμεσων και μακροπρόθεσμων σχεδιασμών. Η Ελλάδα πάσχει λόγω αδικαιολόγητης εμμονής στις βραχυπρόθεσμες λύσεις και αντιλήψεις. Πιστέψαμε ότι η επιτυχία των Αγώνων θα ήταν πανάκεια για τη μεγιστοποίηση των οφελών που θα προέκυπταν μεταολυμπιακά.

Για όλη εκείνη την εποχή της προετοιμασίας και τη μετέπειτα φάση της αξιοποίησης πρέπει να ειπωθούν πολλά πριν την αξιολογήσει κανείς. Συγκρατώ από την πολύχρονη και πρωτόγνωρη δοκιμασία της προετοιμασίας τα εξαιρετικά προσόντα που επέδειξε η

---

[1]Γιαννόπουλος Π.Ε. Γεώρ., «Η επανίδρυσις των Ολυμπιακών Αγώνων, Η πρώτη ιδέα», στο *Δελτίον Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος*, Αθήνα, 1926, τόμ. 9ος, σ. 576-577.

νέα γενιά συμμετέχοντας στην προσπάθεια επιτυχούς διεξαγωγής τους. Πιστεύω στην ανάθεση ευθυνών στη νέα γενιά, στην ευκαιρία να δείξουν τα ταλέντα τους. Την πεποίθησή μου αυτή προσπάθησα να κάνω πράξη όταν βρισκόμουν σε θέσεις δημόσιας ευθύνης. Οι χιλιάδες νέοι εθελοντές των Ολυμπιακών Αγώνων «Αθήνα 2004» ήταν ένα σπάνιο φαινόμενο, αρκετό για να φανούν οι δυνατότητες της χώρας σε ανθρώπινο δυναμικό.

Οργανώσαμε πετυχημένους Ολυμπιακούς Αγώνες και αυτό μας πιστώθηκε από την καχύποπτη διεθνή κοινότητα αλλά δεν μπορέσαμε να κάνουμε το επόμενο βήμα. Να κεφαλαιοποιήσουμε την επιτυχία τους. Αφήσαμε σε εκκρεμότητα την ανακοίνωση των επίσημων οικονομικών τους στοιχείων δείγμα και αυτό της αντίληψης περί (μη) αξιοποίησής τους. Ο Αύγουστος του 2004, έντεκα χρόνια μετά μας φαίνεται μακρινός, ίσως και ξένος με την σημερινή πραγματικότητα. Η μελέτη των επενεργειών τους, οικονομικών και άλλων, κρίνεται ως αναγκαία προκειμένου να σχηματισθεί μια ολοκληρωμένη άποψη για τη συνεισφορά τους στην ελληνική οικονομία και κοινωνία. Προς το σκοπό αυτό εξετάσθηκε ένας ευρύς όγκος βιβλιογραφικού υλικού. Επίσημα στοιχεία θεμελιώνουν την ανάλυση των συγγραφέων προσφέροντας χρήσιμα συμπεράσματα και σχόλια. Η ψύχραιμη προσέγγιση του θέματος από τους συγγραφείς, Πέτρο Συναδινό και Νίκο Χούτα, φωτίζει τις πολλές του όψεις, διευρύνοντας σημαντικά το πεδίο ερμηνειών τους.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΠΕΠΕΛΑΣΗΣ Αθήνα, Ιούλιος 1015

Καθηγητής Οικονομικών

Περίληψη

Η εμπειρία καταδεικνύει ότι οι ολυμπιακές διοργανώσεις έχουν πολλές και διαφορετικές πτυχές, οι οποίες απαιτείται να εξετασθούν προκειμένου να σχηματισθεί μια ολοκληρωμένη άποψη σχετικά με το ισοζύγιο κόστους και οφέλους για τις κοινωνίες. Η διεξαγωγή των Αγώνων έχει λάβει χαρακτήρα επένδυσης για τις πόλεις που τους φιλοξενούν και αποφέρει καρπούς σε βάθος χρόνου. Αυτό που πρωτίστως προσφέρουν οι Αγώνες είναι ευκαιρίες.

Στην περίπτωση των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων της «Αθήνα 2004», ο συνολικός τους προϋπολογισμός τροφοδοτήθηκε από διαφορετικές οικονομικές πηγές: από τον προϋπολογισμό της Οργανωτικής Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων (ΟΕΟΑ «Αθήνα 2004»), τον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων –επενδυτικοί πόροι που διατίθενται από το κράτος για μια συγκεκριμένη περίοδο– από τον οποίο και χρηματοδοτήθηκε η δαπάνη υποδομών τους και τέλος από τον τακτικό κρατικό προϋπολογισμό που αν και είχε –σε σχέση με τους άλλους δύο– τη μικρότερη συμβολή στο σκέλος των δαπανών, είναι αυτός που επιφορτίστηκε με το βάρος πολλών μεταβολών των μεγεθών.

Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία και σχετικές μελέτες που δεν έχουν αμφισβητηθεί, το ύψος του συνολικού προϋπολογισμού (budget) των Αγώνων του 2004, ανήλθε στα 8,48 δισ. ευρώ. Συγκεκριμένα, ο προϋπολογισμός της Οργανωτικής Επιτροπής «Αθήνα 2004», καλύπτοντας το οργανωτικό τους κόστος αντλούσε τα έσοδά του από πολλαπλές οικονομικές πηγές και εμφανίζεται ισοσκελισμένος. Βασικοί χρηματοδότες της εταιρείας «Αθήνα 2004» ήταν εθνικοί και διεθνείς χορηγοί και οι κάτοχοι των τηλεοπτικών δικαιωμάτων μέσω της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής (ΔΟΕ). Η συμμετοχή του ελληνικού Δημοσίου στον προϋπολογισμό της Οργανωτικής Επιτροπής «Αθήνα 2004», ανήλθε στο ποσό των 282,5 εκ. ευρώ κατανεμόμενο σε ετήσιες δόσεις. Οι δαπάνες της «Αθήνα 2004» ανήλθαν στο ποσό του 1,968 δισ. Ευρώ, ευνοώντας τμήματα της οικονομικής δραστηριότητας κατά κύριο λόγο στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας και αποφέροντας κρατικά έσοδα.

Οι δαπάνες του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων ανερχόμενες σε 6 δισ. ευρώ, αφορούσαν το σύνολο των έργων που έλαβαν χώρα κατά τη φάση της

προετοιμασίας των Αγώνων, ενώ στο ποσό αυτό εντάσσονται και έργα τα οποία δεν σχετίζονται με τις συμβατικές υποχρεώσεις διεξαγωγής τους. Για παράδειγμα, το πρόγραμμα, «Ελλάδα 2004», προϋπολογισμού 1,26 δισ. Ευρώ, αφορούσε έργα που δεν είχαν απευθείας σχέση με τη διοργάνωση. Αυτό ήταν μια πολιτική απόφαση της τότε κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, σύμφωνα με την οποία, εκτός από τα έργα που θα εκτελούνταν στην Αττική και στις υπόλοιπες τέσσερις Ολυμπιακές πόλεις, θα χρηματοδοτούσε ακόμη δεκάδες μικρότερης κλίμακας αθλητικές εγκαταστάσεις σε άλλες περιοχές της Ελλάδας.

Τα υποχρεωτικά για τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων έργα ανέρχονται στο ποσό των 4,452 δισ. ευρώ ενώ η καθαρή δαπάνη για τα εθνικής επιλογής και τα παράλληλα έργα ξεπερνά το 1,5 δισ. ευρώ. Συνεπώς στην κατηγορία «Ολυμπιακά έργα» μπορούμε να διακρίνουμε τρείς υποκατηγορίες έργων: α) τα υποχρεωτικά για τη διεξαγωγή των Αγώνων, β) τα έργα εθνικής επιλογής/αναγκαία, και γ) τα παράλληλα έργα. Η διάκριση αυτή οφείλει να καθορίζει τον τρόπο προσέγγισης του ολυμπιακού προϋπολογισμού στον οποίο και συμπεριλήφθηκαν προγράμματα και έργα τα οποία δεν αποτελούσαν συμβατικές υποχρεώσεις της ελληνικής Πολιτείας έναντι της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής (ΔΟΕ). Έτσι, αθροίζοντας το 1,96 δισ. ευρώ της ΟΕΟΑ «Αθήνα 2004» και το 1,5 δισ. ευρώ των μη υποχρεωτικών για τη διεξαγωγή των Αγώνων έργων, παρατηρείται μία ελάφρυνση της συνολικής τους δαπάνης πάνω από 3 δισ. ευρώ. Εάν συνυπολογισθούν οι διογκούμενες δαπάνες της ολυμπιακής ασφάλειας που ξεπέρασαν – σύμφωνα με όλους τους επίσημους υπολογισμούς – το ένα δισ. ευρώ και οι τεκμηριωμένα περιττές δαπάνες που προέκυψαν από την εγκατάλειψη της επιλογής εγκαταστάσεων προσωρινού χαρακτήρα, αλλά και από τις καθυστερήσεις στη μελέτη και υλοποίηση των ολυμπιακών – αθλητικών έργων, τότε αντιλαμβάνεται πως προκύπτει το συνολικό ποσό του ολυμπιακού προϋπολογισμού.

Συνεπώς το ποσό των 4,452 δισ. ευρώ που αντιστοιχεί στα υποχρεωτικά έργα για τη διεξαγωγή των Αγώνων του 2004 συνιστά την καθαρή τους δαπάνη. Στο ποσό αυτό θα πρέπει οι αναλυτές/μελετητές των Αγώνων να στρέψουν το αντικείμενο της κριτικής τους για μια σειρά θεμάτων, (μόνιμες αντί προσωρινές εγκαταστάσεις, καθυστερήσεις στην κατασκευή ολυμπιακών έργων), συνεκτιμώντας ότι από αυτό προήλθαν και τα βραχυχρόνια ή μακροχρόνια οφέλη κυρίως για το λεκανοπέδιο της Αττικής. Επίσης το συγκεκριμένο ποσό οφείλει να αποτελεί το συγκρίσιμο οικονομικό μέγεθος με άλλες

ολυμπιακές διοργανώσεις, ανεξαρτήτως των διαφορετικών πολιτικών και κοινωνικο-οικονομικών συνθηκών τους.

Αν μάλιστα συνεκτιμηθούν τα οφέλη που προέκυψαν από τη φιλοξενία τους σε τομείς όπως ο τουρισμός (άραγε έχει γίνει αντιληπτό οικονομικά σε πόσες διαφημιστικές καμπάνιες για την προβολή του ελληνικού τουρισμού αναλογεί η προβολή της Ελλάδας από τους Αγώνες;) ή και των εμπορικών δραστηριοτήτων ελληνικών εταιρειών, καθώς και αυτά που θα μπορούσαν –ακόμα και σήμερα– να προκύψουν από την αξιοποίηση των ολυμπιακών ακινήτων και την κεφαλαιοποίηση της ολυμπιακής δυναμικής, τότε συνάγεται ότι η δαπάνη τους μόνο υπέρογκη δε μπορεί να χαρακτηρισθεί. Η ελληνική οικονομία δε φαίνεται να βγήκε ζημιωμένη από τη διοργάνωση· αντιθέτως μάλιστα αναγνωρίζεται ως ένας εξωγενής παράγοντας, ο οποίος συνέβαλε μέχρι ένα βαθμό στην οικονομική ανάκαμψη της περιόδου. Από τα διατιθέμενα εξάλλου ερευνητικά στοιχεία δεν προκύπτει κάποια σχέση αιτιότητας μεταξύ των Αγώνων και της επιδείνωσης των δημόσιων οικονομικών που ακολούθησε λίγα χρόνια μετά. Παρ' όλα αυτά και εντελώς ανεξάρτητα από τους όρους και τις συνθήκες υπό τις οποίες έλαβε χώρα η δημόσια συζήτηση για τις οικονομικές και τις άλλες επενέργειές τους, το παράδειγμα των Αγώνων του 2004 δέχθηκε σφοδρή και άδικη κριτική σε τέτοιο σημείο, ώστε να ακυρώνεται στην κοινή συνείδηση το νόημα και η αξία μιας συλλογικής προσπάθειας πρόσφατης και επιτυχημένης.

Στην παρούσα μονογραφία επιχειρείται η καταγραφή για πρώτη φορά αναλυτικά των επενεργειών των Αγώνων στην οικονομία, στην κοινωνία, στους θεσμούς, στη διεθνή θέση της χώρας και σε μια σειρά υποτομέων (π.χ. δημόσιες υποδομές) στους οποίους η επίδρασή τους υπήρξε καταλυτική. Μια ολοκληρωμένη προσέγγιση των αποτελεσμάτων και των επιρροών που άσκησαν οι Αγώνες στην ελληνική πραγματικότητα θεωρείται επιβεβλημένη, ώστε να μπορέσει με νηφάλιο τρόπο να αποτιμηθεί η σημασία τους. Και ιδιαίτερα μετά από μία δεκαετία σχεδόν από την τέλεσή τους, ίσως να είμαστε περισσότερο νηφάλιοι, ώστε να αναστοχαστούμε το ίδιο καθεαυτό το γεγονός των Αγώνων και να ανασυνθέσουμε τα στοιχεία –παλιά και νέα– που θα φωτίσουν τη μεγαλύτερη διεθνή διοργάνωση που φιλοξενήθηκε στη χώρα μας.

Εισαγωγή: Οι Ολυμπιακοί Αγώνες ως «μια μεγάλη διοργάνωση»

Οι 28οι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας σηματοδοτούν το επιστέγασμα της μακράς προσπάθειας μιας ολόκληρης γενιάς αθλητών, αθλητικών στελεχών, χορηγών, μηχανικών, πολιτικού προσωπικού, πολλών επαγγελματικών τάξεων και διακεκριμένων Ελλήνων. Συνιστούν επίσης ένα επιτυχημένο παράδειγμα ενεργοποίησης του ιδιωτικού τομέα, των δημόσιων διοικητικών και τεχνικο-οικονομικών υπηρεσιών, επιχειρήσεων και των τραπεζών από την οποία δεν έλειπε η ομόθυμη στήριξη της κοινής γνώμης.[2] Η προοπτική τέλεσής τους, εμπεριείχε το στοιχείο της πρόκλησης, καθώς η Ελλάδα μετά τη Φινλανδία το 1952, ήταν η μικρότερη χώρα που επρόκειτο να τους φιλοξενήσει στην ιστορία του θεσμού και η πρώτη χώρα – μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης που τέλεσε Αγώνες σε πλήρη εφαρμογή των αυστηρών κανόνων της κοινοτικής έννομης τάξης. Το μέγεθος της πρόκλησής τους αποτυπώνεται επίσης στην επιχειρησιακή – οργανωτική πολυπλοκότητα των ίδιων των Αγώνων, οι οποίοι σε διάστημα ενός και πλέον αιώνα από την αναβίωσή τους στην Αθήνα το 1896, εξελίχθηκαν σε ένα οικονομικό εγχείρημα τεράστιας κλίμακας και με απαιτήσεις συγκεκριμένης ακρίβειας, ως προς την υλοποίησή του.

Με την υπόθεση των Αγώνων διείσδυσαν επιπλέον στην ελληνική πραγματικότητα, κοινωνικές έννοιες (π.χ. εθελοντισμός), που απαιτούσαν διευρυμένο και εξαιρετικά οργανωμένο σχεδιασμό.[3] Η ολοκλήρωση ενός μεγάλου και πολυσύνθετου έργου με την αυστηρή τήρηση των χρονοδιαγραμμάτων διαμέσου τακτικών ελέγχων και αξιολογήσεων της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής (ΔΟΕ), υπήρξε μια πολύτιμη εμπειρία για τα στελέχη που απασχολήθηκαν στην οργάνωση και στην προετοιμασία, αλλά και για τα στελέχη του ελληνικού Δημοσίου τομέα, τα οποία συμμετείχαν στην προετοιμασία της διοργάνωσης σε κάποια έστω φάση της.

---

[2]Για το βαθμό αποδοχής των Ολυμπιακών Αγώνων από την κοινή γνώμη στην Ελλάδα και την εικόνα της χώρας στο εξωτερικό, βλ. αναλυτικά, Φωλά Μ., «Η εικόνα της Ελλάδας στη διεθνή κοινή γνώμη. Μια ανάλυση με αφορμή τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας», στο Βερναρδάκης Χ., *(επιμ.), VPRC, Η κοινή γνώμη στην Ελλάδα 2005-2006. Πολιτικές και κοινωνικές εκπροσωπήσεις, ευρωσκεπτικισμός, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις,* Αθήνα, 2007, σ. 197 - 223).

[3]Για το φαινόμενο του εθελοντισμού στη μεταολυμπιακή περίοδο, βλ. Φραγκονικολόπουλος Α.Χ., «Η κληρονομιά και η πρόκληση του "μετα-ολυμπιακού" εθελοντισμού», στο Τέσσα Δουλκέρη (επιμ.), *Αθλητισμός, Κοινωνία και Μ.Μ.Ε.: Η περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων, Αθήνα 2004,* τόμ. Α΄, Αθήνα, Παπαζήσης, 2007, σ. 229-240).

Η ανταπόκριση σε μια πρωτοφανή για τα μεγέθη της χώρας πρόκληση στάθηκε η βάση των σημασιοδοτήσεων της επιτυχίας των Αγώνων της Αθήνας στον ελληνικό δημόσιο λόγο. Με τη δοκιμασία οργάνωσης και φιλοξενίας ενός γιγαντιαίου εγχειρήματος, υπήρξε από μία άποψη, όπως σημειώνει ο Σταύρος Λυγερός, υπέρβαση της τρέχουσας αντίληψης για τις ίδιες τις δυνατότητες της χώρας.[4]

Η τελετή έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων προέβαλλε υποδειγματικά την Ελλάδα στα μάτια της διεθνούς κοινότητας. Διαμέσου αυτής προβλήθηκε με αριστοτεχνικό τρόπο ο ελληνικός πολιτισμός στη διαχρονία του. Με τη λήξη πλέον των Αγώνων της Αθήνας, τα εγκωμιαστικά σχόλια, αφενός του διεθνούς Τύπου, αφετέρου του προέρου της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής Jacques Rogge, έκαναν λόγο για μια επιτυχημένη και αξέχαστη διοργάνωση. Η Ελλάδα μαγνήτισε τη διεθνή προσοχή και το ενδιαφέρον, όχι πια λόγω ή μόνο της αρχαίας κληρονομιάς της, αλλά και εξαιτίας της σύγχρονης όψης της.

Οι δριμύτατες έως και απαξιωτικές κρίσεις που συνόδευαν την προετοιμασία σε όλες τις προηγούμενες φάσεις της με δυσμενή και δυσφημιστικά σχόλια για το επίπεδο ασφάλειας, την έγκαιρη ολοκλήρωση των ολυμπιακών έργων ή ακόμα την ατμοσφαιρική ρύπανση της ελληνικής πρωτεύουσας, είχαν εκλείψει πριν από τη λήξη των Αγώνων, δίνοντας τη θέση τους στην οφειλόμενη συγγνώμη. Το αμερικανικό περιοδικό *Times* σε πρωτοσέλιδο με τίτλο, «Από την τραγωδία στον θρίαμβο», την επομένη της έναρξης τους, έδινε το γενικό τόνο, ενώ με τη λήξη τους σημείωνε με απολογητικό ύφος: «Ζητάμε συγγνώμη από την Αθήνα. Τα παγκόσμια ΜΜΕ σας απογοήτευσαν, έχοντας μια εντελώς λανθασμένη άποψη».[5]

---

[4]Λυγερός Σ., «Επιβεβλημένα εύσημα», Εφ. *Η Καθημερινή*, 31.8.2004, σ. 11. Η Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής των Αγώνων, Γιάννα Αγγελοπούλου, τόνιζε σε συνέντευξή της, ότι εκείνο που ανέδειξε ειδικότερα η ολυμπιακή προετοιμασία, είναι η δυνατότητα επιτυχίας στον οργανωτικό τομέα και στην τήρηση των προθεσμιών και των διαδικασιών. Αντιπαραθέτοντας τον τρόπο λειτουργίας του κράτους με αυτόν που εφαρμόστηκε για την οργάνωση και φιλοξενία των Αγώνων, αναφέρει ότι η κληρονομιά τους, «που αξίζει να αγκαλιάζουμε ήταν ακριβώς αυτή η κοινωνική συμφωνία για περιορισμό του περιττού κράτους. Η άδηλη αυτή συνειδητοποίηση», στο Αγγελοπούλου Γ., συνέντευξη στον Γιάννη Πρετεντέρη, «"Το ελληνικό παράδοξο και το μήνυμα των Αγώνων"», Εφ. *Το Βήμα*, 22.1.2006, σ. 25-26.

[5]Payne, M., *Ολυμπιακό Χρυσάφι*, (Κιγιτζή, Κ., μτφ.), Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2005, σ. 296. Παραθέτουμε χαρακτηριστικά αποσπάσματα από τον καταιγισμό των αναφορών μετα τη λήξη των Αγώνων της Αθήνας. Η Εφ. *Herald Tribune* εκθείαζε τις «άριστες επιδόσεις» της διοργάνωσης, ενώ με άρθρο του στην Εφ. *Guardian,* ο Sebastian Coe, ένας από τους ηγετικούς παράγοντες της Βρετανικής Επιτροπής Διεκδίκησης των Αγώνων του 2012 και μεταγενέστερα Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής των Αγώνων του Λονδίνου, τόνιζε ότι, «η πραγματοποίηση των Αγώνων δικαίως υπήρξε πηγή τεράστιας υπερηφάνειας για τους Έλληνες» και πως «ήρθε η ώρα να ευχαριστήσουμε την Αθήνα». Το ειδησιογραφικό πρακτορείο *Reuters* αναφερόταν στον «αναπάντεχο νικητή» του «μεγαλύτερου αγώνα των

Ο αγώνας δρόμου που είχε ξεκινήσει την 5η Σεπτεμβρίου 1997 –κατά πολλούς το 1986 με την αποτυχημένη διεκδίκηση της χρυσής ολυμπιάδας του 1996– και ολοκληρώθηκε το χρονικό διάστημα Αυγούστου – Σεπτεμβρίου 2004 με την τέλεση των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων, λίγοι έχουν επισημάνει, ότι αρχικά συνάντησε σοβαρές και αντικειμενικές δυσχέρειες, άμεσα συναρτώμενες με την αδυναμία υποστήριξης της όλης προσπάθειας από τμήματα του κρατικού – δημόσιου τομέα. Ο συνδυασμός αυτών των περιπλοκών, όπως επίσης και η δυνατότητα που προσέφερε η εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία, καθώς η Ελλάδα υπήρξε η πρώτη χώρα – μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης που διοργάνωσε Αγώνες με πλήρη εφαρμογή των αυστηρών κανόνων της κοινοτικής έννομης τάξης[6] για κατάθεση ενστάσεων ή άλλων

Ολυμπιακών», εννοώντας τον «οργανωτικό μαραθώνιο», στον οποίο «η Αθήνα εμφανίστηκε από το πουθενά για να φθάσει πρώτη στη γραμμή του τερματισμού». Ο Philip Gordon απεσταλμένος του BBC στην Αθήνα σημείωνε, ότι «η Αθήνα ίσως να ήταν λίγο τραχιά στις γωνίες αλλά, όπως ένα ακατέργαστο διαμάντι, η ομορφιά του έλαμψε καθ' όλη τη διάρκεια ως το τέλος», ενώ ο Jim White της Εφ. *Daily Telegraph* τόνιζε αντίστοιχα, ότι «αυτοί οι Ολυμπιακοί Αγώνες ήταν τρομεροί, δοσμένοι με αυτοπεποίθηση την κατάλληλη στιγμή». Το ειδησιογραφικό πρακτορείο *Associated Press*, ολοκλήρωσε την κάλυψη των Αγώνων της Αθήνας με διθυραμβικές ανταποκρίσεις και το αντίστοιχο *Newsweek* έγραφε, ότι «η Ελλάδα ήταν αναμφίβολα ο μεγαλύτερος νικητής αυτών των Αγώνων». Ο δημοσιογράφος της Εφ. *Figaro Cedric Voisard*, έπλεκε το εγκώμιο της διοργάνωσης και η Εφ. *Le Monde* σχολίαζε, ότι «οι περισσότεροι άνθρωποι που επισκέφτηκαν την Αθήνα σε αυτούς τους Αγώνες θα επιστρέψουν». Η Εφ. *Bild* εκθείαζε τους Αγώνες καταλήγοντας σε άρθρο της, ότι «πρέπει να πούμε στην Ελλάδα "adio" και "efharisto"». Το περιοδικό *Spiegel* επίσης ανέφερε, ότι «οι Έλληνες ήταν καλοί οικοδεσπότες», παρατηρώντας ότι «ορισμένες φορές είχε κανείς την αίσθηση ότι ήθελαν να διαμηνύσουν στον υπόλοιπο κόσμο να σταματήσει να τους κρύβει τον ήλιο». Η Εφ. *Suddeutsche Zeitung* επεσήμαινε ότι, «ενάντια σε όλα τα δυσοίωνα προγνωστικά, οι Αγώνες εξελίχθηκαν απρόσκοπτα και ήρεμα» και η τουρκική Εφ. *Milliyet,* έδινε άριστα στη διοργάνωση. Αντίστοιχα η Εφ. *USA Today*: «η Ελλάδα πέτυχε μία χρυσή νίκη. Αυτό που φάνταζε ακατόρθωτο πριν από μερικούς μήνες έγινε τελικώς η ιστορία ενός θριάμβου κόντρα σε όλες τις προβλέψεις». Ο ανταποκριτής του ειδησιογραφικού πρακτορείου *NBC Bob Costas*, ολοκληρώνοντας τη μετάδοση της τελετής λήξης, ανέφερε: «με αυτούς τους Αγώνες, η Ελλάδα πέτυχε μια μεγάλη νίκη». Τέλος ο απεσταλμένος της αυστραλιανής εφημερίδας, *Sydney Morning Herald,* John Huxley, σε άρθρο με τίτλο, «Αθήνα, σ' ευχαριστούμε: Τα καταφέρατε», ανέφερε: «Η ασφάλεια, η καλή οργάνωση, η γοητεία και η ζωηράδα ήταν η έκπληξη των Ολυμπιακών Αγώνων». Βλ. και τα σχετικά άρθρα: «"Ευχαριστούμε Έλληνες και συγγνώμη"», Εφ. *Η Καθημερινή*, 31.8.2004, σ. 14, «"Ευχαριστώ" και "συγνώμη" από κάθε γωνιά του κόσμου», Εφ. *Έθνος*, 31.8.2004, σ. 24-25, «"Ντροπή μας" που δεν σας πιστέψαμε», Εφ.. *Τα Νέα*, 31.8.2004, σ. 15, «Από την αμφισβήτηση στους διθυράμβους», Εφ. *Το Βήμα*, 31.8.2004, σ. 8-9, «Τώρα ζητούν "συγνώμη" στα... Ελληνικά!», Εφ. *Έθνος*, 31.8.2004, σ. 28-29, Δημητρούλη Κ., «Όταν η αυλαία έπεσε, οι ξένοι υποκλίθηκαν», Εφ. *Ελεύθερος Τύπος*, 31.8.2004, σ. 16, 73.

[6]Η υπαγωγή της Ελλάδας στο κοινοτικό δίκαιο αποτέλεσε ένα πρόσθετο χαρακτηριστικό του νομικού τοπίου στο οποίο θα πραγματοποιούνταν η ολυμπιακή διοργάνωση του 2004. Όπως έχει επισημανθεί, μια τέτοια δοκιμασία δεν ήταν ούτε εύκολη, ούτε αυτονόητη, αφού η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή δεν υπάγεται στο καθεστώς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι δε προγενέστερες διοργανώσεις είχαν τελεσθεί σε χώρες με χαλαρότερο καθεστώς κανόνων δημοσίου δικαίου από αυτό της Ελλάδας, και κατά συνέπεια της Ευρώπης. Συνεπώς από την άποψη αυτή, η ελληνική περίπτωση θα καταδείκνυε το εφικτό της τέλεσης μιας ολυμπιακής διοργάνωσης στην Ευρώπη με την ένταξη της Ελλάδας στο ενωσιακό νομικό σύστημα και στους κανόνες του Ολυμπιακού Κινήματος. Οι Αγώνες του 2004 δε θα ήταν μόνο Αγώνες της πόλης

δικαστικών ενεργειών σχετικών με την απαλλοτρίωση και χωροθέτηση ενός ολυμπιακού έργου[7], την τήρηση των περιβαλλοντικών του όρων, τις ολυμπιακές προμήθειες ή την σύναψη συμβάσεων, επέδρασε καταλυτικά, όχι μόνο στην εξέλιξη της προετοιμασίας, αλλά και μεταολυμπιακά στη διαχείριση των ακινήτων. Η ολυμπιακή προετοιμασία κινήθηκε έχοντας στενή και διαρκή εποπτεία από το Ελεγκτικό Συνέδριο, το Συμβούλιο της Επικρατείας και τα πολιτικά δικαστήρια.

Ωστόσο στον ελληνικό λαό ουδέποτε όλα αυτά τα χρόνια, αποσαφηνίστηκε ο ιδιαίτερος ρόλος αυτών των περιπλοκών και το κυριότερο –και ίσως το πιο βασικό– δεν ήταν σαφές, ποιά εκ των αποκαλούμενων γενικά και αόριστα ολυμπιακά έργα υπήρξαν αυστηρά ολυμπιακά, υπάγονταν δηλαδή στις συμβατικές υποχρεώσεις της χώρας και ποιά ήταν έργα ευρύτερης σημασίας, αποσκοπώντας στη βελτίωση της εθνικής, αστικής και περιφερειακής υποδομής. Η σύγχυση επέτρεψε εκτιμήσεις που ανέφεραν, ότι οι Αγώνες της Αθήνας «κόστισαν» ένα τεράστιο οικονομικό ποσό. Συνέβαλε σ' αυτό και η μεγάλη βραδυπορία που σημειώθηκε στην επίσημη ανακοίνωση των οικονομικών τους – με ακριβή στοιχεία– οκτώ και πλέον χρόνια αργότερα μετά την τελεσή τους.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί, ότι το συχνά επαναλαμβανόμενο επιχείρημα, ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες λειτούργησαν ευεργετικά μόνο για την Αθήνα σε βάρος της περιφέρειας, μοιάζει να είναι ανειλικρινές. 'Οσοι διατείνονται, ότι μόνο η Αθήνα ωφελήθηκε από τους Αγώνες, αποφεύγουν την παραδοχή, ότι σε αυτή κατοικούν και εργάζονται οι μισοί σχεδόν Έλληνες. Την περίοδο της ολυμπιακής προετοιμασίας μάλιστα κανένα στοιχείο δεν έδειχνε αντιστροφή της τάσης αυτής. Δεν ισχυριζόμαστε βέβαια ότι το να ζει ο μισός πληθυσμός μιας χώρας στην πρωτεύουσά της είναι και η ιδανική συνθήκη. Το αντίθετο. Η αποκέντρωση είναι κάτι παραπάνω από αναγκαία για την παραγωγική ανασυγκρότησης της χώρας. Πλην

της Αθήνας και ευρύτερα της Ελλάδας, αλλά ταυτόχρονα και Αγώνες της Ευρώπης, στο Γιαννακούρου Γ. – Τροβά Ε., *Ολυμπιακοί Αγώνες και Δίκαιο*, Αθήνα, Σάκκουλας, 2001, σ. 165-166.

[7]Δεν έχει τονιστεί ιδιαίτερα, ότι τα χιλιάδες τετραγωνικά μέτρα του παραλιακού μετώπου της Αθήνας και του Ελληνικού, του ΟΑΚΑ και του Σχοινιά, δε θα είχαν απελευθερωθεί χωρίς τις διαδικασίες που κινήθηκαν λόγω των Αγώνων. Η έκταση επίσης 300 περίπου στρεμμάτων του παλιού Ιπποδρόμου, στην οποία σήμερα βρίσκεται σε εξέλιξη το έργο ανέγερσης των νέων εγκαταστάσεων της Εθνικής Λυρικής Σκηνής στο Κέντρο Πολιτισμού, *Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος*, συνολικής έκτασης 28.000 τ.μ., καθώς και της Εθνικής Βιβλιοθήκης, απελευθερώθηκε με την απομάκρυνση των εκεί εγκαταστάσεων, εξαιτίας των Αγώνων. Βλ. σχετικά, Συναδινός Π., «Συζήτηση στρογγυλής τραπέζης», στο *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη – Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009, σ. 15.

όμως, αυτή είναι η πραγματικότητα και ευθύνη της πολιτείας είναι η διευκόλυνση των αστικών λειτουργιών της πολης και η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της. Η ανάληψη των Αγώνων άλλωστε συνδέθηκε με την πεποίθηση, ότι εξυπηρετούν ανάγκες της πόλης, και όχι το αντίστροφο. Από την άποψη αυτή οι Αγώνες, άφησαν το ευδιάκριτο αποτύπωμά τους στην καθημερινή ζωή των μισών περίπου Ελλήνων.

Στην πορεία των ετών και με το ξέσπασμα της ελληνικής δημοσιονομικής κρίσης το κενό μιας ακριβούς και αναλυτικής οικονομικής τους αποτίμησης έγινε αντικείμενο παντός είδους «εκμετάλλευσης», έχοντας ως άμεση συνέπεια τη σύνδεση του προϋπολογισμού των Αγώνων με την επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών. Καθώς σκοπός της μελέτης δεν είναι η βαθιά αναζήτηση των αιτιών της επιδείνωσης αυτής, θα αρκεστούμε να παραπέμψουμε στις εκτιμήσεις που διατύπωνε τον Ιανουάριο του 1996 – μήνα κατά τον οποίο κατατέθηκε η υποψηφιότητα της Αθήνας για το 2004– ο επίτιμος διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος, καθηγητής και πρώην πρωθυπουργός, Ξενοφών Ε. Ζολώτας. Ο πολύπειρος οικονομολόγος διατύπωνε από τότε τις σοβαρές του ανησυχίες για τη διόγκωση του ελληνικού δημόσιου χρέους.[8]

Αντικείμενο της μονογραφίας είναι η παρουσίαση των επενεργειών τους, βάσει των επισήμων στοιχείων, κυρίως στην οικονομία, καθώς και η εξέταση των βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων επιδράσεών τους σε ευρύτερους τομείς. Για ορισμένες παραμέτρους της διοργάνωσης, η διερεύνηση δυσχεραίνεται εξαιτίας της απουσίας, μερικής ή ολικής, συνολικών απολογιστικών στοιχείων.

Εύλογα ανακύπτουν ορισμένα ερωτήματα:

- κόστισαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας ένα υπέρογκο ποσό, το οποίο θα κληθούν να αποπληρώσουν οι επόμενες γενιές Ελλήνων;
- υπήρξε απολύτως ξεκάθαρο στην κοινή γνώμη το πεδίο αρμοδιοτήτων του σχήματος, Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων «Αθήνα 2004» - Ελληνικής Κυβέρνησης, σε σειρά κομβικών επιλογών (αναγκαία έργα πέραν των

[8]Βλ. Ζολώτας Ε.Ξ., «Εξελίξεις και Προοπτικές της Ελληνικής Οικονομίας και της Εξωτερικής Πολιτικής». Το κείμενο αυτό αποτελεί συνέντευξη του Ζολώτα στον Νικολάου Ν., Εφ. *Τα Νέα,* 9.1.1996. Στη συνέντευξη τονίζει, ότι το τεράστιο ελληνικό δημόσιο χρέος δεν ήταν αποτέλεσμα διαχείρισης των τελευταίων μόνο ετών. Η επικίνδυνη διόγκωσή του είχε αρχίσει από το 1982. Σημειώνει επιπλέον, ότι τα τοκοχρεολύσια για την εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους αντιστοιχώντας στο 92% περίπου των εσόδων, σηματοδοτούσαν μια άκρως αρνητική εξέλιξη, απορροφώντας ζωτικούς πόρους της εθνικής οικονομίας, παρεμποδίζοντας την οικονομική ανάπτυξη και προκαλώντας πληθωριστικές πιέσεις. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι προτάσεις του Ζολώτα για τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης και την πορεία των ιδιωτικοποιήσεων, διατηρούν στο ακέραιο την επικαιρότητά τους.

αμιγώς ολυμπιακών, ολυμπιακές προσαρμογές / olympic overlays, πρόγραμμα «Ελλάδα 2004»);

- η ελληνική πρωτεύουσα θα επιβίωνε χωρίς επενδύσεις σε έργα υποδομής;
- οι Ολυμπιακοί Αγώνες υπήρξαν μια υπόθεση «επένδυσης» ή «κόστους»; Γνωρίζουν έστω επαρκώς οι Έλληνες φορολογούμενοι πολίτες τις οικονομικές πτυχές τους;
- υπήρξαν μεσο – μακροπρόθεσμα πολυτομεακά οφέλη για την Ελλάδα;
- υπήρξε εναλλακτικό σχέδιο για τη μεταολυμπιακή χρήση; Τι καταδεικνύει η διεθνής εμπειρία; Η σύγκριση δηλαδή με άλλες πόλεις που φιλοξένησαν Ολυμπιακούς Αγώνες και τι συνέβη σε αυτές αναφορικά με το οικονομικό κόστος; Υπήρξε η διοργάνωση της Αθήνας η πιο ακριβή;
- η ελληνική κατασκευαστική αγορά ήταν ώριμη ή έτοιμη να κινηθεί σ' ένα σύνθετο τοπίο που απείχε σε μεγάλο βαθμό από τις απαιτήσεις του μέχρι τότε κατασκευαστικού περιβάλλοντος στη χώρα; Συναφές είναι το ερώτημα, εάν οι κατασκευαστικές εταιρείες αντιλήφθηκαν τους Αγώνες ως περιστασιακή ευκαιρία υπερκέρδους.
- το περίφημο στέγαστρο Καλατράβα ήταν απαραίτητο;
- είμαστε σε θέση δέκα χρόνια μετά την τέλεση των Αγώνων να κάνουμε λόγο για ένα τελικό ποσό που θα αποτυπώνει την συνολική τους δαπάνη, και ποια είναι η σχετική ευθύνη της ΔΟΕ για το ύψος αυτής της δαπάνης;
- το πρόγραμμα ασφαλείας των Αγώνων ήταν απαραίτητο ή αποτέλεσε προϊόν εξωτερικών διεθνών πιέσεων, λόγω των τρομοκρατικών ενεργειών της οργάνωσης «17 Νοέμβρη»;
- υπάρχει σήμερα δυνατότητα αλίευσης ευκαιριών από τους Ολυμπιακούς Αγώνες;
- υπάρχουν χειροπιαστά οφέλη από τη διοργάνωση των Αγώνων; (όπως για παράδειγμα η διάθεση 2.292 διαμερισμάτων του Ολυμπιακού Χωριού σε δικαιούχους του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας (ΟΕΚ));
- έχει γίνει αντιληπτό το εύρος των παρεμβάσεων που δρομολογήθηκαν ή ακόμα επιταχύνθηκαν εν όψει των Αγώνων της Αθήνας, όπως πολλά έργα υποδομής στην πόλη (οδικά και αντιπλημμυρικά), ο πλήρης εκσυγχρονισμός του δικτύου των μέσων μαζικής μεταφοράς, η αναβάθμιση της ξενοδοχειακής υποδομής, καθώς επίσης και τα έργα βελτίωσης της λειτουργικότητας του συστήματος

παραγωγής, μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, τα τηλεπικοινωνιακά και μια σειρά πρόσθετων έργων υποδομής (π.χ. αναβάθμιση νοσοκομείων, αναπλάσεις και ανακαινίσεις δημόσιων χώρων); Ποιος θα μπορούσε να ισχυριστεί, δεδομένης της ανικανότητας του ελληνικού κράτους να ολοκληρώσει ένα έργο στην προγραμματισμένη του ώρα, ότι δεν χρειάζονταν, οι υποβαθμισμένες περιοχές του λεκανοπεδίου της Αττικής και των άλλων τεσσάρων ολυμπιακών πόλεων, δραστικές παρεμβάσεις στη λειτουργία τους και την ίδια την όψη των πόλεων με στόχο την βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων;

Πιστεύουμε ότι προτού ρίξει κανείς βιαστικά το «ανάθεμα» στους Αγώνες του 2004, οφείλει ψύχραιμα να σκεφθεί και να αναλογισθεί σε ποιο ακριβώς επίπεδο υποδομών βρισκόταν η χώρα πριν από αυτούς, και το κυριότερο να απαντήσει στο ερώτημα, εάν η μεταπολιτευτική περίοδος έχει να επιδείξει ανάλογο εθνικό συλλογικό επίτευγμα, το οποίο δεδομένων των μικρών μεγεθών της Ελλάδας, και παρά τα λάθη και τις αστοχίες φαίνεται να παραμένει μέχρι και σήμερα επίτευγμα ασύγκριτο!

Πλάι σε αυτά το κεντρικά ερωτήματα που η διαπραγμάτευσή τους καθορίζει τις θεματικές ενότητες της μονογραφίας, θεωρούμε ότι προκύπτει κάτι πολύ βασικό. Και αφορά το ερώτημα, εάν το πολιτικό προσωπικό της χώρας, δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς, είχαν αντιληφθεί συνολικά το μέγεθος, την ευθύνη και τη σημασία του εγχειρήματος που ανέλαβε η χώρα το 1997. Συνακόλουθα, εάν πέρα από την ιστορική φόρτιση που σταθερά πλαισίωνε την προσπάθεια ανάληψης των Αγώνων από τα μέσα ήδη της δεκαετίας του 1980 και έπειτα, είχαν εξηγηθεί –έστω στοιχειωδώς– στους πολίτες, οι υψηλές απαιτήσεις –οικονομικές, οργανωτικές κ.ά.– του εγχειρήματος. Το ερώτημα απευθύνεται κατά βάση στα στελέχη των κυβερνήσεων της περιόδου 1997 – 2004 και 2004 – 2009, τα οποία είχαν αντιληφθεί, εν μέρει, στην πλειονότητά τους την ευθύνη που συνεπαγόταν η υπόθεση των Αγώνων του 2004, τόσο προολυμπιακά όσο και μεταολυμπιακά. Περιγράφοντας την κατάσταση που επικρατούσε στο ζωτικό θέμα της ολυμπιακής αξιοποίησης δύο χρόνια μετά τους Αγώνες, ο Πέτρος Λινάρδος σχολίαζε

ευσύνοπτα: «Χάος μέγα ανάμεσα σε όσα υποστηρίζουν οι σήμερα πολιτικά κρατούντες και σ' εκείνα που προβάλλουν εκείνοι που κατασκεύασαν αυτή την κληρονομιά».[9]

Η διαπραγμάτευση του θέματος επιβάλλει την προσφυγή στα επίσημα στοιχεία και δεδομένα. Ως εκ τούτου δεν μπορεί να είναι απογυμνωμένη από την a priori παραδοχή, ότι ενώ υπήρχε επαρκής γνώση των προβλημάτων που προέκυψαν κατά την πορεία προετοιμασίας των Αγώνων μέσα από τις βασικές αρχές τις οποίες είχε διατυπώσει ο αείμνηστος καθηγητής Γιώργος Κανδύλης στην πρόδρομο υποψηφιότητα και σεβασμός προς εκείνες τις επιλογές, η γνώση αυτή δεν αξιοποιήθηκε.

Ο οργανωτικός καμβάς του εγχειρήματος επέβαλλε ρητά την εξοικονόμηση χρόνου για τη μελέτη και υλοποίηση επιμέρους έργων. Για παράδειγμα, επιζήμια, όπως δυστυχώς αποδείχθηκε αργότερα, υπήρξε η πιεστική ένταξη νέων αθλητικών και άλλων έργων υποδομής, πράγμα το οποίο οδήγησε στην πολυδιάσπασή τους σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό, γεγονός το οποίο ευθύνεται μέχρι ένα βαθμό για την αύξηση της τελικής δαπάνης της διοργάνωσης. Σε αυτή συνέβαλαν και οι πιέσεις που άσκησαν οι Διεθνείς Αθλητικές Ομοσπονδίες για εγκαταστάσεις μεγάλης χωρητικότητας.[10]

Εξάλλου είναι κάτι παραπάνω από βέβαιο ότι χρειαζόταν μεγαλύτερη επιμονή στις εγκαταστάσεις προσωρινού χαρακτήρα, *olympic overlays,* έναντι της τελικής επιλογής βαρέων αθλητικών κατασκευών συμβατικού τύπου από ενισχυμένο σκυρόδεμα και απουσία προκατασκευής και σιδηρών κατασκευών. Τα αίτια της δαπανηρής αυτής επιλογής οφείλουν να αναζητηθούν μεταξύ άλλων και στις παθογένειες του ελληνικού κατασκευαστικού τομέα. Ως προς αυτήν την τελευταία, αρκεί κανείς να αντιπαραβάλλει για παράδειγμα τις προσωρινές εγκαταστάσεις του beach volleyball στο Λονδίνο και το χώρο που διεξήχθησαν οι αγώνες ιππασίες στο συγκρότημα του Horse Guards Parade, ανάμεσα στο τρίγωνο που σχηματίζουν το St. James Park, η Trafalgar Square και το Big Ben, έναντι της βαριάς κατασκευής σκυροδέματος που επιλέχθηκε το 2004 στο Ολυμπιακό Κέντρο Beach Volley στο Φάληρο και στα Ολυμπιακά Κέντρα Ιππασίας και Σκοποβολής στο Μαρκόπουλο. Από κάθε άποψη τα τετραγωνικά αυτά μέτρα οικοδομούμενων εγκαταστάσεων ήταν μη αναγκαία και περιττά στο αττικό τοπίο. Για την ουσία του επιχειρήματός μας είναι αρκετή η παραπομπή μας στο παράδειγμα της

---

[9]Λινάρδος Π., «Η μεταολυμπιακή αξιοποίηση και ποιος θα πληρώσει το μάρμαρο», Εφ.*Το Βήμα*, 15.10.2006, σ. 53

[10]Βλ. αναλυτικά κάτωθι, σ. 68-69.

βρετανικής πρωτεύουσας το 2012, όπου επιλέχθηκαν σε μεγάλο βαθμό λυόμενες ή ενοικιαζόμενες εγκαταστάσεις προσωρινού χαρακτήρα, μια επιλογή με θετικές επιπτώσεις στον προϋπολογισμό της διοργάνωσης.[11]

Αντίθετα η Ελλάδα για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, έλαβε την απόφαση να δημιουργήσει μόνιμες εγκαταστάσεις, (όπως π.χ. το Κέντρο Βαρέων Αθλημάτων στα Άνω Λιόσια και οι ξενώνες του σκοπευτηρίου στο Μαρκόπουλο), οι οποίες παραμένουν μέχρι σήμερα αχρησιμοποίητες, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων. Η απόφαση ερχόταν σε αντίθεση με όσα προέβλεπε ο Φάκελος Υποψηφιότητας. Στον Φάκελο μεγάλο ποσοστό των αναγκαίων και κύριων αθλητικών ολυμπιακών εγκαταστάσεων για τους Αγώνες ήταν ήδη έτοιμες, ή απαιτούσαν συμπληρωματικές επεμβάσεις και επεκτάσεις. Μόνο ένα μικρό συγκριτικά ποσοστό αφορούσε νέες εγκαταστάσεις, οι περισσότερες εκ των οποίων προβλεπόταν να είναι προσωρινές. Στην πορεία ωστόσο της προετοιμασίας η κατάσταση μεταβλήθηκε σημαντικά. Μια σειρά λόγων έχουν προβληθεί για αυτή τη μεταβολή.[12] Οφείλει να σημειωθεί ότι το ολυμπιακό πρόγραμμα των Αγώνων του 2004 περιελάμβανε 28 αθλήματα και 301 αγωνίσματα, γεγονός που συνεπαγόταν σχετική οργανωτική μέριμνα για πρόσθετους βοηθητικούς, προπονητικούς και άλλους χώρους. Προοιμιακά διευκρινίζουμε ότι με τα προηγηθέντα παραδείγματα και τις αναφορές, δεν επιθυμούμε να καταδείξουμε τίποτε περισσότερο από τη θέση, ότι το μόνο κριτήριο ένταξης των έργων στην κατηγορία «Ολυμπιακά», όφειλε αδιαπραγμάτευτα να είναι η θετική απόκριση στο ερώτημα: «διακινδυνεύει η τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων, εάν το τάδε ή το δείνα έργο δεν υλοποιηθεί;» Η σύγχυση ως προς αυτό το γεγονός είναι που καταρχήν τείνει να παγιώσει σε μια μερίδα της κοινής γνώμης την άποψη ότι το κόστος των Αγώνων, φέρει μερίδιο ευθύνης για τη δημοσιονομική κρίση στην Ελλάδα. Η

---

[11] Βλ. κάτωθι, σ. 52-53.

[12] Παραθέτοντας τους λόγους της μεταβολής του χαρακτήρα των ολυμπιακών εγκαταστάσεων σε σχέση με όσα αρχικά είχαν προβλεφθεί στο Φάκελο Υποψηφιότητας, ο Θ. Στάμου πρώην γενικός διευθυντής Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού και πρόεδρος του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας, επισημαίνει ως κύριο λόγο αυτής της εξέλιξης, το ότι ο Φάκελος των ολυμπιακών αθλητικών εγκαταστάσεων είχε βασιστεί στις προτάσεις του Φακέλου Υποψηφιότητας για τους Αγώνες του 1996, ο οποίος καταρτίστηκε το 1988 – 1989. Πλην όμως, όπως σημειώνει, μια δεκαετία αργότερα, με την απαρχή των πρώτων μελετών για τα έργα των Αγώνων του 2004, πολλά είχαν αλλάξει, ιδιαίτερα στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπιζόταν τα περιβαλλοντικά, πολεοδομικά και τα θέματα προστασίας της ιδιοκτησίας. Αυτό είχε ως συνέπεια πολλές από τις ολυμπιακές εγκαταστάσεις να αναχωροθετηθούν και να αλλάξουν χαρακτήρα. Ως έναν ακόμη λόγο αναφέρει τις επεμβάσεις των Διεθνών Αθλητικών Ομοσπονδιών, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα της Διεθνούς Ομοσπονδίας Αντισφαίρισης, της οποίας οι συστάσεις και οι απαιτήσεις είχαν ως αποτέλεσμα την πλήρη αναμόρφωση του Ολυμπιακού Κέντρου Αντισφαίρισης στο ΟΑΚΑ. Στάμου Θ., «Υλοποίηση των Ολυμπιακών Αγωνιστικών Εγκαταστάσεων», στο *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου...*, ό.π., σ. 1.

φιλοξενία όμως των 28^{ων} Ολυμπιακών Αγώνων υποστηρίζεται ότι ωφέλησε συνολικά τη χώρα και πολύ περισσότερο φυσικά την πρωτεύουσά της. Το ότι μια μικρή χώρα της ευρωπαϊκής περιφέρειας, κατάφερε παρά τις περιπλοκές που εμφανίσθηκαν σε όλη τη διάρκεια της προετοιμασίας να διοργανώσει άψογους Αγώνες, συνιστά αξιοσημείωτο επιχειρησιακό και όχι μόνο πρόγραμμα.

Η διαπραγμάτευση του συγκεκριμένου θέματος απαιτεί την πολλαπλή προσέγγιση μιας σειράς παραγόντων. Αυτό έδειξε η πολυδιάστατη και πολυεπίπεδη παρουσία του Πέτρου Συναδινού, τόσο στο πεδίο της γνώσης, όσο και της εμπειρίας των Ολυμπιακών Αγώνων και του αθλητισμού γενικότερα, όσο και η συστηματική ερευνητική ενασχόληση του Νίκου Χούτα, με τις πολιτικές κοινωνικές και οικονομικές τους συνιστώσες, στο πλαίσιο εκπόνησης της διδακτορικής του διατριβής, στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας της Σχολής Πολιτικών Επιστημών του Παντείου Πανεπιστημίου.

Στην παρούσα μονογραφία επιχειρείται η καταγραφή για πρώτη φορά αναλυτικά των επενεργειών των Αγώνων στην οικονομία, στους θεσμούς, στην κοινωνία και τη διεθνή θέση της χώρας και σε μια σειρά υποτομέων, (π.χ. δημόσιες υποδομές), στους οποίους η επίδρασή τους υπήρξε καταλυτική, βρίσκεται ωστόσο, στο ημίφως, αν όχι στο σκοτάδι.

Ολυμπιακοί Αγώνες: μια «μεγάλη διοργάνωση»

Στη μεταπολεμική εποχή οι Ολυμπιακοί Αγώνες συνιστούν τη μεγαλύτερη αθλητική διοργάνωση του πλανήτη με τεράστιες επιπτώσεις στο μέλλον των πόλεων και των χωρών που τους αναλαμβάνουν. Πρόκειται για ένα σύνθετο γεγονός με πολιτιστικές, πολιτικές, οικονομικές, τεχνολογικές και κοινωνικές διαστάσεις που έχουν αθλητικό υπόβαθρο. Όπως όλες οι μεγάλες διοργανώσεις, απαιτούν συγκεκριμένους στόχους και ένα όραμα για το μέλλον.[13]

Οφείλει να υπογραμμισθεί, ότι η ανάδειξη της διεκδίκησης τους σε μία ανταγωνιστική επιχείρηση μεταξύ των υποψηφίων πόλεων, εδράζεται στις προσδοκίες οικονομικής ανάπτυξης από τη διοργάνωση που ξεπερνούν τα στενά χρονικά όρια του ίδιου του γεγονότος.[14] Επιπλέον προσδίδουν γόητρο και διεθνή αναγνώριση στην πόλη

---

[13]Συναδινός Π., «Η ολυμπιακή εμπειρία των τεσσάρων πόλεων (Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϊ, Βαρκελώνη). Η περίπτωση της Αθήνας», *στο ίδιο.*

[14]Συναδινός, «Οι επιπτώσεις της διοργάνωσης των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων», στο Γκιόσος Ι., Παπαδημητρίου Δ., Συναδινός Π., *Μεγάλες Διοργανώσεις: Η Περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων,*

και ευρύτερα τη χώρα τέλεσής τους, συνιστώντας από μόνοι τους πηγή οικονομικής δραστηριότητας, γεγονός που ωθεί πολλές πόλεις ανά τον κόσμο να συμμετάσχουν στον ανταγωνισμό για τη διεκδίκηση αυτής της «μέγα-διοργάνωσης».[15]

Δε χρειάζεται ιδιαίτερη ανάλυση για να πεισθεί κανείς, ότι η επτάχρονη προετοιμασία της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων δεν αφορά τις 15 ημέρες τέλεσής τους. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 είχε καταστεί σαφές στους κόλπους του Ολυμπιακού Κινήματος, ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες τελούνται χάριν της πόλης διεξαγωγής τους και όχι το αντίθετο, ένας άξονας που συνοψίζεται στη φράση: «οι Αγώνες για την πόλη».[16]

Τον 20ο αιώνα η Αθήνα διεκδίκησε δύο φορές τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Την πρώτη φορά από το 1986 ως το 1990 και τη δεύτερη από το 1995 ως το 1997. Η δεύτερη προσπάθεια υπήρξε συνέχεια της πρώτης. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονισθεί ότι το Σχέδιο των Αγώνων όφειλε να είναι συμβατό με τις εξής παραμέτρους: α) τις απαιτήσεις της ΔΟΕ, β) τις μαξιμαλιστικές προδιαγραφές των Διεθνών Αθλητικών Ομοσπονδιών, γ) τα κρατικά προγράμματα δημοσίων έργων και ανάπτυξης, παλαιά ή νέα, που βρίσκονταν εν εξελίξει, δ) το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας, ε) τους διαθέσιμους δημόσιους επενδυτικούς πόρους, σε συνδυασμό με τα κονδύλια των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης και στ) τη λήψη των απαραίτητων θεσμικών ρυθμίσεων, με πλήρη σεβασμό της Εθνικής και Κοινοτικής Νομοθεσίας.

Ωστόσο στην ελληνική περίπτωση, τόσο στη φάση του αρχικού σχεδιασμού διεκδίκησης τους, όσο και στη φάση εκπόνησης του Επιχειρησιακού Σχεδίου Εφαρμογής δεν υπήρξε μια ολοκληρωμένη θεώρηση των κτιριακών κυρίως υποδομών, από την άποψη της μεταολυμπιακής τους αξιοποίησης προς όφελος της πόλης και της χώρας. Αυτό που διεθνώς αποκαλείται, «Σχέδιο Κληρονομιάς» (Legacy Plan), στην περίπτωση της Αθήνας παραμένει ως σήμερα στη φάση της ολοκλήρωσης. Το γεγονός δε συνιστά ελληνική ιδιαιτερότητα, καθώς έχει συμβεί και σε άλλες πόλεις που φιλοξένησαν Αγώνες. Αυτό όμως δεν μπορεί να αναιρεί το γεγονός, ότι οι Αγώνες της Αθήνας έχουν

Διοίκηση Τουρισμού και Τουριστικών Επιχειρήσεων, τ. ΣΤ΄, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Πάτρα, 2000, σ. 47.

[15] Andranovich G., Burbank J.M., Heying H.C., «Olympic Cities: Lessons Learned from Mega – Event Politics», στο *Journal of Urban Affairs*, vol. 23, No 2., 2001, σ. 113-131.

[16] «Κεφ. Α΄, Συμπεράσματα Διημέρου», στο *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου…*, ό.π., σ. 2.

ήδη προσφέρει και μπορούν να προσφέρουν και στο μέλλον σημαντικά άμεσα και έμμεσα οφέλη για την πόλη και τη χώρα.[17]

Τα επίσημα οικονομικά στοιχεία των Αγώνων «Αθήνα 2004»: παραδοχές και παρανοήσεις.

Εισερχόμενοι στο ζήτημα του προϋπολογισμού των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, επισημαίνεται ότι αυτός αναλύεται, τόσο σε σχέση με τον προϋπολογισμό των κρατικών δαπανών, όσο και με τον προϋπολογισμό της «Αθήνα 2004». Οι δύο προϋπολογισμοί, ο «οργανωτικός» και ο «κρατικός», ήταν άμεσα συνδεόμενοι, αλλά εξυπηρετούμενοι ανεξάρτητα. Ο δεύτερος επιφορτίστηκε το βάρος πολλών μεταβολών των μεγεθών.[18]

Το 2012 έπειτα από ερώτηση του προέδρου του ΣΥΡΙΖΑ Αλέξη Τσίπρα και τριών ακόμη βουλευτών για το διαχειριστικό έλεγχο στην «Αθήνα 2004», στην οποία ερωτήθηκαν οι Υπουργοί Οικονομικών, Εσωτερικών, Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Πολιτισμού και Αθλητισμού και Τουρισμού, εάν το «κράτος είναι σε θέση να γνωρίζει το συνολικό κόστος των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 από την προετοιμασία τους το 1998 μέχρι και την εκκαθάρισή τους το 2004»,[19] απάντησε ο Αναπληρωτής Υπουργός Οικονομικών Χρήστος Σταϊκούρας. Με βάση τα στοιχεία που είχε στη διάθεσή του το

---

[17]Συναδινός, *Η ολυμπιακή εμπειρία των τεσσάρων πόλεων*, ό.π., σ. 3-6.

[18]Η κριτική όσον αφορά το κόστος της διοργάνωσης, ακόμη και η καλόπιστη, ασκείται παρά τη γνώση της θεμελιώδους διαφοράς μεταξύ του κόστους του επιχειρησιακού σχεδίου της διοργάνωσης των Αγώνων και της συνολικής δαπάνης. Η τελευταία ήταν σαφώς πολλαπλάσια, επειδή αν η Αθήνα διέθετε τις απαραίτητες υποδομές (οδικές, μεταφορών, τηλεπικοινωνιών, ενεργειακής αυτάρκειας, υγείας κ.ά.) που χρειάζεται μια μεγάλη πρωτεύουσα, με την οποία οι ασκούντες κριτική ασχολούνται περιστασιακά, πολλά από αυτά τα έργα υποδομής φυσικά δε θα υπήρχε λόγος να γίνουν. Βλ. σχετικά, Συναδινός Π., *Ο Αγώνας μιας Πόλης*, Αθήνα, Καστανιώτης, 2004, σ. 206-208, 183-184.

[19]Τσίπρας Α., Κουρουμπλής Π., Λαφαζάνης Π., Παπαδημούλης Δ., «Ερώτηση σχετικά με το διαχειριστικό έλεγχο στην Ανώνυμη Εταιρεία "Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων – Αθήνα 2004"», *Δελτίο Τύπου Συνασπισμού Ριζοσπαστικης Αριστεράς – Ενωτικό Κοινωνικό Μέτωπο,* 28.9.2012, σ. 1-2. Προηγουμένως, την άνοιξη του 2010, ο βουλευτής του ΛΑ.Ο.Σ, Κώστας Αϊβαλιώτης, είχε υποβάλλει, αίτηση κατάθεσης εγγράφων (ΑΚΕ), με θέμα το κόστος των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας, προς τον Υπουργό Πολιτισμού και Τουρισμού, Παύλο Γερουλάνο. Στην απάντησή του ο τελευταίος ανέφερε, ότι η Γενική Γραμματεία Ολυμπιακής Αξιοποίησης δεν είχε στοιχεία πρωτογενή, αναφορικά με το συνολικό κόστος των Αγώνων του 2004. Ακολούθως σημείωνε, ότι από την Εισηγητική Έκθεση του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών για τον Κρατικό Προϋπολογισμό 2006, προέκυπτε η εκτίμηση, ότι οι δαπάνες του Ελληνικού Δημοσίου για τους Αγώνες ανήλθαν στο ποσό των 6.676 εκ .ευρώ, χωρίς να είναι γνωστό, εάν στη συγκεκριμένη εκτίμηση είχαν συμπεριληφθεί και έργα τα οποία είχαν ήδη προγραμματισθεί να υλοποιηθούν, ανεξαρτήτως των ολυμπιακών αναγκών. Βλ. Αϊβαλιώτης κ., «Αίτηση Κατάθεσης Εγγράφων (ΑΚΕ) με θέμα, Κόστος των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας», Βουλή των Ελλήνων, Διεύθυνση Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Αθήνα, 28.4.2010, σ. 1, Γερουλάνος Π., «Απάντηση στην υπ' αριθμ. 501/3-5-2010 Αίτηση Κατάθεσης Εγγράφων (ΑΚΕ)», Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, Γραφείο Υπουργού, Κοινοβουλευτικός Έλεγχος, Αθήνα, 25.4.2010, σ. 1-2).

Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, ανέφερε ότι το συνολικό κόστος των Αγώνων ανήλθε σε 8,486 δισ. ευρώ. Στο ποσό αυτό συμπεριλαμβανόταν και οι δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού και Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων που καλύφθηκαν από το ελληνικό Δημόσιο και οι δαπάνες της Οργανωτικής Επιτροπής.[20]

Λίγο αργότερα στις 15 Ιανουαρίου 2013, ο Γιάννης Πανούσης σε επίκαιρη ερώτησή του προς τον Υπουργό Οικονομίας Γιάννη Στουρνάρα, που αφορούσε την αξιοποίηση των ολυμπιακών εγκαταστάσεων και το ετήσιο κόστος συντήρησης και λειτουργίας τους, κατέγραψε ως αξιοσημείωτο το γεγονός, ότι στην πραγματικότητα «ουδείς γνωρίζει ακόμη το ακριβές συνολικό κόστος των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004».[21]

Στην απάντησή του στις 18 Ιανουαρίου 2013 ο Γιάννης Στουρνάρας προσδιόρισε το συνολικό τους κόστος στα 8,5 δισ. ευρώ. Περαιτέρω ανέφερε ότι τα άμεσα έσοδα ανήλθαν στα 4 δισ. ευρώ, συνεπώς το καθαρό κόστος δεν ξεπέρασε τα 4,5 δισ. ευρώ.

---

[20]Σταϊκούρας Χ., «Απάντηση στην υπ' αριθμ. 2286/189/28-9-2012 Ερώτηση/ΑΚΕ σχετικά με το διαχειριστικό έλεγχο στην Ανώνυμη Εταιρεία "Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004"», Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομικών, Αυτοτελές Γραφείο Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Αθήνα, 29.10.2012, σ. 1-2. Ο Υφυπουργός Αθλητισμού Ιωάννης Ιωαννίδης στην απάντησή του ανέφερε, ότι η συνολική δαπάνη κατασκευής των ολυμπιακών έργων τα οποία είχε αναλάβει η Ειδική Υπηρεσία Δημοσίων Έργων της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού, εξυπηρετώντας τους Αγώνες του 2004, ανήλθε στο ποσό του 1.606.967.962,1 ευρώ, ενώ για τις μελέτες των έργων διατέθηκε συνολικό ποσό 16.309.085,08 ευρώ. Μετά τη λήξη των Αγώνων η ίδια υπηρεσία ανέλαβε τη φύλαξη και τη συντήρηση των ολυμπιακών εγκαταστάσεων, τόσο αυτών που κατασκεύασε, όσο και αυτών της Ειδικής Υπηρεσίας Δημοσίων Έργων – Ολυμπιακά Έργα 2004 του Υπουργείου ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. Επίσης γνωστοποιούσε, ότι η δαπάνη συντήρησης και φύλαξης τους από την 1η Φεβρουαρίου 2007, οπότε περιήλθε στην «Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε.», ανήλθε στο ποσό των 33.612.261,63 ευρώ. Βλ. Ιωαννίδης, «Απάντηση στην υπ' αριθμ. 2286/189/28-9-2012 Ερώτηση/ΑΚΕ σχετικά με το διαχειριστικό έλεγχο στην Ανώνυμη Εταιρεία "Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004"», Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων Πολιτισμού & Αθλητισμού, Γραφείο Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Αθήνα, 22.10. 2012, σ.1-3).

[21]Ο βουλευτής του κόμματος της Δημοκρατικής Αριστεράς ανέφερε στην ερώτηση του, ότι η εικόνα εγκατάλειψης τόσο των ολυμπιακών εγκαταστάσεων, αυτών καθ' αυτών, όσο και του περιβάλλοντος χώρου, είχε ήδη αποτελέσει αρκετές φορές στο πρόσφατο παρελθόν θέμα αρνητικού σχολιασμού του ξένου τύπου, διερωτώμενος εκτός των άλλων, εάν υπήρχε από κυβερνητικής πλευράς η πρόθεση να διεξαχθεί ένας επίσημος και λεπτομερής απολογισμός του πραγματικού κόστους της διοργάνωσης των Αγώνων του 2004, ώστε, όπως χαρακτηριστικά σημειώνει, «να μη δημοσιοποιούνται "εκτιμήσεις", οι οποίες διαφέρουν μεταξύ τους σε εξαιρετικά μεγάλο βαθμό, επιτείνοντας αν μη τι άλλο, την εικόνα ασυνταξίας και ελλιπούς οργάνωσης της χώρας μας». Βλ. Πανούσης Ι., «Επίκαιρη Ερώτηση με θέμα: Αξιοποίηση Ολυμπιακών εγκαταστάσεων και κόστος συντήρησής των», Βουλή των Ελλήνων, Διεύθυνση Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Αθήνα, 15.1.2013, σ. 1.

Καταλήγοντας, σημείωσε χαρακτηριστικά στην απάντηση του: «από την ανάλυση κόστους – οφέλους προκύπτει ότι υπήρξε καθαρό όφελος για την ελληνική οικονομία».[22]

Ακολούθως στις 15 Απριλίου 2013, ο Στουρνάρας έπειτα από ερώτηση που κατέθεσε ο βουλευτής της Νέας Δημοκρατίας Άδωνης Γεωργιάδης[23], σε έγγραφό του που διαβιβάστηκε στη Βουλή, παρέθετε συγκεκριμένα στοιχεία για χρηματικά ποσά ύψους 459.396.016 ευρώ, τα οποία καταβλήθηκαν από το ελληνικό Δημόσιο στην «Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων "Αθήνα 2004" Α.Ε.» από την ίδρυσή της.[24]

Μελέτη του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών το 2015, επιχειρώντας να αξιολογήσει τη συνολική επίδραση των Αγώνων του 2004 στην ελληνική οικονομία σε βάθος χρόνου, διερευνά τη τελική διαμόρφωση του κόστους τους, (υποδομές και διοργάνωση), καταλήγοντας στο ποσό των 9,2 δισ. ευρώ. Βασιζόμενη στα επίσημα στοιχεία των ετήσιων Εκθέσεων του Προϋπολογισμού του Υπουργείου Οικονομικών και του επίσημου απολογισμού της «Αθήνα 2004», υπολογίζει την κρατική

---

[22]Στην απάντησή του ο Υπουργός Οικονομίας υπογράμμισε, ότι εάν αφαιρεθούν τα περίπου 2 δισ. ευρώ που χρηματοδοτήθηκαν από την «Αθήνα 2004» για τηλεοπτικά δικαιώματα, χορηγούς, εισιτήρια και άλλα 2 δισ. ευρώ για έργα, όπως η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων, η αναβάθμιση και ο εκσυγχρονισμός της νοσοκομειακής υποδομής, η κατασκευή του Ολυμπιακού Δακτυλίου και η ανάπλαση της παραλιακής ζώνης του Φαληρικού όρμου. Ο Στουρνάρας πρόσθεσε ότι εξαιτίας των Αγώνων, υπήρξε πρόσθετη οικονομική δραστηριότητα και ενίσχυση της τουριστικής κίνησης στη χώρα, αποφέροντας στο δημόσιο άμεσα έσοδα από ΦΠΑ 3,5 δισ. ευρώ, Αγγελοπούλου – Δασκαλάκη Γ., *Γιάννα*, Αθήνα, Λιβάνης, 2013, σ. 397-398.

[23]Μεταξύ των ερωτημάτων που έθεσε ο βουλευτής προς τους Υπουργούς Πολιτισμού και Οικονομικών, ήταν εάν, «έχει πραγματοποιηθεί επίσημος έλεγχος και δημοσιοποίηση των στοιχείων από τις αρμόδιες Υπηρεσίες του Υπουργείου των Οικονομικών για τα ποσά που δαπανήθηκαν και με ποιές διαδικασίες από την Οργανωτική Επιτροπή "Αθήνα 2004"», Γεωργιάδης Σ.Α., Ερώτηση με θέμα, *«Μη Δημοσιοποίηση Καταστάσεων και Αναλυτικών Πινάκων για την Οικονομική Διαχείριση από την Οργανωτική Επιτροπή Επιτροπή του Αθήνα 2004»*, Βουλή των Ελλήνων, Διεύθυνση Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Αθήνα, 1.3.2013, σ. 1-2.

[24] Στην απάντησή του ο Υπουργός ανέφερε, ότι οι συμβατικές υποχρεώσεις του Ελληνικού Δημοσίου προς την «Αθήνα 2004», ανήλθαν σε 282.492.475 ευρώ και οι μη συμβατικές στο ποσό των 176.903.541 ευρώ, Στουρνάρας Ι., «Απάντηση στην αριθ.πρωτ. 7858/01-03-2013 Ερώτηση σχετικά με τη "Μη Δημοσιοποίηση Καταστάσεων και Αναλυτικών Πινάκων για την Οικονομική Διαχείριση από την Οργανωτική Επιτροπή του Αθήνα 2004"», Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομικών, Αυτοτελές Γραφείο Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Αθήνα, 15 Απριλίου 2013, σ.1-3. Σύμφωνα εξάλλου με τα στοιχεία που απέστειλε στη Βουλή ο Υφυπουργός Αθλητισμού Γιάννης Ιωαννίδης, προκύπτει ότι από το 2002 έως και το 2004 εγκρίθηκαν ποσά ύψους 72.907.500 ευρώ για ολυμπιακά έργα στο πλαίσιο του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού. Επιπροσθέτως η τελευταία χρηματοδότησε μέσω του ΠΔΕ την «Αθήνα 2004» με το ποσό των 198.324.651,52 ευρώ, Ιωαννίδης Ι., «Απάντηση στην υπ' αριθ. 7858/1-03-2013 Ερώτηση σχετικά με τη "Μη Δημοσιοποίηση Καταστάσεων και Αναλυτικών Πινάκων για την Οικονομική Διαχείριση από την Οργανωτική Επιτροπή του Αθήνα 2004"», Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων, Πολιτισμού & Αθλητισμού, Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, Γραφείο Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Αθήνα, 5.4.2013, σ. 1-2.

χρηματοδότηση, προερχόμενη από εθνικούς πόρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) της περιόδου 2000 – 2010, για τα Ολυμπιακά έργα σε 6 δισ. ευρώ. Πέραν του ΠΔΕ ο κρατικός προϋπολογισμός συμμετείχε στις ολυμπιακές δαπάνες, λειτουργικού κυρίως χαρακτήρα, και μέσω του τακτικού Προϋπολογισμού. Το ύψος των εν λόγω δαπανών την περίοδο 2001 – 2004 ανήλθε σε 570 εκ. ευρώ, καθώς οι δαπάνες διεξαγωγής της διοργάνωσης καλύφθηκαν από τον προϋπολογισμό της ΟΕΟΑ «Αθήνα 2004», ανερχόμενες σε 1,968 εκ. ευρώ, ενώ επιπλέον 304 εκ. ευρώ δαπανήθηκαν από την ίδια, κατ' εντολή και για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου. Στη μελέτη καταγράφονται επίσης και οι δαπάνες κατασκευής των εγκαταστάσεων που χρηματοδοτήθηκαν από ίδιους πόρους φορέων αλλά και επιχειρήσεων. Στην κατηγορία των αυτοχρηματοδοτούμενων έργων εντάσσεται η κατασκευή του Ολυμπιακού χωριού με πόρους ύψους 280 εκ. ευρώ από τον Οργανισμό Εργατικής Κατοικίας, ενώ στα 60 εκ. ευρώ και στα 40 εκ. ευρώ αντίστοιχα υπολογίζεται η δαπάνη φορέων του ιδιωτικού τομέα σχετικά με την ανάπλαση του γηπέδου «Γεώργιος Καραϊσκάκης» στο Φάληρο και την κατασκευή δημοσιογραφικών χωριών στο Μαρούσι και στην Παλλήνη.[25] Προηγουμένως η μόνη επίσημη ανάλυση περί του συνολικού οικονομικού κόστους των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, προερχόταν από εισήγηση του Κ. Θέου με θέμα, «Οικονομική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004». Η συγκεκριμένη εισήγηση είχε ως πηγή την ανακοίνωση του Υπουργείου Οικονομικών, 12 Νοεμβρίου 2004, και ανέλυε το κόστος τους ως εξής: α) δαπάνες ολυμπιακών υποδομών (Προϋπολογισμός Δημοσίων Επενδύσεων): 6,2 δισ. ευρώ, β) δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού: 0,6 δισ. Ευρώ και γ) δαπάνες Οργανωτικής Επιτροπής «Αθήνα 2004»: 1,9 δισ. ευρώ.

Η σχετική συζήτηση πάντως πυροδοτήθηκε μετά από τις ανακοινώσεις του Υπουργού Οικονομικών Γιώργου Αλογοσκούφη και της Αναπληρώτριας Υπουργού Πολιτισμού Φάννης Πάλλης – Πετραλιά στις 12 Νοεμβρίου 2004, περί κόστους 8,95 δισ. ευρώ. Η τότε Αξιωματική Αντιπολίτευση σημείωνε, ότι στον προϋπολογισμό αυτό είχαν ενταχθεί και έργα άσχετα με τους Αγώνες, παραθέτοντας ως παράδειγμα τα έργα του προγράμματος «Ελλάδα 2004», προϋπολογισμού 1 δισ. ευρώ. Ο τρόπος εκτίμησης του προϋπολογισμού τους από τη διάδοχη κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας είχε οδηγήσει

[25]«Το αποτύπωμα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην ελληνική οικονομία», Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Ιανουάριος 2015, σ. 9, 47-59, 62-65.

τον Κώστα Καρτάλη να υποστηρίξει, ότι η κυβέρνηση προέβη σε «πολιτική διαχείριση του θέματος» και όχι τεχνοκρατική, σημειώνοντας ότι οι δαπάνες των Αγώνων μετατράπηκαν σε δεκανίκι της δημοσιονομικής απογραφής, καθώς τις χρησιμοποιούσε για να εμφανίσει υπερβολικά ελλείμματα ενοχοποιώντας την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. Μάλιστα ο πρώην Υφυπουργός Πολιτισμού, υπεύθυνος για τα ολυμπιακά έργα, Νάσος Αλευράς τόνιζε ότι η κυβέρνηση επιχειρούσε να φουσκώσει τα νούμερα, αφού περιελάμβανε στα 9 δισ. ευρώ ακόμα και τον προϋπολογισμό της «Αθήνα 2004».[26] Παραδόξως στις 8 Νοεμβρίου 2004, λίγες ημέρες πριν την ανακοίνωση του Υπουργείου Οικονομικών, ο αρμόδιος Υπουργός Γιώργος Αλογοσκούφης κατά τη διάρκεια παρουσίασης βιβλίου, ανέφερε ότι ο συνολικός προϋπολογισμός των Αγώνων της Αθήνας ανέρχεται στα 8 δισ. ευρώ. Έκτοτε υπουργοί με δηλώσεις τους εκτόξευαν το κόστος στα 10 ή 13 δισ. ευρώ.[27]

Ο πρόεδρος της εταιρείας «Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε.»[28] Χρ. Χατζηεμμανουήλ, ανέφερε λίγους μόνο μήνες μετά την ολοκλήρωση των Αγώνων, ότι η εκτόξευση του συνολικού πακέτου του κόστους τους συμπεριλαμβανομένων των υποδομών, των όχι καθαρά ολυμπιακών, στα 9 δισ. Ευρώ, «αποτελεί μια πολύ ακριβή επιλογή για τη χώρα».[29] Η επίσημη αυτή αναφορά αποτελεί μια έμμεση παραδοχή, ότι στον προσμετρούμενο προϋπολογισμό των Αγώνων του 2004, αθροίζονται και εκτελούμενα

---

[26]Χρυσολωρά Ειρ. – Νταλιάνη Μ., «Ανέβασαν στα 9 δισ. ευρώ το κόστος των Αγώνων», Εφ. *Τα Νέα*, 13–14.11.2004, σ. 42.

[27]Θέος Κ., «Η οικονομική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος...*, ό.π., σ. 1-2. Ο Θέος, πολιτικός μηχανικός στο επάγγελμα, την περίοδο προετοιμασίας των Ολυμπιακών Αγώνων, κατείχε θέση στον κρατικό μηχανισμό, η οποία σχετιζόταν με τη χρηματοδότηση τους και γενικότερα με τη χάραξη της αναπτυξιακής πολιτικής της χώρας, ενώ διετέλεσε και γενικός γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας. Η συγκεκριμένη εισήγηση πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Διεθνούς Διημέρου: «Οι επιπτώσεις από τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη – Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων», με διοργανώτρια αρχή το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ). Στο διήμερο συζητήθηκαν όλες οι επιμέρους διαστάσεις του ολυμπιακού εγχειρήματος από καταξιωμένους στον τομέα τους εισηγητές. Το ΤΕΕ επιστημονικός οργανισμός των Ελλήνων διπλωματούχων μηχανικών, είναι ο μόνος φορέας που αντιλήφθηκε συνολικά την αναγκαιότητα της διοργάνωσης ενός τέτοιου διημέρου, και για το λόγο αυτό τα ανάτυπα από τις εισηγήσεις αποτελούν τον κορμό των βιβλιογραφικών μας αναφορών.

[28]Για μια παρουσίαση του σκοπού της εταιρείας «Ολυμπιακά Ακίνητα», βλ. αναλυτικά, Σταμενίτης Δ., «Μεταολυμπιακή Αξιοποίηση των Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος...*, ό.π., σ. 1-5 και Κλαδάς Σ., «Γενική ανασκόπηση των Ολυμπιακών Αγώνων και της κληρονομιάς που άφησαν», *Λεύκωμα της 47ης Διεθνούς Συνόδου ΔΟΑ για Νέους Μετέχοντες 19.6-3.7 2007,* Αθήνα, ΔΟΑ-ΔΟΕ, 2009, σ. 177-183).

[29]Χατζηεμμανουήλ Χ., «Αξιοποίηση των μεγάλων ολυμπιακών εγκαταστάσεων», στο Παναγιωτοπούλου, Ρ., (επιμ.), *Αθήνα 2004 – Μεταολυμπιακοί Αναστοχασμοί, Πρακτικά ημερίδας 25.1.2005,* Αθήνα, Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης – Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Εφηρμοσμένης Επικοινωνίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών – Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ, 2006, σ.72.

έργα που δεν συνδέονταν άμεσα με την τέλεση τους. Ο Γ.Μουρμούρης παρατηρεί: *«ξέρουμε περίπου χονδρικά νούμερα, τα οποία όμως είναι τόσο χονδρικά που στη μια περίπτωση είναι 6, στην άλλη είναι 8, στην άλλη είναι 10, 14 και ανεβαίνουν ανάλογα με το τι βάζουμε μέσα... Δηλαδή δεν είναι δυνατόν οι μισοί να μιλάμε για Ολυμπιακά έργα και να βάζουμε μέσα και ολίγον Αττική Οδό και ολίγον αεροδρόμιο και ολίγον μετρό και ολίγον κάτι και στο τέλος δεν ξέρω τι ακριβώς αξιολογούμε».*[30]

Πέρα από την ορθότητα αυτής της παρατήρησης η οποία περιγράφει με ζωηρά χρώματα τον τρόπο που διεξήχθη η σχετική συζήτηση στην Ελλάδα, είναι ξεκάθαρο ποια από τα εκτελούμενα έργα αυτής της περιόδου αφορούσαν την ολυμπιακή διοργάνωση και ποια όχι.[31] Υπό τον γενικό τίτλο «Ολυμπιακά έργα» μπορεί να αντιληφθεί κανείς πως βρίσκονται 14 κατηγορίες έργων: τα ολυμπιακά αθλητικά έργα, τα οδικά έργα, οι ολυμπιακές αναπλάσεις, οι υποδομές, ο εκσυγχρονισμός υποδομών, τα Χωριά Τύπου, η ολυμπιακή ασφάλεια, το πρόγραμμα «Ελλάδα 2004», η Πολιτιστική Ολυμπιάδα και οι «δράσεις σύγχρονου πολιτισμού», οι Παραολυμπιακοί Αγώνες, το πρόγραμμα «Ολυμπιακοί Αγώνες και Υγεία», το Ολυμπιακό Χωριό καθώς και τα προγράμματα εθελοντισμού και Ολυμπιακής Παιδείας. Η δημόσια κριτική προς τους Αγώνες έχει περιοριστεί σε ένα μικρό ποσοστό αθλητικών και οδικών έργων, ενώ άλλα προγράμματα

---

[30]Μουρμούρης Γ., «Παρεμβάσεις ξένων ομιλητών-Ερωτήσεις-Συζήτηση», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος...*, ό.π., σ. 3.

[31]Σε ειδική έκδοση για τους Αγώνες *της Οικονομικής και Βιομηχανικής Επιθεώρησης* το 2001, έτος κατά το οποίο θα δημοπρατούνταν το 85% του συνόλου των ολυμπιακών έργων, καταγράφεται με σαφήνεια ο διαχωρισμός αυτός. Συγκεκριμένα, στα υποχρεωτικά κατασκευαστικά έργα εντάσσονταν αφενός τα κτίρια και οι αθλητικές εγκαταστάσεις που έπρεπε να γίνουν προκειμένου για την άρτια διεξαγωγή των Αγώνων, αφετέρου τα συγκοινωνιακά, οδικά και λοιπά έργα υποδομής. Ως αναγκαία, χαρακτηρίζονταν αυτά που θα εξυπηρετούσαν τη διενέργεια των Αγώνων, αλλά δε συναρτώνταν άμεσα με την διοργάνωσή τους και ήταν κατά κύριο λόγο έργα συγκοινωνιακά και υποδομής, Μάνου Γ.Ν., «Είμαστε ακόμη στην αρχή», *Οικονομική και Βιομηχανική Επιθεώρηση, Ειδική Έκδοση για τους Ολυμπιακούς Αγώνες*, τ. 2., Φεβρουάριος 2001, σ. 6. Το Νοέμβριο του 2003, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (ΟΚΕ) ανέλαβε την έκδοση *Γνώμης Πρωτοβουλίας* με θέμα «Ολυμπιακοί Αγώνες 2004». Σε αυτήν αναγνωριζόταν, ότι η ανάληψη της ευθύνης διοργάνωσης των Αγώνων της Αθήνας συνιστούσε ένα ιδιαίτερα σημαντικό γεγονός για την Ελλάδα με παραμέτρους πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές. Στο παράρτημα της έκδοσης παρατίθεται ο προϋπολογισμός και η πρόοδος ολοκλήρωσης των ολυμπιακών αθλητικών έργων τη δεδομένη χρονική στιγμή. Τα 30 αυτά έργα που η ευθύνη υλοποίησης τους επιμερίζονταν στο Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας & Δημοσίων Έργων και στο Υπουργείο Πολιτισμού, (Γενική Γραμματεία Αθλητισμού), είχαν αντίστοιχα προϋπολογισμό 1,7 και 1.6 δισ. ευρώ. Στο τελευταίο ποσό συμπεριλαμβάνονται οι δαπάνες απαλλοτριώσεων, η δημιουργία, η αναβάθμιση και η ανακαίνιση των 40 προπονητηρίων, καθώς και οι αμοιβές των τεχνικών συμβούλων. Στο ποσό αυτό δεν περιλαμβάνονται οι δαπάνες και οι αντίστοιχες εργασίες για τις προσωρινές κατασκευές και τους εξοπλισμούς (overlays) που υλοποιήθηκαν από την Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων. Βλ. αναλυτικά, «Ολυμπιακοί Αγώνες 2004», *Γνώμη της Ο.Κ.Ε.*, τ. 99, Νοέμβριος 2003, σ. 5,37 και Στάμου, *Υλοποίηση των Ολυμπιακών Αγωνιστικών Εγκαταστάσεων*, *ό.π.*, σ. 2-6.

απλώς αγνοούνται ή βρίσκονται στο απυρόβλητο.[32] Η συζήτηση πάντως για τη διαμόρφωση του τελικού προϋπολογισμού των Αγώνων της Αθήνας είχε πολλές μεταβολές και διαφοροποιήσεις. Είναι χρήσιμο να παραθέσουμε ορισμένες ενδεικτικές τοποθετήσεις.

Στις 17 Δεκεμβρίου 2003 στη Βουλή συζητούνταν το σχέδιο νόμου, «Ρύθμιση θεμάτων Ολυμπιακής Προετοιμασίας και άλλες διατάξεις» του Υπουργείου Πολιτισμού. Από το ΠΑΣΟΚ είχε ορισθεί κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος ο Χρ. Σμυρλής-Λιακατάς, ο οποίος αναφερόμενος στον προϋπολογισμό της Ολυμπιάδας, σημείωνε, απευθυνόμενος στους συναδέλφους του της αντιπολίτευσης:

«Δεν ξέρετε ότι ο προϋπολογισμός μετά από δυο επικαιροποιήσεις είναι 4.585.033.000 ευρώ, δηλαδή 1.500.000.000.000 δραχμές; Δεν γνωρίζετε ότι αυτό επιμερίζεται σε όλα τα Υπουργεία; Ολυμπιακά κέντρα υποδομών: 2365. Ολυμπιακές αναπλάσεις: 137. Υποδομές: 100. Εκσυγχρονισμός υποδομών: 17. Χωριά Τύπου: 143,75. Πρόγραμμα ολυμπιακής ασφάλειας: 278. Πρόγραμμα «Ελλάδα 2004»: 1268. Πολιτιστική Ολυμπιάδα και δράσεις σύγχρονου πολιτισμού: 102,71. Παραολυμπιακοί Αγώνες: 48. Πρόγραμμα «Ολυμπιακοί Αγώνες και Υγεία»: 70. Ολυμπιακό Χωριό: 5,87. Εθελοντισμός: 30. Πρόγραμμα Ολυμπιακής Παιδείας: 20».[33]

---

[32]Στην περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας τα απαραίτητα ολυμπιακά – αθλητικά έργα, συνιστούν σε δαπάνες, μόλις το 27% του τελικού τους προϋπολογισμού, δηλαδή Κυβέρνησης και ΟΕΟΑ «Αθήνα 2004» μαζί, όπως αρχικά είχε προβλεφθεί. Όπως συνέβη και με την περίπτωση της Βαρκελώνης, το κόστος των Αγώνων της Αθήνας ήταν κυρίως κόστος υποδομών, που θα άλλαζαν εν γένει το πρόσωπο της πολύπαθης ελληνικής πρωτεύουσας, Συναδινός, *Ο Αγώνας μιας Πόλης…*, ό.π., σ. 184, 210. Για μια επισκόπηση της προετοιμασίας οργάνωσης των Παραολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας, οι οποίοι –όπως και οι Ολυμπιακοί – έχουν τις συμβατικές τους απαιτήσεις, βλ. Καρυοφύλλη Ι., «Οι Παραολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας το 2004», *Λεύκωμα της 47ης Διεθνούς Συνόδου ΔΟΑ για Νέους Μετέχοντες 19.6-3.7 2007,* Αθήνα, ΔΟΑ-ΔΟΕ, 2009, σ. 193-204). Συνακόλουθα οφείλει να αναφερθεί, ότι το τετραετές πρόγραμμα 2000 – 2004 της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, που καταρτίστηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού, ανήλθε σε 100 εκ. ευρώ, ενώ και η «Αθήνα 2004» κατήρτισε ένα πολιτιστικό πρόγραμμα που διήρκεσε από το Μάρτιο έως τον Σεπτέμβριο του 2004, με τη λήξη των Παραολυμπιακών. Βλ. αναλυτικά στο Συναδινός, *Η ολυμπιακή εμπειρία των τεσσάρων πόλεων…*, ό.π., σ. 22-23 και Βενιζέλος Ε., «Η Πολιτιστική Ολυμπιάδα 2001 – 2004 και η αναζήτηση ενός Πολιτισμού των Πολιτισμών», *Λεύκωμα της 42ης Διεθνούς Συνόδου ΔΟΑ για Νέους Μετέχοντες 24.7-8.8.2002,* Αθήνα, ΔΟΑ-ΔΟΕ, 2009, σ. 59-65. επίσης Choutas N., «The cultural aspect of the modern Olympics. The Hellenic proposal of 'Cultural Olympiad' as a current perspective», στο Albanidis E. (ed.), *Ancient and Modern Olympic Games: Their political and cultural dimensions, Proceedings of 8th International Congress of the European Committee for Sport History, 25-28/9/2003, Ancient Olympia, Greece*, Komotini 2004, σ. 347-353.

[33]*Πρακτικά Βουλής, Ι΄ Περίοδος Προεδρευομένης Δημοκρατίας, Σύνοδος Δ΄, Συνεδρίαση ΜΗ΄,* 17 Δεκεμβρίου 2003, σ. 2321. Σε επόμενη συνεδρίαση της Βουλής, δύο μέρες αργότερα, για την κύρωση του προϋπολογισμού του 2004 ο ίδιος βουλευτής σημείωνε, ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτελούν σταθμό στη δημιουργία της ισχυρής Ελλάδας, δίνοντας ώθηση στην ελληνική οικονομία. Ανέφερε συγκεκριμένα: «Οι Αγώνες αυξάνουν ήδη το ΑΕΠ της χώρας κατά 0,5% το χρόνο μέχρι το 2004, κατά 1,3% το 2004 και κατά 0,4% το χρόνο μέχρι το 2010. Είναι μελέτη, έρευνα –και πλέον το ζούμε– από την πλευρά του ΕΚΕ. Είναι

Στις 22 Απριλίου 2004 η βουλευτής του Συνασπισμού Ασημίνα Ξηροτύρη – Αικατερινάρη κατά τη διάρκεια συζήτησης στη Βουλή, με αφορμή επίκαιρη ερώτησή της προς τους Υπουργούς Πολιτισμού, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων σχετικά με το ύψους του προϋπολογισμού των Αγώνων ανέφερε:

«Είναι γεγονός ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες καλύπτονται από δημόσια δαπάνη. Κλείδωσε το κόστος όλων των έργων πριν ενάμισι χρόνο στα 4,1 δισεκατομμύρια ευρώ, 4,6 δισεκατομμύρια έφτασε πέρσι και 6 δισεκατομμύρια ευρώ και πλέον θα φτάσει κατά τις δικές μας προβλέψεις φέτος».

Προηγουμένως, ο Υπουργός Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων Γιώργος Σουφλιάς, σημείωνε:

«Σε ότι αφορά το θέμα του κόστους, πρέπει να σας πω τα εξής: Οι αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου, δηλαδή η Διεύθυνση 11 που η στελέχωση της Διεύθυνσης παραμένει η ίδια που ήταν τα δυο τελευταία χρόνια, διότι δεν έκανα καμία αλλαγή, μου έδωσε τα εξής στοιχεία (για τα έργα αρμοδιότητος του ΥΠΕΧΩΔΕ): Το αρχικό κόστος προβλεπόταν να είναι 1.654.000.000 ευρώ και υπολογίζει η υπηρεσία ότι το τελικό κόστος θα φθάσει στα 2.270.000.000 ευρώ, δηλαδή έχουμε μια αύξηση περίπου της τάξης του 37%...Σε ότι αφορά το θέμα της χρηματοδότησης... Είναι εξασφαλισμένη από εθνικούς, αλλά και κοινοτικούς πόρους. Η χρηματοδοτική ροή είναι ομαλή, υπάρχει χρονοδιάγραμμα, όπως σας είπα και θα τελειώσουν έγκαιρα τα έργα. Σε ότι αφορά στην επίπτωση, στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας, των ολυμπιακών έργων οφείλω να πω την άποψή μου: πολλά απ' αυτά τα έργα πράγματι θα επηρεάσουν θετικά την αναπτυξιακή πορεία της χώρας. Εξάλλου πολλά απ' αυτά τα έργα θα έπρεπε να γίνουν και χωρίς να γίνουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες, διότι ήταν αναγκαία για την υποδομή της χώρας αλλά και για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Φυσικά, για να είμαστε ειλικρινείς, υπάρχουν και ολυμπιακά έργα, τα οποία γίνονται μόνο και μόνο για τους Ολυμπιακούς Αγώνες και πιθανότατα να μην έχουν καμία εν συνεχεία δυνατότητα αξιοποίησης».[34]

επιστήμονες οι οποίοι δεν αμφισβητούνται από καμία παράταξη». Στην ίδια συνεδρίαση ο Σταύρος Δήμας ανέφερε: «θα πρέπει να πούμε ότι αυτή η αύξηση του ΑΕΠ τα τελευταία χρόνια οφείλεται, όπως είναι γνωστό, σε δύο παράγοντες: Ο ένας παράγων είναι τα έργα που γίνονται για τους Ολυμπιακούς Αγώνες και ο δεύτερος η μεγάλη εισροή πόρων από το Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης. Και εκφράζονται επιφυλάξεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση κατά πόσον μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες θα εξακολουθήσουν να υπάρχουν υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης με την ίδια πολιτική. Χρειάζεται αλλαγή πολιτικής», Πρακτικά Βουλής, Ι΄ Περίοδος Προεδρευομένης Δημοκρατίας, Σύνοδος Δ΄, Συνεδρίαση Ν΄, 19.12.2003, σ. 2464, 2476).

[34]Πρακτικά Βουλής, ΙΑ΄Περίοδος Προεδρευομένης Δημοκρατίας, Σύνοδος Α΄, Συνεδρίαση Θ΄, 22.4.2004, σ. 490-491.

Στην τελική ευθεία προς τη διοργάνωσή των Αγώνων και αμέσως μετά, το ζήτημα των οικονομικών τους, απασχόλησε έντονα το δημόσιο λόγο και διάλογο. Η Ξηροτύρη, βουλευτής του Συνασπισμού σε Α΄ διημερίδα που διοργάνωσε το Τμήμα Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ του ΑΠΘ σημείωνε:

«Είναι όμως υποχρέωση όλων μας να προσπαθήσουμε να μην αυξηθεί το κόστος, να μην υπάρξουν αρνητικές επιπτώσεις και να μπορέσουμε να εξασφαλίσουμε γενικά τα συμφέροντα αλλά και την προβολή της χώρας. Είναι γεγονός ότι αρχικά το κόστος των Αγώνων ήταν πολύ μικρό. Το 2002 δηλώθηκε από τον τότε Πρωθυπουργό πως τα ολυμπιακά έργα θα έφταναν στα 4,1 δισεκατομμύρια. Σήμερα, τον τελευταίο χρόνο, υπάρχει μία σιωπή και όλες οι πολιτικές δυνάμεις του τόπου συζητούν γι' αυτό το κόστος. Γεγονός πάντως είναι ότι φτάνουμε τελικά σε ένα κόστος που ξεπερνά τα 8 δισεκατομμύρια. Από αυτά, μόνο τα 3 δισεκατομμύρια διατίθενται για έργα στην ελληνική περιφέρεια».[35]

Εξάλλου ο βουλευτής του Κ.Κ.Ε Α.Τζέκης, θίγοντας την έλλειψη πλήρους ενημέρωσης ανέφερε:

«ο προϋπολογισμός των Αγώνων ξεκίνησε με 500 δισεκατομμύρια δραχμές... Αυτή την ώρα, αν και δεν έχουμε πλήρη ενημέρωση, γνωρίζουμε ότι έχουν ξεπεράσει τα 3 τρισεκατομμύρια δραχμές και μάλιστα συνδέεται αυτό με την ανάπτυξη συνολικά της οικονομίας της χώρας».[36]

Στην Β΄διημερίδα που διοργάνωσε το ίδιο τμήμα, το μέλος της Πολιτικής Γραμματείας του Συνασπισμού Θ. Μαργαρίτης, απαριθμεί τρία θετικά στοιχεία που κατά τη γνώμη του έδωσαν οι Αγώνες της Αθήνας. Πρώτον, η αγωνιστική και οργανωτική τους επιτυχία. Δεύτερον, η δημιουργία υπό την χρονική πίεση του γεγονότος και όχι από τη φυσική εξέλιξη της ελληνικής κοινωνίας, έργων υποδομής. Το τρίτο στοιχείο αφορά την ανάπτυξη του φαινομένου του εθελοντισμού. Ακολούθως, αναφερόμενος στα αρνητικά στοιχεία, υπογραμμίζει πως αυτά αφορούν το οικονομικό τους κόστος, με δραματικές συνέπειες στην πορεία της οικονομίας, την προώθηση και διαιώνιση του αθηνοκεντρικού μοντέλου ανάπτυξης, τις σοβαρές αμφιβολίες για το ίδιο το μοντέλο των Ολυμπιακών Αγώνων και ιδιαίτερα του ελληνικού πρωταθλητισμού, τις περιβαλλοντικές συνέπειες

---

[35]Ξηροτύρη Α., «Οι πολιτικοί και οι δημοσιογράφοι συζητούν. Ενότητα Α΄», στο Δουλκέρη Τ. (επιμ.), *Αθλητισμός, Κοινωνία και Μ.Μ.Ε.: Η περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004*, τ.Α΄, Αθήνα, Παπαζήσης, 2007, σ. 322.

[36]Τζέκης Α., *στο ίδιο,* σ. 325-326.

και τέλος της απουσία σχεδιασμού για τις μεταολυμπιακές χρήσεις των ακινήτων. Σε σχέση με αυτές τις εκτιμήσεις ο Μαργαρίτης παρατηρεί για τον οικονομικό απολογισμό τους:

«Η προηγούμενη κυβέρνηση είχε διαβεβαιώσει για τελικό κόστος 1,7 τρισεκατομμύρια δραχμές ή 5,1 δισεκατομμύρια ευρώ. Στελέχη της σημερινής κυβέρνησης μιλάνε για κόστος πάνω από 7 δις ή περίπου πάνω από 2,5 τρισεκατομμύρια δραχμές. Εμείς ήδη από τότε βλέπαμε ότι το κόστος θα ξεπεράσει τα 4 με 5 τρισεκατομμύρια δραχμές. Διογκώθηκε το κόστος και διογκώθηκε από τις αρχικές καθυστερήσεις, από έργα που δεν χρειάζονταν, από απ' ευθείας "κατ' επείγουσες" αναθέσεις, από δαπάνες που ήταν περιττές, από τις πιέσεις της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής, από τις πιέσεις των ΗΠΑ και άλλων διεθνών φορέων για την αγορά ασφαλείας... Να σας υπενθυμίσω ότι πληρώσαμε για τα πακέτα των πλασιέ ασφαλείας 1,2 δις ευρώ, δηλαδή το κόστος ασφαλείας έφτασε περίπου το κόστος για δύο γέφυρες σαν αυτές του Ρίου-Αντιρρίου».[37]

Το «γαϊτανάκι» των αριθμών για το κόστος τους δεν έχει τέλος. Έως σήμερα σε αυτόν τον ιδιότυπο διαγκωνισμό προσδιορισμού του τελικού ύψους του προϋπολογισμού των Αγώνων, έλληνες πολιτικοί και δημοσιογράφοι –και όχι μόνο αυτοί– έχουν κάνει λόγο και για ακόμα υψηλότερα ποσά. Η τροπή της συζήτησης για το πόσο στοίχισαν οι Αγώνες της Αθήνας, με τις εκτιμήσεις να κυμαίνονται από 6 – 30 δισ. ευρώ, αποδόθηκε στο κενό της επίσημης οικονομικής αποτίμησης τους.[38]

---

[37]Μαργαρίτης Θ., *στο ίδιο,* σ. 354-357. Σε κείμενό του στα πρακτικά της ίδιας διημερίδας, ο Ευάγγελος Βενιζέλος υπογραμμίζει, ότι η κατά κυριολεξία ολυμπιακή δημόσια επένδυση που πραγματοποιήθηκε στη χώρα, είναι σχεδόν 5,5 δισ. ευρώ και από αυτά, μόνο τα 2 δισ. ευρώ είναι όσα αντιστοιχούν σε ολυμπιακά αθλητικά έργα και τα συνδεδεμένα με αυτά οδικά έργα και έργα ευρύτερης υποδομής, Βενιζέλος, *στο ίδιο,* σ. 412).

[38]Δημοσιεύματα παρέθεταν τις διαφορετικές εκτιμήσεις που είχαν διατυπωθεί κατά διαστήματα για το κόστος των Αγώνων του 2004. Αναφέρουμε επτά διαφορετικές μέχρι το 2012. Το ΠΑΣΟΚ έκανε λόγο για 6 δισ. ευρώ περίπου, η Κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας το Νοέμβριο του 2004 για 8,95 δισ. ευρώ, ο διεθνής οίκος αξιολόγησης Standard and Poor's αργότερα το ανέβασε αρχικά στα 11,27 δισ. ευρώ και σε επόμενη του εκτίμηση, το υπολόγιζε κοντά στα 30 δισ. ευρώ. Εξάλλου ο πρώην Υφυπουργός Οικονομικών Πέτρος Δούκας, εκτιμούσε ότι το συνολικό τους κόστος υπερέβη τα 12 δισ. ευρώ, ενώ η πρώην πρωταθλήτρια του ακοντισμού και βουλευτής του ΣΥΡΙΖΑ Σοφία Σακοράφα, υπολόγιζε ότι οι είχαν κοστίσει 27 δισ. ευρώ. Ο Πρόεδρος της Ελληνικής Ολυμπιακής Επιτροπής, Σπύρος Καπράλος το 2012 δήλωνε στον *Guardian*: «δεν θα το υπέγραφα κιόλας, αλλά θα έλεγα πως κόστισαν γύρω στα 8 δισ. ευρώ. Υπήρχε έντονη δημιουργική λογιστική. Τα έργα έγιναν με τέτοια βιασύνη, που κόστισαν περισσότερο απ' ό,τι έπρεπε. Δεν είμαι χαρούμενος...». Βλ.σχετικά, Θεοδωρόπουλος Δ., «Πόσο κόστισαν οι Ολυμπιακοί», Περ. *BHmagazino*, Νο 614, 22.7.2012, σ. 16, Χατζηγεωργίου Ά., «Ο Τιτανικός της Ολυμπιάδας», Εφ. *Ελευθεροτυπία*, 13.3.2010, σ. 21, Χατζηνικολάου Ν., «Χρυσό μετάλλιο στη... ρεμούλα!», Εφ. *Real news*, 19.8. 2012, σ. 2.

Στο άρθρο του στην εφημερίδα *Τα Νέα* στις 22 Ιανουαρίου 2013, ο Γιώργος Λακόπουλος με αφορμή τη θετική εισήγηση του Υπουργού Οικονομικών Γιάννη Στουρνάρα «Από την ανάλυση κόστους-οφέλους προκύπτει ότι υπήρξε καθαρό όφελος για την ελληνική οικονομία», για τη σχέση της ελληνικής οικονομίας και των Αγώνων επισημαίνει:

«Με αυτές τις δεκατέσσερις λέξεις έκλεισε την περασμένη Παρασκευή ο κύκλος της παραπληροφόρησης για το κόστος των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Ύστερα από οκτώμισι χρόνια! Σε αυτό το διάστημα κάποιοι έλεγαν ακόμη και ότι οι Αγώνες χρεοκόπησαν τη χώρα! Η κορυφαία στιγμή που ανέδειξε την ικανότητα της Ελλάδας να αναλαμβάνει μεγάλες διοργανώσεις και η διεθνής ακτινοβολία που της προσέδωσε, η επιτυχία, διασύρθηκαν και απαξιώθηκαν νωρίς».[39]

Το κενό αυτό επέτρεψε παρανοήσεις για τον οργανωτικό τους προϋπολογισμό που όμως είναι ξεκάθαρος. Από τα αναλυτικά στοιχεία που παρατίθενται στο Δημόσιο Οικονομικό Απολογισμό Εσόδων – Εξόδων της ΟΕΟΑ «Αθήνα 2004», προκύπτει ότι το ύψους του προϋπολογισμού της διοργάνωσης ανήλθε στο 1,96 δισ. ευρώ. Στο ποσό περιλαμβάνονται οι λειτουργικές της δαπάνες, (μεταφορές, διατροφή, διαχείριση απορριμμάτων, διαπίστευση κ.λ.π.), η υποστήριξή τους (εθελοντισμός, στολές, εκπαίδευση, φιλοξενία, διαμονή κ.λ.π.) και οι δαπάνες των ολυμπιακών και παραολυμπιακών προσαρμογών. Το ποσό αυτό εκτός του ότι συμβαδίζει με αυτό που είχε προσδιορισθεί στο Φάκελο της Υποψηφιότητας, υπερκαλυπτόταν από τα έσοδα της ΟΕΟΑ «Αθήνα 2004», δηλαδή από τηλεοπτικά δικαιώματα, τις διεθνείς και ελληνικές χορηγίες, τα εισιτήρια, την εμπορία προϊόντων και τα δικαιώματα εκμετάλλευσης των Αγώνων. Συνεπώς η επιβάρυνση για το ελληνικό κράτος ήταν μηδενική, απόρροια του ισοσκελισμού εσόδων και εξόδων.[40]

Από το οργανωτικό κόστος των Αγώνων ωφελήθηκαν τμήματα της οικονομικής δραστηριότητας κυρίως στην Αθήνα, όπως π.χ. αμοιβές εργαζομένων, κατασκευές και

---

[39]Λακόπουλος Γ., «Αποκατάσταση», Εφ. *Τα Νέα*, 22.1.2013, σ. 8. Στο άρθρο τονίζεται, ότι ο Στουρνάρας έπραξε το αυτονόητο, υπολογίζοντας τα έσοδα και τα έξοδα. Η ζυγαριά δαπανών και εσόδων έδειξε, ότι οι μεν πρώτες ανήλθαν σε 8,5 δισ. ευρώ, τα δε δεύτερα σε 4 δισ. ευρώ. Άρα το κόστος της διοργάνωσης δεν ξεπέρασε τα 4,5 δισ. ευρώ. Εάν συνυπολογισθούν τα έσοδα από τις παράλληλες δραστηριότητες, όπως π.χ. ο τουρισμός, τότε είναι φανερό ότι η ελληνική οικονομία δε βγήκε ζημιωμένη από την υπόθεση των Ολυμπιακών Αγώνων.

[40]Επίσημη Αναφορά της 28ης Ολυμπιάδας, τ.2, σ. 517-518. Η ανακοίνωση του δημόσιου οικονομικού απολογισμού της «Αθήνα 2004», έγινε στις 12.5.2005. Ο Νόμος 2598/1998, άρθρο 2, παρ. 6, εδάφιο 5, προέβλεπε την έγκριση του απολογισμού από τον Δ.Σ. της Εταιρείας.

πλήθος ειδών υπέρ της αγοράς. Επίσης μεγάλο μέρος της πολιτιστικής υποδομής και των υπηρεσιών των τελετών έναρξης και λήξης διεύρυναν τον κύκλο των εργασιών και της εμπειρίας αρκετών επαγγελματικών ομάδων. Το ίδιο συνέβη και με τις δαπάνες της «Αθήνα 2004» για τους φιλοξενούμενους αθλητές, τις μεταφορές, τη σίτιση και τη φιλοξενία. Αρκεί δε να σημειώσουμε ότι στην ΟΕΟΑ «Αθήνα 2004» εργάσθηκαν 3.500 υπάλληλοι, ενώ την περίοδο των Αγώνων ο αριθμός των απασχολουμένων ξεπέρασε τους 14.000. Γενικώς, η οικονομική δραστηριότητα που δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα των Αγώνων απέφερε κρατικά έσοδα. Συγκεκριμένα το όφελος για τα δημόσια ταμεία την περίοδο προετοιμασίας και διοργάνωσης, οι άμεσοι και έμμεσοι φόροι, εκτιμάται πως ξεπέρασαν τα 2,4 δισ. ευρώ ενώ φθάνουν τα 2,9 δισ. ευρώ όταν προστεθεί ο ΦΠΑ των δαπανών, ο φόρος εισοδήματος των αμοιβών των στελεχών της «Αθήνα 2004» και ο φόρος εισοδήματος επί των δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού για μισθούς και υπερωρίες. [41]

Αντίθετα στο πλαίσιο οικονομικής αποτίμησης των Αγώνων, εντάσσονται στις δαπάνες τους δεκάδες έργα υποδομής στην πρωτεύουσα και στην περιφέρεια, τα οποία δεν είχαν όμως απευθείας σχέση με τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων. Αυτό ήταν μια πολιτική απόφαση της κυβέρνησης, σύμφωνα με την οποία εκτός από τα έργα που θα εκτελούνταν στην Αττική και στις τέσσερις ολυμπιακές πόλεις θα χρηματοδοτούσε και μικρότερες αθλητικές εγκαταστάσεις σε άλλες περιοχές της Ελλάδας.[42]

---

[41] Το αποτύπωμα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην ελληνική οικονομία, *ό.π.*, σ. 59-62.

[42] Θέος, *Η οικονομική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004*, *ό.π.*, σ.2. Με το πρόγραμμα «Ελλάδα 2004» για πρώτη φορά στην ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων λαμβάνονταν μέτρα για την ενίσχυση της περιφέρειας, με πρόθεση να υπογραμμισθεί η εθνική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων, βλ. Καρτάλης Κ., «Ανάλυση των Χωρικών και Αναπτυξιακών Επιπτώσεων του Προγράμματος "Ελλάδα 2004"», *Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας, Τουρισμός και Περιφερειακή Ανάπτυξη: Οι επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων 2004*, Αθήνα 2003, σ. 19-24. Ο Υφυπουργός Πολιτισμού Αθανάσιος Αλευράς σε συζήτηση στη Βουλή με αφορμή επερώτηση βουλευτών της Νέας Δημοκρατίας με θέμα, «Ολυμπιακοί Αγώνες 2004: Καθυστερήσεις, μεταβολές, οικονομικές υπερβάσεις», ανέφερε το 2002: «Έχουμε τονίσει ότι εάν χρησιμοποιήσουμε ως αφετηρία τον ολυμπιακό προϋπολογισμό του 1,5 τρισεκατομμυρίου δραχμών...μέσα στο 1,5 τρισεκατομμύριο δραχμές, το ποσό που αφορά αθλητικά έργα και που θα μπορούσε κανείς να ονομάσει ως αμιγή ολυμπιακή δαπάνη είναι τα 600 δισεκατομμύρια δραχμές. Από εκεί και πέρα υπάρχουν 150 δισεκατομμύρια δραχμές, που αποτελούν ένα μεγάλο πρόγραμμα ολυμπιακών αναπλάσεων σε διάφορες περιοχές, οι οποίες θα υποδεχθούν δεκάδες χιλιάδες επισκέπτες κατά τη διάρκεια των αγώνων. Ακόμα, υπάρχει το πρόγραμμα των 432 δισεκατομμυρίων δραχμών του «ΕΛΛΑΔΑ 2004», που είναι το ανταποδοτικό –αν θέλετε– πρόγραμμα της Κυβέρνησης προς την ελληνική περιφέρεια, ακριβώς γιατί δε θέλουμε οι Ολυμπιακοί Αγώνες να θεωρούνται ή να είναι οι Ολυμπιακοί Αγώνες της πρωτεύουσας, της Αθήνας, αλλά πρέπει ολόκληρη η χώρα και το παραγωγικό της δυναμικό να αισθανθεί συμμέτοχο και

Έχοντας αποκλείσει τις δαπάνες της «Αθήνα 2004» ως επιβαρυντικές για τον συνολικό προϋπολογισμό των Αγώνων, απομένουν δύο ακόμα οικονομικές πηγές. Αναφερόμαστε στον Προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων και στον Κρατικό Προϋπολογισμό. Σε ότι αφορά τον Προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων από τη διαχρονική εξέλιξη της περιόδου 2000 – 2004, αθροίζοντας τα ποσά σε τρέχουσες τιμές, προκύπτει το ποσό των 40 δισ. ευρώ δημόσιες δαπάνες από το οποίο μόλις τα 4 – 5 δισ. ευρώ αφορούν τις λεγόμενες ολυμπιακές. Εάν δε αναγάγουμε το ποσό αυτό στο σύνολο του κρατικού προϋπολογισμού, φαίνεται ότι από αυτόν μόλις το 1,5 – 2% αφορούσε τους Αγώνες.[43]

Συγκρίνοντας τον οικονομικό αντίκτυπο των ολυμπιακών διοργανώσεων, παρατηρήθηκε ότι μπορεί να έχει χαμηλή επιβάρυνση στα δημόσια οικονομικά και χαμηλό οικονομικό όφελος (βλ. Ατλάντα 1996), υψηλότερη επιβάρυνση και υψηλότερο όφελος (Βαρκελώνη 1992), αλλά και υψηλή επιβάρυνση με αβέβαιο όφελος (Πεκίνο 2008). Συνεπώς, η συνολική επίδραση από τη διοργάνωση δεν είναι απαραίτητα και μονοσήμαντα εκ των προτέρων αρνητική ή θετική, ενώ εξαρτάται και από τους στόχους που θέτει η ίδια η διοργανώτρια χώρα, αναφορικά με το σχεδιασμό, την εκτέλεση των έργων και τη μετέπειτα εκμετάλλευση των ευκαιριών που προσφέρει η διοργάνωση.[44]

αλληλέγγυο σ' αυτήν την προσπάθεια». Στην ίδια συζήτηση η Φάνη Πάλλη – Πετραλιά, εκ των επερωτώντων βουλευτών, κατέθετε στα Πρακτικά έγγραφο προϋπολογισμό του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας, 18.6.2001, που ανέφερε αναλυτικά τα έργα της ολυμπιακής προετοιμασίας, ανά Υπουργείο και φορέα. Αθροιζοντάς τα, προέκυπτε το ποσό των 2.658.000.000 ευρώ, *Πρακτικά Βουλής,* Ι΄ Περίοδος Προεδρευομένης Δημοκρατίας, Σύνοδος Γ΄, Συνεδρίαση ΚΣΤ΄, 25.11.2002, σ. 864,858). Δύο χρόνια νωρίτερα ο Υπουργός Πολιτισμού Ευάγγελος Βενιζέλος αναφερόμενος στο χαρακτήρα της ολυμπιακής προετοιμασίας διευκρίνιζε: «όταν αναφέρομαι στην ολυμπιακή προετοιμασία δεν αναφέρομαι μόνο στην εν στενή εννοία προετοιμασία του "ΑΘΗΝΑ 2004", αλλά σε όλο το πλέγμα στο οποίο ισότιμη θέση με την προετοιμασία της Αθήνας και της ευρύτερης περιοχής καταλαμβάνει το πρόγραμμα "ΕΛΛΑΔΑ 2004", για την ελληνική περιφέρεια, το πρόγραμμα της πολιτιστικής Ολυμπιάδας και το πρόγραμμα "ΠΟΛΙΤΗΣ 2004"», *Πρακτικά Βουλής*, Ζ΄ Αναθεωρητική Βουλή, Ι΄Περίοδος Προεδρευομένης Δημοκρατίας, Σύνοδος Α΄, Συνεδρίαση Π΄, 21.12.2000, σ.3278).

[43]Θέος, *Η οικονομική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004*, *ό.π.*, σ. 3.Η δαπάνη της κατηγορίας «ολυμπιακά έργα» σε ονομαστικές τιμές, μέσω του ΠΔΕ την περίοδο 2000 – 2010 ανήλθε σύμφωνα με την έρευνα του ΙΟΒΕ σε 6 δισ. ευρώ. Την τριετία 2002 – 2004 οι δαπάνες για την ολυμπιακή προετοιμασία αποτέλεσαν τα 2/5 της εθνικής συμμετοχής στις δαπάνες του ΠΔΕ. Στο σύνολο της περιόδου εκτέλεσης και αποπληρωμής των ολυμπιακών έργων (2000 – 2010), το μερίδιο της ολυμπιακής προετοιμασίας ανήλθε σε 6,3% του ΠΔΕ, 94,2 δισ. ευρώ, βλ. « αποτύπωμα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην ελληνική οικονομία», ό.π., σ. 49-51).

[44]Το αποτύπωμα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην ελληνική οικονομία, *ό.π.*, σ. 27. Για μια αναλυτική παρουσίαση του οικονομικού αντικτύπου των θερινών Ολυμπιακών Αγώνων (Βαρκελώνη, Ατλάντα, Σίδνεϊ, Πεκίνο, Λονδίνο), βλ. *ίδιο* αναλυτικά, σ. 11-27. Συναφείς με τις προηγούμενες επισημάνσεις είναι οι επόμενες: οι Αγώνες στην Ελλάδα κόστισαν στο 30% αυτών του Πεκίνου και στο 50% του τελικώς εκτιμώμενου για το Λονδίνο. Ως ποσοστό επί του ΑΕΠ ανήλθαν στο 4,4%, ενώ αντίστοιχα στην Βαρκελώνη στο 1,6% και στο Σίδνεϋ στο 1,5% του ΑΕΠ. Η σχέση αναγωγής

Επιστρέφοντας στην ελληνική περίπτωση ο πρώην Πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης, στη διάρκεια της θητείας του οποίου η Ελλάδα ανέλαβε και προετοίμασε τους Αγώνες, αναφέρει σχετικά με τα προηγούμενα ότι η δαπάνη τους κυμάνθηκε σε ένα ποσοστό 0,5% περίπου του ΑΕΠ ετησίως για ένα διάστημα συνολικά έξι ετών (1998-2004).[45]

Στο σημείο αυτό έχοντας αναφερθεί στις παρανοήσεις που συνόδευαν την συζήτηση του προϋπολογισμού των Αγώνων οφείλουμε να στραφούμε και σε μια παραδοχή που συνδέεται με την επιβάρυνσή του. Αναφερόμαστε στο ζήτημα του υπέρογκου κόστους ασφαλείας τους και την κρατική συμμετοχή σε αυτό. Το ζήτημα αυτό με πολλές πτυχές που δεν είχαν ευθεία σχέση με αυτό καθεαυτό το ολυμπιακό γεγονός, υπήρξε χώρος χειρισμού και συνεννόησης ευρύτερα διακυβερνητικός. Ο φόβος μιας τρομοκρατικής ενέργειας κατά τη διάρκεια των Αγώνων, είχε ως αποτέλεσμα η ολυμπιακή ασφάλεια να παραπέμπει στους όρους μιας προσεκτικά σχεδιασμένης πολεμικής επιχείρησης με υψηλό φυσικά οικονομικό αντίτιμο.Κατά τη διάρκεια επίσημης επίσκεψής του στις ΗΠΑ, ο Πρωθυπουργός Κώστας Καραμανλής δήλωσε για τα μέτρα ασφαλείας που είχαν ληφθεί:

«Η Αθήνα έχει ξοδέψει 30 φορές μεγαλύτερο ποσό από το αντίστοιχο της Ατλάντα για την ασφάλεια και τουλάχιστον 3 φορές μεγαλύτερο από του Σίδνεϋ, μόλις 4 χρόνια πριν. Ο προϋπολογισμός της ασφάλειας των Αγώνων ανέρχεται στο 1,2 δις $. Η κυβέρνησή μας ζήτησε από το ΝΑΤΟ εναέρια και θαλάσσια επίβλεψη. Περισσότεροι από 70.000 επαγγελματίες ειδικοί θα εγγυηθούν την ασφάλεια όλων των αθλητών και των επισκεπτών αυτό το καλοκαίρι» (21.5.2004).[46]

του ΑΕΠ με το κόστος των Αγώνων δεν επιτρέπει συγκρίσεις μεταξύ χωρών. Επί παραδείγματι, είναι άλλο το ΑΕΠ της Ελλάδας και άλλο της Κίνας, συνεπώς κάθε σύγκριση με άξονα τον ολυμπιακό προϋπολογισμό και την σχέση του με το ΑΕΠ είναι προβληματική, βλ. Αλαβάνος Γ., «Ομιλία του Προέδρου του ΤΕΕ», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Έργων…*, ό.π., σ. 2-3. Στην περίπτωση της Βαρκελώνης 1992, ο συνολικός ολυμπιακός προϋπολογισμός έφθασε στα 7 δισ. ευρώ με τη συμμετοχή του δημοσίου τομέα να φθάνει στο 53% και του ιδιωτικού στο 47%. Αυτό αφορά τις εγκαταστάσεις. Το χρέος όμως που δημιουργήθηκε λόγω των Αγώνων εξοφλήθηκε στα τέλη του 2008. Στην περίπτωση του Σίδνεϊ 2000, η τελική οικονομική αποτίμηση που διενεργήθηκε το 2002 εκτίμησε το συνολικό κόστος των Αγώνων στο ποσό των 6,5 δις. δολαρίων Αυστραλίας ή 3,5 δισ. ευρώ σε τιμές 2000. Από τα 6,5 δισ. δολάρια, περίπου 2 δισ. αντλήθηκαν από δημόσιες δαπάνες. Μια δεκαετία μετά τη διοργάνωση τους, η μεγάλη αυτή επένδυση εξακολουθεί να αποδίδει, βλ. Acebillo J.,Nield L., «Η ολυμπιακή εμπειρία των τεσσάρων πόλεων (Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϊ, Βαρκελώνη)», *στο ίδιο*, σ.3-5.

[45] Σημίτης Κ., *Πολιτική για μια δημιουργική Ελλάδα 1996-2004*, Αθήνα, Πόλις, 2005, σ. 447.

[46] Remarks of the Prime Minister of Greece Costas Karamanlis to the Council on Foreign Relations, Moderator: Patrick Theros. U.S. Qatar Business Council. Washington D.C. May 21 2004, σ. 3. Κατά την συνάντηση του Κώστα Καραμανλή με τον πρόεδρο των ΗΠΑ George Bush, ο τελευταίος ευχήθηκε οι Αγώνες της Αθήνας να είναι επιτυχείς και ασφαλείς. Ο Καραμανλής σε δηλώσεις του μετά το γεύμα

Έπειτα από τα παραπάνω, στην κατάληξη της παρούσας ενότητας, θα επιχειρήσουμε να προσδιορίσουμε πως προέκυψε το συνολικό οικονομικό ποσό της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας. Για μια ολοκληρωμένη αποτίμηση κρίνεται ορθότερο να λάβουμε υπόψη μας το οικονομικό ποσό που ανακοινώθηκε με βάση τα στοιχεία που είχε στη διάθεση του το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, το οποίο έκανε λόγο για 8,48 δισ. ευρώ. Θα μπορούσαμε να λάβουμε ακόμα υπόψη και το ποσό που ανακοίνωσε το Υπουργείο Οικονομίας το Νοέμβριο του 2004 και ανερχόταν σε 8,95 δισ. ευρώ. Στοιχεία για επιμέρους έργα αντλούμε από τον αναλυτικό πίνακα του παραρτήματος (Πίνακας 2). Αρχικά λοιπόν μπορεί να αφαιρεθεί από τη συνολική δαπάνη των Αγώνων του 2004 το 1,96 δισ. ευρώ των δαπανών της «Αθήνα 2004», διότι, όπως αναφέραμε παραπάνω, ο προϋπολογισμός της υπήρξε ισοσκελισμένος και δεν επιβάρυνε το Ελληνικό Δημόσιο. Απομένουν συνεπώς οι δαπάνες του τακτικού Προϋπολογισμού και του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Οι δαπάνες του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων συνδέονται με το σύνολο των έργων που πραγματοποιήθηκαν στο στάδιο της ολυμπιακής προετοιμασίας. Από αυτά, τα έργα που χαρακτηρίζονται υποχρεωτικά για τη διεξαγωγή των Αγώνων ανέρχονται στο ποσό των 4,452 δισ. ευρώ, ενώ δεν αφορούν την καθαρή τους δαπάνη τα έργα εθνικής επιλογής και τα παράλληλα έργα. Το ποσό για τις δύο τελευταίες κατηγορίες ξεπερνά το 1,5 δισ. ευρώ. Συνεπώς αθροίζοντας το 1,96 δισ. ευρώ της ΟΕΟΑ «Αθήνα 2004» καθώς και το τελευταίο ποσό του 1,5 δισ. ευρώ, παρατηρείται μια ελάφρυνση της συνολικής δαπάνης των Αγώνων της Αθήνας, που ξεπερνά τα 3 δισ.

εργασίας και τη συνάντησή του με τον Πρόεδρο των ΗΠΑ, τόνισε -αναφερόμενος στους Ολυμπιακούς Αγώνες- ότι, «*έχουν επενδυθεί πόροι και ενέργεια, πέρα από κάθε προηγούμενο. Ετοιμαζόμαστε να κάνουμε πολύ καλούς Ολυμπιακούς Αγώνες, με επιτυχία*», βλ. «Τα πολιτικά γεγονότα του 2004», Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας – Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης, Διεύθυνση Αναλύσεων και Τεκμηρίωσης, Τμήμα Πολιτικών και Οικονομικών Θεμάτων, Αθήνα 2005, σ. 125-126. Την 1η Απριλίου 2004 ο Υφυπουργός Άμυνας Ι. Λαμπρόπουλος, απαντώντας σε επίκαιρη ερώτηση του βουλευτή του Συνασπισμού Φώτη Κουβέλη προς τους Υπουργούς Άμυνας και Πολιτισμού, σχετικά με την απόφαση της κυβέρνησης να ζητήσει τη συνδρομή του ΝΑΤΟ για την ασφάλεια των Αγώνων, σημείωνε τα εξής: «για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 υπάρχει σε πλήρη εξέλιξη ένα σχέδιο ασφαλείας που θα κοστίσει 700 εκατομμύρια δολάρια. Ο προϋπολογισμός ασφαλείας των Ολυμπιακών Αγώνων είναι δεκαπλάσιος του προϋπολογισμού των Αγώνων στην Ατλάντα και τριπλάσιος του ακριβότερου μέχρι τώρα ολυμπιακού προϋπολογισμού, που ήταν το 2000 στο Σίδνεϋ», *Πρακτικά Βουλής,* ΙΑ΄ Περίοδος Προεδρευομένης Δημοκρατίας, Σύνοδος Α΄, Συνεδρίαση Ζ΄, 1.4.2004, σ. 445. Το 2002 σε συζήτηση στη Βουλή για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, ο Μανώλης Κεφαλογιάννης αναφερόμενος στο ζήτημα της ασφάλειάς τους, σημειώνει ότι μόνο για ένα σύστημα ασφαλείας, το C4I, η προσφορά ξεπερνούσε τα 440 εκατ. Ευρώ, *Πρακτικά Βουλής*, Ι΄ Περίοδος Προεδρευομένης Δημοκρατίας, Σύνοδος Γ΄, Συνεδρίαση ΚΣΤ΄, 25.11.2002, σ. 867.

ευρώ. Εάν μάλιστα συνυπολογισθούν οι διογκούμενες δαπάνες της ολυμπιακής ασφάλειας, που ξεπέρασαν σύμφωνα με τους επίσημους υπολογισμούς το 1 δισ. ευρώ, τότε καταλήγουμε στο καθαρό ποσό του ολυμπιακού προϋπολογισμού των 4,452 δισ. ευρώ.

Αν μάλιστα αναλογισθεί κανείς και τα οφέλη που προέκυψαν από τη διοργάνωση των Αγώνων, εκτός από αυτά που θα μπορούσαν ακόμα και σήμερα να προκύψουν από την αξιοποίηση των ολυμπιακών ακινήτων, τότε συνάγεται ότι η συνολική δαπάνη για τους Αγώνες μόνο υπέρογκη δε μπορεί να χαρακτηρισθεί. Συνεκτιμώντας τα υλικά και άυλα οφέλη της διοργάνωσης, (προβολή της χώρας, τουρισμός, δημόσιες υποδομές, τεχνογνωσία, εμπορικές δραστηριότητες ελληνικών εταιρειών) μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας υπήρξαν μια υπόθεση οφέλους.

Οφέλη από τη φιλοξενία των Αγώνων «Αθήνα 2004».

Η παρούσα μελέτη θα ήταν σίγουρα ελλιπής εάν πλάι στο συνολικό προϋπολογισμό της διοργάνωσης δεν προσμετρηθούν τα προκύπτοντα εξ αυτής, υλικά και άυλα οφέλη, τα οποία τον αποσυνδέουν από τη στενή έννοια του όρου «κόστος», καθώς πρακτικά πρόκειται για επενδυτικούς πόρους που έπειτα από έναν από ορθολογικό μεταολυμπιακό σχεδιασμό μπορούν να αποφέρουν σημαντικά έσοδα. Από τις πλέον σημαντικές επιδράσεις των Αγώνων που εντοπίζονται στην υποδομή της Αθήνας, αλλά και των άλλων ολυμπιακών πόλεων είναι η ποιότητα και η ποσότητα των ολυμπιακών εγκαταστάσεων.[47]

---

[47]Τα ολυμπιακά έργα στην πλειονότητά τους μελετήθηκαν και κατασκευάστηκαν άρτια και σε χρόνο ρεκόρ, από 64 ελληνικά γραφεία μελετών και 49 κατασκευαστικές εταιρείες. Ακόμη και στα σχέδια Καλατράβα, στις λεπτομέρειες και στην κατασκευή, υπήρχε σημαντική ελληνική συμβολή. Συνολικά προετοιμάσθηκαν 32 αθλητικές εγκαταστάσεις ολυμπιακών προδιαγραφών, εκ των οποίων οι 18 ήταν νέες, οι 12 ήταν υπάρχουσες, οι οποίες ανακαινίσθηκαν ριζικά και 2 μόλις προσωρινές. Ο Πέτρος Συναδινός περιγράφει σε εισήγησή του με λεπτομέρεια τι απέκτησε η Αθήνα σε επίπεδο ολυμπιακών αθλητικών εγκαταστάσεων: 1) πέντε υπερτοπικής σημασίας αθλητικές εγκαταστάσεις στο ΟΑΚΑ (Ολυμπιακό Στάδιο, Ολυμπιακό Κέντρο Αντισφαίρισης, Ολυμπιακό Κλειστό Γυμναστήριο, Ολυμπιακό Κέντρο Κολύμβησης, Ολυμπιακό Ποδηλατοδρόμιο), 2) τρεις υπερτοπικής σημασίας αθλητικές εγκαταστάσεις στην παραλιακή ζώνη Φαλήρου (ΣΕΦ, Ολυμπιακή εγκατάσταση Beach Volley, Κλειστό Γυμναστήριο Φαλήρου), 3) έξι εγκαταστάσεις στον Ολυμπιακό Πόλο Ελληνικού (Ολυμπιακό Γυμναστήριο Καλαθοσφαίρισης – Χειροσφαίρισης, Ολυμπιακή Εγκατάσταση Ξιφασκίας, Ολυμπιακά Κέντρα Baseball, Softball, Hockey, Ολυμπιακό Κέντρο Canoe –Kayak), 4) Ολυμπιακό Κέντρο Ιστιοπλοΐας στον Άγιο Κοσμά, 5) Κλειστό Ολυμπιακό Γυμναστήριο στο Γαλάτσι, 6) Ολυμπιακή Εγκατάσταση Μοντέρνου Πεντάθλου στο Γουδί, 7) Κλειστό Γυμναστήριο Badminton, 8) Κλειστό Ολυμπιακό Γυμναστήριο Πυγμαχίας στο Περιστέρι, Κλειστό Ολυμπιακό Γυμναστήριο Άρσης Βαρών στη Νίκαια, 9) Ολυμπιακό Κλειστό Γυμναστήριο Πάλης στα Άνω Λιόσια, 10) εκκίνηση του Μαραθωνίου σε συνδυασμό με την αναβάθμιση της Μαραθώνιας διαδρομής στο Μαραθώνα, 11) ανακαίνιση του Παναθηναϊκού Σταδίου, 12) εγκατάσταση στο Σχινιά, η

Οι ολυμπιακές εγκαταστάσεις της Αθήνας με το υψηλό επίπεδο λειτουργικότητας, προσβασιμότητας και αισθητικής έγιναν γνωστές σε όλο τον κόσμο. Παρά το γεγονός ότι οι Αγώνες της Αθήνας ενέχουν το στοιχείο των χαμένων ευκαιριών στον πολύ κρίσιμο τομέα της αξιοποίησης της ολυμπιακής κληρονομιάς, οφείλει να υπογραμμισθεί ότι επιτάχυναν την εκτέλεση έργων στους απολύτως νευραλγικούς τομείς για τη λειτουργία μιας μεγαλούπολης, όπως η Αθήνα, τομείς των υποδομών και των μεταφορών, (προαστιακός σιδηρόδρομος, τραμ, διεθνής αερολιμένας "Ελ.Βενιζέλος" και εκσυγχρονισμός μέσων μαζικής μεταφοράς). Θετική υπήρξε η επίδραση των Αγώνων στην αισθητική αναβάθμιση πολλών περιοχών, στη βελτίωση ακόμα του δικτύου πεζοδρομίων για άτομα με ειδικές ανάγκες, στην ολοκλήρωση μέρους του σχεδίου ανακαίνισης των αρχαιολογικών χώρων και στην επιτάχυνση της ανακαίνισης διατηρητέων κτιρίων που άλλαξαν το πρόσωπο της πόλης της Αθήνας.[48]

Η τεχνογνωσία που αποκτήθηκε από το όλο εγχείρημα συνιστά ανεκτίμητη αξία. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο αντιπρόεδρος της ΔΟΕ Λάμπης Νικολάου στο χαιρετισμό του σε συνέδριο του ΤΕΕ αναφέρθηκε με θερμά λόγια στο ρόλο των Ελλήνων μηχανικών και των ελληνικών κατασκευαστικών εταιρειών στη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας.[49]

Η επίδραση των Ολυμπιακών Αγώνων στα χωρικά θέματα με την ευρεία έννοια του όρου –βάσει και της ολυμπιακής εμπειρίας άλλων πόλεων— μπορεί να συνεκτιμηθεί σωστά, μόνο εάν προηγουγουμένως ληφθεί υπόψη η κατάσταση στην οποία βρίσκονταν

οποία συνέβαλε στην περιβαλλοντική αναβάθμιση της περιοχής, 13) Ολυμπιακό Κέντρο Ιππασίας και Ολυμπιακό Κέντρο Σκοποβολής στο Μαρκόπουλο, 14) επιπλέον για τις ανάγκες του Ολυμπιακού Τουρνουά Ποδοσφαίρου χρησιμοποιήθηκαν πέντε στάδια, το Στάδιο Καραϊσκάκη –με σύμβαση παραχώρησης– και των άλλων τεσσάρων ολυμπιακών πόλεων: Θεσσαλονίκη (Καυταντζόγλειο), Πάτρα (Παμπελοποννησιακό), Βόλος (Πανθεσσαλικό) και Ηράκλειο Κρήτης (Παγκρήτιο). Από τις εγκαταστάσεις αυτές έχει ήδη αξιοποιηθεί μέρος μόνο αυτής της παρακαταθήκης των Αγώνων από πλευράς αθλητικών κτιριακών εγκαταστάσεων. Παραμένουν 20 αθλητικές εγκαταστάσεις, 9 άλλαξαν ή πρόκειται να αλλάξουν χρήση και 3 είναι πολλαπλών χρήσεων (αθλητικές και άλλες), Συναδινός, *Η ολυμπιακή εμπειρία των τεσσάρων πόλεων, ό.π.*, σ. 6-11.

[48]Βλ. σχετικά, Σγουρός Γ., «Ομιλία Νομάρχη Αθηνών», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος...*, ό.π., σ. 4-5. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η κληρονομιά των Αγώνων στην πόλη της Αθήνας μπορεί να αναζητηθεί στις περισσότερες από 1000 ράμπες πρόσβασης για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, στα 65 χιλιόμετρα νέων πεζοδρομίων με όδευση τυφλών και στην ανακατασκευή 250 χλμ. δρόμων με την τοποθέτηση 300 χλμ. νέου φωτισμού, Μπακογιάννη Ν., «Η ολυμπιακή εμπειρία της Αθήνας», στο Δουλκέρη Τ., *Αθλητισμός..., ό.π.*, τ.Α΄, Αθήνα, Παπαζήσης, 2007, σ. 394-395.

[49]Νικολάου Λ., «Ομιλία του Αντιπροέδρου Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος...*, ό.π., σ. 1.

η ελληνική πρωτεύουσα το 1997.[50] Έχει παρατηρηθεί μάλιστα, σε μεταολυμπιακό χρόνο, ότι η ουσιαστική αναβάθμιση της υφιστάμενης υποδομής και των εγκαταστάσεων ήταν εκ των ουκ άνευ για την πόλη της Αθήνας, καθώς ταυτόχρονα και σε περιορισμένο χρόνο,

«χωροθετήθηκαν, σχεδιάστηκαν, δημοπρατήθηκαν και κατασκευάστηκαν τόσα έργα που αν συνεχίζαμε με τους κανονικούς ρυθμούς ανάπτυξης της χώρας, όπως είχαμε συνηθίσει μέχρι τότε, θα χρειαζόμασταν περισσότερο από 25 χρόνια για να τα υλοποιήσουμε».[51]

Στον τομέα των έργων υποδομής στην Αττική πραγματοποιήθηκαν σε πολύ σύντομο χρόνο, όσα έργα δεν είχαν γίνει για πολλές δεκαετίες. Πολύ συνοπτικά, αναφέρονται τα 120 χλμ. νέων οδικών αξόνων, τα 90 χλμ. ανακατασκευασμένου οδοστρώματος και οι 40 νέοι κυκλοφοριακοί κόμβοι, ενώ δεν πρέπει να λησμονούνται έργα, όπως τα αντιπλημμυρικά στον Κηφισό, στις Λεωφόρους Ποσειδώνος και Μαραθώνος, καθώς και τα έργα αναβάθμισης της Λεωφόρου Κηφισίας, Βάρης – Κορωπίου, κ.λ.π.[52]

Στα προαναφερόμενα μετρήσιμα ως επί το πλείστον οφέλη συναθροίζονται και άλλα μη μετρήσιμα. Είναι για παράδειγμα κοινώς παραδεκτό, ότι η επιτυχία των Αγώνων επέδρασε στη βελτίωση της συλλογικής ψυχολογίας.[53] Μια τέτοια συγκυρία δείχνει ευνοϊκή για τη χάραξη μακρόπνοων σχεδιασμών με συνυπολογισμό κόστους –οφέλους. Αν και η ευκαιρία δεν αξιοποιήθηκε, αξίζει να αναφερθούμε σε ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα το οποίο περιγράφει τη λογική που οφείλει να διατρέχει τη χάραξη των μακροπρόθεσμων πολιτικών. Οκτώ χρόνια μετά τους Αγώνες, σε συνέντευξη Τύπου προέδρων αθλητικών ομοσπονδιών – μελών της Ελληνικής Ολυμπιακής Επιτροπής, η οποία αφορούσε στα ζητήματα των προοπτικών του ελληνικού αθλητισμού –καθώς το

---

[50]Η Αθήνα την περίοδο ανάληψης των Αγώνων εμφάνιζε σε όλα τα πιθανά πεδία των επιπτώσεών τους αρνητικά πρόσημα, Οικονόμου Δ., «Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 ως καταλύτης αναβάθμισης του διεθνούς ρόλου και της εσωτερικής οργάνωσης της Αθήνας: Μια ενδιάμεση αξιολόγηση», *Ολυμπιακοί Αγώνες και Περιβάλλον*, Πρακτικά Συνεδρίου, Ελληνική Εταιρεία Δικαίου του Περιβάλλοντος, Αθήνα 1-2/2/2001, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2002, σ. 45-47).

[51]Δρούλιας Ηρ., «Ιστορική αναδρομή – Οι θέσεις και ο ρόλος του ΤΕΕ σήμερα», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος...*, .ό.π., σ. 2.

[52]Συναδινός, *Η ολυμπιακή εμπειρία των τεσσάρων πόλεων, ό.π.*, σ. 13-14.

[53]Η ατμόσφαιρα γενικής ευφορίας που επικρατούσε στην ελληνική κοινωνία την περίοδο των Αγώνων παρουσιάζεται ανάγλυφα στις τακτικές μετρήσεις του «Ευρωβαρόμετρου». Σύμφωνα με αυτές, οι Έλληνες εμφανίζονταν οι πιο αισιόδοξοι Ευρωπαίοι, αφού ένας στους δύο πίστευε ότι οι συνθήκες ζωής του θα βελτιώνονταν τα επόμενα χρόνια, βλ. «Αισιόδοξοι δηλώνουν τώρα οι Έλληνες για την οικονομία και την ποιότητα ζωής», Εφ.*Το Βήμα*, 9.7.2004, σ. 1.

προβλεπόμενο κονδύλι για τον αθλητισμό στον προϋπολογισμό του 2013 ανήλθε στο καχεκτικό ποσοστό 0,007% του προϋπολογισμού – επισημαίνονταν:

«ο αθλητισμός δεν είναι πολυτέλεια αλλά κοινωνική ανάγκη, καθώς παγκοσμίως προκύπτει στατιστικά ότι με 1 εκ. ευρώ δαπάνες στον αθλητισμό γλιτώνεις 7 εκ. ευρώ για δαπάνες υγείας. Ή, αντιστρόφως, χάνοντας 1 εκ .ευρώ από τον αθλητισμό ζητεί 7 εκ. ευρώ η υγεία».

Το σχετικό κονδύλι του προϋπολογισμού το 2011ήταν: 117,8 εκατ. ευρώ, το 2012 μειώθηκε περαιτέρω σε 99,6 εκ. ευρώ και έφτασε το επόμενο χρόνο στα 66,6 εκ. ευρώ. Σημειώνεται ότι η κρατική επιχορήγηση αφορά τις ανελαστικές δαπάνες της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού και των εποπτευόμεων φορέων, καθώς και των ομοσπονδιών καλύπτοντας την αμιγώς αθλητική δραστηριότητα, 750.000 ενεργών στα σωματεία αθλητών και αθλητριών που με το αθλητικό δυναμικό των προαγωνιστικών κατηγοριών φθάνουν το 1,5 εκατομμύριο άτομα.[54]

Σε ότι αφορά τις μετρήσιμες οικονομικές επιδράσεις, ιδιαίτερη προσοχή απαιτεί η μελέτη των δαπανών του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Η κατάρτιση του αναλυτικού πίνακα στον οποίο παρουσιάζονται οι δαπάνες ανά υπουργείο –αφορά τα υλοποιήσιμα έργα την περίοδο προετοιμασίας της χώρας για τους Αγώνες του 2004 – είναι τουλάχιστον χρήσιμη και εξαιρετικά κατατοπιστική. Η συγκέντρωση των στοιχείων βασίστηκε στις αντίστοιχες Συλλογικές Αποφάσεις με ενημέρωση μέχρι το τέλος του 2010 της Διυπουργικής Επιτροπής Συντονισμού Ολυμπιακής Προετοιμασίας (ΔΕΣΟΠ), που λήφθηκαν κατά την συνεδρίαση της 13ης Ιουνίου 2000. Συνολικά τα έργα αυτά κατηγοριοποιούνται σε τρείς ομάδες: α) έργα υποχρεωτικά για τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων, β) έργα εθνικής επιλογής/αναγκαία και γ) έργα παράλληλα.

---

[54]Ι. Καραβάς Ι.Ζ., «Τι (δεν) φέρνει το...σατανικό 66,6 εκ. ευρώ», *Εφ. Το Βήμα*, 18.11.2012, σ. 45. Η διοργάνωση των Αγώνων υπήρξε ωφέλιμη για την ενίσχυση της θέσης της Ελλάδας στο διεθνές Ολυμπιακό Κίνημα. Η γενέτειρα του Ολυμπισμού δεν εξαρτούσε το κύρος της στην υπενθύμιση και μόνο του ιστορικού της ρόλου, αλλά απέδειξε χειροπιαστά ότι μπορεί –με άψογο τρόπο– να ανταποκριθεί πλήρως στις υψηλές απαιτήσεις μιας ολυμπιακής διοργάνωσης. Η αθλητική της κατάταξη στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 μαρτυρούσε μια χώρα με ακμαίο αθλητικό δυναμικό. Η ελληνική ολυμπιακή ομάδα κατέκτησε συνολικά δεκαέξι μετάλλια, εκ των οποίων έξι χρυσά, έξι αργυρά και τέσσερα χάλκινα, σημειώνοντας την καλύτερη συγκομιδή μεταλλίων από τους πρώτους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896. Με τις επιδόσεις αυτές κατετάγη στις «μεγάλες δυνάμεις» του διεθνούς αθλητισμού. Αυτό το επίτευγμα μόνο θετικά θα μπορούσε να προσμετρηθεί για μια χώρα 11 εκατομμυρίων ανθρώπων. Δυστυχώς τα επόμενα χρόνια, η απουσία συγκροτημένης μετα – ολυμπιακής αθλητικής πολιτικής, γεγονός το οποίο δε βαραίνει μόνο την επίσημη πολιτεία, επέφερε μια απότομη ανάσχεση της δυναμικής που παρουσιάσθηκε μέχρι το 2004. Είναι ενδεικτικό ότι ξένα δημοσιεύματα, οκτώ χρόνια μετά τους Αγώνες, κατέγραφαν με ζωηρά χρώματα την ελεύθερη πτώση του ελληνικού αθλητισμού, Grohmann K., «From heaven to hell, Greek sport in freefall», *www.reuters.com*, February 6.2012.

Σύμφωνα με τα παρεχόμενα οικονομικά στοιχεία που αντλούμε από το συγκεκριμένο πίνακα οι καταβληθείσες δαπάνες μέχρι το τέλος του 2010 για την πρώτη ομάδα έργων, ανέρχονται στο ποσό των 4,452 δισ. ευρώ περίπου. Για τα έργα εθνικής επιλογής το ποσό αυτό ανέρχεται στο 1,06 δισ. ευρώ και για την τρίτη κατηγορία οι καταγραφείσες δαπάνες φθάνουν στο ποσό των 459 εκ. ευρώ.[55]

Από την εξέταση του πίνακα (βλ. αναλυτικά στο παράρτημα, πίν. 2), συμπεραίνεται ότι η ολυμπιακή διοργάνωση αποτέλεσε μια πρώτης τάξεως ευκαιρία βελτίωσης των υποδομών σε μια σειρά από τομείς, όπως για παράδειγμα της υγείας. Το γεγονός αυτό οφείλει να συνεκτιμηθεί στην προσμέτρηση των θετικών επιπτώσεων από τους Αγώνες της Αθήνας, οι οποίοι λειτούργησαν ως «όχημα» ευρύτερων παρεμβάσεων που υπό το αμετάβλητο δεδομένο του συγκεκριμένου χρόνου υλοποίησής τους, έπρεπε και να ολοκληρωθούν εγκαίρως. Για παράδειγμα στο πλαίσιο της δημιουργίας των επτά δημοσιογραφικών χωριών σε διάφορα σημεία της Αττικής, επισκευάσθηκαν και εκσυγχρονίσθηκαν υφιστάμενες εγκαταστάσεις θερέτρων των Ενόπλων Δυνάμεων στον Άγιο Ανδρέα και της Αστυνομίας στην Αμυγδαλέζα. Το ίδιο συνέβη με τα συγκροτήματα των φοιτητικών εστιών του Πανεπιστημίου Αθηνών, καθώς και του Πολυτεχνείου στου Ζωγράφου, όπου δημιουργήθηκε νέα φοιτητική εστία και δύο πρότυπα οικιστικά συγκροτήματα οργανωμένης δόμησης στο Μαρούσι και στην

---

[55]Για να ξεκαθαρισθεί πλήρως η εικόνα των τριών αυτών κατηγοριών έργων, οφείλουν να παρατεθούν κάποιες επιπλέον χρήσιμες διευκρινίσεις. Η πρώτη κατηγορία έργων, αφορά αυτά που άμεσα ή έμμεσα συνιστούσαν υποχρεώσεις βάσει του φακέλου διεκδίκησης και της σύμβασης διοργανώτριας πόλης. Στο κόστος των έργων αυτών συμπεριλαμβάνονται και δαπάνες που δεν είχαν άμεση σχέση με τους Αγώνες όσο με την αναβάθμιση της ευρύτερης περιοχής. Είναι χαρακτηριστικές οι περιπτώσεις του Ολυμπιακού πόλου Φαλήρου και του Κωπηλατοδρομίου στο Σχοινιά. Στη δεύτερη κατηγορία εμπίπτουν έργα που συμβάλλουν στη λειτουργική και αισθητική βελτίωση της Αθήνας και των άλλων ολυμπιακών πόλεων, χωρίς να αποτελούν συμβατικές υποχρεώσεις της Αθήνας. Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει και έργα που κατασκευάστηκαν για τους Αγώνες με τη διασφάλιση της άμεσης μετέπειτα χρήσης τους από δημόσιους οργανισμούς και φορείς. Για παράδειγμα οι εγκαταστάσεις ΣΕΛΕΤΕ του μετέπειτα Υπουργείου Παιδείας, οι φοιτητικές εστίες του Πολυτεχνείου και του Πανεπιστημίου, οι εγκαταστάσεις των Σχολών της Ελληνικής Αστυνομίας στην Αμυγδαλέζα και οι κατασκηνώσεις του Αγίου Ανδρέα. Δε θα πρέπει να αγνοηθεί η υπαγωγή στην κατηγορία αυτή του συνόλου των δαπανών αναβάθμισης των υποδομών υγείας (π.χ. νοσοκομεία, εξοπλισμός). Η τρίτη κατηγορία έργων αφορά αυτά τα οποία και ενεγράφησαν σε ΣΑΕ με αποφάσεις της ΔΕΣΟΠ, πλην όμως δεν αφορούν με άμεσο τρόπο τη διεξαγωγή των Αγώνων. Ενδεικτικά είναι τα παραδείγματα της παράκαμψης της Παλλήνης (Λεωφόρος Σταυρού – Ραφήνας), της μετεγκατάστασης του Κρατικού Εργοστασίου Αεροσκαφών στην Ελευσίνα και των έργων εξωραϊσμού στις 4 ολυμπιακές πόλεις. Για την κατηγοριοποίηση των εκτελούμενων έργων που με τον έναν ή τον άλλον τρόπο συνδέθηκαν με την ολυμπιακή διοργάνωση, βλ. Μάνου, *Είμαστε ακόμη στην αρχή*, *ό.π.*, σ.6-13, Καψή Ν., «Έργα συγκοινωνιακής υποδομής: "ολυμπιακή" ανάσα για την Αθήνα», *Οικονομική και Βιομηχανική Επιθεώρηση, Ειδική Έκδοση για τους Ολυμπιακούς Αγώνες*, τ.2., Φεβρουάριος 2001, σ. 14-19 και Σεϊμανίδη – Βέλλιου Ά. (επιμ.),*Τα έργα της Νίκης, Ολυμπιακοί Αγώνες Αθήνας 2004*, Αθήνα, Αργώ Ελλάς Επικοινωνίες, 2004.

Παλλήνη με ιδιωτικές επενδύσεις. Οι παρεμβάσεις αυτές δεν πρέπει να θεωρούνται αυτονόητες σε μία χώρα που δεν σπανίζει το φαινόμενο της σημαντικής βραδυπορίας στην ολοκλήρωση ενός έργου. Όπως δεν είναι και σπάνια η περίπτωση στις συζητήσεις περί των Αγώνων να μην συνυπολογίζονται όλα εκείνα τα έργα τα οφέλη των οποίων καρπώνεται η ελληνική κοινωνία γενικότερα από το πέρασμα των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Ελλάδα.

Συνοψίζοντας τις θετικές επιπτώσεις οι οποίες προέκυπταν από την προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 για την Ελλάδα, η πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής εκτιμούσε ότι:

«Οι Ολυμπιακοί Αγώνες και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που τους συνοδεύουν είναι μια ευκαιρία για να δείξουμε στον κόσμο ότι η Ελλάδα πέρα από την πλουσιότατη εθνική κληρονομιά, είναι μια χώρα δυναμική, που αναπτύσσεται και αλλάζει πρόσωπο συνεχώς μέσα στον 21° αιώνα».[56]

Πολύ περιληπτικά αναφέρουμε ότι άνευ αυτών, πολλές περιοχές του μητροπολιτικού συγκροτήματος της Αθήνας και της ευρύτερης περιοχής θα παρέμεναν υπανάπτυκτες, γιατί δε θα διέθεταν πραγματικούς πόρους, δεδομένης της τάσης μέχρι την περίοδο της προετοιμασίας να ισχυροποιείται το οικονομικά εύρωστο τμήμα της Αττικής και να περιθωριοποιείται το αδύναμο. Έργα στο Γαλάτσι, στο Σχινιά, στη Νίκαια, στο Μαρκόπουλο, στο Γουδί, στους Θρακομακεδόνες, στον Ρέντη, στα Άνω Λιόσια, στο Περιστέρι, στο Μοσχάτο, στην Καλλιθέα, στο Νέο Ηράκλειο, στο Μαρούσι και αλλού, αποδεικνύουν το αντίθετο. Το έμπειρο μάτι συλλαμβάνει αμέσως ότι αυτά τα σημαντικά

---

[56] Αγγελοπούλου – Δασκαλάκη Γ., «Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 στην Αθήνα» *Πρακτικά 42ης Διεθνούς Συνόδου Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας για Νέο,υς Μετέχοντες (Αρχαία Ολυμπία 24 Ιουλίου-8 Αυγούστου 2002)*, 2003, σ.67. Το Νοέμβριο του 2000 στον απόηχο της επιτυχίας ένταξης της Ελλάδας στην ΟΝΕ, ο υπουργός ΠΕΧΩΔΕ Κώστας Λαλιώτης σε συνέντευξή του στον Τάσο Παππά στην Εφ. *Ελευθεροτυπία*, σημείωνε: «το νέο όραμα, το συνεκτικό μεγάλο σχέδιο και η μεγάλη ιδέα για τον ελληνισμό και την Ελλάδα του 21ου αιώνα, ταυτίζεται με τις προκλήσεις, τις ευκαιρίες, τις δυνατότητες και τις ελπίδες, που περικλείει το 2004 με τους Ολυμπιακούς Αγώνες», Λαλιώτης, «2004, η νέα Μεγάλη Ιδέα», *Εφ Ελευθεροτυπία*, 19.11.2000, σ. 6. Η χρήση του φορτισμένου ιστορικά όρου «Μεγάλη Ιδέα» από το Λαλιώτη στην συνέντευξή του, αποτέλεσε και τον πρωτοσέλιδο τίτλο της εφημερίδας. Προσδίδοντας ευρύτερες διαστάσεις στους Αγώνες του 2004, ο Λαλιώτης, ο οποίος είχε ιδιαίτερο ρόλο τόσο στην προετοιμασία της πρότασης διεκδίκησης όσο και στην ολυμπιακή προετοιμασία, σημείωνε ότι: «Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 είναι ένα συνολικό και συλλογικό εθνικό εγχείρημα, που πρέπει να συνδεθεί με τη βιώσιμη και ισόρροπη ανάπτυξη της Ελλάδας και των περιφερειών της, με την προβολή, την καταξίωση και την ισχυροποίηση της χώρας σ' όλο τον κόσμο». Λίγους μήνες νωρίτερα ο Υπουργός Πολιτισμού, Θεόδωρος Πάγκαλος, δήλωνε για το χαρακτήρα της ολυμπιακής προετοιμασίας: «είναι σαν μία ΟΝΕ για υποδομή και ποιότητα ζωής», Δοντάς Δ., «Πάγκαλος: Να βάλουμε πάνω απ' όλα το εθνικό συμφέρον. Κάτι σαν την ΟΝΕ», Εφ. *Τα Νέα*, 19.5.2000, σ.79.

έργα κτηριακής και κοινωνικής υποδομής συνέβαλαν στη διαμόρφωση άλλων κέντρων εξέλιξης (γειτονιές), ώστε το σύνολο της μητρόπολης να πάψει να κινείται μηχανικά γύρω από το ιστορικό κέντρο, το οποίο με την ολοκλήρωση του έργου ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας πρόσφερε τη δυνατότητα να «ανακαλυφθεί» η πρωτεύουσα, όχι μόνο από τους επισκέπτες, αλλά και από τους πολίτες της.[57]

Ο Γιάννης Πυργιώτης, Εντεταλμένος Σύμβουλος της ΟΕΟΑ «Αθήνα 2004», διακρίνει τα οφέλη από την ολυμπιακή διοργάνωση σε τρείς κατηγορίες, εντάσσοντας στην πρώτη τις υποδομές και τις εγκαταστάσεις, τις τηλεπικοινωνίες και τις υποδομές ενέργειας, τις οδικές αρτηρίες και τα μέσα μαζικής μεταφοράς. Στη δεύτερη επικεντρώνεται στις μακροοικονομικές εκτιμήσεις, δίνοντας έμφαση στα μακροπρόθεσμα οφέλη στον τομέα του τουρισμού και στην τρίτη κατηγορία εντάσσει τα άυλα οφέλη, τα οποία όμως δεν περιορίζει αυστηρά και μόνο στα ζητήματα τεχνογνωσίας.[58]

Σχετικά με την τελευταία κατηγορία, οφείλει να αναφερθεί ότι στελέχη της «Αθήνα 2004», προσέφεραν τις γνώσεις και τις εμπειρίες που αποκόμισαν από τη διοργάνωση της Αθήνας σε επόμενες σημαντικές διεθνείς αθλητικές διοργανώσεις, όπως συνέβη στους Αγώνες του 2008 στο Πεκίνο και του 2012 στο Λονδίνο, στους Πανασιατικούς Αγώνες του Κατάρ[59] και σε διοργανώσεις, όπως των Special Olympics το 2011 στην Αθήνα και πρόσφατα στο Μπακού του Αζερμπαϊτζάν (1οι Ευρωπαϊκοί Αγώνες). Αυτά τα στελέχη εμπλούτισαν ή απέκτησαν τα επαγγελματικά τους προσόντα με την εμπειρία μιας επιτυχημένης διοργάνωσης, όπως αυτή της Αθήνας το 2004. Ο Δημήτρης Παπαϊωάννου δημιουργός των τελετών έναρξης και λήξης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, ως καλλιτεχνικός διευθυντής των 1ων Ευρωπαϊκών Αγώνων που διεξήχθησαν από τις 12 έως τις 28 Ιουνίου 2015 στο Μπακού του Αζερμπαϊτζάν, απέσπασε ευμενή σχόλια για την άρτια παράσταση της τελετής έναρξης.

Σε επόμενη εισήγησή του ο Πυργιώτης, αναφέρει ότι την περίοδο προετοιμασίας των Αγώνων πραγματοποιήθηκαν περίπου 350 έργα, –350 εργολαβίες–τα οποία σχετίζονταν άμεσα ή έμμεσα με την οργάνωσή τους. Συγκεκριμένα, οι αγωνιστικές εγκαταστάσεις ήταν 37 διαφορετικές εργολαβίες, οι μη αγωνιστικές εγκαταστάσεις και

[57]Συναδινός, *Ο Αγώνας μιας Πόλης*, ό.π., σ. 193-195.
[58]Πυργιώτης Γ., «Αθήνα 2004: μετα-ολυμπιακοί αναστοχασμοί», *στο* Παναγιωτοπούλου Ρ., ό.π., σ.53-54.
[59]Νικολάου, *Ομιλία του Αντιπροέδρου Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής*, ό.π., σ.1.

υποδομές αναλύονται περαιτέρω σε 70 εργολαβίες για συγκοινωνιακά έργα, σε 54 αναβαθμίσεις ολυμπιακών προπονητηρίων, σε 8 εργολαβίες για έργα αναβάθμισης στο λιμάνι του Πειραιά, σε 7 για τις υποστηρικτικές εγκαταστάσεις εφοδιασμού, τα logistics και τα κέντρα διαπίστευσης και διανομής στολών στην Αθήνα και στις άλλες ολυμπιακές πόλεις και σε 120 έργα ανάπλασης της πόλης. Στο Ολυμπιακό Χωριό υπήρξαν 13 εργολαβίες, 20 για τα χωριά των δημοσιογράφων και 23 για συμπληρωματικά μέσα διαμονής (καταλύματα διαιτητών, κριτών και συνοδών ομάδων).[60]

Ο Ηρακλής Δρούλιας, ως γενικός γραμματέας το 2009 του ΤΕΕ και διευθυντής παρακολούθησης ολυμπιακών έργων της «Αθήνα 2004» σε ομιλία του για τον ρόλο του Επιμελητηρίου, τόσο στον σχεδιασμό για την υλοποίηση των απαιτήσεων που απορρέουν από τους Αγώνες όσο και στην αξιοποίηση των εγκαταστάσεών τους, σημειώνει ότι κατά την τριετία 2001 – 2003 κατασκευάστηκαν ή αναβαθμίστηκαν 32 αγωνιστικές και μη εγκαταστάσεις. Κατασκευάστηκαν επίσης το Ολυμπιακό Χωριό στις Λεκάνες Αχαρνών, 7 ξεχωριστά κέντρα φιλοξενίας για τους δημοσιογράφους, χωρίς να παραβλέπεται η υλοποίηση στην Αθήνα 22 οδικών έργων, 3 έργων σταθερής τροχιάς και 150 έργων αστικών αναπλάσεων. Το σύνολο των συνδεόμενων εργολαβιών με τους Αγώνες του 2004, κυρίως εντός αλλά και εκτός Αθήνας, ξεπέρασε τις 350.[61]

Οι απαιτήσεις για παράδειγμα των ολυμπιακών μεταφορών συντέλεσαν στην ολοκλήρωση των σχετικών έργων (ανακαίνιση τόσο της γραμμής 1 του μετρό όσο και της γραμμής του ΗΣΑΠ κ.ά.), ακόμα και πριν από αυτούς. Οι νέες υποδομές των δημοσίων συγκοινωνιών και η αναδιάρθρωση του δικτύου τους είχε ως συνέπεια την αύξηση –σύμφωνα με στοιχεία του ΟΑΣΑ– της χρήσης του μετρό και των δημοσίων

---

[60]Πυργιώτης, «Θεσμοί», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος…*, ό.π., σ. 3-4. Για τα έργα αναβάθμισης του λιμανιού του Πειραιά και τις θετικές επιπτώσεις τους, βλ. αναλυτικά Θεοχάρης Ι., «Αξιοποίηση Έργων στα Πλαίσια του Προγράμματος Ολυμπιακής Φιλοξενίας στον Κεντρικό Λιμένα Πειραιώς για την Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό του Terminal Κρουαζερόπλοιων», *στο ίδιο, σ. 1-5.*

[61]Η ελληνική πρωτεύουσα με το πέρας των Αγώνων διέθετε 17 νέες αγωνιστικές εγκαταστάσεις και 2 μη αγωνιστικές, ενώ η περιφέρεια είχε αποκτήσει τρία νέα στάδια. Από τη συγκεκριμένη εισήγηση έχει ενδιαφέρον να παρατεθεί η κατηγοριοποίηση των βασικών χρήσεων όλων των εγκαταστάσεων σε: α) αθλητική, β) εμπορική, γ) αναψυχής, δ) εγκατάσταση άλλων φορέων, ε) περιπτώσεις που δεν έχει καθοριστεί η μετα – ολυμπιακή χρήση και η επισήμανση, ότι υφίσταται μια ετεροβαρής σχέση ανάμεσα στην αθλητική και την εμπορική αξιοποίηση με την πλάστιγγα να κλίνει προς τη δεύτερη, αν και κάτι τέτοιο δεν προβλεπόταν πριν από τους Ολυμπιακούς Αγώνες, Δρούλιας, *Ιστορική αναδρομή – Οι θέσεις και ο ρόλος του ΤΕΕ σήμερα*, ό.π., σ. 1-6. Ειδικά για το έργο οικοδόμησης του Ολυμπιακού Χωριού, το οποίο συγκαταλέγεται στα έργα που έχουν 100% μεταολυμπιακή χρήση, βλ. Ασημακόπουλος, «Υλοποίηση των Ολυμπιακών Χωριών», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο…*, ό.π., σ.1-7, Συναδινός, *Η ολυμπιακή εμπειρία των τεσσάρων πόλεων*, ό.π., σ. 11-12., και Αγγελοπούλου – Δασκαλάκη, *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 στην Αθήνα*, ό.π., σ. 69-70).

συγκοινωνιών κατά 16%[62], ενώ το σύστημα διαχείρισης κυκλοφορίας ήταν πολύτιμο για μια πόλη, όπως η Αθήνα, με σωρευτικά προβλήματα στον τομέα αυτό.[63]

Σε έναν άλλο τομέα, αυτόν της τεχνολογίας, τα έργα που προωθήθηκαν εν όψει των Αγώνων υπήρξαν πολύ σημαντικά.[64] Ειδικότερα ο τομέας «τεχνολογία», «Αθήνα 2004» με προϋπολογισμό περί τα 380 εκ. ευρώ –χωρίς να περιλαμβάνεται σε αυτό το ποσό το κόστος της τεχνολογίας των τελετών έναρξης και λήξης των Ολυμπιακών, αλλά και των Παραολυμπιακών Αγώνων– χειρίστηκε με επιτυχία τρία θέματα, της πληροφοριακής υποδομής, των τηλεπικοινωνιών και της ενέργειας. Λόγω της νομοθεσίας που υπήρχε, η Γενική Διεύθυνση Τεχνολογίας της Οργανωτικής Επιτροπής ανέλαβε την ευθύνη προώθησης των έργων της ΔΕΗ, κατορθώνοντας σε μικρό χρονικό διάστημα να προκηρύξει η ίδια τους διαγωνισμούς, με τη συμπαράσταση και την υλική βοήθεια της ΔΕΗ για να ολοκληρώσει τέσσερα κρίσιμα έργα, εξαιτίας των οποίων αποτρεπόταν η περίπτωση blackout στο Λεκανοπέδιο της Αττικής. Η κληρονομιά όμως των Αγώνων στον τομέα αυτό δε σταματά εδώ. Η αρμόδια διεύθυνση της ΟΕΟΑ «Αθήνα 2004» σε συνεργασία με τον ΟΤΕ προχώρησαν στον επανασχεδιασμό του συνόλου της βασικής τηλεπικοινωνιακής υποδομής του λεκανοπεδίου Αττικής. Τα χιλιόμετρα του δικτύου οπτικών ινών που εγκατέστησε ο ΟΤΕ για την εξυπηρέτηση των Αγώνων, παρέχουν τη δυνατότητα μείωσης του κόστους των τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα. Άλλες τέτοιες παρεμβάσεις, όπως το εκτενές δίκτυο κάλυψης ραδιο –τηλεπικοινωνιακών εκπομπών, το οποίο επέτρεψε στην Ελλάδα να έχει από τις μεγαλύτερες τηλεθεάσεις παγκοσμίως στη διάρκεια των Αγώνων και η εξειδικευμένη εκπαίδευση 6.000 εθελοντών, συνθέτουν την τεχνολογική κληρονομιά των Αγώνων της Αθήνας.[65]

---

[62]Κουτρουμπά Φ., «Οι επιπτώσεις των ολυμπιακών συγκοινωνιακών έργων στην κυκλοφορία της Αθήνας. Προβλήματα – προοπτικές», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο…*, ό.π., σ. 1-5.

[63] Συναδινός, *Η ολυμπιακή εμπειρία των τεσσάρων πόλεων, ό.π.*, σ. 21.

[64]Έχει σημειωθεί ότι ο προϋπολογισμός των ολυμπιακών έργων τεχνολογίας, προσεγγίζοντας τα 425 εκ. ευρώ, θεωρήθηκε από τους ειδικούς, τονωτική ένεση στα αναπτυξιακά σχέδια εταιρειών του κλάδου πληροφορικής, ο οποίος λειτουργούσε υποτονικά πριν τη διοργάνωση των Αγώνων, Καψή Ν., Μπενέκη Ε., *Ολυμπιακοί Αγώνες και επιχειρήσεις. Στήριξη και προσδοκία κέρδους*, Κέρκυρα, Αθήνα, 2004, σ. 197.

[65]Μπέης Δ., «Τηλεπικοινωνίες & Τεχνολογία», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο…*, ό.π., σ. 2-6. Οφείλει να σημειωθεί ότι ο ΟΤΕ, ως επίσημος χορηγός των Αγώνων του 2004, προχώρησε στην κατασκευή μιας σειράς σημαντικών τηλεπικοινωνιακών έργων που επέκτειναν την υπάρχουσα υποδομή, διασφαλίζοντας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την κάλυψη και την ποιότητα των παρεχόμενων μέσω ΟΤΕ υπηρεσιών. Το υφιστάμενο δίκτυο υπό μορφή δακτυλίων οπτικών ινών επεκτάθηκε με νέους δακτυλίους συνολικού μήκους 110 χιλιομέτρων σωληνώσεων και 450 χιλιομέτρων καλωδίων οπτικών ινών, ενώ εμπλουτίστηκαν τα τηλεφωνικά κέντρα κατά 30% για την εξυπηρέτηση των Αγώνων, στο «Αφιέρωμα», *Ενημερωτικό Δελτίο ΤΕΕ*, τ. 2216, 30.9.2002, σ. 87.

Οι αυξημένες απαιτήσεις ενέργειας κατά τη διάρκεια των Αγώνων που συνοδεύθηκαν από την κατασκευή μονάδων παραγωγής αιχμής φορτίου, καλύφθηκαν από το χορηγικό / επενδυτικό πρόγραμμα της ΔΕΗ, ύψους 260 εκ. ευρώ και την κρατική ενίσχυση της τάξεως των 51 εκ. ευρώ. Τα μέτρα που εφαρμόστηκαν για τη λειτουργικότητα και τον εκσυγχρονισμό του συστήματος διανομής και παραγωγής, συντέλεσαν στην επάρκεια της παραγωγής και την ασφάλεια του δικτύου με ευεργετικές επιδράσεις και αργότερα, ιδίως στα έτη 2007 και 2008, κατά τα οποία στις περιόδους αιχμής αν δεν είχαν γίνει τα ολυμπιακά έργα, η χώρα θα βρισκόταν αντιμέτωπη με το ενδεχόμενο παρατεταμένων διακοπών στην ηλεκτροδότηση.[66]

Σε ότι αφορά τη διαχείριση υδάτινων πόρων -εκτός από την καμπάνια για την αποφυγή σπατάλης του- επιταχύνθηκε λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, των οποίων τα χρονοδιαγράμματα αποτελεσματικά ακολούθησε, η ολοκλήρωση της δευτεροβάθμιας επεξεργασίας στην Ψυτάλλεια. Κατά μήκος του παράκτιου μετώπου έγινε αναβάθμιση των αντλιοστασίων, ενώ έγιναν και αρκετά άλλα έργα, όπως τα αντιπλημμυρικά στον Κηφισό.[67] Συνολικά μπορούμε να ισχυριστούμε ότι τα προαναφερόμενα έργα αποτελούν ένα ευρύ τμήμα της ολυμπιακής κληρονομιάς.[68]

Δεν είναι εξάλλου ευκαταφρόνητη και η αξία περιουσιακών στοιχείων της «Αθήνα 2004» που επεστράφησαν στο ελληνικό δημόσιο.[69] Το υλικό αυτό, υπήρξε

---

[66]Σημαντικές υπήρξαν και οι παρεμβάσεις με αφορμή τους Αγώνες στον τομέα των τηλεπικοινωνιών. Χάρις στο τηλεπικοινωνιακό χορηγικό πρόγραμμα του ΟΤΕ έγιναν 5.500 τηλεπικοινωνιακά έργα, εκ των οποίων το 80% παρέμεινε σε λειτουργία μετά τους Αγώνες. Η συνολική δαπάνη για τις τηλεπικοινωνίες για τους Ολυμπιακούς Αγώνες ανήλθε στα 300 εκ. ευρώ και αφορούσε μεταξύ άλλων στην κατασκευή δικτύων και σύνθετων τηλεφωνικών κέντρων ενώ εισήχθη η τεχνολογία των γραμμών ISDN και ADSL που είχαν ως αποτέλεσμα ασφαλέστερες και αξιόπιστες τηλεπικοινωνίες και υψηλές ταχύτητες πλοήγησης στο Διαδίκτυο. Επίσης κατέστη πιο εύκολη η ανάπτυξη ευρυζωνικών δικτύων. Από το σύνολο των έργων αυτών αξίζει να αναφερθεί η εγκατάσταση 1000 χλμ. καλωδίων, που αντιστοιχούν στην απόσταση Αθήνα – Θεσσαλονίκη – Αθήνα, αντιστοιχώντας σε 70.000 χλμ. οπτικών ινών, Συναδινός, *Η ολυμπιακή εμπειρία των τεσσάρων πόλεων*, ό.π., σ. 14-17).

[67]Θεοχάρης Χ., «Μεγάλα Αθλητικά Γεγονότα και Περιβάλλον», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο...*, ό.π., σ. 7. Στη συγκεκριμένη εισήγηση αναφέρονται οι παρεμβάσεις που έγιναν με αφορμή τους Αγώνες στο περιβάλλον και εν γένει στην περιβαλλοντική διαχείριση και ευαισθητοποίηση, ενώ προβάλλονται και οι ευκαιρίες που δεν αξιοποιήθηκαν, όπως η μη προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ή ακόμα και η χρήση προϊόντων με οικολογικό σήμα, ειδικά σε ό,τι αφορά στα υλικά κατασκευών.

[68]Σχετικά αναφέρουμε ενδεικτικό απόσπασμα από ομιλία του Νάσου Αλευρά, Υφυπουργού Πολιτισμού την περίοδο της προετοιμασίας των Ολυμπιακών Αγώνων: «ο ολυμπιακός προϋπολογισμός έχει μέσα προγράμματα για την αναβάθμιση της δημόσιας υγείας πάνω από 40.000.000.000 δρχ., προμήθεια και εξοπλισμό του ΕΚΑΒ πάνω από 30.000.000.000 δρχ., προμήθεια για ανανέωση του στόλου των λεωφορείων, προμήθεια για τα Σώματα Ασφαλείας και εκσυγχρονισμό του Λιμενικού Σώματος και της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας», *Πρακτικά Βουλής,* Ι΄Περίοδος Προεδρευομένης Δημοκρατίας, Σύνοδος Γ΄, Συνεδρίαση ΚΣΤ΄, 25.11.2002, σ. 875.)

[69]Θέος, *Η οικονομική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004*, ό.π., σ. 2-3.

κληρονομιά για αθλητικές ομοσπονδίες και σωματεία, δημιουργώντας έτσι ένα απόθεμα πάγιων στοιχείων που αποτελούν ακίνητη περιουσία του ελληνικού δημοσίου, (πρώην χώρος Ιπποδρόμου, παράκτιο μέτωπο Φαλήρου, μαρίνα Φλοίσβου, ΣΕΦ, Άγιος Κοσμάς, Διεθνές Ραδιοτηλεοπτικό Κέντρο, Κέντρο Τύπου, κ.ά.).

Στο σημείο αυτό μας δίνεται η ευκαιρία να αναφερθούμε στον τομέα του τουρισμού, ο οποίος συνιστά την πιο ακμαία οικονομική δραστηριότητα της ελληνικής οικονομίας με σημαντική προσφορά στο εθνικό εισόδημα. Σε εισήγηση του Α. Δοξιάδη, συμβούλου θεμάτων διαμονής της «Αθήνα 2004», παρουσιάζονται οι επιδράσεις των Αγώνων στον ελληνικό τουρισμό και υποστηρίζεται τεκμηριωμένα, πως η εικόνα της Αθήνας μέχρι το 2000 αντιστράφηκε με την επιτυχία τους, καταλήγοντας:

«Κάνοντας μία ανασκόπηση της προσφοράς των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στον Τουρισμό, η παγκόσμια προβολή των δυνατοτήτων της Ελλάδας ήταν, κατά τη γνώμη μου, η σημαντικότερη "προίκα". Εξίσου σημαντικές είναι και οι υποδομές που προστέθηκαν στην Αττική, στον ευρύτερο ιστό της πόλης και τέλος η αναβάθμιση του ξενοδοχειακού δυναμικού. Ο συνδυασμός των παραπάνω κάνει σήμερα τη χώρα μας έναν ελκυστικό προορισμό, ο οποίος προκαλεί τους τουρίστες να τον επισκεφθούν».[70]

Σε κάθε περίπτωση βεβαιώνεται με στοιχεία, η ύπαρξη έντονης αλληλεπίδρασης μεταξύ της διεξαγωγής των Αγώνων και ευρύτερα της οικονομικής δραστηριότητας.[71] Συνεπώς παράλληλα με τις δαπάνες για την προετοιμασία και τέλεση των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας, καταγράφονται και σημαντικά έσοδα για την ελληνική οικονομία.[72]

Για την εκτίμηση του καθαρού χρηματοοικονομικού αποτελέσματος της προετοιμασίας και της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 θα πρέπει να συνεκτιμηθούν στο σκέλος των εσόδων τα εξής: α) η επιστροφή του ΦΠΑ στο Δημόσιο, όπως αυτή αντιστοιχεί στα Ολυμπιακά έργα – προμήθειες, β) η φορολογία εισοδήματος

---

[70]Δοξιάδης Α., «Τουρισμός – Ξενοδοχειακές Υποδομές», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο...*, ό.π., σ. 1-5.

[71]Για μια αναλυτική αποτίμηση των επιπτώσεων που είχαν οι Αγώνες στην ελληνική οικονομία με αιχμή τον τομέα επενδύσεων, τόσο σε περιφερειακό όσο και σε εθνικό επίπεδο, βλ.«Αειφορικές επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων "ΑΘΗΝΑ 2004" στην Αττική και την υπόλοιπη Ελλάδα. Συγκριτική μελέτη εξέλιξης της ανάπτυξης και των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου 1996 – 2005», στο Κάτσαρος Δ., Τόλης Α., Τατσιόπουλος Η., (επιμ.), Τομέας Βιομηχανικής Διοίκησης & Επιχειρησιακής Έρευνας, Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου, Σεπτέμβριος 2008.

[72]Είναι ενδεικτικά τα στοιχεία μελέτης του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου, σύμφωνα με τα οποία, οι ελληνικές επιχειρήσεις ωφελήθηκαν συνολικά 3,3 δισ. ευρώ, μέσω ολυμπιακών προμηθειών και έργων το διάστημα της ολυμπιακής προετοιμασίας, Θέος, *Η οικονομική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004*, ό.π., σ.2-3, 6.

που αντιστοιχεί στους εργαζόμενους, τόσο στην ΟΕΟΑ Αθήνα 2004, όσο και σε ολυμπιακά έργα και δράσεις, γ) η φορολογία που αντιστοιχεί στα κέρδη των επιχειρήσεων που ανέλαβαν ολυμπιακά έργα και δράσεις και δ) η φορολογία στα κέρδη των χορηγικών εταιρειών.

Στις παραπάνω αναφορές αποτυπώνεται αδρομερώς η έκταση των επιπτώσεων των Αγώνων σε μια σειρά από τομείς. Χρειάζεται μάλιστα εδώ να σημειωθεί, ότι η ίδια η ΔΟΕ επιθυμώντας να βρει ένα εργαλείο ανάλυσης για τον προσδιορισμό, αλλά και την ποσοτικοποίηση των επιπτώσεων των Ολυμπιακών Αγώνων, κατέληξε σε ένα πρόγραμμα με τίτλο, «Olympic Games Global Impact» (OGGI), με το οποίο διερευνάται η επίδραση και η εξέλιξη ορισμένων μεγεθών συνδεόμενων με το περιβάλλον των Αγώνων, στην οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον. Για την ελληνική διοργάνωση η ανάλογη μελέτη εκπονήθηκε από το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.[73]

Στη μελέτη του ΙΟΒΕ για το αποτύπωμα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην οικονομία, καταβάλλεται προσπάθεια ποσοτικοποίησης των επιδράσεων που άσκησαν σ' αυτή. Από την εμπειρική ανάλυση προκύπτει ότι οι Αγώνες της Αθήνας εμφανίζουν μια θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση με το πλήθος των διεθνών αφίξεων, το ύψος της τουριστικής δαπάνης και των εξαγωγών. Πλην όμως σημειώνεται ότι το πρότυπο της σχέσης διαφέρει ανά περίπτωση. Στην περίπτωση των αφίξεων και της τουριστικής δαπάνης, το θετικό αποτέλεσμα είναι άμεσο και βραχυπρόθεσμο σε αντίθεση με την θετική επίδραση στις εξαγωγές που είναι αργή και μακροπρόθεσμη.[74]

Τέλος, αξίζει να σχολιαστεί μια παρατήρηση του Μ.Πέϊν, ότι δηλαδή ένα παγκόσμιο γεγονός, όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες, δε θα μπορούσε να είναι αποκομένο από τα διεθνή δεδομένα, τα οποία καθορίστηκαν σε απόλυτο βαθμό από τις εξελίξεις που δρομολόγησε η 11η Σεπτεμβρίου 2001. Στην ελληνική περίπτωση τα δεδομένα αυτά συνδυάσθηκαν και με τη δράση τρομοκρατικών οργανώσεων στην χώρα, με κύρια την τρομοκρατική οργάνωση *17 Νοέμβρη*. Η Ελλάδα βρέθηκε στην εξαιρετικά δύσκολη θέση να είναι η πρώτη χώρα, η οποία θα διοργάνωνε θερινούς Αγώνες, υπό τον φόβο –σε

---

[73]«Olympic Games 2004 Global Impact-Final Report», Sector of Industrial Management & Operational Research, School of Mechanical Management, National Technical University of Athens, Ministry of Culture GSOU, International Olympic Committee, Athens, December 2008.

[74]Βλ.αναλυτικά, Το αποτύπωμα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην ελληνική οικονομία, *ό.π.*, σ.66-84.

αρκετές περιπτώσεις εντέχνως τροφοδοτούμενο από τα διεθνή ΜΜΕ– τρομοκρατικού χτυπήματος. Ο Αντώνης Καρακούσης στο βιβλίο, *Μετέωρη Χώρα,* επισημαίνει, ότι οι Αγώνες έθεσαν επιτακτικά και το ζήτημα της ασφάλειας. Προσθέτει, ότι ο Κώστας Σημίτης γνώριζε πως με τη *17 Νοέμβρη* σε δράση, Ολυμπιακοί Αγώνες δεν θα γίνονταν. Σημειώνει χαρακτηριστικά:

«Η ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων θα τον κινητοποιήσει ακόμα περισσότερο και τότε θα γίνει καθαρό πως και αυτή η υπόθεση έπρεπε να κλείσει οριστικά και αμετάκλητα».[75]

Δε μπορούμε βέβαια να ισχυρισθούμε ότι η σύλληψη των μελών της *17 Νοέμβρη,* οφειλόταν στις απαιτήσεις ασφαλείας των Αγώνων, ωστόσο μπορούμε να πούμε ότι η ολυμπιακή διοργάνωση υπήρξε ένας σημαντικός μοχλός κινητοποίησης, ώστε να εκλείψουν ή έστω να περιορισθούν σημαντικά τα τρομοκρατικά φαινόμενα στη χώρα. Η σύλληψη των μελών της *17 Νοέμβρη* δεν καθησύχασε όλους εκείνους που εκδήλωναν ανοικτά και δημόσια, κυρίως εκτός Ελλάδας, σοβαρές ανησυχίες για πιθανή δράση ξένων τρομοκρατικών οργανώσεων στην Αθήνα την περίοδο των Αγώνων, προκαλώντας έκδηλη νευρικότητα στην ελληνική πλευρά με επιπτώσεις στο ύψος του κόστους ασφάλειας των Αγώνων.

Αδράνειες και ατέλειες της προολυμπιακής προετοιμασίας

Στην εισαγωγή της παρούσας μονογραφίας έγινε νύξη στις αντικειμενικές δυσχέρειες που συνάντησε η ολυμπιακή προετοιμασία, καθώς και σε ορισμένες επιζήμιες επιλογές. Συγκεκριμένα έχει γίνει πολύς λόγος για υπερβολικά και περιττά κυρίως αθλητικά έργα, και για την ορθολογική ένταξη της χρήσης των ολυμπιακών εγκαταστάσεων στο οικονομικο – κοινωνικό περιβάλλον τη μεταολυμπιακή περίοδο.[76]

Εάν εξαιρεθεί η κατασκευή Καλατράβα που διατηρεί εμβληματική θέση και θεωρείται η «βιτρίνα» των Ολυμπιακών Αγώνων, τα υπόλοιπα ολυμπιακά – αθλητικά έργα ήταν στην πλειοψηφία τους απολύτως αναγκαία και η πολιτεία τα όφειλε στους πολίτες της, όπως συμβαίνει σε κάθε σύγχρονη χώρα. Η αναβάθμιση της υλικοτεχνικής υποδομής και του εξοπλισμού, (π.χ. νέα λεωφορεία, περιπολικά της Αστυνομίας, σκάφη

---

[75]Καρακούσης Α., *Μετέωρη Χώρα. Από την κοινωνία της ανάγκης στην κοινωνία της επιθυμίας (1975-2005)*, Αθήνα, Εστία, 2006, σ. 300.

[76]Συναδινός, *Οι επιπτώσεις της διοργάνωσης των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, *ό.π.*, σ. 63.

Λιμενικού Σώματος, συγκροτήματα φοιτητικών εστιών, ανακατασκευή νοσοκομείων), οι μικρές και οι μεγάλες ρυθμίσεις των πολεοδομικών μετώπων και εκείνων των προβλημάτων που διαιωνίζονταν για πολλά χρόνια, οι παρεμβάσεις που προωθήθηκαν στον τομέα της τεχνολογίας και της ενέργειας, πραγματοποιήθηκαν με αφορμή τη διεξαγωγή των Αγώνων.[77]

Οι προηγούμενες επισημάνσεις μας στρέφουν προς ένα εξαιρετικά κρίσιμο ζήτημα, το οποίο ανέκυψε στη φάση της προετοιμασίας των Αγώνων της Αθήνας, προκαλώντας έντονο σκεπτικισμό. Για μια σειρά από λόγους, που σχετίζονται με τις μαξιμαλιστικές κυρίως απαιτήσεις των Διεθνών Αθλητικών Ομοσπονδιών, ως προς την επιλογή του μεγέθους και της ποιότητας των εγκαταστάσεων του αθλήματος που εκπροσωπούσαν, και δυστυχώς συνάντησαν την ισχνή αντίσταση από την ελληνική πλευρά, δεν υπήρξε ορθή διευθέτηση στο θέμα των μη μόνιμων εγκαταστάσεων, ενώ νωρίς κατέληξε σε ναυάγιο και το εγχείρημα της αυτοχρηματοδότησης κάποιων ολυμπιακών έργων, (π.χ. νέος Ιππόδρομος Μαρκοπούλου και Μαρίνα Αγ.Κοσμά).

Ο Τάσος Τέλλογλου στο βιβλίο του, *Η πόλη των Αγώνων*, σημειώνει ότι τόσο η κυβέρνηση όσο και η οργανωτική επιτροπή πολύ γρήγορα διαπίστωσαν πως δεν ήταν σε θέση να δώσουν απάντηση στο βασικό ερώτημα, τι είναι μη μόνιμο στοιχείο μιας εγκατάστασης, δηλαδή στοιχείο που θα πάψει να χρησιμοποιείται μετά το πέρας των Αγώνων. Προβλήματα ανέκυψαν και με τις χωροθετήσεις των έργων που συνδέονταν με τους Αγώνες. Το αίνιγμα της χωροθέτησης του Ολυμπιακού Χωριού στο Ελληνικό μέχρι τελικά να αποφασισθεί η περιοχή των Θρακομακεδόνων εκτίναξε σε δυσθεώρητα ύψη τις τιμές της γης, επηρεάζοντας αναλόγως το συνολικό κόστος των απαλλοτριώσεων.[78]

Σε σχέση με το επίμαχο ζήτημα των προσωρινών κατασκευών έχει παρατηρηθεί ότι,

«*μια πιο τολμηρή πολιτική ως προς τις προσωρινές κατασκευές θα μπορούσε να απαλλάξει την Ολυμπιακή προετοιμασία από τη μεγάλη γραφειοκρατία και τις σχετικές εμπλοκές. Οι πρόσκαιρες κατασκευές, λυόμενες ή πολυχρηστικές, ταιριάζουν απολύτως σε*

[77]Ο Σ. Καλατράβα, προώθησε ένα έργο που εν μέρει είχε δημιουργηθεί νωρίτερα αλλού. Η πεζογέφυρα στην Κατεχάκη είναι πανομοιότυπη με το έργο στη Σεβίλλη (Alamillo), ωστόσο δεν πληρώθηκε ως πολύτυπο. Θεωρήθηκε δηλαδή το έργο αυτό, το οποίο επαναλάμβανε μια παλαιότερη εφαρμογή, ότι ανήκε στην πρωτοπορία της παγκόσμιας αρχιτεκτονικής. Έτσι καταβλήθηκε στον Καλατράβα αμοιβή για την παρέμβαση στο ΟΑΚΑ, ίση περίπου με το συνολικό κόστος που είχε προβλεφθεί για το στέγαστρο στο master plan των Ολυμπιακών έργων, Συναδινός, *Ο Αγώνας μιας Πόλης*, ό.π., σ. 184-185, 187).

[78]Τέλλογλου Τ., *Η πόλη των Αγώνων*, Αθήνα, Εστία, 2004, σ. 83-86, 92.

μια χώρα σαν την Ελλάδα, όπου οι κλιματολογικές συνθήκες και ο τρόπος ζωής γενικά ανταποκρίνονται άριστα στην αίσθηση του προσωρινού».[79]

Στην Αθήνα η χρήση των λεγόμενων ολυμπιακών προσαρμογών, (olympic overlays), υπήρξε περιορισμένη σε σχέση με το Λονδίνο.[80] Χρειάζεται να αναφερθεί ότι το κόστος της κατασκευής ή ενοικίασης εγκαταστάσεων προσωρινής χρήσης στις περισσότερες των περιπτώσεων δεν απέχει τρομακτικά από εκείνο των μόνιμων εγκαταστάσεων. Παρά τη διαφορά όμως οι προσωρινές εγκαταστάσεις είναι συχνά προτιμότερες, καθώς αποφεύγεται το κόστος συντήρησής τους και μια σειρά χρονοβόρων και κοστοβόρων διαδικασιών που σχετίζονται κυρίως με την αγορά και τη χρήση γης και την σχετική γραφειοκρατία, (άδειες κ.λ.π.). Σημειώνεται ότι τον αντίστοιχο σχεδιασμό των αθλητικών εγκαταστάσεων της Αθήνας, υιοθέτησαν τόσο η Βαρκελώνη 1992, όσο και το Σίδνεϊ 2000, αλλά και το Πεκίνο 2008. Στο Λονδίνο 2012 και στην Ατλάντα 1996 αντίθετα, οι διοργανωτές έδειξαν μεγαλύτερη προτίμηση στις προσωρινές κατασκευές, εκτιμώντας ότι η μετέπειτα χρήση τους δεν θα φέρει θετικά αποτελέσματα.[81]

Σε ότι αφορά το ζήτημα της αυτοχρηματοδότησης των έργων υπήρξε έντονη κριτική. Το 2001, κατά τη διάρκεια της συζήτησης για την κύρωση του κρατικού προϋπολογισμού, ο γενικός εισηγητής της μειοψηφίας Ι.Παπαθανασίου, παρατηρούσε: «Η κατασκευή των ιππικών εγκαταστάσεων για τους Ολυμπιακούς Αγώνες είχε προβλεφθεί από τη δική σας Κυβέρνηση να γίνει με αυτοχρηματοδότηση. Η Κυβέρνησή σας, είτε λόγω ανικανότητος είτε λόγω διαμάχης συμφερόντων, ματαίωσε την αυτοχρηματοδότηση και αποφάσισε να κατασκευάσει το έργο ως δημόσιο με αποτέλεσμα να επιβαρυνθεί ο κρατικός προϋπολογισμός με το ποσό των 60 δισεκατομμυρίων».[82]

---

[79]Συναδινός, *Ο Αγώνας μιας Πόλης*, ό.π., σ. 189.

[80]Το 2004 χρησιμοποιήθηκαν 453 κοντέινερ, 653 χημικές τουαλέτες, περιφράξεις μήκους 38,7 χλμ., 115,600 τ.μ., τέντες, 227 WC/shower-room trailers, 9.493 μ2 μετακινούμενων γραφείων, (office trailers), 56,1 χλμ. μετακινούμενων εμποδίων και 94.687 καθίσματα σε προσωρινές εξέδρες, Συναδινός, *Η ολυμπιακή εμπειρία των τεσσάρων πόλεων*, ό.π., σ. 10-11.

[81]Το αποτύπωμα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην ελληνική οικονομία, *ό.π.*, σ.33, 25-26.

[82]*Πρακτικά Βουλής,* Ι΄Περίοδος Προεδρευομένης Δημοκρατίας, Σύνοδος Β΄, Συνεδρίαση ΝΣΤ΄, 17.12.2001, σ. 2507. Αργότερα η γενική γραμματέας του ΚΚΕ Αλέκα Παπαρήγα κατέθετε στα Πρακτικά της Βουλής, πίνακα που έδειχνε ορισμένα από τα ολυμπιακά έργα με αναφορά στους χρόνους έναρξης και παράδοσης τους, καθώς και στην επίδραση που άσκησαν στους προϋπολογισμούς. Πολύ ενδεικτικά, ανέφερε πως για το Ιππικό Κέντρο Μαρκοπούλου υπήρχε αύξηση του κόστους 1200% από 6 σε 74 δισ. δρχ., *Πρακτικά Βουλής,* Ι΄ Περίοδος Προεδρευομένης Δημοκρατίας, Σύνοδος Β΄, Συνεδρίαση ΞΗ΄, 16.1.2002, σ. 3199-3200. Σε ομιλία της εξάλλου η Φάνη Πάλλη – Πετραλιά τόνιζε, ότι το Ιππικό Κέντρο

Μοναδική εξαίρεση στο ναυάγιο της «αυτοχρηματοδότησης» των ολυμπιακών έργων, συνιστά το Ολυμπιακό Χωριό. Την εξασφάλιση της απρόσκοπτης χρηματοδότησής του, η οποία ήταν συνυφασμένη με την ποιότητα και έγκαιρη εκτέλεση του έργου, ανέλαβε ο ΟΕΚ.[83] Γενικώς όμως παρατηρήθηκε δυσπιστία του ιδιωτικού τομέα στο να συμβάλλει στη χρηματοδότησή του. Για την εξήγηση αυτής της στάσης, οφείλει κανείς να στραφεί στα δομικά χαρακτηριστικά της ελληνικής αγοράς. Ο Γ. Παγουλάτος, εξετάζοντας τους λόγους περιορισμένης εμπιστοσύνης στις Συμπράξεις Δημοσίου – Ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ) για τα δημόσια κατασκευαστικά έργα, αναφέρεται στις ολυμπιακές εγκαταστάσεις, τονίζοντας ότι η κυβέρνηση θα ήθελε οι περισσότερες εγκαταστάσεις να είχαν κατασκευαστεί με κοινή σύμπραξη. Επιχειρώντας μάλιστα να εντοπίσει τις αιτίες αποτυχίας του εγχειρήματος, σημειώνει ότι η εμπιστοσύνη ως προς τις Συμπράξεις για τα επενδυτικά έργα που σχετίζονταν με τους Αγώνες, ήταν ανύπαρκτη για να συμπληρώσει, ότι οι υποδομές για τους Αγώνες του 2004 χρηματοδοτούμενες από τον δημόσιο προϋπολογισμό επενδύσεων, προσέθεσαν ένα ποσοστό άνω του 4% του ΑΕΠ στο δημόσιο χρέος.[84]

είχε προϋπολογισμό 50 δισ. δρχ. μέχρι τον Ιούνιο του 2001, αλλά προκηρύχθηκε για 62 δισ. δρχ., *Πρακτικά Βουλής,* Ι΄ Περίοδος Προεδρευομένης Δημοκρατίας, Σύνοδος Β΄, Συνεδρίαση Ξ΄, 21.12.1, σ. 2750. Ειδικά για το Ιππικό Κέντρο μια παρέμβαση του Πέτρου Συναδινού σε συνέδριο του ΤΕΕ είναι άκρως επεξηγηματική: «Σε ό,τι αφορά την μεταφορά του Ιππικού Κέντρου από το Τατόι, όπου είχε προβλεφθεί στο Φάκελο Υποψηφιότητας στο Μαρκόπουλο, αναμφισβήτητα υπήρχαν και λόγοι περιβαλλοντικής ευαισθησίας 15 χρόνια πριν. Ο λόγος που άλλαξε η έδρα, (και δεν ξέρω αν είναι για καλό ή για κακό, ο χρόνος θα το δείξει, πάντως σήμερα η προσέλευση είναι μηδαμινή), είναι ότι απαιτείτο για να επιτευχθεί η τελική ευθεία του Ιπποδρόμου, να κατασκευαστεί μία «γέφυρα» σε μια μικρή επιφάνεια παραπόταμου του Κηφισού σε μήκος μόλις 50 μ. Το τεχνικό αυτό έργο (κατά τη γνώμη μου άνευ σημασίας και με περιβαλλοντικούς όρους) δεν έγινε αποδεκτό από το ΥΠΕΧΩΔΕ. Που αν θέλετε, ο χώρος αυτός κυκλοφοριακά ήταν ιδεωδέστερος γιατί έχει πρόσοψη στην Εθνική οδό. Αυτή η περιοχή δεν ήταν το Τατόι ακριβώς, ήταν η Βαρυμπόμπη, με πρόσοψη πάνω στην εθνική οδό, με προαστιακό που έχει μέσα στάση σε αυτό το κτήμα των 1.500 στρεμμάτων και αντ' αυτού πήγε και φόρτωσε στα Μεσόγεια με απαλλοτρίωση 2.500 στρέμματα, ενώ το άλλο το έδινε δωρεάν η Εθνική Τράπεζα», Συναδινός, «2η Συνεδρία-Θέμα 2ο. Παρεμβάσεις-ερωτήσεις-συζήτηση», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο…,* ό.π., σ. 10.

[83] Ασημακόπουλος, *Υλοποίηση των Ολυμπιακών Χωριών*, *ό.π.*, σ. 2. Για να έχει κανείς μια ολοκληρωμένη εικόνα των δυσχερειών που εμφανίστηκαν κατά την ολυμπιακή προετοιμασία, αρκεί να αναφερθεί το ζήτημα που προέκυψε για τον ΟΕΚ με την εκμετάλλευση της λεγόμενης διεθνούς ζώνης και είχε ως συνέπεια, να κηρυχθεί το καλοκαίρι του 2002 άγονος ο διαγωνισμός για την σύμβαση παραχώρησης της, βλ. αναλυτικά, Τέλλογλου, *ό.π.*, σ. 95-97.

[84] Pagoulatos G., «The Politics of Privatisation: Redrawing the Public-Private Boundary», στο Featherstone K. (ed.), *West European Politics*, Vol.28, No 2, March 2005, p.370. Στον αντίποδα αυτών των απόψεων για τα έργα ΣΔΙΤ, ο Γρηγοριάδης επισημαίνει, ότι το ίδιο έργο ΣΔΙΤ κοστίζει δύο ή και τρείς φορές περισσότερο από το να γίνει με διαφορετικό τρόπο και συνεχίζει: «Τα έργα ΣΔΙΤ με τα οποία εκτελούνται και θα εκτελεστούν από εδώ και πέρα, ήδη αναφέρθηκε για το γυμναστήριο Φαλήρου και το ολυμπιακό σκοπευτήριο στο Μαρκόπουλο, είναι σε φάση προώθησης, είναι στην πραγματικότητα κρατικομονοπωλιακές ρυθμίσεις που έχουν ενιαία στόχευση και προοπτική», Γρηγοριάδης Γ., «Ο Προσανατολισμός της Αναπτυξιακής Πολιτικής και η Αξιοποίηση των Ολυμπιακών Ακινήτων», *Ανάτυπο*

Η ένταξη της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων στον οικονομικό κύκλο της περιόδου 1996-2004.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να εξετάσουμε τα μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας κατά την περίοδο προπαρασκευής των Ολυμπιακών Αγώνων. Η περίοδος αυτή, 1996 – 2004, σφραγίζεται από την προσπάθεια και εν τέλει την επίτευξη της συμμετοχής της Ελλάδας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ).

Η ελληνική πραγματικότητα στα μέσα περίπου της δεκαετίας του 1990 εμφάνιζε εικόνα στασιμότητας. Ο πρώτος κύκλος της μεταπολίτευσης είχε απωλέσει την ιστορική δυναμική του. Σε αυτή τη συγκυρία ήταν διαδεδομένη η άποψη, ότι η χώρα υστερούσε σε σχέση με τα άλλα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό το χάσμα μεταξύ απεριόριστων υποσχέσεων από τη μία, και απογοητευτικών επιδόσεων από την άλλη, αποκλήθηκε και «ελληνικό παράδοξο».[85]

Η πολιτική και οικονομική σφαίρα στην Ελλάδα περιστρέφεται στο πνεύμα της Συνθήκης του Μάαστριχτ, που υπογράφτηκε τον Φεβρουάριο του 1992, στην ικανοποίηση δηλαδή του στόχου ένταξης της Ελλάδας στην ΟΝΕ. Το πρώτο Πρόγραμμα Σύγκλισης, 1993 – 1998 είχε υποβληθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1993, αναθεωρήθηκε το 1994 για την περίοδο 1994 – 1999 και έγινε αποδεκτό από την Ευρωπαϊκή Ένωση το ίδιο έτος.[86] Ο Ανδρέας Παπανδρέου επανερχόμενος στην εξουσία το 1993, έθεσε ως

από το Διεθνές Δι/ήμερο..., ό.π., σ. 3,7. Σε κάθε περίπτωση αναφερόμενοι στις δυσχέρειες της ολυμπιακής προετοιμασίας, δε θα πρέπει σίγουρα να παραβλεφθεί, ότι η Αθήνα ήταν η πρώτη ευρωπαϊκή πόλη που φιλοξενούσε Ολυμπιακούς Αγώνες εν ισχύ της οδηγίας 92/50 και 93/37 της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο Βενιζέλος αναφερόμενος στη σχέση μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα στο πλαίσιο της ολυμπιακής προετοιμασίας, σημειώνει ότι κατά την περίοδο 1998 – 2001 η κυβέρνηση είχε απευθύνει κατ' επανάληψη προσκλήσεις στον ιδιωτικό τομέα, προκειμένου να μετάσχει στη δαπάνη της προετοιμασίας των ολυμπιακών υποδομών, πλην όμως δεν υπήρξε καμία ανταπόκριση με αξιοσημείωτη εξαίρεση τα Χωριά Τύπου, στα οποία ο ιδιωτικός τομέας μετείχε με πολύ αξιόλογες επενδύσεις, Βενιζέλος, *Από την ολυμπιακή υπερένταση στη μετά-ολυμπιακή αμηχανία*, ό.π., σ. 41).

[85]Τον Οκτώβριο του 1995, διοργανώθηκε στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ ειδικό συμπόσιο με θέμα, «Το ελληνικό παράδοξο: υπόσχεση και επίδοση». Η επιλογή του τίτλου εξηγείται στον πρόλογο έκδοσης, η οποία περιλαμβάνει τις εισηγήσεις του συμποσίου αυτού, βλ. Αγγελοπούλου – Δασκαλάκη, «Πρόλογος», *Το ελληνικό παράδοξο: Υπόσχεση και Επίδοση*, Allison T.G. (επιμ.), Καλυψώ Νικολαΐδη, Αθήνα, Παπαζήσης, 1997, σ. 15-20. Όπως σημειώνει ο ευρωβουλευτής Γώργος Αναστασόπουλος, οι Έλληνες χρόνια μετά την προσχώρησή της χώρας στην ΕΟΚ, αντιμετωπίζονταν από ορισμένους, πιθανόν άδικα, ως τα «μαύρα πρόβατα» της Ευρώπης. Ακόμα και ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζακ Ντελόρ έκανε λόγο το 1992 για «κοινή αποτυχία», Αναστασόπουλος, *Μύθοι και αλήθειες για τον Κωνσταντίνο Καραμανλή*, Αθήνα, Σιδέρης, 2001, σ. 162

[86]Δρακάτος Κ., *Ο μεγάλος κύκλος της ελληνικής οικονομίας (1945-1995)*, Αθήνα, Παπαζήσης, 1997, σ. 132-133. Η προσπάθεια σταθεροποίησης της οικονομίας με σκοπό την εκπλήρωση των προϋποθέσεων

σκοπό της τρίτης κυβερνητικής του θητείας την προετοιμασία εισόδου της Ελλάδας στην ΟΝΕ. Στις αρχές του 1995 το ποσοστό του ετήσιου πληθωρισμού βρέθηκε για πρώτη φορά μετά από είκοσι χρόνια, κάτω από το 10%.[87] Το στίγμα της οικονομικής του πολιτικής, σε μια φάση κατά την οποία το δημόσιο χρέος είχε σπάσει το φράγμα του 100% του ΑΕΠ, απέδωσε η δήλωσή του, «το χρέος ή θα το αφανίσουμε ή θα αφανίσει το έθνος».[88]

Η συμφωνία της πλειοψηφίας των πολιτικών δυνάμεων στην επιδίωξη ένταξης της χώρας στην ΟΝΕ ήταν μεν αναγκαία, αλλά όχι ικανή προϋπόθεση για την επίτευξη του στόχου. Απαιτούνταν ευρύτατες αλλαγές και μεταρρυθμίσεις, ώστε να απεγκλωβιστεί η χώρα από την πορεία απόκλισης σε σχέση με τα άλλα κράτη – μέλη της Ένωσης. Στο κλίμα αυτό ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Κωνσταντίνος Καραμανλής, στην «κύκνεια» δήλωσή του, στις 23 Ιουλίου 1994, δεν θα παραλείψει να υπογραμμίσει, ότι για την υπέρβαση της κρίσης θα χρειασθούν, «μόχθος και οδυνηρές και καθολικές θυσίες».[89]

Στις αρχές του 1996 νέος πρωθυπουργός αναδείχθηκε ο Κώστας Σημίτης. Το πολιτικό του σχέδιο κωδικοποιούνταν στον όρο «εκσυγχρονισμός».[90] Μετά την επικράτηση στις εκλογές του Σεπτεμβρίου του 1996, ο Σημίτης περιγράφοντας την οικονομική πολιτική των επόμενων χρόνων στο πλαίσιο των προγραμματικών δηλώσεων της κυβέρνησης του τόνιζε:

«Πολλοί κύκλοι χαμένων ευκαιριών άνοιξαν και έκλεισαν στο παρελθόν, καθώς εθνικοί εγωισμοί και πρόχειροι ηρωισμοί οδηγούσαν συχνά σε ανολοκλήρωτες πράξεις».[91]

εισόδου της χώρας στην ΟΝΕ δεν έδειχνε ευνοϊκή για την Ελλάδα, λαμβανομένου υπόψη, ότι τα βασικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας κατά την περίοδο 1975 – 1994, αφορούσαν τις έντονες μακροοικονομικές της ανισορροπίες: τον υψηλό πληθωρισμό, συνοδευόμενο από ύφεση, την κατακόρυφη πτώση των ιδιωτικών επενδύσεων και τα δίδυμα ελλείμματα, τόσο του ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών όσο και του δημοσιονομικού, Παπαδόπουλος Αθ., «Η πορεία της ελληνικής οικονομίας προς το Ευρώ», στο Μαραβέγιας Ν. (επιμ.), *Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρελθόν, Παρόν, Μέλλον*, Αθήνα, Θεμέλιο, 2008, σ. 240.

[87]Clogg R., *Συνοπτική Ιστορία της Ελλάδας 1770-2000*, Αθήνα, Κάτοπτρο, 2003, σ. 248-249.

[88]Ρωμαίος Γ., *Η Ελλάδα των δανείων και των χρεοκοπιών*, Αθήνα, Πατάκης, 2012, σ. 353.

[89]Καραμανλής Κων., *Επίλεκτα Κείμενα. Επιστολές-ομιλίες-στοχασμοί*, (Επιμ.) Τάκης Λαμπρίας, Αθήνα, Μορφωτική Εστία, 1995, σ. 251, 384-385.

[90]Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 έχοντας την εμπειρία της περιόδου 1985 – 1987 στο Υπουργείο Οικονομίας, ο Σημίτης εκτιμούσε ότι μέλημα μιας σοσιαλιστικής εκσυγχρονιστικής πολιτικής, όφειλε να είναι και ο έλεγχος των μακροοικονομικών ανισορροπιών, προσθέτοντας ότι, «μόνον έτσι αποκαθίσταται η ελευθερία επιλογών και γίνονται δυνατές ουσιαστικές κοινωνικές αλλαγές», Σημίτης Κ., «Μια πρώτη εκτίμηση», Νίκος Γκαργκάνας, Τάκης Θωμόπουλος, Κώστας Σημίτης, Γιάννης Σπράος, *Η πολιτική της οικονομικής σταθεροποίησης*, (Εισαγωγή-Παρουσίαση) Κώστας Σημίτης, Αθήνα, Γνώση, 1989, σ. 29-30.

[91]Διακογιάννης Ε.Γ., «Όχι άλλες χαμένες ευκαιρίες», Εφ. *Τα Νέα*, 11.10. 1996, σ. 7.

Το εκσυγχρονιστικό πολιτικό του σχέδιο με άξονα αναφοράς τον εξορθολογισμό της ελληνικής κοινωνίας υπήρξε φιλόδοξο, αν και από τους πρώτους μήνες άσκησης των καθηκόντων του, φάνηκε καθαρά η ιεράρχηση των κυβερνητικών προτεραιοτήτων με την στοχοπροσήλωση στην ΟΝΕ. Η ένταξη στην ΟΝΕ και ο εκσυγχρονισμός του κράτους επιβαλόταν από τις ευρωπαϊκές και τις παγκόσμιες συνθήκες. Η κυβέρνηση Σημίτη επέλεξε ως επίκεντρο της πολιτικής της τη βελτίωση των μακροοικονομικών μεγεθών, και όχι τόσο την υλοποίηση των διαρθρωτικών αλλαγών.[92]

Το δυσκολότερο εμπόδιο στην πορεία προς τη δημοσιονομική σύγκλιση παρέμενε το υψηλό δημόσιο χρέος σε σχέση με το ΑΕΠ.[93] Ο Μανόλης Δρεττάκης το 1998 με σχετικό άρθρο – παρέμβασή του, κατέληγε ότι η αλόγιστη οικονομική πολιτική όλων των κυβερνήσεων τις δύο τελευταίες δεκαετίες, είχε δραματικές συνέπειες στην ελληνική οικονομία.[94]

Η δημοσιοποίηση της Έκθεσης του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το 1999 στρέφει έντονα το ενδιαφέρον της δημόσιας συζήτησης στην πορεία της ελληνικής οικονομίας μετά την ένταξη στην ζώνη του ευρώ, αναφέροντας συγκεκριμένα:

«Ενώ όμως μπορεί ευλόγως να αναμένεται ότι μακροπρόθεσμα ο πληθωρισμός στην Ελλάδα δεν θα αποκλίνει σημαντικά από το μέσο όρο της ζώνης του ευρώ, είναι δυνατόν να σημειωθούν αποκλίσεις τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα, με πιθανές δυσμενείς επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα και την απασχόληση...Το ενδεχόμενο αυτό πρέπει συνεπώς να αντιμετωπιστεί με την άσκηση κατάλληλης οικονομικής και διαρθρωτικής πολιτικής σε εθνικό επίπεδο».[95]

---

[92]Βλ. σχετικά, Καζάκος Π., «Η Ελλάδα στο δρόμο για την ΟΝΕ. Υποσχέσεις και πραγματικότητα», Εφ. *Η Καθημερινή*, 30.11.1997, σ. 6. Ο Υπουργός Εσωτερικών Αλέκος Παπαδόπουλος ερωτώμενος για τη διαπιστωμένη αναντιστοιχία πολιτικής και εθνικών αναγκαιοτήτων, παρατηρούσε το 1998: «το πολιτικό μας σύστημα βραδυπορεί και εξαντλείται στη μικροπολιτική με αποτέλεσμα να μεταδίδει μελαγχολική ατμόσφαιρα», ενθυμούμενος για την περίπτωση το στίχο του Κωστή Παλαμά: «Το άτι σου ακόμη μας πατάει Ιμπραήμ», Καρακούσης Α., «Είμαστε χώρα "ντεμοντέ"...», Εφ. *Η Καθημερινή*, 26.4.1998, σ. 7.
[93]Εκθεση του Διοικητή για το έτος 1997, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1998, σ. 30.
[94]Ο πρώην Υπουργός και καθηγητής υπογράμμιζε στο άρθρο του, ότι το χρέος της κεντρικής κυβέρνησης, (δημόσιο χρέος), αποτελούσε το μεγαλύτερο και σοβαρότερο οικονομικό πρόβλημα που αντιμετώπιζε η χώρα, παραθέτοντας τα ακόλουθα στοιχεία για το ύψος του ανά έτη: «Το 1980 σε 442 δισ. δρχ., το 1981 σε 672 δισ. δρχ. (αύξηση 52% σε 1 χρόνο), το 1989 σε 6.700 δισ. δρχ. (αύξηση 897% σε 8 χρόνια), το 1993 σε 23.430 δισ. δρχ. (αύξηση 249% σε 4 χρόνια), και το 1997 σε 39.340 δισ. δρχ. (αύξηση 68% τα 4 τελευταία χρόνια), Δρεττάκης Μ., «Την υποθήκευση του μέλλοντος ακολουθεί η εκποίηση του παρελθόντος», Εφ. *Η Κυριακάτικη Αυγή*, 26.4.1998, σ. 13.
[95]*Έκθεση του Διοικητή για το έτος 1999,* Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 2000, σ. 67. Στην Έκθεσή του το επόμενο έτος, ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος, Λουκάς Παπαδήμος προβαίνοντας σε γενική αξιολόγηση, επεσήμαινε: «Ορισμένες ανισορροπίες δεν έχουν εξαλειφθεί, αντανακλώντας την ύπαρξη

Το 1999 υπήρξε ένα κρίσιμο οικονομικό έτος. Σύμφωνα με τα οικονομικά του στοιχεία επρόκειτο να ληφθεί η απόφαση συμμετοχής της Ελλάδας στο κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα. Το 2000 η ελληνική οικονομία παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα ως προς την εκπλήρωση των πέντε κριτηρίων σύγκλισης. Το δημοσιονομικό έλλειμμα ήταν κάτω από το οριζόμενο 3% που προέβλεπε η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ εντός των ορίων κινούνταν και ο πληθωρισμός. Είχαν επίσης ικανοποιηθεί τα κριτήρια των χαμηλών μακροχρόνιων επιτοκίων και της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Το κριτήριο του χρέους παρέμενε μη επιτεύξιμο παρά τη μείωσή του.[96] Έγινε παρ' όλα αυτά αποδεκτό, διότι με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ μπορούσε να μη θεωρηθεί υπερβολικός, εάν μειωνόταν επαρκώς και πλησίαζε με ικανοποιητικό ρυθμό την τιμή αναφοράς, δηλαδή το 60% του ΑΕΠ.[97]

Ο Υπουργός Υγείας Αλέκος Παπαδόπουλος, με παρέμβασή του στον Τύπο, αναφερόταν στα ευρύτερα πολιτικά θέματα και προβλήματα της χώρας, επικεντρώνοντας στην έκταση των επιδράσεων από τη συμμετοχή της Ελλάδας στην ΟΝΕ: «Σήμερα η χώρα έπρεπε να δονείται υπό το βάρος των μεγάλων αλλαγών που χρειάζονται παντού σε όλα τα πεδία».[98] Είναι χαρακτηριστικό ότι την ώρα κατά την οποία η Ελλάδα εμφάνιζε από τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κατείχε την υψηλότερη θέση στη διαφθορά μεταξύ των παλαιών κρατών –μελών της. Επισημαίνεται ότι ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας το διάστημα 2000 – 2004 ήταν 4,1%, όταν ο αντίστοιχος μέσος όρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση άγγιζε μόλις το 1,7%.[99] Το 2003 ο ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας αυξήθηκε κατά 4,2%

διαρθρωτικών αδυναμιών», *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2000,* Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 2001, σ. 35).

[96]Για την εξέλιξη των επιδόσεων της ελληνικής οικονομίας σε σχέση με τα κριτήρια σύγκλισης, βλ. Bryant C.R., Γκαργκάνας Χ.Ν., Ταβλάς Σ.Γ., «Εισαγωγή», στο Bryant C.R., Γκαργκάνας Χ.Ν., Ταβλάς Σ.Γ., (επιμ.), *Οικονομικές επιδόσεις και προοπτικές της Ελλάδος,* Αθήνα, Τράπεζα της Ελλάδος, 2002, σ. 3-8. Έχει σημειωθεί ότι τη μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων επέβαλλαν όχι μόνο τα «κριτήρια του Μάαστριχτ», αλλά και οι νέες συνθήκες στις χρηματοπιστωτικές αγορές, όπως η κατάργηση των παρεμβάσεων του κράτους στην πιστωτική πολιτική των τραπεζών και η πλήρης ελευθέρωση της κυκλοφορίας κεφαλαίων, Καζάκος Π., *Από τον ατελή εκσυγχρονισμό στην κρίση. Μεταρρυθμίσεις, χρέη και αδράνειες στην Ελλάδα (1993-2010),* Αθήνα, Πατάκης, 2010, σ. 81.

[97]Γκαργκάνας, «Ελλάδα και ΟΝΕ: προοπτικές και προκλήσεις», *Οικονομικό Δελτίο,* Τράπεζα της Ελλάδος, τ. 12, Δεκ. 1998, σ. 9.

[98]Παπαδόπουλος Α., συνέντευξη στον Αντώνη Καρακούση, «Οδηγούμαστε σε απαξίωση των πάντων», Εφ. *Η Καθημερινή,* 28-29.10.2000, σ. 6.

[99]Θωμαδάκης Σ., *Κράτος και ανάπτυξη στην Ελλάδα. Ένα εξελικτικό δίδυμο,* Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2011, σ. 257. Το Νοέμβριο του 2004 παρουσιάστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκθεση ομάδας εμπειρογνωμόνων, επικεφαλής της οποίας ήταν ο πρώην Πρωθυπουργός της Ολλανδίας W. Kok, αναφορικά με την πρόοδο που είχαν καταγράψει τα 15 κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε σχέση

έναντι 3,9% το 2002, και ήταν ο υψηλότερος μεταξύ των 15 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των 30 χωρών του ΟΑΣΑ.[100] Στην αύξηση του εγχώριου προϊόντος, συντέλεσε η άνοδος της ιδιωτικής κατανάλωσης, η αύξηση των επενδύσεων που είχαν σχέση με τα μεγάλα δημόσια έργα και τους Ολυμπιακούς Αγώνες και των επενδύσεων σε κατοικίες. Επίσης η αύξηση των εξαγώγιμων αγαθών.[101]

Οι επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας εμφανίζονται υψηλές. Το ΑΕΠ της Ελλάδας κατά τη διάρκεια αυτών των ετών μεγεθύνεται ταχύτερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Το 2004 η συνολική του αύξηση έναντι του 1995 ανερχόταν σε 40%, έναντι 20% του μέσου όρου των 15 κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην κατάταξη των χωρών μελών, με κριτήριο το ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης, τα έτη 2003 – 2004, η ελληνική οικονομία διατηρούσε την πρώτη θέση.[102]

Η οικονομική επίδραση των Αγώνων σε ένα τέτοιο περιβάλλον, ήταν φυσιολογικό να αποτελέσει αντικείμενο ερευνών. Σε σχετική μελέτη του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ), διατυπωνόταν η εκτίμηση, ότι λόγω των σχετικά μικρών οικονομικών διαστάσεων της χώρας και σε αντιδιαστολή με μεγαλύτερες (χώρες) που είχαν φιλοξενήσει την ολυμπιακή διοργάνωση, η αναμενόμενη επίδρασή της θα ήταν μεγαλύτερη. Οι οικονομικές της επιδράσεις έδειχναν να επηρεάζουν το σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας. Πιο συγκεκριμένα, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ, θα ήταν ισχυρότερος κατά την περίοδο της προετοιμασίας τους και

με τους στόχους που είχαν αποφασιστεί, στη Σύνοδο Κορυφής της Λισαβόνας το 2000. Η Σύνοδος είχε θέσει στόχο, «το 2010 να καταστεί η Ε.Ε. η πιο ανταγωνιστική οικονομία του κόσμου». Σύμφωνα με την έκθεση ο δείκτης πραγματικής σύγκλισης, δηλαδή το ΑΕΠ ανά κάτοικο στην Ελλάδα, (εκπεφρασμένο σε μονάδες αγοραστικής δύναμης), έφθασε το 2003 στο 73% του κοινοτικού μέσου όρου (91,2%). Η χώρα δε βρισκόνταν πλέον στην τελευταία θέση, όπως είχε συμβεί την προηγούμενη δεκαετία, αλλά στην προτελευταία, με την Πορτογαλία να έπεται με 68,3%. Η Ελλάδα αν και βελτίωσε το βιοτικό της επίπεδο τα χρόνια αυτά με ρυθμό 3,9% ετησίως, έχοντας τη δεύτερη ταχύτερη πρόοδο μετά την Ιρλανδία, που είχε 4,8%, εξακολουθούσε να υπολείπεται σημαντικά σε μία σειρά στόχων (απασχόληση γυναικών και ηλικιωμένων, δαπάνες για έρευνα και τεχνολογία), ενώ το 20% του πληθυσμού βρισκόταν το 2003 στο όριο της φτώχειας, έναντι 15% του μέσου ευρωπαϊκού όρου, Σπινθουράκης Μ., «Τρέξαμε περισσότερο αλλά ο στόχος είναι ακόμη μακριά», Εφ.*Το Βήμα*, 4.11.2004, σ. 29, βλ.επίσης, *Ετήσια Έκθεση 2005,* «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση», Αθήνα, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, 2005, σ. 54-55 και Χριστοδουλάκης Ν., «Η Ελλάδα συγκλίνει αλλά και υστερεί, Εφ.*Το Βήμα*, 13.11.2004, σ. 27.

[100] *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2003,* Αθήνα, Τράπεζα της Ελλάδος, 2004, σ.28-29.

[101] Λαζαρέτου, *Νομισματικό σύστημα και μακροοικονομική πολιτική στην Ελλάδα: 1833-2003*, ό.π., σ. 63.

[102] *Ετήσια Έκθεση 2004*, «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση», Αθήνα, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, Αύγ. 2004, σ. 15,48. Κατά τα έτη 2002, 2003 και 2004 η οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15 χωρών και κυρίως της ζώνης του ευρώ, σε αντίθεση με άλλες μεγάλες οικονομικές δυνάμεις, όπως η Ιαπωνία και οι ΗΠΑ, παρουσίαζε τις χειρότερες επιδόσεις, σε ότι αφορά τη μεγέθυνση του ΑΕΠ, *Ετήσια Έκθεση 2005*, «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση», Αθήνα, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αύγ. 2005, σ. 91 και Θωμαδάκης, *Κράτος και ανάπτυξη στην Ελλάδα*, ό.π., σ.257).

ιδιαίτερα το 2001 και 2002. Το 2004, η μέση επίδραση στο ΑΕΠ εκτιμώνταν μεταξύ 0,93% και 1,34% με το διαρκές αποτέλεσμα που παραμένει στο τέλος της περιόδου να είναι μικρό, δηλαδή μία προσθήκη της τάξης του 0,04% στο μακροχρόνιο ρυθμό ανάπτυξης, στο υψηλό σενάριο. Εξάλλου η μέση ετήσια επίδραση στην απασχόληση θα ήταν της τάξης των 38 – 50 χιλιάδων για την περίοδο 2002 – 2004, ενώ μετά την τέλεση των Αγώνων έως το 2010 θα εξακολουθούσε να παραμένει ένα μόνιμο όφελος περίπου 20 χιλιάδων θέσεων εργασίας ετησίως. Σε όρους ανθρωποετών το συνολικό όφελος κυμαίνεται από 170 έως 256 χιλιάδες για την περίοδο μέχρι το 2010.[103] Εκτός από τη μελέτη του ΚΕΠΕ οφείλει να αναφερθεί και η μελέτη του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ), η οποία εξετάζει τις εκτιμώμενες επιπτώσεις των Αγώνων του 2004 στον ελληνικό τουρισμό. Στη μελέτη αυτή αφιερώνεται ειδικό κεφάλαιο και για τις επιπτώσεις τους στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας.[104]

Σε κάθε περίπτωση ήταν φανερό από τα πρώτα κιόλας χρόνια της προετοιμασίας των Ολυμπιακών Αγώνων, ότι ο οικονομικός τους αντίκτυπος θα ήταν μεγαλύτερος σε μια χώρα όπως η Ελλάδα, διότι τα οικονομικά μεγέθη αντιπροσώπευαν σε κάθε περίπτωση σημαντικότερο ποσοστό του ΑΕΠ της χώρας, έναντι –για παράδειγμα– του αντιστοίχου της Αυστραλίας τέσσερα χρόνια πριν. Η ενίσχυση της ελληνικής οικονομίας στο χρονικό διάστημα της προετοιμασίας των Αγώνων προήλθε από την αύξηση του φυσικού κεφαλαίου, (υποδομών, κατασκευών, μηχανολογικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού και άλλων πάγιων εξοπλισμών), και από την εκπαίδευση του ανθρωπίνου δυναμικού, εν όψει των αναγκών που προκάλεσαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Επέβαλαν εξάλλου ταχύτερους ρυθμούς ενσωμάτωσης νέων τεχνολογιών και τεχνογνωσίας, με

---

[103]Στην εισαγωγή της μελέτης αναφερόταν: «Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτελούν πολυσήμαντο γεγονός για τη χώρα και αναμένεται να έχουν ευνοϊκές επιπτώσεις στην Ελληνική οικονομία. Η επίτευξη θετικών οικονομικών αποτελεσμάτων, ιδιαίτερα μακροχρόνιου χαρακτήρα, δεν πρέπει εντούτοις να θεωρείται δεδομένη αλλά αποτέλεσμα επιτυχούς πολιτικής προς την κατεύθυνση αυτή». Στη μελέτη υπολογιζόταν οι επιδράσεις από την διεξαγωγή των Αγώνων στον ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ, στην απασχόληση, στην κατηγορία των υπηρεσιών "πολιτισμού, αθλητισμού και αναψυχής", στον τουριστικό τομέα και τον κλάδο των κατασκευών. Από τις εκτιμήσεις που διατυπώνονται, παραθέτουμε τη συμπερασματική: «ακόμα και κάτω από απαισιόδοξες υποθέσεις, η Ολυμπιάδα του 2004 δε ζημιώνει τελικά τη χώρα. Τα οφέλη ισοσταθμίζουν περίπου το κόστος», Σάββα – Μπαλφούσια Σ., (υπεύθ. Μελέτης), «Οι οικονομικές επιδράσεις των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας», Αθήνα, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Σεπτ. 2001, σ. 2, 6, 47-48.

[104]Παπανίκος Θ.Γ., *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 και οι Επιπτώσεις στον Ελληνικό Τουρισμό*, Αθήνα, Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (Ι.Τ.Ε.Π.), 1999.

συνέπεια την αύξηση της παραγωγικότητας και τη σημαντική βελτίωση προϊόντων και υπηρεσιών.[105]

Το 2001 ο Υπουργός Πολιτισμού Ευάγγελος Βενιζέλος, αναφερόμενος στη θετική επίπτωση που ασκούσε η ολυμπιακή προετοιμασία στην οικονομία, σημείωνε πως μέχρι το 2004, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ θα ενισχυόταν λόγω της ολυμπιακής προετοιμασίας.[106] Ο Ιωάννης Σπανουδάκης, διευθύνων σύμβουλος της «Αθήνα 2004», εστιάζοντας στις επιπτώσεις των Αγώνων στην ελληνική οικονομία, έκανε λόγο για αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας, της απασχόλησης και της παραγωγικότητας.[107] Στις 16 Ιανουαρίου 2002 κατά τη διάρκεια συζήτησης προ ημερησίας διατάξεως, με πρωτοβουλία του Προέδρου της Νέας Δημοκρατίας Κώστα Καραμανλή και θέμα, «Η πορεία της προετοιμασίας διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004», ο Κώστας Σημίτης αναφέρθηκε στην σχέση των Αγώνων με το οικονομικό τους περιβάλλον.[108]

Το 2004 ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος Νίκος Γκαργκάνας, παρατηρούσε ότι, αν και σημειώθηκε επιβράδυνση σε σύγκριση με το 2003, η ελληνική

---

[105]Καψή – Μπενέκη, *Ολυμπιακοί Αγώνες και επιχειρήσεις*, ό.π., σ. 145. Η συγκεκριμένη μελέτη, προσφέρει πολύ ενιαφέροντα στοιχεία. Τα οικονομικά της στοιχεία αφορούν τη χρονική περίοδο μέχρι και τον Νοέμβριο του 2003, εξετάζοντας σε βάθος τις δυνατότητες και τα οφέλη, τα οποία θα μπορούσαν να αποκομίσουν οι ελληνικές επιχειρήσεις, από την άμεση ή την έμμεση εμπλοκή τους στην προετοιμασία και διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Δεν παραλείπονται εξάλλου οι συσχετίσεις με τη συνολική πορεία της ελληνικής οικονομίας και τη δομή και δυναμική των επί μέρους κλάδων της.

[106]Στην ίδια συζήτηση, ο Πρόεδρος του Συνασπισμού της Αριστεράς Νίκος Κωνσταντόπουλος, ασκούσε κριτική στην Κυβέρνηση για τη μείωση επί των ποσοστιαίων δεικτών μιας σειράς κοινωνικών και άλλων δαπανών, αντιτείνοντας, ότι οι πόροι για τους Αγώνες αυξάνονται κατά 182% από 500 εκατ. ευρώ το 2001 σε 1,408 εκατ. ευρώ το 2002, *Πρακτικά Βουλής,* Ι΄ Περίοδος Προεδρευομένης Δημοκρατίας, Σύνοδος Β΄, Συνεδρίαση Ξ΄, 21.12.2001, σ. 2763, 2769.

[107]Οι βασικοί τομείς που επηρεάζονταν και επηρέαζαν με τη σειρά τους την οικονομία κατά τη χρονική περίοδο της προετοιμασίας των Αγώνων, ήταν οι κατασκευαστικές και εξοπλιστικές δραστηριότητες, ο τουριστικός τομέας, δραστηριότητες που σχετίζονταν με την τεχνολογία, η κλωστοϋφαντουργία, τα αθλητικά είδη, τα προϊόντα διατροφής, η κατασκευή και εμπορία επίπλων και ηλεκτρικών συσκευών αλλά και οι εκδόσεις. Αναμφίβολα ο μεγάλος κερδισμένος υπήρξε ο κατασκευαστικός κλάδος, Σπανουδάκης Ι., «Αθλητισμός και Ολυμπιακοί Αγώνες ως πηγές απασχόλησης», *Πρακτικά 43ης Διεθνούς Συνόδου Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας για Νέους Μετέχοντες (Αρχαία Ολυμπία 30 Ιουλίου-13 Αυγούστου 2003)*, 2004, σ.120-128), και Καψή, Μπενέκη, *ό.π.*, σ. 182-187.

[108]Στην ομιλία του υπογράμμιζε μεταξύ άλλων: «οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι ένας ισχυρός μοχλός ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού της χώρας. Δυναμώνουν την εθνική οικονομία και δίνουν μια αποφασιστική ώθηση στο ρυθμό ανάπτυξης, όχι μόνο για σήμερα, αλλά και για μετά το 2004. Οι υπολογισμοί δείχνουν ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες ενισχύουν το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της χώρας, αυξάνουν αυτό το προϊόν, αυξάνουν την παραγωγή με αύξηση περίπου μισή μονάδα μέχρι το 2004, το 2004 με 1,3% και από 0,3% έως 0,5% για αρκετά χρόνια μετά το 2004. Άρα βοηθούν την ανάπτυξη. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες προωθούν για πρώτη φορά στην Ελλάδα την ταυτόχρονη δημιουργία τριάντα οκτώ μεγάλων νέων αθλητικών και οδικών έργων, αλλά και έργων μεταφορών και φιλοξενίας σε ολόκληρη τη χώρα... Οι Ολυμπιακοί Αγώνες οδηγούν στην ανακαίνιση δεκατεσσάρων νοσοκομείων στην Αθήνα και στις άλλες ολυμπιακές πόλεις», *Πρακτικά Βουλής,* Ι΄ Περίοδος Προεδρευομένης Δημοκρατίας, Σύνοδος Β΄, Συνεδρίαση ΞΗ΄, 16.1.2002, σ. 3192-3193.

οικονομία συνέχισε να αναπτύσσεται με ταχύ ρυθμό. Σε κάθε περίπτωση επρόκειτο για υπέρβαση του μέσου όρου της Ένωσης επί ένατο στην σειρά έτος. Σημείωνε περαιτέρω, ότι η οικονομία βρισκόταν σε κρίσιμη καμπή, διότι μετά από τέτοια ταχεία ανάπτυξη, ο ρυθμός της υποχωρούσε το δεύτερο εξάμηνο του 2004 και τους πρώτους μήνες του 2005:

«Το γεγονός αυτό αντανακλά αφενός την επάνοδο της εγχώριας ζήτησης και του προϊόντος σε διατηρήσιμους ρυθμούς αύξησης, μετά την εξάλειψη της ευεργετικής επίδρασης, την οποία άσκησαν οι δαπάνες που συνδέονταν με τους Ολυμπιακούς Αγώνες, και αφετέρου την αρνητική επίδραση από την άνοδο των τιμών του πετρελαίου».[109]

Τη θετική επίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων στο ΑΕΠ, εκτιμούσε και η Έκθεση του ΟΟΣΑ (2003), σύμφωνα με την οποία, η επίπτωση κυμαινόταν από μία αύξηση της τάξης του 0,4 το 2002 έως 0,9 – 1,4% το 2004. Για τα επόμενα χρόνια προβλεπόταν ετήσια αύξηση του 0,1 – 0,55%. Επιπλέον γινόταν λόγος για τη δημιουργία 40.000 νέων θέσεων εργασίας ετησίως, για την περίοδο 2002 – 2004, συμβάλλοντας στη μείωση της ανεργίας.[110] Οι προηγούμενες εκτιμήσεις φαίνεται ότι επαληθεύονται το 2003.[111] Το επόμενο έτος ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος στην Έκθεσή του υπογραμμίζει, ότι για λόγους που συναρτώνται κυρίως με την ολοκλήρωση των ολυμπιακών έργων, οι επενδύσεις σε λοιπές κατασκευές εξακολουθούσαν να αυξάνονται (6,3% το 2004 έναντι 13,2% το 2003), με ρυθμό μεγαλύτερο του συνόλου των επενδύσεων. Ο κατασκευαστικός κλάδος το 2004, έπειτα από δέκα χρόνια διαρκώς εντεινόμενων ρυθμών ανάπτυξης της δραστηριότητάς του, χάρη και στις εκταμιεύσεις του Β' και του Γ' ΚΠΣ και την ανάληψη των Αγώνων, έφτασε να συμβάλλει κατά 14% στο ΑΕΠ (2004). Τα αποδοτικότερα έτη για τις κατασκευαστικές εταιρίες ήταν βέβαια το 2002 και το 2003, κυρίως λόγω των έργων για τους Αγώνες. Τα έργα απέφεραν μεγάλα έσοδα σε

[109]*Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2004,* Αθήνα, Τράπεζα της Ελλάδος, 2005, σ. 26-27.

[110]Paraskevopoulos J.C., «Developing Infrastructure as a Learning Process in Greece», στο Featherstone K.(ed.), *ό.π., σ.* 460.

[111]*Έκθεση του Διοικητή για το έτος2003,* Αθήνα, Τράπεζα της Ελλάδος, 2004, σ. 23,32,96. Στην *Έκθεση* γίνεται λόγος στην έρευνα της ΕΣΥΕ, σύμφωνα με την οποία παρατηρήθηκε αύξηση της απασχόλησης σε κλάδους που επηρεάζονται θετικά από την προετοιμασία για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, κυρίως στις κατασκευές αλλά και στις μεταφορές, αποθηκεύσεις, επικοινωνίες, *στο ίδιο*, σ. 145. Επίσης το 2003, οι επενδύσεις στον τομέα του τουρισμού, της ακτοπλοΐας και γενικά στις υπηρεσίες που προσδοκούσαν σημαντική αύξηση των πωλήσεών τους, εξαιτίας των Ολυμπιακών Αγώνων εμφανίζονταν αυξημένες. (Βλ. *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*, *ό.π.*, σ.65).

όλες τις εταιρίες χωρίς εξαίρεση. Εξάλλου, όπως ήταν φυσικό, το 2004 η διεξαγωγή των Αγώνων συνέβαλε στην αύξηση της απασχόλησης.[112]

Ειδικά για τον τομέα της απασχόλησης, το Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ στην ετήσια έκθεσή του το 2003 για την ελληνική οικονομία και την απασχόληση, τόνιζε ότι η αύξηση της απασχόλησης σε τομείς που σχετίζονται με την προετοιμασία των Αγώνων, αναμενόταν να αντισταθμίσει, σε κάποιο βαθμό, τη μείωση σε άλλους τομείς. Στην ίδια έκθεση δεν παραλειπόταν να σημειωθεί, ότι μετά τους Αγώνες η ανακάμπτουσα επί οκτώ χρόνια ελληνική οικονομία ήταν πιθανό να εμφανίσει κατά τα έτη 2005 – 2006 περιοδική επιβράδυνση. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο, συνδεόταν με δυσμενείς επιπτώσεις στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, μη επιτρέποντας περαιτέρω μείωση του ποσοστού ανεργίας. Σε αυτή την περίπτωση αναμενόταν ανακοπή της διαδικασίας πραγματικής σύγκλισης, πιθανά και φαινομένων πραγματικής απόκλισης.[113]

Αναφορικά με τις μακροχρόνιες τάσεις εξέλιξης της ελληνικής οικονομίας το 2004, το κρίσιμο ερώτημα που έθετε η έκθεση με το τέλος των Ολυμπιακών Αγώνων, αφορούσε στο εάν η συσσώρευση κεφαλαίου στην Ελλάδα διέθετε αρκετό δυναμισμό, ώστε να συνεχισθεί η αναπτυξιακή διαδικασία με ταχείς ρυθμούς μεσοπρόθεσμα. Σημείωνε ότι η ελληνική οικονομία τα επόμενα έτη δεν θα απειλούνταν από την υπερβάλλουσα ζήτηση, αλλά από το έλλειμμα ζήτησης, το οποίο θα δημιουργούνταν στο βαθμό που το αφορά, εξαιτίας της μείωσης των μονομερών μεταβιβάσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση και της ολοκλήρωσης των έργων που σχετιζόταν με την προετοιμασία των Αγώνων.[114]

Ο Στ. Θωμαδάκης αναλύοντας τις συγκριτικές επιδόσεις ανάμεσα στις τρείς οικονομίες της Νότιας Ευρώπης, (Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία) κατά την περίοδο 1980 – 2004, διαπιστώνει, ότι μόνο στις τελευταίες υποπεριόδους 1995 – 2004, η οικονομική

---

[112] *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2004, ό.π.*, σ. 111-112, 137, 181. Στην *Έκθεση* αυτή σε υποκεφάλαιο με αντικείμενο τη διαφορά πληθωρισμού μεταξύ της Ελλάδας και της ζώνης του ευρώ, σημειώνεται μεταξύ άλλων: «Στον τομέα των υπηρεσιών (οι οποίες, με εξαίρεση κυρίως εκείνες που συνδέονται με την τουριστική δραστηριότητα, δεν είναι διεθνώς εμπορεύσιμες), η θετική διαφορά παρέμεινε υψηλή, αλλά πάντως μειώθηκε, από 1,6 εκατοστιαία μονάδα το 2003 σε 1,2 εκατοστιαία μονάδα το 2004, γεγονός που εν μέρει αντανακλά και τη συγκράτηση των πληθωριστικών πιέσεων που επιτεύχθηκε στη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων», σ. 168.

[113] *Ετήσια Έκθεση 2003*, «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση», Αθήνα, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, Αύγ. 2003, σ. 51, 80, 87.

[114] *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, ό.π.*, σ.74,27.

επίδοση της Ελλάδας καλυτερεύει σημαντικά. Εξηγεί ωστόσο ότι, «η ελληνική εξαίρεση ήταν εν μέρει περιστασιακή και εν μέρει οφειλόταν στις διαφορές των πολιτικών που υιοθετήθηκαν. Στα χρόνια του 2000 η Ελλάδα τα πήγε καλά λόγω της μεγάλης επενδυτικής ώθησης των επερχόμενων Ολυμπιακών Αγώνων, καθαρά συγκυριακό φαινόμενο».[115]

Από τις προηγηθείσες αναφορές γίνεται αντιληπτό ότι οι Αγώνες του 2004 στην Αθήνα, προετοιμάστηκαν σε ένα οικονομικό περιβάλλον με υψηλές αναπτυξιακές επιδόσεις. Οι πόροι του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης που υλοποιούνταν σε χρόνο παράλληλο με την ολυμπιακή προετοιμασία, υπήρξε μια ευνοϊκή συγκυρία για την ενίσχυση και βελτίωση των υποδομών στην πρωτεύουσα και την περιφέρεια.[116] Ο Ευάγγελος Βενιζέλος διαπίστωνε σε ομιλία του στη διάρκεια ημερίδας, λίγους μήνες μετά τη λήξη των Ολυμπιακών Αγώνων, ότι οι σχετικές με τους Αγώνες αναφορές επικεντρώνονται στο οικονομικό τους κόστος, ενώ πρόκειται για κάτι άλλο, μια μεγάλη δημόσια κατά βάση επένδυση με επιδράσεις στους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ, την απασχόληση και τον τουρισμό, τονίζοντας:

«Αν μιλάμε για "κόστος" της ολυμπιακής προετοιμασίας και όχι για επένδυση, εάν ψάχνουμε να βρούμε την απόσβεση μέχρι τις 15 Σεπτεμβρίου του 2004 και όχι τις επόμενες δεκαετίες, τότε δεν έχουμε καταλάβει απολύτως τίποτα από αυτό που επιχειρήσαμε να κάνουμε».[117]

---

[115] Θωμαδάκης, *Κράτος και ανάπτυξη στην Ελλάδα, ό.π.*, σ.260.

[116]Οι δράσεις του Γ΄ΚΠΣ δε συμπεριλαμβάνονται στα ολυμπιακά έργα, ωστόσο υπήρχε η εκτίμηση ότι μπορούσαν να διαμορφώσουν τις κατάλληλες προϋποθέσεις και συνθήκες για την επιτυχή διεξαγωγή της Ολυμπιάδας, Παπαδασκαλόπουλος Αθ., Χριστοφάκης Μ., «Οι επιπτώσεις των έργων του 3ου Κ.Π.Σ. στη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004», *Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας, Τουρισμός και Περιφερειακή Ανάπτυξη: Οι επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων 2004*, Αθήνα, 2003, σ. 72-79.

[117]Βενιζέλος Ε., «Από την ολυμπιακή υπερένταση στη μετα-ολυμπιακή αμηχανία», στο Παναγιωτοπούλου Ρ., *ό.π.*, σ. 39-40. Σε ομιλία του στη Βουλή ο Υπουργός Πολιτισμού επεσήμανε, ότι ο ολυμπιακός προϋπολογισμός είναι μόλις το ένα δέκατο του προϋπολογισμού του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και συμπλήρωσε: «Άρα, τα προσόντα είναι διαφορετικά: είναι το αυστηρό χρονοδιάγραμμα, η διεθνής παρακολούθηση, είναι η διασφαλισμένη ροή χρηματοδότησης και βεβαίως το ειδικό νομικό πλαίσιο, το οποίο ήδη έχουμε αποφασίσει να το επεκτείνουμε και να το αξιοποιήσουμε για άλλα πολύ σημαντικά γεγονότα, όπως είναι για παράδειγμα η παγκόσμια έκθεση η "EXPO" του 2008 στη Θεσσαλονίκη και ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης που φιλοξενεί για το 2006 η Πάτρα», *Πρακτικά Βουλής,*
Ι΄ Περίοδος Προεδρευομένης Δημοκρατίας, Σύνοδος Δ΄, Συνεδρίαση ΝΒ΄, 21.12.2003, σ. 2464, 2585.

Στο ίδιο μήκος κύματος ο Γ.Φλωρίδης, παρατηρούσε: *«Το πραγματικό πολιτικό και εθνικό ερώτημα σχετικά με το κόστος είναι εάν οι Αγώνες θα αποδώσουν όπως πρέπει, ή εάν η «άυλη αξία» της χώρας θα αναλωθεί, θα εξατμιστεί, ή θα ξεπουληθεί».* [118] Συγκεφαλαιώνοντας τα παραπάνω, καταφεύγουμε στα ευρήματα μελέτης του ΙΟΒΕ για την αποτίμηση των γενικότερων μακροοικονομικών επιδράσεων που είχε η διεξαγωγή των Αγώνων στην Αθήνα. Η ανάλυση με τη χρήση μακροοικονομικών υποδειγμάτων γενικής ισορροπίας, ανέδειξε ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες είχαν αισθητά θετική επίδραση στην οικονομική δραστηριότητα και στην απασχόληση σε όλη την περίοδο ανάλυσης 2000 – 2013. Αν οι Αγώνες δεν είχαν γίνει στην Ελλάδα το 2004, το επίπεδο του ΑΕΠ θα ήταν κατά 2,5% χαμηλότερο, ενώ η απασχόληση θα ήταν μειωμένη κατά περίπου 44.000 θέσεις εργασίας. Με δεδομένο ότι περίπου το 50% του εγχώριου εθνικού προϊόντος παράγεται στην περιοχή της Αττικής, η επίδραση στην ευρύτερη περιοχή τουλάχιστον για το ΑΕΠ θα πρέπει να είναι αισθητά μεγαλύτερη. Μετά τους Αγώνες η επίδραση των παραγόντων ζήτησης υποχώρησε σταδιακά, ωστόσο οι παράγοντες προσφοράς επέκτειναν μεσοπρόθεσμα τις θετικές επιδράσεις στην οικονομία.[119]

Μύθοι και κατασκευές για την "συμβολή" των Αγώνων «Αθήνα 2004» στη μεταολυμπιακή δημοσιονομική κατάρρευση της Ελλάδας

Έχοντας αναφερθεί παραπάνω στο βαθμό της επίδρασης του κόστους των Αγώνων στην επιβάρυνση του δημοσίου χρέους, ανακύπτει το ερώτημα, πως συνδέθηκε τόσο αρνητικά το πρώτο με το δεύτερο. Η κυριότερη αλλαγή που επέφερε η κρίση στο τρόπο προσέγγισης των Αγώνων του 2004, είναι ότι στον δημόσιο διάλογο για τις ευθύνες του δημοσιονομικού εκτροχιασμού της χώρας υποδείχθηκαν ως εν μέρει υπαίτιοι. Έτσι η επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών συνδέθηκε με το κόστος τους, το οποίο έφτασε να εκτιμάται από 20 – 30 δισ. ευρώ.[120] Η ελλιπής αξιοποίηση των ολυμπιακών ακινήτων, η διάψευση των προσδοκιών ότι η υπόθεση των Αγώνων θα ήταν

[118] Γιώργος Φλωρίδης Συνέντευξη στην Φώφη Γιωτάκη «'Οι Αγώνες μόλις άρχισαν'» *εφ.Έθνος*, 5 Σεπτεμβρίου 2004, σ.24.
[119]Το αποτύπωμα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην ελληνική οικονομία, *ό.π.*, σ.89, 112, 120.
[120]Χατζηγεωργίου Ά., «Ο Τιτανικός της Ολυμπιάδας», Εφ. *Ελευθεροτυπία*, 13.3.210, σ. 21, Δημητρομανωλάκης Ι.Γ., «Οι ευθύνες Σημίτη στον δημοσιονομικό εκτροχιασμό», Εφ. *Πρώτο Θέμα*, 2.5.2010, σ. 34.

η αιτία για μια νέα ώθηση στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας και η αποτυχία να καρπωθεί η ελληνική οικονομία τα μεταολυμπιακά οφέλη, συνόδευαν τις αναφορές αυτές.[121]

Τα σφάλματα της ολυμπιακής προετοιμασίας, στα οποία αναφερθήκαμε παραπάνω, των οποίων οι οικονομικές επιπτώσεις σε πολλές περιπτώσεις μεγεθύνθηκαν εξαιτίας της μεταολυμπιακής αβελτηρίας και εσωστρέφειας, δεν άργησαν να συνδέσουν τους Ολυμπιακούς Αγώνες με το οξύ ελληνικό δημοσιονομικό πρόβλημα. Η περιδίνηση της ελληνικής οικονομίας οδήγησε άλλωστε σε αντικρουόμενες εκτιμήσεις, ακόμα και από επίσημα χείλη, για το συνολικό κόστος των Αγώνων της Αθήνας. Τον Δεκέμβριο του 2011, ο Πρόεδρος της ΔΟΕ, Jacques Rogge, τροφοδότησε τη σχετική συζήτηση εντάσσοντας την ολυμπιακή διοργάνωση στις αιτίες του μεγεθυμένου δημοσίου χρέους.[122]

Ωστόσο αυτή δεν ήταν η μόνη αναφορά του Προέδρου της ΔΟΕ στα οικονομικά των Αγώνων της Αθήνας. Τον Ιούνιο του 2004, δύο μήνες πριν από την έναρξη των Αγώνων ο Jacques Rogge σε συνέντευξή του σε βελγική εφημερίδα, προεξοφλούσε ότι η Αθήνα θα είχε βαρύ οικονομικό κόστος από τους Ολυμπιακούς Αγώνες, αποποιούμενος μάλιστα κάθε σχετικής ευθύνης. Στην προσπάθειά του αυτή, έφθασε στο σημείο να υποστηρίξει ότι το κόστος του στεγάστρου Καλατράβα είχε φθάσει τα 200 εκ. ευρώ. Όμως η δαπάνη του στεγάστρου δεν ξεπερνούσε τα 55 εκ. ευρώ. Κυβερνητικοί παράγοντες εκτιμούσαν ότι η κατασκευή οποιουδήποτε στεγάστρου δεν επρόκειτο να στοιχήσει λιγότερα από 30 εκ. ευρώ και πως η διαφορά –από τα 55 εκ. ευρώ– των 25 εκ. ευρώ, προέκυψε εξαιτίας της ανάμειξης του διάσημου αρχιτέκτονα Σ.Καλατράβα, που προκρίθηκε ως επιλογή από την κυβέρνηση Σημίτη, στην κατεύθυνση του να υπάρξει ένα μεγάλο αρχιτεκτονικό έργο που θα ταυτιζόταν με τους Αγώνες. Ο Πρόεδρος της

---

[121]Βλ. χαρακτηριστικά τα δημοσιεύματα του αναλυτικού αφιερώματος της Εφ. *Ελευθεροτυπία,* Τζαναβάρα Χ., «Η μαύρη τρύπα του 2004», Καδδά, Δ., «23 εγκαταστάσεις χωρίς αξιόπιστο πρόγραμμα αξιοποίησης», «Ράλι καθόδου και στην τσέπη μας», «Αττική: Έχασε το στοίχημα για 12μηνο τουρισμό, 13.3.2010, σ. 22, 35-36.

[122]Η θέση του επί του ζητήματος ήταν η ακόλουθη: «Οι Ολυμπιακοί Αγώνες εδώ (σσ. Αθήνα 2004) δεν ήταν βραχυπρόθεσμη επένδυση, μόνο για τις δύο εβδομάδες των Αγώνων, αλλά ήταν και για τις επόμενες γενιές. Όλα όσα οικοδομήθηκαν αποτελούν μια επένδυση για το μέλλον... Ωστόσο, αν δει κανείς το εξωτερικό χρέος της Ελλάδας θα δει ότι ένα ποσοστό 2% με 3% οφείλεται στο κόστος των Αγώνων. Θα μπορούσαν να είχαν διεξαχθεί με πολύ χαμηλότερο κόστος, καθώς υπήρξαν καθυστερήσεις οι οποίες κατέστησαν, μετά, απαραίτητες τις διπλές βάρδιες που κόστισαν περισσότερο. Θα μπορούσαν να είχαν οργανωθεί καλύτερα, ιδιαιτέρως σε ότι αφορά το σχεδιασμό για τη μεταολυμπιακή χρήση των εγκαταστάσεων», Jacques Rogge, συνέντευξη στους Σπανέα Σπ. –Γεωργακόπουλο Γ., «Οι Ολυμπιακοί της Αθήνας επιδείνωσαν το χρέος», Εφ. *Η Καθημερινή*, 24-25.12.2011, σ. 29.

ΔΟΕ εμφανιζόταν, κάνοντας λόγο για 200 εκ. ευρώ, να συγχέει το κόστος του στεγάστρου, με την επιχείρηση συνολικής ανάπλασης της περιοχής του ΟΑΚΑ, που πράγματι είχε προϋπολογισθεί με το ποσό των 200 εκ. ευρώ.[123]

Η ΔΟΕ επιχειρώντας, αρχής γενομένης από τη διοργάνωση της Αθήνας, να εφαρμόσει τη νέα της πολιτική στο ζήτημα του κόστους των ολυμπιακών διοργανώσεων, απέστειλε μόλις στα τέλη του 2003 τις πρώτες συστάσεις της προς την ΟΕΟΑ «Αθήνα 2004». Οι εν λόγω συστάσεις για μείωση του κόστους των Αγώνων είχαν αποφασισθεί από ειδική επιτροπή που συστήθηκε κατόπιν εντολής του ίδιου του J. Rogge, με σκοπό να προτείνει λύσεις για έλεγχο του κόστους, του μεγέθους και της πολυπλοκότητας των Ολυμπιακών Αγώνων. Η περαιτέρω γιγάντωσή τους έθετε σε κίνδυνο την ίδια τη διοργάνωση και τη χρηματοδότησή της από χορηγούς και ραδιοτηλεοπτικούς δικαιούχους.[124]

Η όλη συζήτηση επαναφέρει το κρίσιμο ερώτημα, «οι Αγώνες για την πόλη και τη χώρα ή η χώρα και η πόλη για τους Αγώνες;».[125] Η επίσημη θέση της ΔΟΕ

---

[123] Σε δημοσίευμα της Εφ. *Τα Νέα*, τονίζονταν μεταξύ άλλων ότι η υπόδειξη του Rogge για «λιτές εγκαταστάσεις» δεν έμοιαζε πειστική καθώς έπειτα από τις αρχικές καθυστερήσεις που είχαν προκαλέσει την «κίτρινη κάρτα Σάμαρανκ», ακολούθησε πραγματική ομοβροντία πιεστικών αιτημάτων από τη ΔΟΕ προς την Αθήνα για την κατασκευή μεγάλων και ακριβών εγκαταστάσεων, ακόμη και για τα μη δημοφιλή αγωνίσματα, πράγμα που είχε ως συνέπεια την υπέρβαση των αρχικών προϋπολογισμών κατά 20 -30%. Ο Βενιζέλος, δήλωνε τότε: «γνωρίζω πολύ καλά ότι όλες οι απαιτήσεις για το μέγεθος των αθλητικών έργων προήλθαν από τις Διεθνείς Ομοσπονδίες σε συνεργασία με τη ΔΟΕ». Το συμπέρασμα ήταν ότι η ΔΟΕ δεν έτεινε χείρα βοηθείας στην Αθήνα, ούτως ώστε να σταματήσουν οι ασφυκτικές πιέσεις των Διεθνών Ομοσπονδιών, συντείνοντας στην ικανοποίηση των παράλογων σε αρκετές περιπτώσεις αιτημάτων τους. Η εφημερίδα συμπληρώνει το δημοσίευμά με αναλυτικό πίνακα, στον οποίο αντιπαραβάλλονται οι απαιτήσεις της ΔΟΕ για τις εγκαταστάσεις και με το τι τελικά έπραξε η Αθήνα. Έχει ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι η ΔΟΕ, μέσω των Διεθνών Αθλητικών Ομοσπονδιών της, ζητούσε την κατασκευή κεντρικού γηπέδου τέννις 12.000 θέσεων, με την Αθήνα τελικά να καταλήγει ύστερα από επτάμηνες διαπραγματεύσεις με την Παγκόσμια Ομοσπονδία Τέννις, στη λύση γηπέδου 9.300 θέσεων και ενός βοηθητικού 3.000 θέσεων, καθώς και δέκα ανοικτών γηπέδων συνολικού προϋπολογισμού 42 εκ. ευρώ. Ένα άλλο παράδειγμα είναι αυτό της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ιππασίας που ζητούσε το ιππικό κέντρο να διαθέτει 25.000 θέσεις, με την Αθήνα να προκρίνει τελικώς ως λύση γήπεδο 10.000 θέσεων. Εξάλλου η απαίτηση της ΔΟΕ για εγκατάσταση στέγης και στο ολυμπιακό κολυμβητήριο, κόστους 3 εκ. ευρώ δεν έγινε αποδεκτή από την ελληνική πλευρά, ενώ την ίδια κατάληξη είχε και η απαίτηση για επέκταση του Μετρό στο ΟΑΚΑ, Νταλιάνη Μ., «Οι Αθάνατοι "φούσκωσαν" το κόστος», Εφ.*Τα Νέα*, 10.6.2004, σ. 10-11.

[124] Καψή – Μπενέκη, *ό.π.*, σ. 151.

[125] Το κεντρικό αυτό θέμα και οι συνιστώσες του απασχόλησαν την συζήτηση στρογγυλής τραπέζης συνεδρίου του ΤΕΕ, στο οποίο κατέθεσαν τις απόψεις τους, προϊόν γνώσης και εμπειρίας, οι J. Acebillo για τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Βαρκελώνης, L. Nield για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Σίδνεϋ, Πέτρος Συναδινός για τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας και W. Tian για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Πεκίνο. Βλ. αναλυτικά, «Συζήτηση στρογγυλής τραπέζης», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος...*, ό.π., σ. 1-20. Εξάλλου, διαβάζουμε από τα ειδικά συμπεράσματα του συνεδρίου του ΤΕΕ, αναφορικά με κόστος των Αγώνων ότι, «όπως υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις από κάθε διοργανώτρια πόλη σχετικά με την οργανωτική δομή της δημόσιας διοίκησης, ομοίως υπάρχουν και

περιγράφεται σε έγγραφο της που στάλθηκε στη Διεθνή Διάσκεψη του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (ΤΕΕ) με αντικείμενο τον αντίκτυπο της διοργάνωσης των Αγώνων.[126] Ο Κώστας Σημίτης καταθέτοντας την εμπειρία του από την προετοιμασία των Αγώνων της Αθήνας, σημειώνει μεταξύ άλλων: «η ΔΟΕ μπορεί να μην επιθυμεί τη γιγάντωση των Αγώνων αλλά ουσιαστικά την προωθεί με τις αποφάσεις της».[127]

Σχετικά με τις παραπάνω διαπιστώσεις του Ζ.Ρόγκ περί του κόστους των Αγώνων της Αθήνας, ο διευθυντής μάρκετινγκ της ΔΟΕ, Μ.Πέϊν δεν έχει την ίδια άποψη. Συμφωνεί ότι οι Αγώνες υπήρξαν ο καταλύτης για την ολοκλήρωση έργων υποδομής που σε διαφορετική περίπτωση θα παρέμεναν απλά «το όνειρο του αρχιτέκτονα». Η δική του εκτίμηση για τα οικονομικά των Αγώνων του 2004, είναι ότι έγιναν σημαντικές επενδύσεις στην κατασκευή βασικών έργων υποδομής της ελληνικής πρωτεύουσας και των αθλητικών εγκαταστάσεων οι οποίες, όπως αναφέρει, ξεπέρασαν κατά 37% τον αρχικό προϋπολογισμό. Την υπέρβαση δεν την αποτιμά ως καταστρεπτική, εξετάζοντας την κλίμακα και τη φύση των προγραμμάτων, ενώ δεν παραλείπει να τονίσει τις οικονομικές επιπτώσεις που προέκυψαν για τη διοργάνωση της Αθήνας μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001, τονίζοντας, ότι οδήγησαν σε επιπρόσθετες δαπάνες ασφάλειας, μεγάλο μέρος των οποίων «απαιτήθηκε από μια νευρική διεθνή κοινότητα και το επιθετικό αμερικανικό λόμπι».[128]

διαφορετικές προσεγγίσεις σε σχέση με τον υπολογισμό του τελικού κόστους των Αγώνων... Σε κάθε περίπτωση, το κόστος των Ολυμπιακών Αγώνων είναι πολύ υψηλό και απλησίαστο για πολλές [ακόμα και ευημερούσες] πόλεις και χώρες. Όπως σημειώθηκε από τους περισσότερους ομιλητές, το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης ανήκει στη ΔΟΕ, που θεωρεί τους Ολυμπιακούς Αγώνες τη μεγαλύτερη αθλητική διοργάνωση του πλανήτη, μειώνοντας στο ελάχιστο τη διάσταση των Αγώνων ως εργαλείο για την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό της εκάστοτε διοργανώτριας πόλης. Ο γιγαντισμός των Ολυμπιακών Αγώνων, που σχετίζεται με τις απαιτήσεις της ΔΟΕ και των Διεθνών Ομοσπονδιών, αποτελούν ένα σημαντικό πρόβλημα για τις διοργανώσεις του μέλλοντος. Στο παραπάνω ενέχεται και ο κίνδυνος της μείωσης των πόλεων που θα έχουν τη δυνατότητα στο μέλλον να διοργανώσουν Ολυμπιακούς Αγώνες», Ομάδα Εργασίας του ΤΕΕ - Συναδινός Π., (εκπρόσωπος Ο.Ε.), «Κεφάλαιο Α΄ Συμπεράσματα Διημέρου», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο ....*, ό.π., σ. 3.

[126]Στο επίσημο αυτό έγγραφο ο μετασχηματισμός του ολυμπιακού γηπέδου μπάντμιντον της Αθήνας, όπως γράφεται χαρακτηριστικά, σε ένα ζωντανό πολυσύχναστο αστικό θεατρικό συγκρότημα, μαζί με ανάλογα παραδείγματα από τη διοργάνωση του Βανκούβερ 2010 και του Λονδίνου 2012, συνιστούν προσπάθειες μακροπρόσθεσμου οράματος και σχεδιασμού σύμφωνα με τις ανάγκες. Στο ίδιο έγγραφο, τονιζόταν ότι, «η οργάνωση ενός σημαντικού γεγονότος όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες και η κάλυψη από τα μέσα, μπορεί να ενεργήσει ως καταλύτης για την επιτάχυνση της εφαρμογής νέων πολεοδομικών σχεδίων ή για την επανέναρξη έργων που είχαν σταματήσει για πολιτικούς ή οικονομικούς λόγους», «Έγγραφο – επίσημη θέση της ΔΟΕ για την υποστήριξη της Διεθνούς Διάσκεψης "Ο αντίκτυπος της οργάνωσης των ολυμπιακών αγώνων"», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο …*, ό.π., σ. 1-2.

[127]Σημίτης, *Πολιτική για μια δημιουργική Ελλάδα 1996-2004*, *ό.π.*, σ. 448-449.

[128]Ο Πέϊν υπογραμμίζει πως τα έξοδα των Αγώνων της Αθήνας συνέβαλαν στην ετήσια αύξηση του ΑΕΠ κατά 4% για να καταλήξει: «η αποπληρωμή είναι ξεκάθαρη: Η Ελλάδα επαναπροσδιορίστηκε και ένα

Στην Έκθεσή του για το έτος 2003 ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος, Νίκος Γκαργκάνας, έκανε αναφορά στους στόχους που είχαν τεθεί για τον προϋπολογισμό του 2004, σύμφωνα με τον οποίο ο περιορισμός του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης επρόκειτο να κινηθεί στο 1,2% του ΑΕΠ, με απώτερο σκοπό την πλήρη εξάλειψή του το 2006. Στην Έκθεση αναφέρεται ότι μετά τις εξελίξεις του 2003, ήταν αναπόφευκτη η αναθεώρηση των στόχων του προϋπολογισμού του 2004. Σημείωνε ότι το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, έθετε ως στόχο την συγκράτηση του ελλείμματος οριακά κάτω από το 3%. Η αναθεώρηση αυτή οφειλόταν σε τρείς λόγους. Ο δεύτερος εξ αυτών αφορούσε σε «εκτιμήσεις για υψηλότερες δαπάνες συνδεόμενες με τους Ολυμπιακούς Αγώνες-ιδιαίτερα δαπάνες για την ασφάλεια των Αγώνων».[129]

Ακόμα και έτσι από κανένα επίσημο στοιχείο ή ανάλυση δεν φαίνεται να προκύπτει, ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες οδήγησαν σε μια μεγάλη επιβάρυνση των κρατικών δαπανών. Οι εκτιμώμενες παρεκκλίσεις του τελικού προϋπολογισμού για τους Αγώνες, κυμαίνονται μεταξύ 10% - 20%. Εάν μάλιστα σε αυτή την εξέλιξη συνυπολογίσουμε τη βελτίωση των δημοσιονομικών μεγεθών με κυριότερη αυτή της

μεγάλο μέρος της θρυμματισμένης υποδομής της ανοικοδομήθηκε. Ποιο άλλο γεγονός θα μπορούσε να πετύχει κάτι τέτοιο;». Εισερχόμενος σε μονοπάτια της διοργάνωσης της Αθήνας που γνώριζε άριστα, λόγω της θέσης που κατείχε κατά το παρελθόν, αναφέρεται στην επιτυχία της Ολυμπιακής εμπορικής στρατηγικής για τους Αγώνες του 2004. Υποστηρίζει, σχετικά ότι οι Αγώνες τους οποίους παρακολούθησαν 4 δις άνθρωποι σε όλο τον πλανήτη, έκαναν ρεκόρ τηλεθέασης και αναμεταδόσεων. Το NBC αύξησε το μερίδιο των τηλεθεατών του στις ώρες υψηλής τηλεθέασης κατά 14% σε σχέση με το Σίδνεϋ, Peyne, *ό.π.*, σ. 297-299. Η αναφορά του Peyne στην Αθήνα ως την πόλη που έδωσε στον κόσμο τους Ολυμπιακούς Αγώνες και σώθηκε με τη βοήθειά τους, μας δίνει την ευκαιρία να σημειώσουμε ακροθιγώς ότι η Ελλάδα υποστήριξε και προώθησε την ενίσχυση του θεσμού της Ολυμπιακής Εκεχειρίας. Το 2000 η ιδέα της Ολυμπιακής Εκεχειρίας περιλήφθηκε στη Διακήρυξη της Χιλιετίας του ΟΗΕ και το ίδιο έτος η ΔΟΕ σε συνεργασία με την ελληνική κυβέρνηση, ίδρυσαν το Διεθνές Κέντρο Ολυμπιακής Εκεχειρίας με έδρα την Ελλάδα, που παραμένει μέχρι σήμερα, βλ. Παπανδρέου Γ., Λαμπρινίδης Σ., «Ολυμπιακή Εκεχειρία: Μια αρχαία παράδοση για τη νέα χιλιετία», *Πρακτικά 44ης Διεθνούς Συνόδου Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας για Νέους Μετέχοντες (Αρχαία Ολυμπία 23 Μαΐου-6 Ιουνίου 2004)*, 2005, σ. 136-141).

[129] *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2003*, ό.π., σ.4 2. Το επόμενο έτος στην Έκθεσή του, ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος διαπίστωνε ότι η χαλάρωση της δημοσιονομικής πολιτικής ήταν εμφανής και στον κρατικό προϋπολογισμό αναφέροντας: «χωρίς να υποτιμάται το γεγονός ότι η δημοσιονομική διαχείριση του 2004 χαρακτηριζόταν από σημαντικές ιδιαιτερότητες, (Ολυμπιακοί Αγώνες, δημοσιονομική απογραφή και δύο εκλογικές αναμετρήσεις), οι οποίες συνέβαλαν στη διεύρυνση του ελλείμματος, ο κύριος όγκος της απόκλισης προήλθε από τάσεις στα έσοδα και στις δαπάνες, οι οποίες είχαν ήδη διαμορφωθεί από το 2003 και δεν αντιμετωπίστηκαν εγκαίρως... Χαρακτηριστικό της χαλάρωσης της δημοσιονομικής πολιτικής τη διετία 2003 – 2004 είναι και το γεγονός ότι, ενώ από το 1991 έως και το 2002 ο κρατικός προϋπολογισμός εμφάνιζε κάθε χρόνο πρωτογενές πλεόνασμα, το 2003 και το 2004 εμφάνισε πρωτογενές έλλειμμα ύψους 0,3% και 1,9% του ΑΕΠ αντίστοιχα, έναντι πρωτογενούς πλεονάσματος 2,7% το 2002» επισημαίνοντας: «οι λοιπές δαπάνες το 2004 σημείωσαν περιορισμένη αύξηση (2,2%) και διαμορφώθηκαν στα 2.448 εκ. ευρώ, ελαφρά κάτω από τη σχετική πρόβλεψη του προϋπολογισμού (2.472 εκ. ευρώ). Σημειώνεται ότι στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται δαπάνες που συνδέονται με την προετοιμασία και την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων, ύψους 140 εκ. ευρώ», *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2004*, *ό.π.*, σ. 243, 254.

μείωσης του δημοσίου χρέους, τότε οι εκτιμήσεις και οι δηλώσεις περί ανυπολόγιστου κόστους είναι μύθος.[130] Εξάλλου διαδεδομένη ήταν η άποψη μετά την επιτυχή ολοκλήρωση των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας, ότι η Ελλάδα όφειλε να προχωρήσει δυναμικά σε μια προσαρμογή της δημοσιονομικής της πολιτικής.[131]

Ωστόσο κατά την μεταολυμπιακή περίοδο παρατηρήθηκε ασθενές ενδιαφέρον για την εξακολούθηση της ολυμπιακής δυναμικής και γιατί όχι, όπως από πολλοί υποστήριζαν, της εμφύτευσής της στην ελληνική πραγματικότητα. Η δημόσια συζήτηση ταυτίστηκε μονοθεματικά με τη μεταολυμπιακή αξιοποίηση των εγκαταστάσεων, σα να ήταν το μόνο πράγμα που είχε κερδίσει η πόλη της Αθήνας, αλλά και η χώρα συνολικά από την διοργάνωση των Αγώνων. Και όχι μόνο αυτό. Η παρουσιαζόμενη αδυναμία εφαρμογής ενός αξιόπιστου σχεδίου για την εκμετάλλευση των ολυμπιακών εγκαταστάσεων είχε δυστυχώς ως συνέπεια, η χώρα που διοργάνωσε με επιτυχία ένα τέτοιο εγχείρημα να εμφανίζεται σχεδόν ανήμπορη να ανταποκριθεί στις μεταολυμπιακές απαιτήσεις.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι σχετικά με το ζήτημα της μεταολυμπιακής χρήσης και αξιοποίησης των Ολυμπιακών έργων είχε εκπονηθεί και

---

[130]Θέος, *Η οικονομική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004*, *ό.π.*, σ.3-4.

[131]Ο Σημίτης ανέφερε σχετικά, κατά την συζήτηση κύρωσης του κρατικού προϋπολογισμού του έτους 2004: «το τέλος των Ολυμπιακών Αγώνων σηματοδοτεί απλώς την ανακατανομή των εθνικών πόρων σε παραγωγικές επενδύσεις στις περιφέρειες, γιατί στόχος μας δεν είναι μόνο η επιτάχυνση της σύγκλισης, αλλά και η σύγκλιση των ελληνικών περιφερειών μέσα στην ίδια χώρα... Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτελούν μια σημαντική επένδυση για το μέλλον... Οι υποδομές και η τεχνογνωσία από την οργάνωση αποτελούν ένα σημαντικό κεφάλαιο το οποίο θα αποδώσει καρπούς μετά τους αγώνες», *Πρακτικά Βουλής,* Ι΄Περίοδος Προεδρευομένης Δημοκρατίας, Σύνοδος Δ΄, Συνεδρίαση ΝΓ΄, 22.12.2003, σ. 2710-2711. Οκτώ χρόνια μετά στο βιβλίο του, υπό τον άκρως δηλωτικό και για την πορεία εξέλιξης της ελληνικής οικονομίας, με τίτλο *Ο εκτροχιασμός,* διαβάζουμε ότι οι δαπάνες της Κυβέρνησης την περίοδο προετοιμασίας των Ολυμπιακών Αγώνων κυμαίνονταν στο 45% του ΑΕΠ, παρά τα αυξημένα έσοδα. Μάλιστα, ο μέσος όρος των δαπανών, από το 1990 μέχρι το 2007, ήταν περί το 44,6% του ΑΕΠ. Τα στοιχεία αυτά αντιπαραβάλλονται στο δεδομένο ότι στα τέλη του 2009 οι δαπάνες της κυβέρνησης είχαν φτάσει σε επίπεδο ρεκόρ, 53,2% του ΑΕΠ, και τα έσοδα είχαν πέσει στο επίπεδο του 1996, δηλαδή 37,8% του ΑΕΠ. Μια τέτοια διαφορά είχε να εμφανισθεί είκοσι χρόνια, ακυρώνοντας κατ' ουσίαν τη συνηθισμένη λύση της προσφυγής στον δανεισμό ο οποίος από μόνος του δεν ήταν πια λύση, Σημίτης, *Ο εκτροχιασμός*, Αθήνα, Πόλις, 2012, σ. 60. Επιγραμματικά και μόνο να αναφέρουμε ότι σύμφωνα με το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013 – 2016, οι δαπάνες της γενικής κυβέρνησης, ανέρχονται ως ποσοστό του ΑΕΠ κατ' έτος, ως εξής: 2012: 49,4%, 2013: 47,8%, 2014: 46,7%, 2015: 46%, 2016: 44,7%, Υπουργείο Οικονομικών, «Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013 – 2016», Ελληνική Δημοκρατία. Αθήνα, Οκτ. 2012, σ. 39. Δύο μόλις χρόνια μετά το 2004 επισημαίνονταν ότι, «Η ελληνική οικονομία είχε μεν μπει στο "χρυσό κλουβί" της ευρωζώνης, αλλά επί της ουσίας απειλούνταν από τότε με περιθωριοποίηση και μαρασμό, κινδύνευε, αυτή και οι πολίτες της, από μια κρίση διαρκείας και έπρεπε εγκαίρως να αναζητήσει αντίμετρα αναπτυξιακά πέραν των έργων των Ολυμπιακών Αγώνων, γιατί η επίδραση αυτών κάποια στιγμή θα τελείωνε και θα άφηνε πίσω της πληγές, ολόκληρες περιοχές δραστηριότητας ακάλυπτες», Καρακούσης, *Μετέωρη Χώρα, ό.π.,* σ. 375.

κατατεθεί καθυστερημένα για λογαριασμό της κυβέρνησης, σχετική μελέτη από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας το Νοέμβριο του 2003. Στη μελέτη είχαν διατυπωθεί ορισμένα χρήσιμα συμπεράσματα και γενικές προτάσεις για το μέλλον των ολυμπιακών εγκαταστάσεων μετά τους Αγώνες. Από τα πορίσματά της περιοριζόμαστε να αναφερθούμε στη χαμηλή αποτελεσματικότητα του τρόπου διαχείρισης των μεγάλων εγκαταστάσεων, ήδη από την προολυμπιακή περίοδο και στην εξάρτηση της λειτουργίας τους από τη συνεχή δημόσια επιχορήγηση.[132]

Στην πορεία διαπιστώθηκε από μελέτες, άρθρα και δημοσιεύματα υστέρηση στο σχεδιασμό και την εφαρμογή ολοκληρωμένου προγραμματισμού για τις ολυμπιακές εγκαταστάσεις.[133] Το ζήτημα της ολυμπιακής αξιοποίησης δεν αποτελούσε «άγνωστη γη». Η εμπειρία από προηγούμενες διοργανώσεις ήταν υπαρκτή και με μεθοδικότητα θα μπορούσε κανείς να ανατρέξει πριν τη λήξη των Ολυμπιακών Αγώνων, στα διδάγματα που είχαν προκύψει από αυτές. Άλλωστε είχε από πολύ νωρίς τονιστεί, ότι το σχέδιο της μεταολυμπιακής χρήσης συνιστά αναπόσπαστο τμήμα της διοργάνωσης και όχι μια συμπληρωματική διαδικασία.[134] Για το λόγο αυτό χρειαζόταν μια ευρύτερη συμφωνία

---

[132] *Τελική έκθεση*, «Μεταολυμπιακή αξιοποίηση των ολυμπιακών έργων. Δεύτερος άξονας: Πρόταση μεταολυμπιακής χρήσης των Ολυμπιακών έργων», Εργαστήριο Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Υπουργείο Πολιτισμού – Γενική Γραμματεία Ολυμπιακών Αγώνων, Νοέμ. 2003, σ. 22-24.

[133] Βλ. σχετικά, Χρυσολούρη Φρ. (επιμ.), «Αφιέρωμα: Ολυμπιακά κουφάρια», *περ. Αρχιτέκτονες*, τ.χ. 59, Σεπτ./Οκτ. 2006, σ. 50-78, «Αθήνα 2004. Τέσσερα χρόνια μετά: Ένας απολογισμός», Εφ. *Ελεύθερος Τύπος της Κυριακής*, *Ειδική έκδοση*, 10.8.2008, σ. 2-30, Τέλλογλου, *Η πόλη των Αγώνων*, ό.π., σ. 195-205, Pagoulatos, *The Politics of Privatisation,* ό.π., σ. 373, Kissoudi P., «Athens' Post – Olympic Aspirations and the Extent of their Realization», *The International Journal of the History of Sport*, Vol.27, No 16-18, Dec. 2010, σ. 2780-2797. Για το κόστος συντήρησης των εγκαταστάσεων μέσω συγκεκριμένης επιχειρηματολογίας, έχει σημειωθεί: «Η εξοικονόμηση δημόσιων πόρων που τάχα σπαταλιούνται για τη λειτουργία και συντήρηση αμιγών αθλητικών και λοιπά χρήσεων είναι παρωνυχίδα σε σύγκριση με το πακέτο των 28 δισ., για παράδειγμα, για τη στήριξη του χρηματοπιστωτικού τομέα ή τους πακτωλούς δισεκατομμυρίων που χαρίζονται στην ιδιωτική κερδοσκοπία μέσω των αναπτυξιακών νόμων, των ΕΣΠΑ, κ.λ.π.». Από τη συγκεκριμένη εισήγηση διαβάζουμε ότι το 2005 *Έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους* προσδιόριζε το κόστος αυτό σε 19.400.000 ευρώ ετησίως, Γρηγοριάδης, *Ο Προσανατολισμός της Αναπτυξιακής Πολιτικής και η Αξιοποίηση των Ολυμπιακών Ακινήτων*, ό.π., σ. 3,8.

[134] Συναδινός, *Οι επιπτώσεις της διοργάνωσης των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, ό.π., σ. 53-62. Ο Γιάννης Σγουρός έχει αναφερθεί στη διαμόρφωση του νέου μοντέλου διοργάνωσης των Αγώνων –από το Λος Άντζελες και έπειτα– το οποίο βασίζεται στη μεταβιβάσιμη αξία. Σύμφωνα μ` αυτή κάθε διοργανώτρια πόλη δεν ξεκινάει από μηδενική οργανωτική βάση, αλλά στηρίζεται στην κληρονομιά και την τεχνογνωσία των προηγούμενων ολυμπιακών διοργανώσεων. Η διαδικασία αυτή συστηματοποιήθηκε μετά τους Αγώνες του Σίδνεϋ με την υπογραφή μνημονίων μεταφοράς τεχνογνωσίας στην ΟΕΟΑ «Αθήνα 2004», Σγουρός, *Ομιλία Νομάρχη Αθηνών*, ό.π., σ.2. Στο πλαίσιο αυτής της πρακτικής η Αθήνα με τη λήξη των Αγώνων του 2004, συνόδευσε την παράδοση της σκυτάλης στο Πεκίνο –όπου και επρόκειτο να τελεστεί η επόμενη διοργάνωση– με τη συστηματική μεταφορά τεχνογνωσίας και εμπειριών, Σίμιτσεκ Μ., «Από την Αθήνα στο Πεκίνο: Οργάνωση και διαχείριση των Ολυμπιακών Αγώνων», *Πρακτικά 47ης Διεθνούς Συνόδου Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας για Νέους Μετέχοντες (Αρχαία Ολυμπία 19 Ιουνίου-3*

αποδεκτή από την κοινωνία. Βάρυνε ωστόσο η έλλειψη εμπειρίας στην αναζήτηση κοινών λύσεων σε ζητήματα, όπως ο βαθμός συμμετοχής του ελληνικού δημόσιου και των ιδιωτικών φορέων, (επενδυτών, τραπεζών), στη χρηματοδότηση της κατασκευής των ολυμπιακών έργων, η μεταβολή της χρήσης τους τη μεταολυμπιακή περίοδο, (αθλητική, εμπορική, πολιτιστική), και οι αναγκαίες και μη ολυμπιακές εγκαταστάσεις σε σχέση με την αναβάθμιση του περιβάλλοντος.

Η πορεία των πραγμάτων έδειξε ότι η αξιοποίηση των ολυμπιακών ακινήτων και της ολυμπιακής κληρονομιάς, έγινε αντιληπτή περίπου ως συμβατική υποχρέωση. Στο τέλος η εγκατάλειψη της ολυμπιακής δυναμικής και η καθυστέρηση ακόμα και της ανακοίνωσης των επίσημων οικονομικών στοιχείων των Αγώνων, επέτρεψαν τη γέννηση του μύθου περί της ύπαρξης αιτιώδους σχέσης των δαπανών των Ολυμπιακών Αγώνων και της οικονομικής κρίσης. Μήτρα αυτού του μύθου δείχνει να αποτελεί η απαξίωση που γνώρισαν πολλές από τις εγκαταστάσεις μετά τους Αγώνες. Έχει υποστηριχθεί, ότι οι σχετικές δημόσιες δαπάνες σε επίπεδο εθνικής οικονομίας, λειτούργησαν περισσότερο ως κατανάλωση παρά ως επενδύσεις. Η εγκατάλειψη μεγάλου αριθμού εγκαταστάσεων μετά τη λήξη των Αγώνων, η δαπάνη των οποίων υπολογίζεται ότι καλύπτει το 20% της επενδυτικής δαπάνης, εκτιμάται ότι απομείωσε το ΑΕΠ κατά περίπου 0,20%.[135]

Η μελέτη του ΙΟΒΕ για τη συνολική επίδραση των Αγώνων στην ελληνική οικονομία θέτει το ερώτημα, ποια θα ήταν η πορεία της, αν δεν είχαν γίνει οι Αγώνες. Στην περίπτωση αυτή η εξέταση των δημοσιονομικών μεταβλητών δείχνει ότι η σωρευτική μείωση του χρέους κατά την περίοδο 2000 – 2005 λόγω περιορισμού των δημόσιων επενδύσεων, θα ήταν 3,43% του ΑΕΠ και το ετήσιο επιθυμητό έλλειμμα στόχος ως ποσοστό του ΑΕΠ, θα ήταν οριακά βελτιωμένο. Σημειώνεται ότι στη μελέτη καθίσταται σαφές, ότι η συγκεκριμένη προσομοίωση εστιάζει αποκλειστικά στην επίδραση των δημοσίων επενδύσεων στο χρέος. Επομένως, όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά,

---

Ιουλίου 2007), 2009, σ. 184-192. Κρίνοντας πάντως από τα γεγονότα η Ελλάδα δεν κατάφερε να καταστήσει την ολυμπιακή τεχνογνωσία ισχυρό συγκριτικό της πλεονέκτημα, καθώς περιορίστηκε να την εκλάβει περισσότερο τυπικά, στα όρια μιας συμβατικής υποχρέωσης, (Transfer Of Knowledge – TOK). Η ολυμπιακή τεχνογνωσία, δηλαδή το εμπειρικό απόσταγμα από την επτάχρονη οργανωτική προετοιμασία και τέλεση των Αγώνων του 2004, θα μπορούσε να αποτελέσει ένα πλήρως αξιοποιήσιμο πεδίο δράσης εκ μέρους της επίσημης πολιτείας και των φορέων της, σε μια σειρά οικονομικών δράσεων –όχι αυστηρά αθλητικού χαρακτήρα– με πρόδηλα οικονομικά οφέλη.

[135]Το αποτύπωμα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην ελληνική οικονομία, *ό.π.*, σ. 90, 120.

«αν ληφθεί υπόψη ότι οι δημόσιες επενδύσεις συνέβαλαν στην άνοδο του ΑΕΠ κατά 1% έναντι 2,5% του συνόλου των Ολυμπιακών παρεμβάσεων, τότε γίνεται φανερό ότι οι πρόσθετοι φόροι που αντιστοιχούν στο πρόσθετο ΑΕΠ εξισορροπούν σχεδόν πλήρως το χρέος που δημιούργησαν οι πρόσθετες δημόσιες δαπάνες».[136]

Εάν σε αυτά τα στοιχεία συνεκτιμηθούν και τα οικονομικά οφέλη που προέκυψαν από τη διοργάνωσή τους, όπως αναφέρθηκε στη σχετική ενότητα, τότε μπορεί να ειπωθεί, ότι η δαπάνη των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας απέφερε, μετρήσιμα και μη οφέλη, καταγράφοντας συνολικά θετικό πρόσημο, ως οικονομικό εγχείρημα.

Συμπέρασμα

Στην εισαγωγή της μελέτης μας είχαμε θέσει ορισμένα ερωτήματα, ώστε να προσεγγίσουμε πληρέστερα το αντικείμενό της. Μια πρώτη διαπίστωση είναι ότι η ολυμπιακή διοργάνωση έχει πολλές και διαφορετικές πτυχές, οι οποίες χρειάζονται να εξετασθούν συνολικά, ώστε να σχηματισθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα, για το ισοζύγιο κόστους και οφέλους των Αγώνων.

Από την εξέταση των επίσημων στοιχείων για τα οικονομικά των Αγώνων του 2004, (βλ. παράρτημα, πίν. 1), προκύπτει ότι οι αναφορές περί ανυπολόγιστου κόστους, αγγίζουν περισσότερο το μύθο, παρά την πραγματικότητα, παραβλέποντας πρωτίστως, ότι ο προϋπολογισμός τους τροφοδοτήθηκε από τρείς πηγές: από τον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων, τον τακτικό προϋπολογισμό και τέλος τον προϋπολογισμό της «Αθήνα 2004». Ο τελευταίος καλύπτοντας το οργανωτικό κόστος και έχοντας έσοδα από πολλαπλές πηγές, (τηλεοπτικά δικαιώματα, χορηγίες, εισιτήρια κ.λ.π.), εμφανίζεται ισοσκελισμένος. Σε ότι αφορά τον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων, το ποσό που διατέθηκε για την κάλυψη των ολυμπιακών δαπανών υπήρξε προσδιορισμένο και δεν επιδέχεται, όπως και ο οργανωτικός, αμφισβήτηση.

Ο τακτικός προϋπολογισμός ήταν εκείνος που εξυπηρέτησε τις έκτακτες δαπάνες της προετοιμασίας τους. Οι αποκλίσεις αυτές από τις αρχικές εκτιμήσεις δεν προκλήθηκαν αναίτια. Πολλοί λόγοι οδήγησαν σε μικρές ή και μεγάλες παρεκκλίσεις από το Φάκελο Υποψηφιότητας, όπως άλλωστε έχει συμβεί και σε άλλες διοργανώτριες πόλεις στο παρελθόν. Ακόμα όμως και με αυτά τα δεδομένα, ο προϋπολογισμός των

---

[136] *Στο ίδιο*, σ. 106-108.

Αγώνων του 2004, συναθροίζοντας τις δαπάνες των παραπάνω προϋπολογισμών, δεν υπερβαίνει τα 8,5 δισ. ευρώ, ενώ στο ποσό αυτό εντάσσονται και έργα μη σχετιζόμενα με τις υποχρεώσεις διεξαγωγής τους. Από το συνολικό κονδύλι των δαπανών για τους Αγώνες, το 1,2 δισ. ευρώ, σύμφωνα με τα στοιχεία που ανακοίνωσε ο Υπουργός Οικονομίας το Νοέμβριο του 2004, δεν είχε ακόμη εξοφληθεί, επιβαρύνοντας τους προϋπολογισμούς των επόμενων ετών.[137]

Δύσκολα λοιπόν μπορεί κανείς να αποδεχθεί την άποψη, ότι 1,2 δισ. ευρώ ευθύνονται για την κατακρήμνιση της ελληνικής οικονομίας. Οι Αγώνες άσκησαν θετική επίδραση στο οικονομικό περιβάλλον σε φάση ανοδικών αναπτυξιακών ρυθμών, όπου το δημόσιο χρέος έβαινε μειούμενο. Το χρονικό δε όριο της επίδρασής τους ήταν γνωστό, όπως επίσης ήταν πασίγνωστο, ότι με τη λήξη των Αγώνων, η Ελλάδα είχε ενισχυμένη διεθνή αξιοπιστία ως μια χώρα, η οποία είχε διοργανώσει άψογα ένα πολυσύνθετο διεθνές γεγονός.

Από κάθε άποψη οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 δε ζημίωσαν τη χώρα. Το ύψος του συνολικού τους προϋπολογισμού, (budget), θα μπορούσε υπό μια σειρά αποκλεισμών και προϋποθέσεων να είναι μικρότερο. Από την άλλη τα οφέλη από τη φιλοξενία της διοργάνωσης, εξεταζόμενα σε μακροοικονομική κλίμακα, αποκάλυψαν αναπτυξιακές ευκαιρίες. Οι διαπιστώσεις αυτές δε δικαιολογούν εκτιμήσεις που κάνουν λόγο για αβάσταχτο οικονομικό φορτίο, μεταθέτοντας δαπάνες στη διοργάνωση, οι οποίες δεν έχουν σχέση με αυτή. Με τέτοιου είδους συνυπολογισμούς, αρκετούς άστοχους συμψηφισμούς και παρανοήσεις, δημιουργήθηκε στην κοινωνία η εντύπωση, ότι οι Αγώνες ευθύνονται για το υπέρογκο δημόσιο χρέος. Η ανάλυση των επιδράσεών τους, μόνο ως προς το σκέλος των δαπανών είναι τουλάχιστον μυωπική, εάν περιορίζεται στην παράθεση ενός και μόνο αριθμητικού αποτελέσματος, παραγνωρίζοντας τα υλικά και άυλα οφέλη τους. Ποιος μπορεί να ισχυρισθεί σοβαρά ότι η επιρροή των Αγώνων σταματά ή ανακόπτεται με τη τελετή λήξης τους; Είναι μια επένδυση η οποία αποφέρει καρπούς προϊόντος του χρόνου.

Ο σκεπτόμενος πολίτης κρίνοντας υπερβολικό το ύψος του ολυμπιακού προϋπολογισμού, δεν μπορεί να μην προβληματίζεται από τη δημοσίευση των στοιχείων που δείχνουν, ότι η ζημιά στα ασφαλιστικά ταμεία από τους «συνταξιούχους –

[137] Χρυσολωρά – Νταλιάνη, *ό.π.*, σ. 42.

φαντάσματα», έφθασε να αγγίζει τα 5 δισ. ευρώ.[138] Ή ακόμα δεν μπορεί να μην αισθάνεται ενόχληση, όταν το κόστος της γραφειοκρατίας στην Ελλάδα φθάνει τα 14 δισ. ευρώ σε ετήσια βάση ή το 6,8% του ΑΕΠ, όταν ο κοινοτικός μέσος όρος δεν υπερβαίνει το 3,5%.[139]

Τα παραπάνω στοιχεία συνιστούν βαρύ κόστος για την ελληνική κοινωνία. Δεν μπορεί ως εκ τούτου, με τον ίδιο τρόπο να αναλύονται και οι Αγώνες, οι οποίοι εμφανίστηκαν ως μία διαχρονική επένδυση και παρά τα λάθη της προολυμπιακής και μεταολυμπιακής περιόδου, μόνο ως επένδυση μπορούν να εκληφθούν ακόμη και σήμερα. Στο ερώτημα, εάν η Αθήνα έχει χάσει την ολυμπιακή της λάμψη, η απάντηση δεν μπορεί να είναι άλλη, από αυτή που δόθηκε απόν Πέτρο Συναδινό σε συνέντευξή του: «το κρύσταλλο της Αθήνας θάμπωσε, αλλά δεν ράγισε».[140]

Εάν παρόλα αυτά επιμένει κανείς, ότι οι Αγώνες πρέπει να προσεγγίζονται αποκλειστικά ως δαπάνη, θα μπορούσε αντίστοιχα να ισχυρισθεί κάποιος άλλος, πως και η κατασκευή της γέφυρας *Χαρίλαος Τρικούπης* του Ρίου – Αντιρρίου, συνιστά και αυτή με τη σειρά της μια υπόθεση κόστους. Ο ισχυρισμός εδράζεται στο γεγονός της απουσίας έως σήμερα ενός σύγχρονου οδικού ή και σιδηροδρομικού δικτύου που να συνδέεται, από και προς τη γέφυρα. Όταν εγκαινιάσθηκε τον Αύγουστο του 2004, λίγο πριν από τους Αγώνες, το σύγχρονο αυτό κατασκευαστικό επίτευγμα, ουδείς μπορούσε να φαντασθεί ότι μερικά χρόνια μετά οι οδικοί άξονες που οδηγούν σε αυτό θα εξακολουθούσαν να βρίσκονται στη φάση της εκτέλεσης των κατασκευαστικών έργων, τόσο στην εθνική οδό Κορίνθου – Πατρών, όσο και στην Ιονία Οδό. Εξαιτίας αυτής εξέλιξης σε συνδυασμό με το υψηλό κόστος των διοδίων, δείχνουν να ακυρώνονται τα οφέλη από την υλοποίηση ενός κορυφαίου έργου, όπως η ζεύξη Ρίου – Αντιρρίου.

Είναι βέβαιο ότι από την παραδοξολογία της ελληνικής πραγματικότητας μπορεί κανείς να αλιεύσει παρόμοια παραδείγματα, αντίστοιχα με τα παραπάνω. Το ερώτημα

---

[138] Γεωργάκης Η., «5 δισ. ευρώ ζημιά από τους συνταξιούχους – φαντάσματα», *www.tanea.gr*, 3.1.2013.

[139] «14 δισ.ευρώ τον χρόνο κοστίζει η γραφειοκρατία στην Ελλάδα», *www.tanea.gr*, 4.12.2012.

[140] Συναδινός, συνέντευξη στη Νταλιάνη Μ., «Η Αθήνα θάμπωσε, αλλά δεν ράγισε», Εφ. *Τα Νέα*, 8.9.2006, σ. 18. Ο Κώστας Μπακούρης διευθύνων σύμβουλος της «Αθήνα 2004» κατά την πρώτη φάση της προετοιμασίας (1998 – 2000) καταγράφοντας την εμπειρία του, σημειώνει ότι η λάμψη της Ολυμπιάδας του 2004 έχει ξεθωριάσει και η εθνική ανάταση που τη συνόδευε εξανεμίστηκε υπό την πίεση της κρίσης. Υποστηρίζει ωστόσο για την σηματοδότηση της δέκα χρόνια μετά: «η Ολυμπιάδα 2004 είναι το ανεξίτηλο σύμβολο μιας αγωνιστικής προσπάθειας που εγκαταλείφθηκε μεσοστρατίς», προτρέποντας, «να τη δούμε και ως σύμβολο μιας εθνικής πρόκλησης που παραμένει ανοικτή», Μπακούρης, *Αθήνα 2004. Ο ακήρυκτος πόλεμος*, Αθήνα, Παπαδόπουλος, 2014, σ. 142-143.

όμως που τίθεται αναπόφευκτα είναι το εξής: «ενοχλούν τα οικονομικά των Ολυμπιακών Αγώνων, ενώ οι περιττές, έως ενοχλητικές σε πολλές περιπτώσεις, ανώφελες δημόσιες δαπάνες επιβραβεύονται;». Δεν πρόκειται για μια προσπάθεια αδόκιμου συμψηφισμού, αλλά για μια απόπειρα ψυχραιμότερης προσέγγισης των πραγμάτων. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες φέρουν όλα τα χαρακτηριστικά μιας δημόσιας επένδυσης, ενώ οι αναίτιες δημόσιες δαπάνες, οι οποίες σε κάποιες περιπτώσεις ξεπερνούν ακόμη και σε απόλυτα μεγέθη τον συνολικό προϋπολογισμό των Αγώνων, εξυπηρετούν κυρίως συμφέροντα συντεχνιακού τύπου. Είναι ευδιάκριτο ότι στην πορεία ανόρθωσης της χώρας, οφείλει να εξεταστεί και το κρίσιμο ζήτημα των δυσδιάκριτων ορίων μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού σκοπού. Πρόκειται ίσως για τη μεγαλύτερη πολιτική πρόκληση των επόμενων ετών.

Με την παρούσα μονογραφία επιχειρήθηκε να καταγραφούν τα οφέλη από τους Αγώνες για την ελληνική οικονομία και κοινωνία. Η παρουσίαση κατέδειξε ότι οι Αγώνες εισχώρησαν σε πολλούς τομείς της οικονομίας, ευνοώντας τη διεύρυνση του κύκλου των εργασιών τους. Ο αντίκτυπος της κεφαλαιακής δυναμικής τους υπήρξε, με πολλές διαβαθμίσεις ανά κλάδο, αντιληπτός στην οικονομία, ώστε μπορεί κανείς να ισχυρισθεί, ότι παραπέμπει στο πείραμα των συγκοινωνούντων δοχείων. Οι Αγώνες επηρέασαν και επηρεάστηκαν από την οικονομία. Τα ολυμπιακά κονδύλια ή εκείνα που διατέθηκαν σε έργα και δράσεις που δρομολογήθηκαν με αφορμή τη τέλεσή τους, κατευθύνθηκαν με διάφορους τρόπους στην οικονομία της χώρας, της οποίας το ΑΕΠ μεγεθύνθηκε εξαιτίας τους και οι ρυθμοί ανάπτυξης σε περίοδο διεθνούς ύφεσης, διατηρήθηκαν σε υψηλά επίπεδα. Παρ' όλα αυτά από την ανασκόπηση των πηγών διακρίνεται σύγχυση, όσον αφορά τα έργα που αντιστοιχούν στις ανάγκες των Αγώνων. Στην παρούσα μελέτη καταδείχθηκε με τον εμφατικό τρόπο, ότι ολυμπιακά έργα θεωρούνται εκείνα, τα οποία είναι υποχρεωτικά για τη διεξαγωγή των Αγώνων. Η δρομολόγηση, επιτάχυνση ή συμπερίληψη άλλων έργων με αφορμή τους Αγώνες, ήταν ζήτημα πολιτικής απόφασης, όπως συνέβη για παράδειγμα με το πρόγραμμα «Ελλάδα 2004».

Εξάλλου περιπτώσεις απώλειας κέρδους από την υπόθεση των Αγώνων μπορεί κανείς να εντοπίσει, τόσο στην προολυμπιακή όσο και στη μεταολυμπιακή περίοδο. Στην προολυμπιακή περίοδο εγκαταλείφθηκαν ορισμένες αρχικές επιλογές του Φακέλου Υποψηφιότητας, με περισσότερο εμφανή αυτή των ολυμπιακών εγκαταστάσεων

προσωρινού χαρακτήρα. Επίσης η υπόθεση του στεγάστρου του Ολυμπιακού Σταδίου της Αθήνας, αδίκησε άλλα τμήματα της προετοιμασίας, πολύ λιγότερο δαπανηρά και περισσότερο ωφέλιμα για την κοινωνία και δημιούργησε σοβαρές αμφιβολίες για την πρωτοτυπία του έργου, το κόστος και τη δυνατότητα έγκαιρης παράδοσής του πριν από την έναρξη των Αγώνων

Στη μεταολυμπιακή περίοδο «απώλεια κέρδους» από τους Αγώνες, θεωρείται η αποτυχημένη εφαρμογή ενός αποτελεσματικού πλάνου αξιοποίησης. Σ' αυτή την αποτυχία εδράζεται και ο προβληματισμός για το τελικό κόστος των Αγώνων. Είναι όμως αναγκαίο να ειπωθεί, ότι διαφορετικά εισπράττει τη δαπάνη των Αγώνων μια μεγάλη χώρα, απ' ότι μια μικρή. Η Ελλάδα που υπάγεται στη δεύτερη κατηγορία, μπορούσε να τη μετατρέψει την επιτυχή φιλοξενία της ολυμπιακής διοργάνωσης σε βασικό εργαλείο της αναπτυξιακής πολιτικής της. Η τοποθέτηση του «κεφαλαίου» των Αγώνων στον επιτελικό σχεδιασμό χάραξής της, αποδείχθηκε ωστόσο, πως δεν ήταν αυτονόητη.

Από την εξέλιξη των πραγμάτων διαφάνηκε, ότι ελάχιστοι ήταν εκείνοι που πράγματι είχαν αντιληφθεί τους Αγώνες ως επένδυση. Η μεγάλη πλειοψηφία των ιθυνόντων και στις τρείς φάσεις του εγχειρήματος, τους αντιμετώπιζε ως περιστασιακό γεγονός, στο οποίο η χώρα έπρεπε να βγει ασπροπρόσωπη». Συνεπώς το ζήτημα του κόστους των Αγώνων εξαρτάται από ποια οπτική γωνία το αντιλαμβάνεται κανείς. Εάν το τοποθετεί σε σχέση με τα άμεσα και μεσο – μακροπρόθεσμα οφέλη, ή το εξετάζει ως ένα ολιγοήμερο διεθνές γεγονός, το οποίο οφείλει να διεκπεραιώσει μια διοργανώτρια πόλη.

Με την ψυχραιμία που προσφέρει η απόσταση από την περίοδο των Αγώνων, μπορεί κανείς να υποστηρίξει βάσιμα, ότι η πρόσδεση της υπόθεσης της ολυμπιακής διοργάνωσης στο κρατικό μοντέλο λειτουργίας, αναπαρήγαγε σε πολλές περιπτώσεις τις στρεβλώσεις και τις υστερήσεις του. Χρειάζεται να υπογραμμισθεί, ότι η προσαρμογή της ολυμπιακής προετοιμασίας στις κρατικές δομές δεν υπήρξε εύκολη, καθώς έπρεπε να ξεπεραστούν μια σειρά από νομικά προσκόμματα, οργανωτικές αγκυλώσεις και παρωχημένες αντιλήψεις, όπως για παράδειγμα της δαιμονοποίησης της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα σε μεγάλα κατασκευαστικά έργα. Αναφορικά με τα τελευταία δε μπορεί να παραβλεφθεί, ότι η υλοποίησή τους όφειλε να κινηθεί εντός των συγκεκριμένων πλαισίων της ελληνικής κατασκευαστικής αγοράς. Συνοψίζοντας σημειώνουμε ότι τόσο

οι άστοχες επιλογές ως προς τον χαρακτήρα των ολυμπιακών αθλητικών εγκαταστάσεων, όσο και οι αστάθμητοι εξωτερικοί παράγοντες, (π.χ. τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου), είχαν ως αποτέλεσμα τη λήψη έκτακτων αποφάσεων με αναπόφευκτες επιπτώσεις στο τελικό ύψος του προϋπολογισμού των Αγώνων της Αθήνας.

Εντούτοις η ολυμπιακή δαπάνη, που είχε το χαρακτήρα επένδυσης, μόνο υπέρογκη δε μπορεί να χαρακτηριστεί, αφού αρκετά από τα οφέλη που προέκυψαν από αυτή, τα καρπώθηκε άμεσα ή έμμεσα η οικονομία και η κοινωνία. Εάν μάλιστα η άποψη αυτή εμπεδωνόταν κατά την προολυμπιακή και μεταολυμπιακή περίοδο, τότε οι πιθανότητες να μπορούσαν να απολαύσουν συνολικά τα οφέλη της επιτυχούς ολυμπιακής διοργάνωσης η ελληνική οικονομία και κοινωνία, θα ήταν πολύ περισσότερες. Η επιτυχία τους ήταν η βασική προϋπόθεση, ώστε να ενθαρρυνθούν και να κινητοποιηθούν επενδυτικά κεφάλαια προς την Ελλάδα μετά τη λήξη τους. Πολλοί τότε επαναπαύτηκαν θεωρώντας, ότι εφόσον «οργανώσαμε επιτυχείς Αγώνες» τούτο αρκεί από μόνο του να καταστήσει τη χώρα «επενδυτικό παράδεισο».

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες κατά την άποψή μας προσέφεραν πρωτίστως ευκαιρίες στη χώρα. Ορισμένες έγιναν αντιληπτές και αξιοποιήθηκαν, άλλες παραβλέφθηκαν και μερικές αγνοήθηκαν επιδεικτικά. Αυτό που προσφέρει ως γνώση το παράδειγμα των Αγώνων, είναι πως η εκτέλεση του οικονομικού τους προϋπολογισμού κινούνταν εντός αμετάθετων χρονικων ορίων, ενώ τα οφέλη τους θα προέκυπταν σε βάθος χρόνου. Από τον συνεξέταση των επίσημων απολογιστικών οικονομικών στοιχείων των Αγώνων του 2004 και των επιπτώσεων τους σε μια σειρά από τομείς, συνάγεται ότι η δαπάνη τους έχει δεν έχει επαρκώς αποσβεστεί. Οι εσφαλμένες επιλογές της επτάχρονης περιόδου προετοιμασίας, η μεταολυμπιακή ακινησία, κυρίως η άγνοια για τη φύση και το χαρακτήρα του εγχειρήματος και η αδιαφορία, φέρουν μερίδιο στο ότι η δαπάνη αυτή έχει χάσει οριστικά την προοπτική μιας ολοκληρωτικής απόσβεσης.

Συζήτηση

Από την εξέταση των διατιθέμενων επίσημων στοιχείων δε δικαιολογείται η άποψη ότι οι Αγώνες της Αθήνας κατακρήμνισαν οικονομικά τη χώρα. Η προετοιμασία και η οργάνωση τους συνέπεσε με μια ευδόκιμη αναπτυξιακά περίοδο, η οποία σφραγίζεται

από την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ. Η ελληνική οικονομία παρουσίαζε από τους πιο υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε περίοδο διεθνούς ύφεσης. Το ίδιο διάστημα οι υψηλές ολυμπιακές απαιτήσεις δοκίμαζαν τις δυνατότητες της χώρας να ανταποκριθεί σε ένα απαιτητικό και πολύπλοκο εγχείρημα. Τη διεθνή αναγνώριση της επιτυχία τους ωστόσο ακολούθησε μια βιαστική εγκατάλειψη της δυναμικής τους. Αργότερα, όταν πια είχε παγιωθεί η εικόνα της μεταολυμπιακής ακινησίας, επικράτησε έντονος σκεπτικισμός για τη σκοπιμότητα ανάληψης της διοργάνωσης.

Με το ξέσπασμα της δημοσιονομικής κρίσης και τον καθημερινό εθισμό των πολιτών σε αναφορές δισεκατομμυρίων ευρώ, η όλη συζήτηση παρεκτράπηκε και οι αναφορές σε οικονομική καταστροφή λόγω του κόστους τους πλήθαιναν. Αυτό υπήρξε ένα καίριο χτύπημα προς ένα κοινό επίτευγμα, το οποίο η ανέξοδη κομματική ρητορική ουδέποτε αποδέχθηκε στην πράξη ως τέτοιο. Η πρακτική της απαξίωσής τους μοιάζει ανώφελη, στρέφοντας την κοινωνία προς την αποδεδειγμένα επικίνδυνη επιλογή άσπρου – μαύρου. Η ελληνική εμπειρία έχει ιστορικά δείξει ότι η επικράτησή της, παράγει ασάφειες και αντιφατικές εκδοχές, συσκοτίζοντας την αλήθεια και το κυριότερο εμποδίζοντας την ανεύρεση των αιτιών που οδήγησαν σε λάθη και αστοχίες. Το παράδειγμα των Αγώνων είναι χρήσιμο και ως προς αυτό: αποκαλύπτει το βαρύνοντα ρόλο του ανθρώπινου δυναμικού μιας κοινωνίας στο να μπορέσει να επιτύχει την υλοποίηση ενός τόσο δύσκολου εγχειρήματος.

Οι Αγώνες του 2004 ανέδειξαν τη ζωηρή κίνηση μιας «παράλληλης» Ελλάδας που είναι σε θέση να ανταποκριθεί στις πολύπλευρες προκλήσεις του μεγαλύτερου αθλητικού γεγονότος του πλανήτη. Οι θετικές επιπτώσεις τους εντοπίστηκαν μεταξύ άλλων που έχουν αναφερθεί, στους τομείς της απασχόλησης, της εξειδίκευσης του ανθρώπινου δυναμικού σε κλάδους, όπως της πληροφορικής, των ΜΜΕ, της οργάνωσης και της διοίκησης επιχειρήσεων, ενώ αναγνωρίστηκαν ως εξωγενής παράγοντας με συμβολή στην οικονομική ανάκαμψη της περιόδου. Άλλωστε η επιβράδυνση στο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ που παρατηρήθηκε αμέσως μετά τους Αγώνες, αποδεικνύει τη συμβολή αυτή.

Πολλοί είναι αυτοί που πιστεύουν και έχουν υποστηρίξει δημόσια την άποψη, ότι η εμπειρία των Αγώνων της Αθήνας μπορεί να λειτουργήσει ενθαρρυντικά στη συγκυρία της οικονομικής κρίσης. Καταδεικνύει τις πολλές και αναξιοποίητες δυνατότητες της Ελλάδας, κυρίως σε ανθρώπινο δυναμικό, οι οποίες μπορούν να ενεργοποιηθούν στην

κατεύθυνση μιας κοινής δημιουργικής προοπτικής. Από την οπτική αυτή είναι άδικο για όσους με τον έναν ή τον άλλον τρόπο συνέβαλαν στην επιτυχία των Αγώνων του 2004, με πρώτους τους 45.000 εθελοντές, νέους στην πλειοψηφία τους, να λησμονούνται ή και να παραγνωρίζονται τα ολυμπιακά επιτεύγματα.

Η Ελλάδα την περίοδο 1997 – 2004 βρέθηκε στο επίκεντρο του διεθνούς ενδιαφέροντος, ειδικότερα μετά το 2000, με αφορμή την προετοιμασία τέλεσης των Αγώνων του 2004. Η ΔΟΕ επιτηρούσε με μεγάλη αυστηρότητα τους ρυθμούς προόδου της ελληνικής προετοιμασίας σε τακτά διαστήματα. Σύμφωνα με τους όρους σύμβασης της Φιλοξενούσας Πόλης, (Host City Contract), είχε περιθώρια κίνησης εντός του δεσμευτικού πλαισίου των ολυμπιακών κανόνων και απαιτήσεων. Η Ελλάδα καλείται πάλι εντός συγκεκριμένων ορίων να αντικαταστήσει το αναπτυξιακό της πρότυπο, μεταβάλλοντας δομές που τεκμηριωμένα απέτυχαν. Η προσπάθεια πάλι διεξάγεται με χρονοδιαγράμματα και αξιολογήσεις. Όπως συνέβη και στους Αγώνες της Αθήνας. Η εμπειρία τους λοιπόν μπορεί να χρησιμεύσει στις παρούσες συνθήκες και να αποδειχθεί το πολυτιμότερο κομμάτι της κληρονομιάς τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι η διοργάνωση των Αγώνων του 2012 στο Λονδίνο, συντέλεσε ώστε να εξέλθει η Βρετανία από την οικονομική ύφεση. Τα θετικά αυτά νέα έπονταν της δημοσιοποίησης από τη βρετανική κυβέρνηση των οικονομικών στοιχείων του Αγώνων του Λονδίνου, σύμφωνα με τα οποία η δαπάνη τους ανερχόταν σε 377 εκ. λίρες, (603 εκ. δολάρια/463 εκ. ευρώ,) κάτω από τον προϋπολογισμό τους. Οι προβλέψεις για το συνολικό κόστος των Αγώνων του Λονδίνου ήταν 8.921 δις. λίρες, (14.26 δισ. δολάρια/10.96 δισ. ευρώ), πράγμα που μεταφράζεται σε εξοικονόμηση 377 εκ. λιρών, (603 εκ. δολαρίων/463 εκ.ευρώ), αφού ο προϋπολογισμός που είχε ανακοινωθεί το 2007, προσδιοριζόταν στα 9.298 δισ. λίρες, (14.87 δισ. δολάρια/11.43 δισ. ευρώ). Στο ποσό αυτό οι Βρετανοί δεν αθροίζουν και της ΟΕΟΑ «Λονδίνο 2012», της οποίας ο προϋπολογισμός υπήρξε ισοσκελισμένος.[141] Το

---

[141]Σε πρόσφατο ηλεκτρονικό άρθρο αναφέρεται ότι οι Ολυμπιακοί και Παραολυμπιακοί Αγώνες του 2012 βοήθησαν, ώστε η Βρετανία να εξέλθει από την πιο βαθιά ύφεση μετά τον Β΄Παγκόσμιο Πόλεμο. Σύμφωνα με στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας από τον Ιούλιο έως τον Σεπτέμβριο του 2012, περίοδο τέλεσης των Αγώνων η οικονομία της χώρας αναπτύχθηκε κατά 1%. Η εξέλιξη αυτή αποτέλεσε το καλύτερο σημάδι ανάπτυξης τα τελευταία 5 χρόνια. Από αυτό το 1% οι πωλήσεις εισιτηρίων από τους Ολυμπιακούς και Παραολυμπιακούς Αγώνες, συνεισέφεραν το 0,2%. Ο πρωθυπουργός David Cameron, ανέφερε: «Έχουμε ακόμα μακρύ δρόμο να διανύσουμε και υπάρχουν ακόμα δυσκολίες μπροστά, αλλά νομίζω ότι αυτά τα στοιχεία δείχνουν ότι βρισκόμαστε στο σωστό μονοπάτι». Ο Cameron έκανε συνεχώς λόγο για τα οικονομικά οφέλη της διοργάνωσης των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων του 2012

ποσό είναι υπερδιπλάσιο συγκρινόμενο με τα 4,452 δισ. ευρώ των υποχρεωτικών έργων για την τέλεση των Αγώνων της Αθήνας.[142]

Σε κάθε περίπτωση η αξιολόγηση της υπόθεσης των Αγώνων του 2004, επιβάλλει να τεθεί το εξής ερώτημα: «η Ελλάδα και η πρωτεύουσα της εξέπεμπαν το ίδιο κύρος και αξιοπιστία, όταν αναλήφθηκαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες το 1997 και όταν ολοκληρώθηκε η τέλεσή τους το 2004;». Είναι παραδεκτό ότι η διεθνής θέση της χώρας βελτιώθηκε σημαντικά τα χρόνια αυτά. Το ίδιο το κοινωνικό κλίμα το καλοκαίρι του 2004 ήταν χωρίς προηγούμενο στην σύγχρονη ελληνική ιστορία, μετά και την κατάκτηση από την εθνική ομάδα ποδοσφαίρου του Ευρωπαϊκού Πρωταθλήματος. Οι Έλληνες έδειχναν αισιόδοξοι για την πορεία της χώρας και τις σύγχρονες κατακτήσεις της. Το γεγονός αυτό από μόνο του συνιστούσε ένα τεράστιο αποθεματικό κεφάλαιο, η απόσβεση του οποίου απαιτούσε χρόνο και αφορούσε τομείς όπως του τουρισμού, των επενδύσεων κ.ά. Επιπλέον στον τομέα των διεθνών σχέσεων η ελληνική διπλωματία είχε να επιδείξει στα διεθνή fora ένα σύγχρονο ελληνικό επίτευγμα, αδιάψευστος μάρτυρας των δυνατοτήτων της χώρας και των ανθρώπων της.

Όλη αυτή η σπάνια δυναμική, ειδικά για μια μικρή χώρα εξαιτίας της κακής πολιτικής ιεράρχησης των προτεραιοτήτων, συνέπεια μιας μάλλον αδικαιολόγητης υποεκτίμησης της σημασίας της, δείχνει σήμερα να έχει απωλεστεί σε μεγάλο βαθμό. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες δεν αξιοποιήθηκαν παρά μόνο σε ελάχιστα από τα πεδία της αναγνωρισμένης επίδρασής τους και παρέμειναν προσφιλές αντικείμενο θεωρητικολογίας. Δεν είναι έτσι ανεξήγητο, ότι η πολύ μικρή χρονική απόσταση που χωρίζει την Ελλάδα της δεύτερης δεκαετίας του 21ου αιώνα από αυτή του 2004 έστρεψε τα βλέμματα στους Αγώνες, ως εν μέρει υπαίτιους για τη δημοσιονομική κρίση, παραβλέποντας ότι το ελληνικό κράτος δεν συνιστούσε –ανεξάρτητα από τους Αγώνες– τον παράδεισο μιας διαχρονικά ορθής δημοσιονομικής διαχείρισης. Άλλωστε πολλές από τις δυσχέρειες της προετοιμασίας προήλθαν από τις παθογένειες της κρατικής λειτουργίας. Εξάλλου μέχρι και την κρίση του 2008 παρήλθαν τέσσερα χρόνια, στα οποία αφενός δεν υπήρξε αποτελεσματικός σχεδιασμός της μεταολυμπιακής χρήσης και

ήδη από τότε που εξελέγη το 2010, Degun T., «London 2012 helps lift Britain out of recession», στο www.insidethegamesbiz, 25.10. 2012).

[142]Βλ. παραπάνω σ. 35-36.

αφετέρου ουσιαστική ένδειξη, ότι η χώρα ήταν πρόθυμη και αποφασισμένη να επιλέξει μια νέα πορεία χωρίς να συσσωρεύει χρέη.

Σήμερα ζούμε σε μια μεταβατική περίοδο κατά την οποία δοκιμάζεται το ευρωπαϊκό όραμα, ένα όραμα λησμονημένο τόσο από ισχυρά κράτη – μέλη της Ε.Ε, κυρίως ως προς την έκταση των δικαιωμάτων τους, όσο και από προσωπικότητες στην Ελλάδα, αναφορικά με τις κατευθύνσεις και τους ευρύτερους προσανατολισμούς της χώρας. Η παραπομπή στην υπεραξία των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 είναι ακόμη σε θέση να ωθήσει τη χώρα προς μια θετική προοπτική.

ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

Επίσημα κείμενα

Πρακτικά Συνεδριάσεων της Βουλής

ΙΑ΄ Περίοδος, Σύνοδος Α΄, Συνεδρίαση Θ΄, 22 Απρ. 2004

ΙΑ΄ Περίοδος, Σύνοδος Α΄, Συνεδρίαση Ζ΄, 1 Απρ. 2004

Ι΄Περίοδος, Σύνοδος Δ΄, Συνεδρίαση ΝΓ΄, 22 Δεκ. 2003

Ι΄Περίοδος, Σύνοδος Δ΄, Συνεδρίαση ΝΒ΄, 21 Δεκ. 2003

Ι΄Περίοδος, Σύνοδος Δ΄, Συνεδρίαση Ν΄, 19 Δεκ. 2003

Ι΄Περίοδος, Σύνοδος Δ΄, Συνεδρίαση ΜΗ΄, 17 Δεκ. 2003

Ι΄Περίοδος, Σύνοδος Γ΄, Συνεδρίαση ΚΣΤ΄, 25 Νοεμ. 2002

Ι΄Περίοδος, Σύνοδος Β', Συνεδρίαση ΞΗ', 16 Ιαν. 2002

Ι΄Περίοδος, Σύνοδος Β΄, Συνεδρίαση Ξ΄, 21 Δεκ. 2001

Ι΄Περίοδος, Σύνοδος Β΄, Συνεδρίαση ΝΣΤ΄, 17 Δεκ. 2001

Ι΄Περίοδος, Σύνοδος Α΄, Συνεδρίαση Π΄, 21 Δεκ. 2000

Κοινοβουλευτικός έλεγχος

Αϊβαλιώτης Κ., *Αίτηση Κατάθεσης Εγγράφων (ΑΚΕ) με θέμα, «Κόστος των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας»,* Βουλή των Ελλήνων, Διεύθυνση Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Αθήνα, 28.4.2010.

Γερουλάνος Π., *Απάντηση στην υπ' αριθμ. 501/3-5-2010 Αίτηση Κατάθεσης Εγγράφων (ΑΚΕ)*, Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, Γραφείο Υπουργού, Κοινοβουλευτικός΄Ελεγχος, Αθήνα, 25.5. 2010.

Γεωργιάδης Σπ. – Αδ., *Ερώτηση με θέμα, «Μη Δημοσιοποίηση Καταστάσεων και Αναλυτικών Πινάκων για την Οικονομική Διαχείριση από την Οργανωτική Επιτροπή Επιτροπή του Αθήνα 2004»,* Βουλή των Ελλήνων, Διεύθυνση Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Αθήνα, 1.3.2013.

Ιωαννίδης Ι., *Απάντηση στην υπ' αριθ. 7858/1-03-2013 Ερώτηση σχετικά με τη, «Μη Δημοσιοποίηση Καταστάσεων και Αναλυτικών Πινάκων για την Οικονομική Διαχείριση από την Οργανωτική Επιτροπή του Αθήνα 2004»,* Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο

Παιδείας & Θρησκευμάτων, Πολιτισμού & Αθλητισμού, Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, Γραφείο Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Αθήνα, 5.4.2013.

Ιωαννίδης Ι., *Απάντηση στην υπ' αριθμ. 2286/189/28-9-2012 Ερώτηση/ΑΚΕ σχετικά με το διαχειριστικό έλεγχο στην Ανώνυμη Εταιρεία «Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004»*, Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων Πολιτισμού & Αθλητισμού, Γραφείο Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Αθήνα, 22.10.2012.

Πανούσης Ι., *Επίκαιρη Ερώτηση με θέμα, «Αξιοποίηση Ολυμπιακών εγκαταστάσεων και κόστος συντήρησής των»,* Βουλή των Ελλήνων, Διεύθυνση Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Αθήνα, 15.1.2013.

Σταϊκούρας Χρ., *Απάντηση στην υπ' αριθμ. 2286/189/28-9-2012 Ερώτηση/ΑΚΕ σχετικά με το διαχειριστικό έλεγχο στην Ανώνυμη Εταιρεία «Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004»*, Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομικών, Αυτοτελές Γραφείο Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Αθήνα, 29.10.2012.

Στουρνάρας Ι., *Απάντηση στην αριθ.πρωτ. 7858/01-03-2013 Ερώτηση σχετικά με τη «Μη Δημοσιοποίηση Καταστάσεων και Αναλυτικών Πινάκων για την Οικονομική Διαχείριση από την Οργανωτική Επιτροπή του Αθήνα 2004»,* Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομικών, Αυτοτελές Γραφείο Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Αθήνα, 15.4.2013.

Τσίπρας Αλ. – Κουρουμπλής Π. – Λαφαζάνης Π. – Παπαδημούλης Δ., *Ερώτηση σχετικά με το διαχειριστικό έλεγχο στην Ανώνυμη Εταιρεία «Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων – Αθήνα 2004»*, Δελτίο Τύπου Συνασπισμού Ριζοσπαστικης Αριστεράς – Ενωτικό Κοινωνικό Μέτωπο, 28.9.2012.

Επίσημα δημοσιεύματα

Εκθέσεις του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος

Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2004, Αθήνα, 2005

Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2003, Αθήνα, 2004

Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2000, Αθήνα, 2001

Έκθεση του Διοικητή για το έτος 1999, Αθήνα, 2000

Έκθεση του Διοικητή για το έτος 1997, Αθήνα, 1998

ΟΕΟΑ «Αθήνα 2004», *Επίσημη Αναφορά της 28ης Ολυμπιάδας, η επιστροφή των Αγώνων στην πατρίδα τους – Οργάνωση και Λειτουργίες,* Αθήνα 2005.

Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, *Ετήσια Έκθεση 2005*, «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση», Αθήνα, Αύγ. 2005.

Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, *Ετήσια Έκθεση 2004*, «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση», Αθήνα, Αύγ. 2004.

Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, *Ετήσια Έκθεση 2003*, «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση», Αθήνα, Αύγ. 2003.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομικών, *Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013 – 2016,* Οκτ. 2012.

Τύπος

Εφημερίδες

Έθνος 2004

Ελεύθερος Τύπος 2004

Ελευθεροτυπία 2010

Insidethegamesbiz

Η Καθημερινή 2004

Reuters

Τα Νέα 2004

Το Βήμα 2004, 2006

Γεωργάκης Η., «5 δισ.ευρώ ζημιά από τους συνταξιούχους-φαντάσματα», *www.tanea.gr*, 3.1.2013.

Degun T., «London 2012 helps lift Britain out of recession», *www.insidethegamesbiz,* 25.10.2012.

Εφ. *Ελεύθερος Τύπος της Κυριακής*, *Ειδική έκδοση*, «Αθήνα 2004», «Τέσσερα χρόνια μετά: Ένας απολογισμός», 10.8.2008.

Δημητρομανωλάκης Ι.Γ., «Οι ευθύνες Σημίτη στον δημοσιονομικό εκτροχιασμό», Εφ. *Πρώτο Θέμα*, 2.5.2010.

Διακογιάννης Γ.Ε., «Όχι άλλες χαμένες ευκαιρίες», Εφ. *Τα Νέα*, 11.10. 1996.

Δοντάς Δ., «Πάγκαλος: Να βάλουμε πάνω απ' όλα το εθνικό συμφέρον. Κάτι σαν την ΟΝΕ», Εφ. *Τα Νέα*, 19.5.2000.

Δρεττάκης Μ.Γ., «Την υποθήκευση του μέλλοντος ακολουθεί η εκποίηση του παρελθόντος», Εφ. *Η Κυριακάτικη Αυγή*, 26.4.1998.

Grohmann K., «From heaven to hell, Greek sport in freefall», *www.reuters.com*, 6.2.2012.

Θεοδωρόπουλος Δ., «Πόσο κόστισαν οι Ολυμπιακοί», περ. *BHmagazino*, No 614, 22.7.2012.

Καδδά Δ., «Ράλι καθόδου και στην τσέπη μας», Εφ. *Ελευθεροτυπία*, 13.3.2010.

Καζάκος Π., «Η Ελλάδα στον δρόμο για την ΟΝΕ. Υποσχέσεις και πραγματικότητα», Εφ. *Η Καθημερινή*, 30 Νοεμβρίου 1997.

Καραβάς Ζ.Ι., «Τι (δεν) φέρνει το...σατανικό 66,6 εκ. ευρώ», Εφ. *Το Βήμα*, 18.11.2012.

Καρακούσης Α., «Είμαστε χώρα "ντεμοντέ"...», Εφ. *Η Καθημερινή*, 26.4.1998.

Λακόπουλος Γ., «Αποκατάσταση», Εφ. *Τα Νέα*, 22.1.2013.

Λινάρδος Ν.Π., «Η μεταολυμπιακή αξιοποίηση και ποιος θα πληρώσει το μάρμαρο», Εφ. *Το Βήμα*, 15.10.2006.

Λυγερός Στ., «Επιβεβλημένα εύσημα», Εφ. *Η Καθημερινή*, 31.8.2004.

Νταλιάνη Μ., «Οι Αθάνατοι "φούσκωσαν" το κόστος», Εφ. *Τα Νέα*, 10.6.2004.

Σπινθουράκης Μ., «Τρέξαμε περισσότερο αλλά ο στόχος είναι ακόμη μακριά», Εφ. *Το Βήμα*, 4.11.2004.

Σπανέα Σπ. – Γεωργακόπουλος Γ., «Οι Ολυμπιακοί της Αθήνας επιδείνωσαν το χρέος», Εφ. *Η Καθημερινή*, 24-25.12.2011.

Νταλιάνη Μ., «Η Αθήνα θάμπωσε, αλλά δεν ράγισε», Εφ. *Τα Νέα*, 8.9. 2006.

Πρετεντέρης Κ.Ι., «"Το ελληνικό παράδοξο και το μήνυμα των Αγώνων"», Εφ. *Το Βήμα*, 22.1.2006.

Συνέντευξη Κώστα Λαλιώτη στον Τάσο Παππά, «2004, η νέα Μεγάλη Ιδέα», Εφ. *Ελευθεροτυπία*, 19.11. 2000.

Συνέντευξη Γιώργου Φλωρίδη στην Φώφη Γιωτάκη «'Οι Αγώνες μόλις άρχισαν'» *εφ. Έθνος*, 5 Σεπτεμβρίου 2004, σ.24.

Καρακούσης Α., «Οδηγούμαστε σε απαξίωση των πάντων», Εφ. *Η Καθημερινή*, 28-29.10.2000.

Τζαναβάρα Χ., «23 εγκαταστάσεις χωρίς αξιόπιστο πρόγραμμα αξιοποίησης», Εφ. *Ελευθεροτυπία*, 13.10.2010.

Χατζηγεωργίου Αρ., «Ο Τιτανικός της Ολυμπιάδας» Εφ. *Ελευθεροτυπία*, 13.3.2010.

Χατζηνικολάου Ν., «Χρυσό μετάλλιο στη... ρεμούλα!», Εφ. *Real news*, 19.8.2012.

Χριστοδουλάκης Ν., «Η Ελλάδα συγκλίνει αλλά και υστερεί», Εφ. *Το Βήμα*, 13.11.2004.

Χρυσολωρά Ε. – Νταλιάνη Μ., «Ανέβασαν στα 9 δισ.ευρώ το κόστος των Αγώνων», Εφ. *Τα Νέα*, 13-14.11.2004.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγγελοπούλου-Δασκαλάκη Γ., *Γιάννα*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2013.

Αναστασόπουλος Γ., *Μύθοι και αλήθειες για τον Κωνσταντίνο Καραμανλή*, Εκδόσεις Ι.Σιδέρης, Αθήνα 2001.

Γιαννακούρου Γ., Τροβά Ε., *Ολυμπιακοί Αγώνες και Δίκαιο*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα 2001.

Clogg R., *Συνοπτική Ιστορία της Ελλάδας 1770-2000*, Εκδόσεις Κάτοπτρο, Αθήνα 2003.

Δρακάτος Κ., *Ο μεγάλος κύκλος της ελληνικής οικονομίας (1945-1995)*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1997.

Ζολώτας Ξ.Ε., *Εξελίξεις και Προοπτικές της Ελληνικής Οικονομίας και της Εξωτερικής Πολιτικής*, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1996.

Θωμαδάκης Σ.Β., *Κράτος και ανάπτυξη στην Ελλάδα. Ένα εξελικτικό δίδυμο*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2011.

Καζάκος Π., *Από τον ατελή εκσυγχρονισμό στην κρίση. Μεταρρυθμίσεις, χρέη και αδράνειες στην Ελλάδα (1993-2010)*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2010.

Καρακούσης Α., *Μετέωρη Χώρα. Από την κοινωνία της ανάγκης στην κοινωνία της επιθυμίας (1975-2005)*, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα 2006.

Καραμανλής Κωνσταντίνος, *Επίλεκτα Κείμενα. Επιστολές-ομιλίες-στοχασμοί*, (Επιμ.) Τάκης Λαμπρίας, Μορφωτική Εστία, Αθήνα 1995.

Καψή Ν., Μπενέκη Ε., *Ολυμπιακοί Αγώνες και επιχειρήσεις. Στήριξη και προσδοκία κέρδους*, Εκδόσεις Κέρκυρα, Αθήνα 2004.

Μπακούρης Κ., *Αθήνα 2004. Ο ακήρυκτος πόλεμος*, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα 2014.

Πέϊν Μ., *Ολυμπιακό Χρυσάφι*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2005.

Ρωμαίος Γ., *Η Ελλάδα των δανείων και των χρεοκοπιών*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2012.

Σημίτης Κ., *Ο εκτροχιασμός*, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2012.

Σημίτης Κ., *Πολιτική για μια δημιουργική Ελλάδα 1996-2004*, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2005.

Συναδινός Π., *Ο Αγώνας μιας Πόλης*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2004.

Τα έργα της Νίκης, Ολυμπιακοί Αγώνες Αθήνας 2004, (Επιμ.έκδοσης) Άντα Σεϊμανίδη-Βέλλιου, Αργώ Ελλάς Επικοινωνίες, 2004.

«Τα πολιτικά γεγονότα του 2004», Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας-Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης, Διεύθυνση Αναλύσεων και Τεκμηρίωσης, Τμήμα Πολιτικών και Οικονομικών Θεμάτων, Αθήνα 2005.

Τέλλογλου Τ., *Η πόλη των Αγώνων*, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα 2004.

Μελέτες

«Αειφορικές επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων ‘ΑΘΗΝΑ 2004’ στην Αττική και την υπόλοιπη Ελλάδα. Συγκριτική μελέτη εξέλιξης της ανάπτυξης και των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου 1996-2005», (Επιμ.) Δημήτριος Κάτσαρος, Αθανάσιος Τόλης, Ηλίας Τατσιόπουλος, Τομέας Βιομηχανικής Διοίκησης & Επιχειρησιακής Έρευνας, Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου, Σεπτέμβριος 2008.

«Μεταολυμπιακή αξιοποίηση των ολυμπιακών έργων. Δεύτερος άξονας: Πρόταση μεταολυμπιακής χρήσης των Ολυμπιακών έργων», *Τελική έκθεση*, Εργαστήριο Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Υπουργείο Πολιτισμού-Γενική Γραμματεία Ολυμπιακών Αγώνων, Νοέμβριος 2003.

«Οι οικονομικές επιδράσεις των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας», Υπεύθυνη μελέτης: Στέλλα Σάββα-Μπαλφούσια, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Σεπτέμβριος 2001.

«Ολυμπιακοί Αγώνες 2004», *Γνώμη της Ο.Κ.Ε.*, τ.99, Νοέμβριος 2003.

«Olympic Games 2004 Global Impact-Final Report», Sector of Industrial Management & Operational Research, School of Mechanical Management, National

Technical University of Athens, Ministry of Culture GSOU, International Olympic Committee, Athens, December 2008.

Παπανίκος Γ.Θ., *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 και οι Επιπτώσεις στον Ελληνικό Τουρισμό*, Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (Ι.Τ.Ε.Π.), Αθήνα 1999.

«Το αποτύπωμα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην ελληνική οικονομία», Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Ιανουάριος 2015.

Πρακτικά Συνεδρίων - Άρθρα - Ομιλίες

Αγγελοπούλου-Δασκαλάκη Γ., «Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 στην Αθήνα», *Πρακτικά 42ης Διεθνούς Συνόδου Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας για Νέους Μετέχοντες (Αρχαία Ολυμπία 24 Ιουλίου-8 Αυγούστου 2002)*, 2003.

Acebillo J., «Η ολυμπιακή εμπειρία των τεσσάρων πόλεων (Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϊ, Βαρκελώνη)», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη-Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009.

Αλαβάνος Γ., «Ομιλία του Προέδρου του ΤΕΕ», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη-Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009.

Allison G.T., Αγγελοπούλου-Δασκαλάκη Γ., «Πρόλογος», *Το ελληνικό παράδοξο: Υπόσχεση και Επίδοση*, Allison G.T., Νικολαΐδη Κ., Αθήνα, Παπαζήσης, 1997.

Andranovich G., Burbank J.M., Heying H.C., «Olympic Cities: Lessons Learned from Mega – Event Politics», *Journal of Urban Affairs*, vol. 23, No 2, 2001.

Ασημακόπουλος Θ., «Υλοποίηση των Ολυμπιακών Χωριών», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη-Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009.

Ενημερωτικό Δελτίο ΤΕΕ, «Αφιέρωμα», τ.χ. 2216, 30.9.2002.

Βενιζέλος Ε., «Η ολυμπιακή εμπειρία», στο Δουλκέρη Τ. (επιμ.), *Αθλητισμός, Κοινωνία και Μ.Μ.Ε.: Η περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004*, τόμ. Α΄, Αθήνα, Παπαζήσης, 2007.

Βενιζέλος Ε., «Από την ολυμπιακή υπερένταση στη μετα-ολυμπιακή αμηχανία», *Πρακτικά Ημερίδας 25 Ιανουαρίου 2005, Αθήνα 2004: Μετα-ολυμπιακοί Αναστοχασμοί*, (Επιμ.) Ρόη Παναγιωτοπούλου, Αθήνα 2006.

Βενιζέλος Ε., «Η Πολιτιστική Ολυμπιάδα 2001 – 2004 και η αναζήτηση ενός Πολιτισμού των Πολιτισμών», *Πρακτικά 42ης Διεθνούς Συνόδου Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας για Νέους Μετέχοντες (Αρχαία Ολυμπία 24 Ιουλίου-8 Αυγούστου 2002)*, 2003.

Bryant R.C., Γκαργκάνας Ν.Χ., Ταβλάς Γ.Σ., «Εισαγωγή», *Οικονομικές επιδόσεις και προοπτικές της Ελλάδος*, Bryant R.C., Γκαργκάνας Ν.Χ., Ταβλάς Γ.Σ., (επιμ.), Αθήνα, Τράπεζα της Ελλάδος, 2002.

Γκαργκάνας Ν.Χ., «Ελλάδα και ΟΝΕ: προοπτικές και προκλήσεις», *Οικονομικό Δελτίο*, Αθήνα, Τράπεζα της Ελλάδος, τ.χ. 12, Δεκ. 1998.

Γρηγοριάδης Γ., «Ο Προσανατολισμός της Αναπτυξιακής Πολιτικής και η Αξιοποίηση των Ολυμπιακών Ακινήτων», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη – Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009.

Choutas N., «The cultural aspect of the modern Olympics. The Hellenic proposal of 'Cultural Olympiad' as a current perspective», στο Albanidis E. (ed.), *Ancient and Modern Olympic Games: Their political and cultural dimensions,* Proceedings of 8th International Congress of the European Committee for Sport History, 25-28/9/2003, Ancient Olympia, Greece), Komotini 2004.

Δοξιάδης Α., «Τουρισμός – Ξενοδοχειακές Υποδομές», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη-Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009.

Δρούλιας Η., «Ιστορική αναδρομή – Οι θέσεις και ο ρόλος του ΤΕΕ σήμερα», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη-Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009.

Θέος Κ., «Η οικονομική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την*

διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη – Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων, 7-8 Μαΐου 2009.

Θεοχάρη Χ., «Μεγάλα Αθλητικά Γεγονότα και Περιβάλλον», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη – Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009.

Θεοχάρης Ι., «Αξιοποίηση Έργων στα Πλαίσια του Προγράμματος Ολυμπιακής Φιλοξενίας στον Κεντρικό Λιμένα Πειραιώς για την Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό του Terminal Κρουαζερόπλοιων», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη – Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009.

Καρτάλης Κ., «Ανάλυση των Χωρικών και Αναπτυξιακών Επιπτώσεων του Προγράμματος "Ελλάδα 2004"», *Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας, Τουρισμός και Περιφερειακή Ανάπτυξη: Οι επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων 2004*, Αθήνα, 2003.

Καρυοφύλλη Ι., «Οι Παραολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας το 2004», *Πρακτικά 47ης Διεθνούς Συνόδου Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας για Νέους Μετέχοντες (Αρχαία Ολυμπία 19 Ιουνίου-3 Ιουλίου 2007)*, 2009.

Καψή Ν., «Έργα συγκοινωνιακής υποδομής: "ολυμπιακή" ανάσα για την Αθήνα», *Οικονομική και Βιομηχανική Επιθεώρηση*. Ειδική Έκδοση για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, τ.χ. 2, Φεβ. 2001.

Kissoudi P., «Athens' Post-Olympic Aspirations and the Extent of their Realization», *The International Journal of the History of Sport*, vol. 27, No 16-18, Dec. 2010.

Κλαδάς Σ., «Γενική ανασκόπηση των Ολυμπιακών Αγώνων και της κληρονομιάς που άφησαν», *Πρακτικά 47ης Διεθνούς Συνόδου Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας για Νέους Μετέχοντες (Αρχαία Ολυμπία 19 Ιουνίου-3 Ιουλίου 2007)*, 2009.

Κουτρουμπά Φ., «Οι επιπτώσεις των ολυμπιακών συγκοινωνιακών έργων στην κυκλοφορία της Αθήνας. Προβλήματα – προοπτικές», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη – Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009.

Λαζαρέτου Σ.Μ., «Νομισματικό σύστημα και μακροοικονομική πολιτική στην Ελλάδα: 1833-2003», *Οικονομικό Δελτίο*, Αθήνα, Τράπεζα της Ελλάδος, τ.χ. 22, Ιαν. 2004.

Μάνου Ν.Γ., «Είμαστε ακόμη στην αρχή», *Οικονομική και Βιομηχανική Επιθεώρηση,* Ειδική Έκδοση για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, τ.χ. 2, Φεβ. 2001.

Μαργαρίτης Θ., «Οι πολιτικοί και οι δημοσιογράφοι συζητούν. Ενότητα Β΄», στο Δουλκέρη Τ. (επιμ.), *Αθλητισμός, Κοινωνία και Μ.Μ.Ε.: Η περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004*, τ.Α΄, Εκδόσεις Παπαζήσης, 2007 .

Μουρμούρης Γ., «Παρεμβάσεις ξένων ομιλητών – Ερωτήσεις –οΣυζήτηση», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη- Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009.

Μπακογιάννη Ν., «Η ολυμπιακή εμπειρία της Αθήνας», στο Δουλκέρη Τ. (επιμ.), *Αθλητισμός, Κοινωνία και Μ.Μ.Ε.: Η περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004*, τ.Α΄, Εκδόσεις Παπαζήσης, 2007.

Μπέης Δ., «Τηλεπικοινωνίες & Τεχνολογία», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη – Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009.

Nield L., «Η ολυμπιακή εμπειρία των τεσσάρων πόλεων (Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϊ, Βαρκελώνη)», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη – Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009.

Νικολάου Λ., «Ομιλία του Αντιπροέδρου Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη – Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009.

Ξηροτύρη Α., «Οι πολιτικοί και οι δημοσιογράφοι συζητούν. Ενότητα Α΄», στο Δουλκέρη Τ. (επιμ.), *Αθλητισμός, Κοινωνία και Μ.Μ.Ε.: Η περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004*, τ.Α΄, Εκδόσεις Παπαζήσης, 2007.

Οικονόμου Δ., «Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 ως καταλύτης αναβάθμισης του διεθνούς ρόλου και της εσωτερικής οργάνωσης της Αθήνας: Μια ενδιάμεση αξιολόγηση», *Πρακτικά Συνεδρίου, Ολυμπιακοί Αγώνες και Περιβάλλον*, Ελληνική Εταιρεία Δικαίου του Περιβάλλοντος, Αθήνα 1-2.2.2001, Αθήνα, Σάκκουλας, 2002.

Pagoulatos G., «The Politics of Privatisation: Redrawing the Public-Private Boundary», Kevin Featherstone K. (ed.), *West European Politics*, vol. 28, No. 2, Mar. 2005.

Παπαδασκαλόπουλος Α., Χριστοφάκης Μ., «Οι επιπτώσεις των έργων του 3ου Κ.Π.Σ. στη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004», *Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας, Τουρισμός και Περιφερειακή Ανάπτυξη: Οι επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων 2004*, Αθήνα 2003.

Παπαδόπουλος Α., «Η πορεία της ελληνικής οικονομίας προς το Ευρώ», στο Μαραβέγιας Ν., (επιμ.), *Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρελθόν, Παρόν, Μέλλον*, Αθήνα, Θεμέλιο, 2008.

Παπανδρέου Γ., Λαμπρινίδης Σ., «Ολυμπιακή Εκεχειρία: Μια αρχαία παράδοση για τη νέα χιλιετία», στο *Πρακτικά 44ης Διεθνούς Συνόδου Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας για Νέους Μετέχοντες (Αρχαία Ολυμπία 23 Μαΐου-6 Ιουνίου 2004)*, 2005.

Paraskevopoulos C.J., «Developing Infrastructure as a Learning Process in Greece», Featherstone K. (ed.), *West European Politics*, vol. 28, no 2, Mar. 2005.

Πυργιώτης Ι., «Θεσμοί», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη – Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009.

Πυργιώτης Γ., «Αθήνα 2004: μετα-ολυμπιακοί αναστοχασμοί», *Πρακτικά Ημερίδας 25 Ιανουαρίου 2005, Αθήνα 2004: Μετα-ολυμπιακοί Αναστοχασμοί*, (Επιμ.) Ρόη Παναγιωτοπούλου, Αθήνα 2006.

Remarks of the Prime Minister of Greece Costas Karamanlis to the Council on Foreign Relations, Moderator: Patrick Theros. U.S. Qatar Business Council. Washington D.C. 21.5.2004.

Σγουρός Γ., «Ομιλία Νομάρχη Αθηνών», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των*

Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη – Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων, 7-8 Μαΐου 2009.

Σημίτης Κ., «Μια πρώτη εκτίμηση», Νίκος Γκαργάνας, Τάκης Θωμόπουλος, Κώστας Σημίτης, Γιάννης Σπράος, *Η πολιτική της οικονομικής σταθεροποίησης*, (Εισαγωγή-Παρουσίαση) Κώστας Σημίτης, Αθήνα, Γνώση, 1989.

Σίμιτσεκ Μ., «Από την Αθήνα στο Πεκίνο: Οργάνωση και διαχείριση των Ολυμπιακών Αγώνων», *Πρακτικά 47ης Διεθνούς Συνόδου Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας για Νέους Μετέχοντες (Αρχαία Ολυμπία 19 Ιουνίου-3 Ιουλίου 2007)*, 2009.

Σπανουδάκης Ι., «Αθλητισμός και Ολυμπιακοί Αγώνες ως πηγές απασχόλησης», *Πρακτικά 43ης Διεθνούς Συνόδου Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας για Νέους Μετέχοντες (Αρχαία Ολυμπία 30 Ιουλίου-13 Αυγούστου 2003)*, 2004.

Σταμενίτης Δ., «Μεταολυμπιακή Αξιοποίηση των Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη – Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009.

Στάμου Θ., «Υλοποίηση των Ολυμπιακών Αγωνιστικών Εγκαταστάσεων», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη – Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009.

Συναδινός Π., «Η ολυμπιακή εμπειρία των τεσσάρων πόλεων (Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϊ, Βαρκελώνη). Η περίπτωση της Αθήνας», *Ανάτυπο από το Διεθνές Διήμερο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα: Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη – Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων*, 7-8 Μαΐου 2009.

Συναδινός Π., «Οι επιπτώσεις της διοργάνωσης των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων», Ιωάννης Γκιόσος, Δήμητρα Παπαδημητρίου, Πέτρος Συναδινός, *Μεγάλες Διοργανώσεις: Η Περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων*, Διοίκηση Τουρισμού και Τουριστικών Επιχειρήσεων, τ.ΣΤ΄, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Πάτρα 2000.

Τζέκης Α., «Οι πολιτικοί και οι δημοσιογράφοι συζητούν. Ενότητα Α΄», στο Δουλκέρη Τ. (επιμ.), *Αθλητισμός, Κοινωνία και Μ.Μ.Ε.: Η περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004*, τόμ. Α΄, Αθήνα, Παπαζήσης, 2007,

Φραγκονικολόπουλος Χ.Α., «Η κληρονομιά και η πρόκληση του "μετα-ολυμπιακού" εθελοντισμού», στο Δουλκέρη Τ. (επιμ.), *Αθλητισμός, Κοινωνία και Μ.Μ.Ε.: Η περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004*, τ.Α΄, Αθήνα, Παπαζήσης, 2007.

Φωλά Μ., «Η εικόνα της Ελλάδας στη διεθνή κοινή γνώμη. Μια ανάλυση με αφορμή τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας», στο Βερναρδάκης Χ. (επιμ.), *VPRC Η κοινή γνώμη στην Ελλάδα 2005 – 2006. Πολιτικές και κοινωνικές εκπροσωπήσεις, ευρωσκεπτικισμός, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις*, Αθήνα, Σαββάλας, 2007.

Χατζημμανουήλ Χ., «Αξιοποίηση των μεγάλων ολυμπιακών εγκαταστάσεων», *Πρακτικά Ημερίδας 25 Ιανουαρίου 2005, Αθήνα 2004: Μετα-ολυμπιακοί Αναστοχασμοί*, (Επιμ.) Ρόη Παναγιωτοπούλου, Αθήνα 2006.

Χρυσολούρη Φρ. (επιμ.), «Αφιέρωμα: Ολυμπιακά κουφάρια», περ. *Αρχιτέκτονες*, τ.χ. 59, Σεπτ./Οκτ. 2006.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Πηγές των οικονομικών δεδομένων των Ολυμπιακών Αγώνων «Αθήνα 2004»	Απαντήσεις, αναφορές, εκθέσεις, κλπ
Γενικό Λογιστήριο του Κράτους	Χρήστος Σταϊκούρας, *Απάντηση στην υπ' αριθμ. 2286/189/28-9-2012 Ερώτηση/ΑΚΕ σχετικά με το διαχειριστικό έλεγχο στην Ανώνυμη Εταιρεία "Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004"*, Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομικών, Αυτοτελές Γραφείο Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Αθήνα, 29 Οκτωβρίου 2012
Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών	Ιωάννης Ιωαννίδης, *Απάντηση στην υπ' αριθμ. 2286/189/28-9-2012 Ερώτηση/ΑΚΕ σχετικά με το διαχειριστικό έλεγχο στην Ανώνυμη Εταιρεία 'Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004'*, Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων Πολιτισμού & Αθλητισμού, Γραφείο Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Αθήνα, 22 Οκτωβρίου 2012
Υπουργείο Οικονομικών	Ιωάννης Στουρνάρας, *Απάντηση στην αριθ.πρωτ. 7858/01-03-2013 Ερώτηση σχετικά με τη 'Μη Δημοσιοποίηση Καταστάσεων και Αναλυτικών Πινάκων για την Οικονομική Διαχείριση από την Οργανωτική Επιτροπή του Αθήνα 2004'*, Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομικών, Αυτοτελές Γραφείο Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Αθήνα, 15 Απριλίου 2013
Εισηγητική Έκθεση Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών για τον Κρατικό Προϋπολογισμό 2006	Παύλος Γερουλάνος, *Απάντηση στην υπ' αριθμ. 501/3-5-2010 Αίτηση Κατάθεσης Εγγράφων (ΑΚΕ)*, Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, Γραφείο Υπουργού, Κοινοβουλευτικός Έλεγχος, Αθήνα, 25 Μαΐου 2010
Ετήσιες Εκθέσεις Προϋπολογισμού του Υπουργείου Οικονομικών	«Το αποτύπωμα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην ελληνική οικονομία», Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Ιανουάριος

	2015
Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων «Αθήνα 2004»	Επίσημη Αναφορά της 28ης Ολυμπιάδας. Η επιστροφή των Αγώνων στην πατρίδα τους. Οργάνωση και Λειτουργίες, Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004, Αθήνα 2005
Τράπεζα της Ελλάδος	«Εκθέσεις του Διοικητή» για τα έτη 1997, 1999, 2000, 2003, 2004
Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ)	«Το αποτύπωμα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην ελληνική οικονομία», Ιανουάριος 2015
Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ)	«Οι οικονομικές επιδράσεις των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας», Υπεύθυνη μελέτης: Στέλλα Σάββα-Μπαλφούσια, Σεπτέμβριος 2001
Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ)	Γ.Θ. Παπανίκος, «Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 και οι Επιπτώσεις στον Ελληνικό Τουρισμό», Αθήνα 1999
Οικονομική & Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (ΟΚΕ)	«Ολυμπιακοί Αγώνες 2004», *Γνώμη Πρωτοβουλίας*, τ. 99, Νοέμβριος 2003

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 - ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΑ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

α/α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΝΕΑ ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΕΡΓΩΝ ΜΕ ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΩΣ 2010			ΦΟΡΕΑΣ
		ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ	ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΛΛΟ	
1. ΥΠΕΚΑ - ΥΠΥΜΕΔΙ					
α.ΑΘΛΗΤΙΚΑ					
1	ΣΧΟΙΝΙΑΣ: Κατασκευή - Λειτουργία - ΟΚΩ Ολυμπιακού Κέντρου Κωπηλασίας - Κανόε - Καγιάκ	132.937.660,41			
2	ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ: Κατασκευή -Λειτουργία- ΟΚΩ Ολυμπιακού Κέντρου Ιστιοπλοΐας	127.708.574,88			
3	ΦΑΛΗΡΙΚΟΣ ΟΡΜΟΣ: Κατασκευή - Λειτουργία- ΟΚΩ Ολυμπιακής εγκατάστασης Beach Volley και λοιπών αθλημάτων και ανάπλαση αυτού	239.032.371,39			
4	ΓΟΥΔΙ: Κατασκευή -Λειτουργία- ΟΚΩ Εγκαταστάσεων Μοντέρνου Πένταθλου	41.713.282,97			
5	Κατασκευή -Λειτουργία- ΟΚΩ Ολυμπιακού Κέντρου Σλάλομ στο Ελληνικό	39.496.175,35			
6	ΕΛΛΗΝΙΚΟ: Κατασκευή -Λειτουργία- ΟΚΩ Ολυμπιακών εγκαταστάσεων Baseball, Softball, Hockey, κλπ. αθλημάτων καθώς και αποδέκτης αντιπλημμυρικής προστασίας	216.775.493,94			
7	Τεχνικοοικονομικοί Σύμβουλοι της ΕΥΔΕ / ΟΕ 2004	14.776.946,58			
8	Γεωτεχνικές μελέτες και εργασίες για όλα τα προαναφερόμενα έργα	4.548.469,92			
	ΣΥΝΟΛΑ	**816.988.975,44**			
β.ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΚΑ					
1	Σύνδεση Σταδίου ΟΑΚΑ με Ολυμπ. Χωριό-Τμήμα β'	78.908.662,92			
2	Κυκλοφοριακές ρυθμίσεις γύρω από το ΟΑΚΑ-ΟΚΩ- Απαλλοτριώσεις	129.001.655,29			
3	Μαραθώνιος Διαδρομή-ΟΚΩ- Απαλλοτριώσεις	117.000.288,96			
4	Προσπελάσεις Ιπποδρόμου-ΟΚΩ-Απαλλοτριώσεις	22.625.895,07			
5	Λοιπές Μικρές Συνδέσεις Αθλητικών Εγκαταστ. Γυμναστ. Νίκαιας, Γαλατσίου, Σκοπευτηρίου Μαρκόπουλου	20.317.182,95			
6	Σύνδεση με Ολυμπιακό Κέντρο Κωπηλασίας Κανό-Καγιάκ (Σχοινιάς) - ΟΚΩ - Απαλλοτριώσεις	42.111.465,78			
7	Τεχνικός Σύμβουλος Υποστήριξης ΕΥΔΕ/ΕΣΕΑ	9.964.524,18			
8	Οδικές Συνδέσεις (Σπ. Βαρέων Αθλημάτων) στα Ανω Λιόσια	0,00			
8	Απαλλοτριώσεις του έργου "Οδικές Συνδέσεις αθλητικού συγκροτήματος στα Ανω Λιόσια (Σπίτι Βαρέων Αθλημάτων)"	1.353.811,15			
10	Κατασκευή Πεζογέφυρας ΣΕΦ-ΟΚΩ	0,00			
11	Συντήρηση οδικού δικτύου, ηλεκτροφωτισμός σηματοδότηση και στηθαία ασφαλείας	22.856.661,26			
12	Ανατολικός κλάδος Ολυμπιακού Δακτυλίου (Λεωφ. Βασ. Κωνσταντίνου-Κηφισίας -ΟΑΚΑ)-ΟΚΩ- Απαλλοτριώσεις	21.097.230,30			
13	Λ. Βάρης - Κορωπίου-ΟΚΩ- Απαλλοτριώσεις		98.518.657,70		
14	Παραλιακή Λ. Ποσειδώνος (Συγγρού - Αγ. Κοσμάς)-ΟΚΩ- Απαλλοτριώσεις		16.567.865,04		
15	Παραλιακή Λεωφόρος Ποσειδώνος - Τμήμα Αγ. Κοσμάς - Ελληνικό- ΟΚΩ- Απαλλοτριώσεις		12.401.397,50		
16	Σύνδεση Λ. Ανδρέα Παπανδρέου με ευρύτερη περιοχή (Κυκλοφοριακές ρυθμίσεις Πειραιά)-ΟΚΩ- Απαλλοτριώσεις		23.548.437,02		
17	Επέκταση Λ.Κύμης (ΟΑΚΑ-ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΣ)-ΟΚΩ Απαλλοτριώσεις		0,00		
18	Συμπληρωματικές εργασίες στη Λ. Κηφισσού Χ.Θ. 0+000 μέχρι Χ.Θ. 0+700 Εκβάθυνση λιμενίσκου του ΣΕΦ		0,00		
19	Αντιπλημμυρική προστασία βορείου ορίου Ολυμπιακού Χωριού Αχαρνών		1.509.924,93		
20	Αντιπλημμυρική προστασία & αποχέτευση περιοχής Αεροδρομίου Ελληνικού		271.186,27		
21	Μελέτη κυκλοφοριακών ρυθμίσεων στο Στάδιο Καραϊσκάκη και ΣΕΦ και αντίστοιχες τοπογραφικές εργασίες		641.900,86		
22	Αντιπλημμυρικά έργα Μαραθώνιας Διαδρομής & Λ. Βάρης - Κορωπίου		11.399.193,55		
28	Μελέτη διορθώσεων κτηματολογιών και απαιτούμενων συμπληρωματικών κτηματογραφικών και τοπογραφικών εργασιών		1.489.782,11		
24	Ηλεκτροδοτήσεις Ηλεκτρομηχανολογικών Εγκαταστάσεων		0,00		
25	Διάφορες μελέτες κλπ.		2.768.955,85		

26	Μελέτη σήραγγας Υμηττού μετά των προσβάσεων και αντίστοιχες τοπογραφικές εργασίες			29.978,99
27	Μελέτη Νότιας επέκτασης Περιφερειακής Υμηττού και αντίστοιχες τοπογραφικές εργασίες			62.957,04
28	Λ. Ανδρέα Παπανδρέου - Ν. Ελεύθερη Λεωφόρος με μετατόπιση γραμμών ΗΣΑΠ από Ν. Φάληρο μέχρι ακτή Κονδύλη			2.681.143,67
29	Λ. Ανδρέα Παπανδρέου -Οδικό τμήμα λιπασμάτων, ΟΚΩ - απαλλοτριώσεις			37.744.117,63
30	Λεωφόρος Σταυρού - Ραφήνας, ΟΚΩ - απαλλοτριώσεις			97.614.422,40
31	Απαλλοτριώσεις Λ. Κηφισσού			10.980.645,91
32	Κέντρο Διαχείρισης Κυκλοφορίας & Αναβάθμιση Φωτεινής Σηματοδότησης			54.502.857,48
33	Ανισόπεδος κόμβος Λ. Κηφισού - Λ. Ποσειδώνος	37.400.000,00		
34	Έργα κάλυψης Λ. Κηφισού από Λ. Αθηνών μέχρι Λ. Ποσειδώνος	290.100.000,00		
	ΣΥΝΟΛΑ	792.737.377,86	169.117.300,83	203.616.123,12

γ.ΧΩΡΙΑ ΤΥΠΟΥ

1	Σύνδεση Σταδίου ΟΑΚΑ με Ολυμπ. Χωριό-Τμήμα β'Κατασκευή Χωριού Τύπου στις Εγκαταστάσεις κατασκηνώσεων του Αγ. Ανδρέα	32.309.455,12		

δ.ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ

1	Ανάκτηση και Ανάπλαση θαλάσσιου μετώπου από Φαληρικό Όρμο έως Βουλιαγμένη		404.529,44	
2	Ανάπλαση-αναβάθμιση Νότιας Πύλης από Φάληρο μέχρι οδό Πειραιώς & Αγ. Διονυσίου - Δραπετσώνας		7.254.162,61	
3	Ανάπλαση Οδ. Πειραιώς		2.489.496,23	
4	Ανάπλαση Οδ. Βουλιαγμένης (αρχικό τμήμα)		1.249.562,82	
5	Ανάπλαση Οδού Πέτρου Ράλλη		2.404.999,71	
6	Ανάπλαση Λ. Λαμπράκη		8.804,11	
7	Ανάπλαση Λ. Σχιστού		980.000,00	
8	Ανάπλαση Λ. Κηφισσού		2.238.798,47	
9	Ανάπλαση Οδ. Αθηνών (Καβάλας)		2.736.199,90	
10	Ανάπλαση Ιεράς Οδού (αστικό τμήμα)		2.771.869,41	
11	Ανάπλαση Δυτικής Πύλης		11.738,81	
12	Ανάπλαση Ολυμπιακού Δακτυλίου (τμήματα)		5.261.183,53	
13	Ανάπλαση σημαντικών πλατειών του ιστορικού κέντρου		4.243.611,28	
14	Ανάπλαση λοιπών πλατειών και κοινόχρηστων χώρων και πεζοδρομήσεις		5.804.382,65	
15	Ανάπλαση Λ. Αλεξάνδρας και Κουντουριώτικων		3.563.529,13	
16	Ενοποίηση χώρων πράσινου, πολιτιστικών και κοινωφελών λειτουργιών, από Λυκαβηττό έως Γουδί		8.804,11	
17	Ανάπλαση Οδ. Ακαδημίας και των μετώπων των κτιρίων της οδού (περιέχεται και η ανάπλαση του χώρου των αφετηριών)		234.550,02	
18	Ανάπλαση Οδ. Πατησίων έως τη συμβολή της με τη Λ. Αλεξάνδρας (εμπεριέχεται και η ανάπλαση του περιβάλλοντος χώρου του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου)		864.286,63	
19	Ανάπλαση Λ. Πανεπιστημίου		213.265,50	
20	Αρχαιολογικό πάρκο στις αστικές πύλες Πειραιά		20.021.354,58	
21	Φωτισμός της πόλης (ειδικά κτίρια)		2.020.927,67	
22	Αναβάθμιση όψεων κτιρίων σε στρατηγικά σημεία		13.418.034,55	
23	Φυτεύσεις σε στρατηγικά σημεία του ιστού		12.761.146,03	
24	Ανάπλαση Ιερού Ναού Αγ. Κωνσταντίνου και περιβάλλοντος χώρου		264.527,77	
25	Ανάπλαση Ιστορικού Κέντρου Πειραιά		1.346.969,59	

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 - ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΑ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

26	Επιχορήγηση Δήμου Πειραιά για το έργο "Ανάπλαση ιστορικού Κέντρου Πειραιά"		2.902.344,53	
27	Αύξηση Μετοχικού Κεφαλαίου ΔΕΠΟΣ: Επέκταση Δυτικής Πύλης στην περιοχή της λίμνης Κουμουνδούρου μέχρι τη διασταύρωση Ασπροπύργου		0,00	
28	Σύμβουλος τεχνικής υποστήριξης και διαχείρισης		2.419.244,34	
29	Καθαίρεση διαφημιστικών πινακίδων σε περιοχές του άρθρου 7 του νόμου 2974/2001		0,00	
30	Φυτεύσεις και διαμορφώσεις στο Λυκαβηττό		110.000,00	
31	Φυτεύσεις και διαμορφώσεις στον Αρδηττό		368.000,00	
32	Χρηματοδότηση Δ. Αγ. Βαρβάρας για το έργο "Καθαίρεση διαφημιστικών πινακίδων στο Δ. Αγ. Βαρβάρας"		199.198,84	
33	Χρηματοδότηση Δ. Αθηναίων για το έργο: "Ανάπλαση Οδ. Βουλιαγμένης (τμήμα Α')"		1.437.110,42	
34	Χρηματοδότηση Δ. Αθηναίων για το έργο "Ανάπλαση Οδ. Ακαδημίας"		1.273.539,51	
35	Χρηματοδότηση Δ. Αθηναίων για το έργο "Ανάπλαση Οδ. Πατησίων (περιοχή Εθνικού		1.233.000,00	
36	Χρηματοδότηση Δήμου Αθηναίων για το έργο "Φυτεύσεις και διαμορφώσεις στο Λυκαβηττό"		1.057.608,08	
37	Χρηματοδότηση του ΑΣΔΑ για υλοποίηση του έργου "Έργα συντήρησης και βελτίωσης του πάρκου Π.Ε. Α. Τρίτση"		809.687,00	
39	Χρηματοδότηση της Ν.Α. Πειραιώς για το έργο "Διαμορφώσεις και αναπλάσεις περιβάλλοντος χώρου και προσβάσεων Ολυμπιακού αθλητικού πόλου στη Νίκαια και σύνδεση με τις αντίστοιχες του Κερατσινίου στο Σελεπίτσαρι"		4.291.066,78	
40	Χρηματοδότηση της Ν.Α. Αθηνών - Πειραιώς για το έργο "Ανάπλαση Πεδίου Άρεως (β΄ φάση)		573.001,91	
41	Λειτουργικές δαπάνες -Πρόσθετη αμοιβή προσωπικού ΥΠΕΧΩΔΕ (πλην ΓΓΔΕ) απασχολούμενο με την Ολυμπιακή προετοιμασία.		0,00	
42	"Ανάπλαση οδού Πειραιώς" Τμ. ΙΙ		0,00	
43	Υδραυλικές παρεμβάσεις στη ζώνη Α1 στο Σχινιά		380.000,00	
44	Ανάπλαση στη Λεωφόρο Βουλιαγμένης αρχικό τμήμα		802.500,00	
45	Αποκατάσταση όψεων εργατικών πολυκατοικιών (Περιστέρι)		910.000,00	
46	Αποκατάσταση πλατείας Δικαιοσύνης μετά τα έργα του μετρό		28.500,00	
47	Διαμόρφωση "Πάρκου Ελιάς" στο Αιγάλεω		120.000,00	
48	Διαμορφώσεις και αναπλάσεις προσβάσεων Ολυμπιακού Αθλητικού Πόλου (Άρση Βαρών) στο Σελεπίτσαρι Νίκαιας	407.827,20		
49	Διαμορφώσεις και αναπλάσεις προσβάσεων Ολυμπιακού Αθλητικού Πόλου (Πάλη) στα Άνω Λιόσια	1.207.798,06		
50	Διαμορφώσεις και αναπλάσεις Μαραθώνιας Διαδρομής (συμπεριλαμβανόμενης της Αφετηρίας)	17.605.263,82		
51	Αύξηση Μετοχικού Κεφαλαίου ΔΕΠΟΣ: Αναπλάσεις στον περιβάλλοντα χώρο και στις προσβάσεις του Ολυμπιακού Χωριού (Π.Κ.2001ΣΕ01200003)	5.153.676,00		
52	ΕΠΕΚΤΑΣΗ Δ. ΠΥΛΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΥ & ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΔΙΑΣΤΑΥΡΩΣΗ ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ (Π.Κ. 2001ΣΕ01200000)			2.957.429,00
53	ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΠΛΑΤΩΝΟΣ-ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΙΣ			29.347,02
54	ΔΗΜΟΣΙΟ ΣΗΜΑ-ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΙΣ			29.347,02
55	ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΔΙΟΜΗΔΕΙΟΥ ΚΗΠΟΥ (ΔΥΤ. ΠΥΛΗ)			0,00
56	ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ Ν.Α. ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ "ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΟΔΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΤΜ. 1) "			1.241.009,84
57	ΑΝΑΠΛΑΣΗ Λ. ΣΧΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΑ ΛΑΤΟΜΕΙΑ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ			8.804,11
58	ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΓΟΥΔΙ Α ΦΑΣΗ			0,00
59	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΕΡΙΠΑΤΟΥ ΣΤΑ ΤΕΙΧΗ ΤΗΣ ΠΕΙΡΑΙΚΗΣ			0,00
60	ΕΠΙΧ/ΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΜΠΕΛΑΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΡΧΑΙΟΥ ΛΙΜΕΝΟΣ ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΝ ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ ΚΑΙ ΤΥΜΒΟΥ ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ			0,00

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 - ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΑ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

61	ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΠΡΟΣΒΑΣΕΩΝ ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΠΟΛΩΝ ΣΚΟΠΕΥΤΗΡΙΟΥ , ΙΠΠΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ, ΝΕΟΥ ΙΠΠΟΔΡΟΜΟΥ			0,00
62	ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥ ΠΟΛΟΥ ΣΤΟ ΡΕΝΤΗ			0,00
1	Αποκατάσταση όψεων κτιρίων στην περίμετρο των αρχαιολογικών χώρων		176.082,16	
2	Διαμόρφωση πλατείας Κουμουνδούρου		2.054.289,79	
3	Πεζοδρόμηση - Διευθέτηση Λ. Βασ. Όλγας		543.143,80	
4	Ανάπλαση Οδού Αθηνάς		3.641.819,51	
5	Ανάπλαση Οδού Αιόλου		3.233.675,71	
6	Αποκατάσταση όψεων κτιρίων στην Πλάκα		880.410,84	
7	Διευθέτηση Οδ. Μητροπόλεως		2.362.435,80	
8	Διευθέτηση Οδ. Κολοκορώνη		1.585.286,13	
9	Ήπιες παρεμβάσεις για τον εξωραισμό, τη λειτουργία και τη βελτίωση της εικόνας της πόλης		13.797.653,01	
10	Πολιτιστικό Πάρκο Κεραμεικού - Απαλλοτριώσεις		14.134.079,23	
11	Διαμόρφωση πλατείας Ομονοίας (Π.Κ 2012962)		4.108.584,01	
12	Διευθέτηση οδού Σταδίου και ανάπλαση των όψεων των κτιρίων		4.108.591,00	
13	Διαμόρφωση της οδού Αδριανού		1.470.000,00	
14	Πεζοδρόμηση οδού Ερμού		3.279.070,01	
15	Διαμόρφωση τμήματος της οδού Ερμού από Αθηνάς έως Ασωμάτων		600.000,00	
16	Πολιτιστικό Πάρκο Κεραμεικού (Τρίτη Πλατεία)		0,00	
17	Εφαρμογές κυκλοφοριακών ρυθμίσεων και διαμόρφωση πεζοδρομίων και κοινόχρηστων χώρων στην περίμετρο της πλατείας Συντάγματος		700.000,00	
	ΣΥΝΟΛΑ	24.374.565,08	168.166.656,86	4.265.936,99

ε. ΕΡΓΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

	ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΙΣ ΟΔΩΝ ΠΡΟΣΒΑΣΕΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΓΚΡΗΤΙΟ ΣΤΑΔΙΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ-ΑΠΑΛ. ΓΙΑ ΒΕΛΤ. ΠΡΟΣΒ. & ΔΙΑΜ. ΧΩΡΟΥ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠ. ΝΟΣ. ΗΡΚΛΕΙΟΥ (Π.Κ 2000ΣΕ01000013)		23.740.509,20	
	ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΑΜΨΗΣ ΒΟΛΟΥ ΑΠΟ ΑΚ ΛΑΡΙΣΑΣ ΕΩΣ Ι.Κ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ (ΚΡΑΥΣΙΔΩΝΑ) (Π.Κ 2001ΣΕ01000015)		27.572.109,74	
	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΑΜΨΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΒΟΛΟΥ ΑΠΟ ΑΚ ΛΑΡΙΣΑΣ ΕΩΣ ΙΚ ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ (ΚΡΑΥΣΙΔΩΝΑ) (Π.Κ 2001ΣΕ01000016)		32.970.832,56	
	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΟΔΩΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΠΑΓΚΡΗΤΙΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ-ΑΝΑΠΛ. ΤΗΣ Δ. ΕΙΣΟΔΟΥ ΠΟΛΕΩΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ-ΔΙΑΜ. ΠΡΟΣΒ. & ΧΩΡΟΥ ΣΤΑΘΜ. ΣΤΟ ΠΑΝΕΠ. ΝΟΣ. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (Π.Κ 2001ΣΕ01000017)		32.376.100,66	
	ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΟΨΗΣ ΛΙΜ. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ- ΠΕΡΙΦΡΑΞΗ (Π.Κ 2001ΣΕ01000019)			1.280.128,00
	ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΝΑΤ. ΑΠΟΘΗΚΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΤΑ ΛΙΜΕΝΑ ΒΟΛΟΥ (Π.Κ 2001ΣΕ01000020)			1.550.228,55
	ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΘΑΛ. ΜΕΤΩΠΟΥ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟ ΠΑΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΝΕΟ ΛΙΜΑΝΙ (ΑΠΟ ΤΡΙΩΝ ΝΑΥΑΡΧΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΟΔΟ ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑ) (Π.Κ 2001ΣΕ01000024)			2.216.898,61
	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ-ΑΣΦΑΛΤΟΣΤΡΩΣΕΙΣ ΧΕΡΣΑΙΩΝ ΧΩΡΩΝ ΛΙΜ. ΖΩΝΗΣ ΛΙΜ. ΚΕΡΚΥΡΑΣ (Π.Κ 2002ΣΕ01000000)			738.050,13

	ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ-ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΕΞΩΡΑΙΣΜΟΣ ΚΤΙΡΙΩΝ ΕΝΤΟΣ ΛΙΜ. ΖΩΝΗΣ ΛΙΜ. ΚΕΡΚΥΡΑΣ (Π.Κ 2002ΣΕ01000001)			234.771,23
	ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΚΤΙΡΙΟΥ ΝΕΟΥ ΕΠΙΒΑΤΙΚΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ ΛΙΜΕΝΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ			391.598,14
	ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΙΣ ΟΔΙΚΗΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΑΕΡΟΔΡ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΜΕ ΟΔΟ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ Ν. ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ		16.126.615,25	
	ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΕΙΑΣ ΠΑΡΑΚΑΜΨΗΣ ΠΑΤΡΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ ΜΕ ΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΧΕΙΜΑΡΡΟΥ ΔΙΑΚΟΝΙΑΡΗ		3.171.115,22	
	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΠΑΡΑΚΑΜΨΗΣ ΑΡΧ. ΟΛΥΜΠΙΑΣ ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΑΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ - ΛΙΝΑΡΙΑ, ΤΗΣ Ε.Ο. ΒΥΤΙΝΑΣ - ΑΡΧ. ΟΛΥΜΠΙΑΣ			6.190.564,15
	ΑΥΞ. ΜΕΤΟΧ. ΚΕΦ. ΕΓΝΑΤΙΑΣ ΑΕ ΓΙΑ ΟΔΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΑΕΡΟΔΡ. ΜΕΚΕΔΟΝΙΑ ΜΕ ΟΣΟ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ-Ν.ΜΟΥΔΑΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝ. ΠΕΡΙΦ. ΘΕΣ. ΑΠΟ Κ18 ΕΩΣ Κ12 (Τ.Ε 2001ΣΕ01050000)		11.444.350,00	
	ΜΕΛΕΤΗ ΟΔΟΥ ΒΟΛΟΥ & ΟΛΟΚΛ. ΜΕΛ. ΠΑΡΑΚ. ΒΟΛΟΥ (ΥΠΟΤΜ. Α.Κ ΛΑΡΙΣΑΣ -Ι. Κ ΑΓΡΙΑΣ)-ΥΠΗΡ. ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ(Π.Κ 2000ΣΜ0100029)			1.489.497,05
	ΜΕΛΕΤΗ ΑΡΤΗΡΙΑΣ ΕΙΣΙΔΟΥ ΠΑΤΡΩΝ ΑΠΟ ΑΝΙΣΟΠ. ΚΟΜΒΟ ΜΕ ΚΑΛΥΨΗ ΧΕΙΜΑΡΡΟΥ ΔΙΑΚΟΝΙΑΡΗ (Π.Κ 2000ΣΜ01000030)			0,00
	ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΠΑΡΑΚ. ΑΡΧ ΟΛΥΜΠΙΑΣ (Π.Κ 2001ΣΜ01000001)			1.085.139,13
	ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΣΥΝΔΕΤΗΡΙΩΝ ΟΔΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ(ΠΙΝ.Ο) (Π.Κ 2000ΣΜ01000028)			358.800,10
	ΜΕΛΕΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΟΨΗΣ ΛΙΜΕΝΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ - ΠΕΡΙΦΡΑΞΗ			94.465,63
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΓΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΕΝΤΑΓΜΕΝΩΝ ΣΕ ΣΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟς ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ	0,00	147.401.632,63	15.630.140,72
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΓΩΝ ΥΠΕΚΑ - ΥΠΥΜΕΔΙ	1.666.410.373,50	484.685.590,32	223.512.200,83

2. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ

Α	Νοσοκομειακή Υποδομή			
1	Π. Γ.Ν. ΑΘΗΝΩΝ "ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ" Μελέτη-Κατασκευή-εξωραισμός κοινόχρηστων χώρων & κτιρίων		2.485.000,00	
2	ΠΓΝΑ "Σισμανόγλειο" Αναβάθμιση κτιρ. υποδομής & εξοπλ. νοσηλ. μονάδας χειρουργ. & τμ. επειγ. περιστατικών		5.805.000,00	
3	ΠΓΝΠ "ΤΖΑΝΕΙΟ" Αναβάθμιση κτιρ. υποδομής νοσηλ. μονάδας & εξοπλ. χειρουργείων τμ. επειγ. περιστατικών & λοιπών μονάδων		7.850.000,00	
4	Γ.Ν. Θεσσαλονίκης "ΙΠΠΟΚΡΑΤΕΙΟ" Μελέτη-κατασκευή-εξωραισμός κοινόχρηστων χώρων & κτιρίων		2.500.000,00	
5	Π. ΠΑΝ.Γ.Ν. Πατρών Δημιουργία τμ. επειγόντων περιστατικών (τεπ.ενηλικων - παίδων) & ΜΕΘ παίδων		2.010.000,00	
6	Γ.Ν. Θεσ/νίκης "ΑΓ. ΠΑΥΛΟΣ" Κατασκευή έργου αναβάθμισης, επέκτασης & εξοπλισμού Τ.Ε.Π. & λοιπών χώρων		2.076.000,00	
7	Γ.Ν. ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ "ΘΡΙΑΣΙΟ" Εκσυγχρονισμός επειγόντων πειριστατικών (ΤΕΠ) & μονάδας τεχνιτού νεφρού (ΜΤΝ)		1.180.000,00	
8	ΠΑΝ. Γ.Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ Κατασκευή έργου αναβάθμισης, επέκτασης & εξοπλισμού Τ.Ε.Π.		0,00	
9	Γ.Ν. ΑΘΗΝΩΝ "ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ" Κατασκευή έργου αναβάθμισης, επέκτασης & εξοπλισμού Τ.Ε.Π. & λοιπών χώρων		3.292.000,00	

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 - ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΑ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

10	Γ.Ν. Ν. Ιωνίας "ΑΓ. ΟΛΓΑ" Κατασκευή-εξωραισμός κοινόχρηστων χώρων & κτιρίων		0,00	
11	Γ.Ν. Παίδων Αθηνών "ΑΓΛ. ΚΥΡΙΑΚΟΥ" Μελέτη-Κατασκευή-εξωραισμός κοινόχρηστων χώρων & κτιρίων		600.000,00	
12	Α.ΟΝ. Αθηνών "ΑΓ. ΣΑΒΒΑΣ" Μελέτη-Κατασκευή-εξωραισμός κοινόχρηστων χώρων & κτιρίων		0,00	
13	Γ.Ν. Αθηνών "ΣΩΤΗΡΙΑ" Μελέτη-Κατασκευή-εξωραισμός κοινόχρηστων χώρων & κτιρίων		3.520.000,00	
14	Γ.Ν. Αθηνών "ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ" Μελέτη-Κατασκευή-εξωραισμός κοινόχρηστων χώρων & κτιρίων		0,00	
15	Γ.Ν. Αθηνών "ΛΑΙΚΟ" Μελέτη-Κατασκευή-εξωραισμός κοινόχρηστων χώρων & κτιρίων		3.374.000,00	
16	Γ.Ν. Αθηνών "ΛΑΙΚΟ" Μελέτη-Κατασκευή-εξωραισμός κοινόχρηστων χώρων & κτιρίων		0,00	
17	Γ.Ν. ΝΙΚΑΙΑΣ "ΑΓ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ" Μελέτη-Κατασκευή-εξωραισμός κοινόχρηστων χώρων & κτιρίων		1.230.701,44	
18	Γ.Ν. ΕΕΣ "ΚΟΡΓΙΑΛΕΝΕΙΟ-ΜΠΕΝΑΚΕΙΟ" Μελέτη-Κατασκευή-εξωραισμός κοινόχρηστων χώρων & κτιρίων		2.100.000,00	
19	ΓΝΑ "Γ. ΓΕΝΝΗΜΑΤΑ" Μελέτη-Κατασκευή-εξωραισμός κοινόχρηστων χώρων & κτιρίων επεκτάσεις		4.000.000,00	
20	Π.Γ.Ν. ΑΣΚΛΗΠΙΕΙΟ ΒΟΥΛΑΣ Μελέτη-Κατασκευή-επειγουσών παρεμβάσεων - βελτιώσεων, κτιρίων & περιβάλλοντος χώρου		1.900.000,00	
21	Γ.Ν. ΑΤΤΙΚΗΣ "ΚΑΤ" Μελέτη-Κατασκευή-εξωραισμός κοινόχρηστων χώρων & κτιρίων		1.550.000,00	
22	Ολυμπιακά Νοσοκομεία Ιατροτεχνολογικός και λοιπός εξοπλισμός		3.412.794,82	
23	Π.Γ.Ν. Αθηνών "ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ" Προμήθεια του αναγκαίου εξοπλισμού της υπό λειτουργία Νέας Μονάδας Αυξημένης Φροντίδας (ΜΑΦ) είκοσι κλινών του 9ου ορόφου		400.000,00	
24	Ολυμπιακά Νοσοκομεία και Κέντρα Υγείας Εκσυγχρονισμό, αναβάθμιση κτιρίων και εξοπλισμού		0,00	
25	Γ.Ν. ΝΟΣΗΜ. ΘΩΡΑΚΟΣ Αθηνών "ΣΩΤΗΡΙΑ" Μελ.-Κατασκευή Κεντρικής Αποστείρωσης & Παθολογοανατομικού τμ. Στο Ισόγειο. Προμήθεια Η/Ζ & Προκατ. Κτιρίων κλπ.		500.000,00	
26	Γ.Ν Αθηνών "Γ. ΓΕΝΝΗΜΑΤΑΣ" Αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν μετά τη θεομηνία 8/7/02 καθώς και εκτέλ. πρόσθ. εργασ. για την προστασία από ανάλογα φαινόμενα.		180.000,00	
27	ΠΑΝ. Γ.Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ Αναβάθμιση Μαγνητικού Τομογράφου		650.000,00	
28	Γ.Ν. ΠΑΙΔΩΝ Αθηνών "ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ" Συμπληρωματικός εξοπλισμός		172.435,00	
29	Γ.Ν. Αθηνών "ΛΑΙΚΟ" Επέκταση ΜΕΘ και εξοπλισμός		1.554.000,00	
30	ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΤΟ ΤΕΠ ΚΑΙ ΧΕΙΡΟΥΡΓΕΙΑ ΤΟΥ Γ.Ν.Α. ΚΑΤ.		700.000,00	
31	ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΕΝΟΨΗ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ		118.000,00	
	ΣΥΝΟΛΑ		53.159.931,26	

Β	Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας			
1	"ΠΟΛΥΚΛΙΝΙΚΗ" στο Ολυμπιακό χωριό Μελέτη-κατασκευή-εξοπλισμός υγειονομικής μονάδας		1.493.470,00	
2	Υγειονομικός Σταθμός Αρχαίας Ολυμπίας Επισκευή Εξοπλισμός		291.523,39	
3	Κατασκευή 20 ιατρικών μονάδων Σταθμών Α' Βοηθειών και του Ιατρικού Εξοπλισμού τους.		1.595.000,00	
	ΣΥΝΟΛΑ		3.379.993,39	

Γ	Επείγουσα Ιατρική - ΕΚΑΒ			
1	Προμήθεια 170 ασθενοφόρων οχημάτων του ΕΚΑΒ		12.150.000,00	

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 - ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΑ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

2	Προμήθεια 3 ελικοπτέρων του ΕΚΑΒ		0,00	
3	Προμήθεια 2 αεροπλάνων του ΕΚΑΒ με μέθοδο LEASING		0,00	
4	Προμήθεια 2 νοσοκομειακών αυτοκινήτων ειδικών χρήσεων του ΕΚΑΒ		590.000,00	
5	Προμήθεια 2 οχημάτων αντιμετώπισης καταστροφών του ΕΚΑΒ		245.000,00	
6	Προμήθεια 10 δικύκλων μοτοσικλετών με ασύρματο του ΕΚΑΒ		145.920,00	
7	Μελέτη-κατασκευή νέων εγκαταστάσεων πτητικών μέσων ΕΚΑΒ στο αεροδρόμιο		1.400.000,00	
8	Προσθήκη ορόφου στο κτίριο Διοίκησης του ΕΚΑΒ για την εγκατάσταση νέου επιχειρησιακού κέντρου		1.230.000,00	
9	Δημιουργία νέων γραφειακών χώρων & λοιπών αποθηκών σε κτιριακή προσθήκη στο δώμα του κτιρίου συνεργείων του ΕΚΑΒ.		900.000,00	
	ΣΥΝΟΛΑ		16.660.920,00	

Δ	Δημόσια Υγεία			
1	Μελέτη-κατασκευή εγκαταστάσεων υποστήριξης Δημ. Υγείας στη ΚΑΥ		655.000,00	
2	Υποδομές - Εξοπλισμός Συντονιστικού Οργάνου Τομέα Υγείας (Σ.Ο.Τ.Υ.)		3.510.559,73	
3	Υποδομές και εξοπλισμός δικτύου ελέγχου τήρησης κανόνων υγιεινής & κινδύνων του περιβάλλοντος		726.460,00	
4	Ανέγερση νέας & ολοκλήρωση υπάρχουσας κτιριακής υποδομής ΠΕΔΥ		0,00	
5	Υποδομές και εξοπλισμός δικτύου επιτήρησης & παρακολούθησης λοιμωδών & μεταδοτικών νοσημάτων		1.925.008,64	
6	Λοιπές δράσεις του άξονα Δημόσιας Υγείας		320.761,54	
7	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ & ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ & ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΖΩΤΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΩΝ & ΦΟΡΕΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ		138.060,00	
	ΣΥΝΟΛΑ		7.275.849,91	

Ε	Λοιπά έργα			
1	ΑΥΞΗΣΗ ΜΕΤΟΧΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΔΕΠΑΝΟΜ Α.Ε ΓΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ Κ.Υ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ			0
2	ΑΥΞΗΣΗ ΜΕΤΟΧΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΔΕΠΑΝΟΜ Α.Ε ΓΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ & ΕΞΟΠΛΙΣΜΟ Κ.Υ ΚΕΡΑΤΕΑΣ & ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΚΤΙΡΙΑΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ & ΕΞΟΠΛΙΣΜΟ ΤΩΝ Κ.Υ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΟΥ Β΄ ΠΕ.Σ.Υ ΑΤΤΙΚΗΣ			0
3	ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΕΞΩΡΑΙΣΜΟ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΩΝ ΧΩΡΩΝ & ΚΤΙΡΙΩΝ ΤΟΥ Γ.Ν. "ΤΖΑΝΕΙΟ"			0
4	ΑΥΞΗΣΗ ΜΕΤΟΧ. ΚΕΦΑΛ. ΔΕΠΑΝΟΜ Α.Ε. ΓΙΑ ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΙΣΟΔΟ ΚΑΘΩΣ & ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΝΟΤΙΑΣ ΟΨΗΣ ΤΟΥ Γ.Ν. ΑΘΗΝΩΝ "ΚΟΡΓΙΑΛΕΝΕΙΟ-ΜΠΕΝΑΚΕΙΟ"			0
5	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ 25 ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ-ΙΑΤΡΕΙΩΝ ΤΟΥ ΕΚΑΒ			0
6	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ, ΔΕΙΓΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΥΛΙΚΩΝ			0
7	ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ & ΕΞΩΡΑΙΣΜΟΣ ΟΨΕΩΝ ΤΟΥ Α.Ο.Ν.Α. "Ο ΑΓΙΟΣ ΣΑΒΒΑΣ"			0
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΓΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΥΓΕΙΑΣ	0,00	80.476.694,56	0,00

3. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΥΠΟΥ

1	Μοντάζ Γ.Δ. Ενημέρωσης & Γ.Δ. Τηλεόρασης	1.696.248,00		
2	Θάλαμοι Τηλεόρασης Γ.Δ. Ενημέρωσης & Γ.Δ. Τηλεόρασης	2.265.287,00		
3	Κεντρικός Έλεγχος Γ.Δ. Ενημέρωσης & Γ.Δ. Τηλεόρασης	2.947.744,00		
4	Αυτοκίνητα Εξωτερικών Μεταδόσεων	4.292.236,00		
5	Ραδιοζεύξεις (Links, SNG) κτλ.	3.472.000,00		

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 - ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΑ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

6	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ		105.275,55	
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΓΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΥΠΟΥ	14.673.515,00	105.275,55	
	4. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ			
1	*ΔΡΑΣΕΙΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΟΙΝΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ*			1.536.375,34
2	*ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗ, ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΚΑΙ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ*			338.249,99
3	*ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ ΜΕ 3.000 € ΑΝΑ ΔΩΜΑΤΙΟ ΕΝΟΨΕΙ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ*			9.300.000,00
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΓΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	0,00	0,00	11.174.625,33

5. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

1	Ολυμπιακό Κέντρο Ραδιοτ/ρασης - Υπόγειος Σταθμός Αυτ/των	136.669.575,85			
2	Ολυμπιακό Κέντρο Γραπτού Τύπου (MPC)	65.456.721,50			
3	Ολυμπιακό Κλειστό Γυμναστήριο επιτραπέζιας αντισφαίρισης Γαλατσίου	59.098.445,48			
4	Ολυμπιακό Κέντρο Αντισφαίρισης ΟΑΚΑ-ΟΛΟΚΛ.	55.910.743,57			
5	Ολυμπιακό Σκοπευτήριο στο Μαρκόπουλο Αττικής	55.386.085,65			
6	Πανθεσσαλικό Στάδιο Ν. Ιωνίας Βόλου	58.720.609,36			
7	Εθνικό Παγκρήτιο Στάδιο (Γ ΦΑΣΗ)	61.554.667,93			
8	Παντελο/σιακό Εθνικό Στάδιο Πάτρας	48.523.564,35			
9	Καυτανζόγλειο Στάδιο Θεσσαλονίκης - Αναβάθμιση	54.455.365,65			
10	Εγκαταστάσεις Ολυμπιακού Τριάθλου	442.893,80			
11	Υποστηρικτικές εγκαταστάσεις Ποδηλασίας Δρόμου	0,00			
12	Υποστηρικτικές εγκαταστάσεις Mountain Bike	1.862.538,51			
13	Ολυμπιακό Στάδιο ΟΑΚΑ, έργα ανακαίνισης - αναβάθμισης	23.296.147,11			
14	Ολυμπιακό Κέντρο Κολύμβησης ΟΑΚΑ, έργα ανακαίνισης - αναβάθμισης	24.351.673,04			
15	Ολυμπιακό Κλειστό Γυμναστήριο ΟΑΚΑ, έργα ανακαίνισης - αναβάθμισης	8.465.958,22			
16	Στάδιο Ειρήνης & Φιλίας - Βελτιώσεις	30.254.988,41			
17	Παναθηναικό Στάδιο - Αναβάθμιση εγκαταστάσεων	5.126.911,72			
18	Ολυμπιακά Προπονητήρια, βελτιώσεις - αναβάθμιση - κατασκευή	53.733.610,14			
19	Σπίτι της Άρσης Βαρών Νίκαιας Πειραιά	49.240.064,20			
20	Δαπάνες αμοιβής υπηρεσιών Συμβούλων	71.635.747,17			
21	Δαπάνες Απαλλοτριώσεων Χώρων Ολυμπιακών Έργων	174.742.535,71			
22	Σπίτι των Βαρέων Αθλημάτων Ανω Λιοσίων Αττικής	79.224.595,63			
23	Ολυμπιακό Ιππικό Κέντρο (Ο.Ι.Κ.) και Νέος Ιππόδρομος Αθηνών	116.053.064,11			
24	Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθλητικού Κέντρου ΟΑΚΑ	510.967,16			
25	Κύριο Ολυμπιακό ΠροπονητήριοΤοξοβολίας στον Εθνικό Γ.Σ. - Αναβάθμιση εγκαταστάσεων	3.066.241,04			
26	Ολυμπιακό Κέντρο Κολύμβησης ΟΑΚΑ -Μελέτη και κατασκευή προσωρινού σκιάστρου ανοιχτού κολυμβητηρίου	0,00			
27	Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας - Περιβάλλων χώρος - Έργα στεγάνωσης	6.437.003,96			
28	ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΟΑΚΑ - Ειδικές Εγκαταστάσεις	262.848.129,16			
29	ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΟΑΚΑ - Περιβάλλων Χώρος	102.739.116,23			
30	Ανάπτυξη Πολυδύναμου Αθλητικού Κέντρου Κτήματος Μαζαράκη Δήμου Περιστερίου	17.720.455,95			
31	Άγιος Κοσμάς - Αναμόρφωση	8.500.605,81			
32	Αθλητικό Κέντρο Δ. Πατρέων	1.489.490,00			
33	Ολυμπιακό Προπονητικό Κέντρο Δεκέλειας	0,00			
34	Διαμορφώσεις - Αναπλάσεις Χώρων Πρασίνου σε Ολυμπιακά Έργα	0,00			
35	Εγκαταστάσεις μοντέρνου Πεντάθλου	0,00			
36	Ολυμπιακό Ποδηλατοδρόμιο ΟΑΚΑ - Έργα Ανακαίνισης - Αναβάθμισης	0,00			

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 - ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΑ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

	ΣΥΝΟΛΟ ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΥΠΠΟ	1.637.518.516,42			
1	Πολιτιστική Ολυμπιάδα	108.117.571,00			
2	ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ "ΑΘΗΝΑ 2004"	145.500.000,00			
3	Κέντρο ελέγχου φαρμακοδιέργεσης (Doping)	1.653.678,38			
4	ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ				
α	Αποκατάσταση Παναθηναϊκού Σταδίου	6.833.029,75			
β	Εκσυγχρονισμός - Ανακαίνιση Ζαππείου	10.407.423,00			
	ΛΟΙΠΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ		19.666.651,85		
	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΛΛΑΔΑ 2004		33.240.143,62	160.875.553,60	
	ΣΥΝΟΛΟ ΥΠΠΟ	1.910.030.218,55	52.906.795,47	160.875.553,60	

6. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Α	ΧΩΡΙΑ ΤΥΠΟΥ				
1	Κατασκευή ξενώνων στην Πολυτεχνειούπολη Ζωγράφου (ΜΕΛ-ΚΑΤΑΣΚ)		26.940.597,71		
2	Επανασχεδιασμός και ανακαίνιση υφιστάμενης φοιτητικής εστίας στην Πανεπιστημιούπολη Αθηνών		30.329.214,94		
3	Ανέγερση νέων φοιτητικών εστιών στην Πανεπιστημιούπολη Αθηνών		12.241.674,35		
	Σύνολο		69.511.487,00		
	ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ		18.229.614,21		
1	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΑΝΕΠ. ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΑΘΛΗΤΩΝ ΥΨΙΛΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΣΤΟ Δ.Π. ΘΡΑΚΗΣ			11.979.459,86	
2	ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ			427.404,47	
3	Χωριό Τύπου Ο.Α. (Α' Φάση) στον χώρο της ΣΕΛΕΤΕ, κτίριο Διοικητικών Υπηρεσιών ΥΠΕΠΘ (Β' Φάση)		64.070.000,00		
4	ΑΝΑΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΠΑΛΙΑΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ			867.970,37	
	ΣΥΝΟΛΟ ΥΠ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ	0,00	151.811.101,21	13.274.834,70	

7. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

1	ΑΝΤΙΠΛΗΜΜΥΡΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΡΗΤΙΟΥ ΣΤΑΔΙΟΥ	7.514.000,00			

8. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ

1	Ανανέωση στόλου ΗΛΠΑΠ - 90 ΤΡΟΛΛΕΥ		26.887.320,00		
2	Εκσυγχρονισμός Σηματοδότησης Γραμμής ΗΣΑΠ: (προμήθεια, εγκατάσταση νέου συστήματος)		12.120.320,82		
3	ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (Τ.Ε. 2001ΣΕ07850000)			690.205,00	
	ΣΥΝΟΛΟ ΥΠ. ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ	0,00	39.007.640,82	690.205,00	

9. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1	Επιχορήγηση του ΟΕΚ για τις Αθλητικές Εγκαταστάσεις του Ολυμπιακού Χωριού	5.819.796,37			
2	Επιχορήγηση του ΟΕΚ για την κατασκευή του Ολυμπιακού Χωριού και την μεταολυμπιακή προσαρμογή του	58.693.903,63			
3	Επιχορήγηση του ΟΕΚ για τη διαμόρφωση ελεύθερων χώρων του Ολυμπιακού Χωριού και λοιπά συμπληρωματικά έργα	32.539.000,00			
4	Επιχορήγηση του ΟΕΚ για πυροσβεστικό σταθμό Ολυμπιακού Χωριού	1.761.000,00			
	ΣΥΝΟΛΟ ΥΠ. ΕΡΓΑΣΙΑΣ	98.813.700,00	0,00	0,00	

10. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

1	Πλήρη μηχανοργάνωση, εισαγωγή στοιχείων ποινικού μητρώου Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπ. Δικαιοσύνης αλλοδαπών και Ελλήνων γεννηθέντων στην αλλοδαπή (ΤΕ.		4.391.153,53		

11. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

1	Κέντρα Διανομής 150/20 kv Ελληνικου, Βριλησσίων, Φαληρικού Δέλτα και Κορυδαλλού και Ολ. Χωριό (υπογειοποίηση κτλ)		60.562.585,97		

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 - ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΑ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

12. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ

Α	Κατηγορία Πλωτά Μέσα			0	
Β	Κατηγορία Χερσαία Μέσα				
1	Προμήθεια τζίπ			1.928.561,29	
2	Προμήθεια επιβατηγών (Κούρσες)			158.600,00	
3	Προμήθεια μοτοσυκλετών		0,00		
4	Προμήθεια λεωφορείων			928.441,50	
5	Προμήθεια MINI BUS			0,00	
6	Προμήθεια οχήματος ρυμούλκησης Λέων			55.455,28	
7	Προμήθεια νοσοκομειακών		0,00		
8	Προμήθεια οχήματος μεταφοράς καυσίμων			131.569,11	
Γ	Κατηγορία Ηλεκτρονικός/Πληροφορικός Εξοπλισμός / Σύστημα Λήψης Αποφάσεων - Ελέγχου κλπ.				
1	Προμήθεια για κάμερες θερμικής απεικόνισης			1.173.881,00	
2	Προμήθεια για διόπτρες νύκτας			586.825,80	
3	Προμήθεια για καταδείκτες Laser			293.470,29	
4	Προμήθεια κινητών συστημάτων επιτήρησης		1.947.000,00		
5	Επέκταση VTS για κάλυψη θαλάσσιας περιοχής Αττικής (VTS Ραφήνας)		2.486.132,00		
6	Εξοπλισμός παρακολούθησης (VMS) θέσεων πλωτών μέσων		175.500,00		
7	Προμήθεια ηλεκτρονικών πινάκων ενημέρωσης		0,00		
8	Μηχανογραφικές εφαρμογές για την διαπίστευση προσώπων κατά τη διενέργεια των Ο.Α. 2004			0,00	
Δ	Κατηγορία Λοιπός Εξοπλισμός				
1	Προμήθεια διαφόρων επικοινωνιακών συσκευών (Τ/Κ κέντρα VHF, MF/HF ΚΛΠ.)			516.810,68	
Ε	Κατηγορία Εκπαίδευση- κατάρτιση				
1	Εκπαίδευση- κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού (ΠΙΝ.Ο)			2.571.253,47	
ΣΤ	Κατηγορία Κτιριακή Υποδομή				
1	Εγκαταστάσεις εκπαίδευσης προσωπικού στο υφιστάμενο στρατόπεδο του Αγ. Κοσμά			1.095.888,42	
2	Εγκαταστάσεις τεχνικής υποστήριξης επιχ/κων μέσων		1.243.416,38		
3	Κτιριακές εγκαταστάσεις εναέριων μέσων και εξοπλισμός πληρωμάτων στο Α/Δ Δεκέλιας και Α/Δ Αθηνών Ελληνικού			117.872,56	
Ζ	Κατηγορία Οπλισμός - Ειδικός Εξοπλισμός				
1	Προμήθεια για τυφέκια			0,00	
2	Προμήθεια για ατομικές φορητές θερμικές κάμερες			86.119,00	
3	Προμήθεια για καταδείκτες LASER			175.404,71	
4	Προμήθεια για είδη εξάρτησης (ασπίδες, γκλομπς, περικνημίδες, κλπ.)			2.013.164,42	
5	Προμήθεια για ειδικό εξοπλισμό των ειδικών δυνάμεων			88.952,37	
Η	Κατηγορία Λοιπές Προμήθειες				
Θ	Κατηγορία Έργα Οργανισμού Λιμένας Πειραιώς - ΟΛΠ				
31	Ανακατασκευή - βελτίωση δικτύου ύδρευσης - πυρόσβεσης - αποχέτευσης Κεντρικού Λιμένος Πειραιώς	4.000.000,00			
32	Κυκλοφορικές ρυθμίσεις - χώροι στάθμευσης - διαμορφώσεις και αναπλάσεις χώρων ολυμπιακής φιλοξενίας - δίκτυα παροχών	3.000.000,00			
33	Ανακατασκευές - αναπαλαιώσεις - διαμορφώσεις κτιριακών εγκ/σεων (Α' ορόφου και ισογείου Μεγάρου ΟΛΠ, αποθήκες Κανέλου, τέως βασιλικού περιπτέρου και επιβατικού	4.400.000,00			
34	Επιχορήγηση της ΟΛΠ ΑΕ για την ανέγερση Λιμενικού Πυροσβεστικού Σταθμού Πειραιά	1.000.000,00			
Ι	ΕΡΓΑ ΠΟΥ ΥΛΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΥΕΘΑ ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΥΕΝ				
35	Προμήθεια παράκτιων ταχέων περιπολικών σκαφών (ΥΕΝ)	15.538.363,30			
36	Προμήθεια 3 περιπολικών πλοίων ανοικτής θάλασσας	53.452.507,00			
37	Προμήθεια 5 ελικοπτέρων πολλαπλών ρόλων (ΥΕΝ)	28.628.513,55			
38	Προμήθεια τυφεκίων (ΥΕΝ)		957.011,00		

39	Προμήθεια Πολεμικού Επιχειρησιακού Υλικού - ΥΕΝ		6.682.322,17		
40	Προμήθεια 3 ναυτικών πύργων - ΥΕΝ	2.934.703,00			
	ΣΥΝΟΛΟ ΥΕΝ	112.954.086,85	13.491.381,55	11.922.269,90	

13. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

1	Εκσυγχρονισμός ΕΜΥ	12.884.314,89			
2	Αναβάθμιση εγκαταστάσεων ΥΕΘΑ για ανάγκες φιλοξενίας Ολυμπ. Αγώνων	50.882.628,55			
3	Προμήθεια Υγειονομικών υλικών για την υγειονομική υποστήριξη των Παραολυμπιακών Αγώνων 2004		11.748.210,32		
4	Προμήθεια υγειονομικών υλικών για την υγειονομική υποστήριξη των Ολυμπιακών Αγώνων 2004	58.694,00			
5	Μετατόπιση τηλεπικοινωνιακών ευκολιών και έργα υποδομής στο Ναυτικό Οχυρό Βριλησσίων	500.000,00			
6	Συντήρηση εγκαταστάσεων διαμονής της Μεραρχίας Ασφάλειας	10.395.893,55			
7	Προμήθεια υλικών και μέσων ΡΒΧΠ απειλών ΟΑ	16.920.619,60			
8	ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ C4I ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ	121.879.638,00			
9	ΜΕΤΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΕΑ ΑΠΟ ΤΟ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ (Α/Δ) ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΟ (Α/Δ) ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ ΟΑ 2004 (Π.Κ. 2001ΣΕ03700009)			25.878.987,27	
10	ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΘΑΛΑΣΣΙΑΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΠΟ ΟΡΜΟ ΦΑΛΗΡΟΥ ΜΕΧΡΙ ΝΗΣΙΔΕΣ ΦΛΕΒΕΣ (ΓΕΝ)			250.000,00	
11	ΑΝΑΔΙΑΤΑΞΗ ΚΕΡΑΙΑΣ LLF ΤΟΥ ΠΝ ΣΤΟ ΣΧΟΙΝΙΑ ΜΑΡΑΘΩΝΑ ΟΑ 2004 (Π.Κ. 2001ΣΕ03700070)	733.675,00			
	ΕΡΓΑ ΠΟΥ ΥΛΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΥΕΘΑ ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΥΔΤ				
1	Δημιουργία ενιαίας βάσης εναέριων μέσων υπηρεσιών ασφαλείας και έκτακτης ανάγκης		7.232.259,38		
	ΣΥΝΟΛΑ ΥΕΘΑ	214.255.463,59	18.980.469,70	26.128.987,27	

14. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ

Α	ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΟ ΣΩΜΑ				
1	Προμήθεια υδροφόρων πυροσβεστικών οχημάτων		55.089.398,58		
2	Προμήθεια ειδικών πυροσβεστικών οχημάτων		37.477.013,60		
3	Προμήθεια πυροσβεστικών οχημάτων υποστήριξης	9.005.931,22			
4	Προμήθεια πυροσβεστικών εναέριων μέσων		14.380.965,00		
	ΚΤΗΡΙΑ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ				
5α	Ανέγερση εγκαταστάσεων Πυροσβεστικών Σταθμών	1.924.434,67			
5β	Αύξηση μετοχικού κεφαλαίου ΔΕΠΟΣ Α.Ε. για την ανέγερση κτιριακού συγκροτήματος στέγασης του 2ου Π.Σ. Πειραιά και της διοίκησης πυροσβεστικών υπηρεσιών		3.491.200,00		
5γ	Αύξηση μετοχικού κεφαλαίου ΔΕΠΟΣ Α.Ε. για την ανέγερση κτιριακού συγκροτήματος στέγασης του 10ου Π.Σ. Αθηνών και της ΔΑΕΕ (Περιστέρι)		3.504.265,00		
5δ	Αύξηση μετοχικού κεφαλαίου ΔΕΠΟΣ Α.Ε. για την κατασκευή πυρ/κού σταθμού Μεγάρων		1.710.000,00		
5ε	Αύξηση μετοχικού κεφαλαίου ΔΕΠΟΣ Α.Ε. για την ανακαίνιση - διαρρύθμιση - επέκταση του κτιριακού συγκροτήματος του 199 ΣΕΚΥΠΣ και του πυροσβεστικού κλιμακίου Χαλανδρίου		3.075.000,00		
5στ	Αύξηση μετοχικού κεφαλαίου ΔΕΠΟΣ Α.Ε. για την ανακαίνιση - διαρρύθμιση - επισκευή-επέκταση του κτιριακού συγκροτήματοςπου στεγάζεται η γεν. αποθήκη πυρ/κού σώματος στο δήμο Μοσχάτο & στέγαση του 1ου πυρ. Σταθμού Πειραιά		1.850.000,00		
5ζ	Ανέγερση κτιριακού συγκροτήματος Στέγασης του Πυρ/κού Σταθμού Παλλήνης και της Διοίκησης Πυροσβεστικών Υπηρεσιών Αν. Αττικής		3.125.000,00		
5η	Ανέγερση Πυροσβεστικού Σταθμού Ασπροπύργου (Μαγούλας)		1.710.000,00		
5θ	Ανέγερση κτιριακού συγκροτήματος Στέγασης του Πυρ/κού Σταθμού Λαυρίου και του Λιμενικού Πυρ/κου Σταθμού Λαυρίου	446.735,00			

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 - ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΑ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

5ι	Ανακαίνιση - επισκευή - διαρρύθμιση των κτιριακών εγκαταστάσεων για την στέγαση και λειτουργία του Ολυμπιακού Κέντρου Επιχειρήσεων του Π.Σ. στη Θεσ/νίκη	250.000,00			
5κ	ΑΥΞΗΣΗ ΜΕΤΟΧΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΗΣ ΔΕΠΟΣ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ		1.466.857,00		
Β	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ				
1	Προμήθεια λεωφορείων	11.142.830,27			
2	Προμήθεια φορτηγών VAN	480.097,71			
3	Προμήθεια καντίνων	440.140,00			
4	Προμήθεια επιβατηγών		21.659.809,47		
5	Προμήθεια τζιπ	0,00			
6	Προμήθεια μοτοσυκλετών		4.745.215,06		
7	Προμήθεια πομποδεκτών οχημάτων	0,00			
8	Προμήθεια συσκευών ελέγχου προσβάσεων στους χώρους αγωνισμάτων	9.008.106,28			
9	Προμήθεια συσκευών αναγνώρισης καρτών υπαλλήλων - αθλητών κλπ.	0,00			
10	Ανάπτυξη ολοκληρωμένου επικοινωνιακού προγράμματος στα πλαίσια του προγρ. Ασφάλειας των ΟΑ 2004	3.932.229,49			
11	Προμήθεια εκπαιδευτικού εξοπλισμού	2.382.568,70			
12	Διαμόρφωση κτιριακών εγκαταστάσεων Σχολής Αστυφυλάκων για Ολυμπιακή χρήση	977.930,89			
13	Κατασκευή και προμήθεια οικημάτων προκατασκευασμένων ή μη στην Αμυγδαλέζα και Αγ. Ανδρέα	31.097.029,00			
	ΠΡΟΣΘΕΤΟΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ				
14	ΔΟΡΥΦΟΡΙΚΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ IRIDIUM	0,00			
15	ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΠΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΙΝΗΤΩΝ ΤΗΛΕΦΩΝΩΝ	87.225,60			
16	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΡΑΔΙΟΓΩΝΙΟΜΕΤΡΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ	463.834,52			
17	ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ	0,00			
18	ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ Η/Υ	316.232,21			
19	ΑΓΟΡΑ ΔΥΟ (2) ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΑΔΡΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΙΝΗΤΩΝ ΤΗΛΕΦΩΝΩΝ ΚΑΙ REMOTE CONTROL	0,00			
20	ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ Η/Υ ΜΕ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ	67.974,89			
21	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΡΑΔΙΟΔΙΚΤΥΟΥ (ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	0,00			
22	ΣΥΣΤΗΜΑ ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗΣ MICROFILM_MICROFICHE	210.427,56			
23	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟΥ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ Η/Υ	159.602,43			
24	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ	38.820,82			
25	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ Η/Υ - ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΚΑΙ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ Η/Υ	1.618.173,48			
26	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΒΙΝΤΕΟΚΑΜΕΡΩΝ	58.573,08			
27	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΔΥΟ (2) ΦΟΡΗΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΔΟΣΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ	0,00			
28	ΔΟΡΥΦΟΡΙΚΟ ΠΙΛΟΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	12.968,20			
29	ΨΗΦΙΑΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΔΥΟ (2) ΜΟΝΑΔΕΣ	253.000,00			
30	ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΑΣΥΡΜΑΤΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	0,00			
31	ΔΟΡΥΦΟΦΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	293.332,80			
32	ΕΛΕΓΧΟΣ ΔΙΚΤΥΩΝ Η/Υ	0,00			
33	ΨΗΦΙΑΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΡΕΙΣ(3) ΜΟΝΑΔΕΣ	0,00			
34	ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΤΡΙΩΝ (3) ΚΛΙΜΑΚΙΩΝ	222.184,00			
35	ΦΟΡΗΤΑ Ρ/Γ V-UHF	440.205,00			
36	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΚΙΝΗΤΩΝ ΚΡΥΠΤΟΤΗΛΕΦΩΝΩΝ GSM	146.566,00			
37	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΚΡΥΠΤΟΜΗΧΑΝΩΝ	293.470,00			
38	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ Ρ/Γ ΔΙΚΤΥΟΥ	1.311.067,00			
39	ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΥΠΑΡΧΟΝΤΩΝ ΚΡΥΠΤΟΜΗΧΑΝΩΝ	456.530,00			
40	[illegible] ΜΕΤΑΔΟΣΗΣ (ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΚΕΝΤΡΟΥ [illegible]	2.055.193,07			
41	ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΦΩΝΗΣ ΜΕΣΩ ΚΙΝΗΤΟΥ ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ	46.122,90			
42	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΥ GPS	54.600,07			
43	ΔΙΟΠΤΡΕΣ ΜΕ ΑΠΟΣΤΑΣΙΟΜΕΤΡΟ ΚΑΙ ΠΥΞΙΔΑ	10.089,00			

44	ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΗ - ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΥΠΑΡΧΟΝΤΟΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ	465.735,88			
45	ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ	88.796,65			
46	ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΚΑΤΑΣΚΟΠΕΥΤΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ	0,00			
47	ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΣΗΜΑΤΩΝ	0,00			
48	ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΚΡΥΠΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	0,00			
49	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΚΡΥΠΤΑΝΑΛΥΣΗΣ (ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΜΕΣΩΝ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ)	479.080,00			
50	ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΗΛΕΚΤΡΟΜΑΓΝΗΤΙΚΩΝ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΩΝ	0,00			
51	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΔΙΚΥΚΛΩΝ	58.857,48			
52	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΜΙΚΡΟΛΕΩΦΟΡΕΙΩΝ	34.200,00			
53	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΙΧ ΕΠΙΒΑΤΗΚΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ	962.810,92			
54	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΤΥΠΟΥ ΤΖΙΠ	111.430,65			
55	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΤΥΠΟΥ ΤΖΙΠ	72.552,71			
56	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΤΥΠΟΥ VAN	75.134,04			
57	ΠΕΡΙΜΕΤΡΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΜΟΝΑΔΩΝ	88.273,44			
58	ΤΗΛΕΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΜΟΝΑΔΩΝ	122.956,00			
59	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ (OFFSET 46Χ64)	8.657,66			
60	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ	37.925,20			
61	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΨΗΦΙΑΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΤΥΠΩΣΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ	14.986,00			
62	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ GIS	14.986,00			
63	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΙΔΙΚΟΥ ΤΕΧΝΙΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ	0,00			
64	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ	237.397,47			
65	ΑΓΟΡΑ ΔΕΚΑΠΕΝΤΕ (15) ΦΟΡΗΤΩΝ ΠΟΜΠΟΔΕΚΤΩΝ ΜΕ HANDS FREE	0,00			
66	ΑΓΟΡΑ ΠΕΝΗΝΤΑ (50) ΑΛΕΞΙΣΦΑΙΡΩΝ ΓΙΛΕΚΩΝ	0,00			
	ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ C4I				
67	ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ C41 ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ (Τ.Ε. 2003ΣΕ13700006)	10.849.451,09			Έχει υλοποιηθεί εν μέρει από το ΥΕΘΑ
	ΣΥΝΟΛΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ	93.427.437,05	153.284.723,71	0,00	

15. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

1	Προμήθεια υδροφόρων πυροσβεστικών οχημάτων		4.852.320,00		
18	ΦΥΤΕΥΣΗ ΚΑΤΑ ΜΗΚΟΣ ΤΗΣ Ε.Ο ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΡΕΝΤΗ			200.000,00	
19	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΟΔΩΝ (ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ, ΔΕΡΒΕΝΑΚΙΩΝ, ΔΩΡΙΕΩΝ, ΚΑΝΑΡΗ) ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ			317.077,89	
20	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ Λ. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ ,ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΚΗΦΙΣΙΑΣ ΕΩΣ ΛΑΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ			198.991,27	
21	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ Λ.ΛΑΥΡΙΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ Λ. ΣΠ. ΛΟΥΗ ΕΩΣ Λ.ΚΥΜΗΣ ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ			58.852,16	
22	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΟΥ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΤΕΡΜΑΤΙΚΟ ΣΤΑΘΜΟ ΕΩΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ			76.395,47	
23	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΩΝ ΑΓ. ΘΩΜΑ ΚΑΙ ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΑΠΟ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ ΕΩΣ ΚΛΕΙΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΟ ΑΓ. ΘΩΜΑΣ ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ			53.894,02	
24	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΔΕΞΙΑΣ ΠΑΡΑΠΛΕΥΡΗΣ ΟΔΟΥ ΠΡΟΠΟΝΗΤΗΡΙΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΕΩΣ ΑΔΙΕΞΟΔΟ ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ			24.296,44	
25	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΟΥ ΠΟΥΡΝΑΡΑ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΕΩΣ ΑΔΙΕΞΟΔΟ ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ			25.086,52	
26	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ Λ. ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ - ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΟΡΙΟ ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ ΕΩΣ ΣΩΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΛΕΥΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΔΗΜΟΥ			569.743,60	
27	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ Λ. ΣΩΡΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ Λ. ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ - ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ ΕΩΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ			7.247,89	
28	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ Λ. ΦΥΛΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΟΡΙΟ Δ. Ά.ΛΙΟΣΙΩΝ (ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑ) ΕΩΣ ΟΡΙΟ Δ. ΦΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ			20.893,86	
29	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΦΥΛΗΣ ΕΩΣ ΑΧΑΡΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ			20.279,53	

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 - ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΑ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

30	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΟΥ Λ. ΑΧΑΡΝΩΝ, ΕΙΣΟΔΟΣ ΠΟΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ			257.766,86	
31	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΟΥ ΒΟΛΑΝΑΚΗ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΕΩΣ ΠΑΡΘΕΝΗ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ			3.911,22	
32	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΟΥ ΘΕΟΦΙΛΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΦΥΛΗΣ ΕΩΣ ΤΣΑΡΟΥΧΗ ΔΗΜΟΥ ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ			12.822,80	
33	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΟΥ ΠΑΡΘΕΝΗ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΤΣΑΡΟΥΧΗ ΕΩΣ ΦΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ			14.761,64	
34	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΦΥΛΗΣ ΕΩΣ ΔΙΟΝΥΣΟΥ, ΠΑΡΑΠΛΕΥΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ			136.948,96	
36	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΟΥ ΚΡΗΤΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΕΩΣ ΘΕΤΙΔΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ			1.635,20	
37	ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΟΔΟΣΤΡΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΕΖΟΔΡΟΜΙΩΝ ΟΔΩΝ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ, ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΔΗΜΟΥ ΑΧΑΡΝΩΝ			451.208,40	
38	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ Λ. ΠΟΣΕΙΔΩΝΟΣ - ΣΟΥΝΙΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΘΗΣΕΩΣ ΕΩΣ ΣΦΑΚΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΛΕΥΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΔΗΜΟΥ ΒΑΡΗΣ			200.000,00	
39	ΑΝΑΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΠΕΖΟΔΡΟΜΙΩΝ ΛΕΩΦ. ΒΕΪΚΟΥ (Λ.ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ - ΤΡΑΛΛΕΩΝ), ΔΗΜΟΥ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ			356.100,00	
40	ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΟΔΟΥ ΚΑΛΛΙΣΘΕΝΟΥΣ (ΔΕΥΚΑΛΙΩΝΟΣ - ΟΡΙΟ ΔΗΜΟΥ), ΔΗΜΟΥ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ			10.600,00	
41	ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΟΔΟΥ ΔΕΥΚΑΛΙΩΝΟΣ (ΚΑΛΛΙΣΘΕΝΟΥΣ ΕΩΣ ΕΙΣΟΔΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ), ΔΗΜΟΥ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ			33.300,00	
42	ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΠΕΖΟΔΡΟΜΙΩΝ Λ.ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ, ΔΗΜΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ			300.822,07	
43	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ Λ.Γ.ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ Λ.ΠΑΠΑΓΟΥ ΕΩΣ ΚΟΚΚΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΛΕΥΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΔΗΜΟΥ ΖΩΓΡΑΦΟΥ			126.859,61	
44	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ Λ. ΟΥΛΩΦ ΠΑΛΜΕ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΟΡΙΟ Δ. ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΕΩΣ Λ. ΠΑΠΑΓΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΛΕΥΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΔΗΜΟΥ ΖΩΓΡΑΦΟΥ			221.077,60	
45	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΟΥ Μ.ΑΝΤΥΠΑ ΚΑΙ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΕΩΣ ΔΥΤ. ΠΥΛΗ ΟΑΚΑ (ΤΡΙΓΩΝΟ Μ.ΑΝΤΥΠΑ - ΚΗΦΙΣΙΑΣ / ΣΙΔ. ΓΡΑΜΜΕΣ - ΚΥΜΗΣ), ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΣΤΑΘΜΟ ΗΣΑΠ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΕΩΣ ΔΥΤ. ΠΥΛΗ ΟΑΚΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ			1.200.000,00	
46	ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΔΗΜΟΥ ΙΛΙΟΥ			172.549,90	
47	ΑΝΑΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΠΕΖΟΔΡΟΜΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΖΙΤΖΙΦΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ			881.338,64	
48	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ Λ. ΜΑΡΑΘΩΝΑ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ ΕΩΣ ΠΛ. ΗΡΩΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑ			87.941,11	
49	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΦΩΤΙΣΜΟΣ ΟΔΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ ΠΑΝΟΣ, ΔΗΜΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑ			100.689,99	
50	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΟΥ 25ης ΜΑΡΤΙΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ Λ.ΜΑΡΑΘΩΝΑ ΕΩΣ ΤΕΛΟΣ ΣΧΟΛ. ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑ			26.425,98	
51	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ Λ. ΠΟΣΕΙΔΩΝΟΣ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΠΛ. ΑΓ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ ΕΩΣ ΤΕΡΜΑ ΠΑΡΑΛΙΑΚΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑ			261.209,71	
52	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΠΛ. ΗΡΩΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΛΕΥΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΔΗΜΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑ			272.074,93	
53	ΑΝΑΠΛΑΣΗ - ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΔΗΜΑΡΧΙΑΚΟΥ ΜΕΓΑΡΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ			125.199,22	
54	ΦΥΤΕΥΣΕΙΣ ΕΚΑΤΕΡΩΘΕΝ ΤΩΝ ΟΔΩΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΙΠΠΟΔΡΟΜΟΥ ΚΑΙ ΣΚΟΠΕΥΤΗΡΙΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ			150.000,00	
55	ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ - ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΠΕΡΙΞ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑ 2004		482.137,77		
56	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΓ. ΑΝΔΡΕΑ ΔΗΜΟΥ Ν. ΜΑΚΡΗΣ			191.368,34	
57	ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΟΔΩΝ ΚΑΙ ΠΕΖΟΔΡΟΜΙΩΝ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΟΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΔΗΜΟΥ ΝΙΚΑΙΑΣ			1.100.000,00	
58	ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΠΕΖΩΝ ΔΗΜΟΥ ΝΙΚΑΙΑΣ			1.366.409,24	
59	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΟΥ ΕΝΤΙΣΟΝ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ Λ.ΜΑΡΑΘΩΝΑ ΕΩΣ ΕΙΣΟΔΟ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ ΟΤΕ ΔΗΜΟΥ ΠΑΛΛΗΝΗΣ			70.486,61	

60	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΟΥ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΟΠΙΣΘΕΝ ΠΡΟΠΟΝΗΤΗΡΙΟΥ ΠΑΛΛΗΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΛΕΥΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΔΗΜΟΥ ΠΑΛΛΗΝΗΣ			122.509,00	
61	ΕΠΙΣΚΕΥΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΙΜΕΤΡΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ			1.205.099,99	
62	ΕΠΙΣΚΕΥΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ			813.900,00	
63	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΩΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΥΓΜΑΧΙΑΣ	494.256,06			
64	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΟΥ ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ, ΠΑΡΑΠΛΕΥΡΕΣ ΕΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ			115.359,05	
65	ΚΑΘΑΙΡΕΣΗ ΠΙΝΑΚΙΔΩΝ Λ. ΚΗΦΙΣΙΑΣ, ΤΜΗΜΑ ΑΠΟ ΜΕΣΟΓΕΙΩΝ - ΟΡΙΑ Δ. ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ ΕΩΣ ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΗΣ - ΟΡΙΑ Δ. ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ			72.386,12	
66	ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΓΗΠΕΔΟΥ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ ΔΗΜΟΥ Π. ΦΑΛΗΡΟΥ			291.069,18	
67	ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΟΥ Δ. ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	1.200.000,00			
68	ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΟΥ Δ. ΝΙΚΑΙΑΣ	800.000,00			
	ΣΥΝΟΛΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ	2.494.256,06	5.334.457,77	12.326.590,02	

16. ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ "ΑΘΗΝΑ 2004"

1	Συμβατική συμμετοχή ελληνικού δημοσίου στο κεφάλαιο της ΑΘΗΝΑ 2004	282.500.000,00			
2	Δαπάνες ΑΘΗΝΑ 2004 κατ' εντολή και για λογαριασμό ελληνικού δημοσίου για υπηρεσίες και προμήθειες αγαθών - συμμετοχή δημοσίου	180.200.000,00			
3	Διαχειριστικό πλεόνασμα της ΑΘΗΝΑ 2004 που επεστράφη στο ελληνικό δημόσιο	-130.600.000,00			

ΣΥΝΟΛΑ ΓΙΑ ΌΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ	4.452.673.050,60	1.065.037.870,16	459.905.266,65

Σημ: Το χρώμα στο κελί "άυξων αριθμός" καθώς και στη γραμματοσειρά της δαπάνης αντιστοιχεί στην αρχική κατάταξη του κάθε έργου σε ΣΑΕ, σύμφωνα με την εξής κατηγοριοποίηση:

- Σημαινει Ολυμπιακο Εργο κατά την εγγραφη σε ΣΑ
- Σημαινει Ειδικό Έργο Εθνικής Επιλογής κατά την εγγραφη σε ΣΑ
- Σημαινει Μη Ολυμπιακό Έργο κατά την εγγραφη σε ΣΑ
- Σημαινει Έργο χωρίς κατάταξη κατά την εγγραφη σε ΣΑ